

Daniel Defoe
Robinson Crusoe

Fordította: Lengyel Tamás ©

Puedlo Kiadó

1632-ben, Anglia York nevű városában születtem, jó családban. Apám, aki az idegen Kreutznaer névre hallgatott, Brémából került Hullba. Kereskedőként tisztos vagyona tett szert és végül, szakmáját odahagyva, Yorkban telepedett le. Ekkor vette feleségül édesanyámat, aki az ország egy igen jó hírű családjából, a Robinsontól származott. Őtánuk örököltem a Robinson Kreutznaer nevet, de a szokásos angol szófacsarásnak köszönhetően ma már Crusoe-nak írjuk és nevezzük magunkat. Engem is így hívtak az útitársaim.

Két testvérbátyám volt. Az egyik Flandriában egy angol gyalogezrednél mint alezredes szolgált, s Dunkirknél,* a spanyolok ellen vívott csatában elesett. Mi lett a másik bátyámból, arról sohasem tudtam meg többet, mint amennyit az én szüleim tudtak meg arról, hogy belőlem mi lett.

A család harmadik fiaként, akinek semmilyen szakmát nem tanítottak, elmémben már nagyon korán kalandos gondolatok fogantak. Idős apám tisztességgel oktatott otthon a háznál, majd kisvárosi iskolába küldött. Jogászt akart belőlem nevelni. Engem azonban nem érdekelt más, csak a tengerészet. E makacs hajlamomtól hajtva, ellene szegültem apám intelmeinek, sőt parancsainak éppúgy, mint anyám és barátaim tanácsainak és győzködésének. Szerintük volt valami végzetes ebben a természet iránti vonzalomban. Valóban el is vezetett keserű sorsom beteljesüléséhez.

Komoly és böcs apám, hajlamom ellenében, értékes tanácsokkal látott el. Egy reggel a szobájába hívatott, melyhez a köszvény bilincselte őt, és szívélyesen faggatott szándékaim felől. Megkérdezte, hogy a pusztá kóbor szándékon kívül mi késztet elhagynom a házát, a szülőföldemet, ahol kellő hivatásra lelhetnék és szorgalom útján vagyont szerezve kellemes életet élnék. Csak az elkeseredett szegények, mondta, vagy a dúsgazdag nagyravágyók indulnak kalandozni a nagyvilágba, hogy merész, rendkívüli vállalkozások által gazdagságra és dicsőségre tegyenek szert. Am e lehetőségek mindegyike túl távol állt tőlem. Én a középsorsúakhoz tartozom, és amint ezt ő alaposan megtapasztalta, ez a legjobb állapot a világon, az emberi boldogság legbiztosabb forrása. Az ide tartozó sem a kemény munkának és a kézműves osztály szenvedéseinek, sem a nagyok büszkeségének, nagyravágyásának és irigységének nincs kitéve. Abból tudom, folytatta, hogy boldog sors a középosztályé, mert a többi ember mind ezt irigyli. A fejedelmek panaszkodnak magasabb rendű hivatásuk árnyoldalai miatt, és azt kívánják, bárcsak ne bíborban születtek volna. A böcs arra kéri az Istent, hogy se szegénységet ne mérjen rá, se túlságos gazdagságot ne adjon neki.

Apám pedig arra kért, mindig tartsam szem előtt: a balsors az emberek legfelsőbb s legalsóbb osztályait sújtja leginkább. A középrendűek még a csapásoknak és a gyarlóságoknak is sokkal kevésbé vannak kitéve. Nincs részük annyi testi és lelki betegségben és gyötrődésben, mint azoknak, akik fényűzően és kicsapongva élnek, vagy szegényen, nehéz munka mellett éheznek és szükségét szenvednek. Utóbbiakra természetesen módon hoz gyötrelmet ez az életvitel. A középszintű élet azonban mindennemű erény és élvezet számára nyitott. Az áldott középszer kezesei a béke és a bőség. A mértékletesség, a kiegyensúlyozottság, a nyugalom, az egészség, a társasági élet, az elfogadható időtöltések, a kívánt élvezetek mind a középszintű életet magasztaló kiváltságok. Ezen az úton haladva az emberek csendben és könnyedén vonultak át az életem és kényelemben hagyták el azt. Nem kellett már kezüket vagy fejüket munkára fogni, nem kellett rabszolgaként élniük a napi betevőért, nem háborították zavaros körülmények, meglopva a lélek békéjét, a test nyugalmaát. Nem tombol bennük az irigység szenvedélye, az eltitkolt óhajok vagy a nagyravágyás. Könnyedségtől áthatva gyengéden siklanak át

---

* Dunkirk Franciaország legészakibb városa. Régi időkben a spanyolok, angolok és franciák háborúskodtak birtoklása miatt.

a világon, és a keserűeket mellőzve, jó érzéssel kóstolnak bele az élet édes ízeibe. Boldogságot éreznek, és a hétköznapi tapasztalataiból megtanulják mindezt még érzékenyebben befogadni. Ezek után magához ölelt és a legnagyobb szeretettel kért, ne cselekedjek könnyelmű ifjú módjára, s ne rohanjak olyan ínségbe, melytől a természet, születésem és eddigi sorsom által őrzött. Hiszen nem szorulok rá, hogy kenyérkeresésre adjam a fejem. Ő, miként gondos apához illik, bevezet tanácsaival és tetteivel abba az életbe, melynek szépségeit életem rajzolta. Ha pedig könnyű siker és boldogság nem kísérne ezen élet során, annak oka a sorsom lesz vagy a hibáim, melyek akadályoznak. Most, hogy megismertetett mindannak veszélyeivel, amire törekednék, lemond minden felelősségről, ha továbbra is makacsul ragaszkodom terveimhez. Ha csendes, szorgalmas élet mellett döntök, saját hazámban, kérése szerint, többet tesz majd értem, mint amennyit remélhetnék. Balszerencsémbe viszont annyi részt sem vállal, hogy távozásra bátorítson. Végezetül apám arra kért, jusson eszembe bátyám, akit ugyanilyen őszinte beszéddel igyekezett távol tartani attól, hogy idegen háborúba menjen. Ő sem hallgatott rá, ifjonti vére a hadseregbe üzte, ahol szomorú véget ért. Mindig imádkozni fog értem, de előre figyelmeztet, hogy áldatlan lesz az utam, ha ezt az esztelen lépést megteszem, és eljön majd az idő, amikor keservesen megbánom, hogy nem követtem öreg apám jó szándékú tanácsát, de senki nem lesz, aki segíthetne rajtam.

Intelmének utolsó mondatai közben – melyek valóban jövőbelátók voltak, de azt hiszem, ezzel ő maga sem volt tisztában – észrevettem, hogy sűrű könnyek folynak végig az arcán, különösen akkor, amikor a halott bátyámról beszélt. Amikor pedig elhagyatottságom, gyámltalanságom idejét s a késő megbánást emlegette, szava reszketett a megindultságtól, és azt mondta, szíve olyannyira megtelt keserűséggel, hogy képtelen tovább beszélni.

Mélyen megdöbbentett ez a beszélgetés, – hogy is lehetett volna másképp? Úgy határoztam, nem is gondolok többet az utazásra, inkább itthon alapozom meg életemet, apám óhaja szerint. De, sajnos, néhány hét múlva minden jó szándék tovatűnt, és hogy megelőzzem apám részéről a további gyámltalást, úgy döntöttem, szökve távozom tőle. Mégsem annak megfelelően jártam el, amire első felindulásom ösztökélt. Kilestem a pillanatot, amikor édesanyám a szokottnál jobb hangulatban látszott lenni, és megvallottam neki, mennyire fűt a vágy, hogy világot lássak. Ha letelepednék sem lennék soha elég kitartó ahhoz, hogy így éljek, és apám méltatlanságot követ el rajtam, ha arra kényszerít, hogy beleegyezése nélkül távozzam. Kereskedőinasnak vagy írónak, ügyvéd mellé mégsem állhatok be, most, hogy tizenkilenc éves lettem! Biztosan megszöknék onnan, még tanulóéveim kitelte előtt. Bár csak rá tudná bírni édesapámat, mondtam, hogy egyetlen tengeri utazásra adjon engedélyt, ami után, ha a hajósélet nem tetszene meg, ígérem, fokozott erővel pótolnám az elvesztegetett időt.

Anyám erre nagyon haragos lett, úgy tervem, mint azon vakmerőségem miatt, hogy ily hangerővel beszélni, holott apám olyan jóakarattal intett, tudva, hogy vesztésre török. Nem is értette, hogyan gondolhattam, hogy az apámmal folytatott bensőséges beszélgetés után efféle önpusztító tethöz kérem a beleegyezését. Ami anyám illetve, nos, ő sem kívánta, hogy az elvesztésében apáménál nagyobb szerepe legyen.

Bár anyám megtagadta, hogy kéréssel apám elé járuljon, mint később megtudtam, beszámolt neki a beszélgetésünkről. Apám pedig, mélyet sóhajtva, aggódó hangon mondta:

– Ha a fiú itthon marad, lehet még boldog, de ha idegenbe utazik, minden teremtett lélek közül neki lesz legszerencsétlenebb sorsa. Ehhez nem adom a beleegyezésemet.

Még egy évet töltöttem el az apai házában. Szüleim a legkülönbözőbb jóakarattal javaslatokat tettek jövőmre nézve, de süket fülekre találtak. Én konokul ragaszkodtam tervemhez. Egy napon éppen Hullban jártam, amikor véletlenül egyik iskolatársammal találkoztam, aki atyjának a hajóján Londonba készült utazni. Felajánlotta, hogy utazzam vele. Az ingyen utazás lehetősége, ami a hajósok számára olyan csábító hat, nálam sem tévesztett célt.

Sem apámtól, sem anyámtól nem kértem többé tanácsot, sőt egyetlen szóval sem figyelmeztettem őket. Nem latolgattam a körülményeket és a következményeket, nem kértem Isten vagy apám áldását, és csak Isten tudja, mekkora hiba volt ez.

* * *

1651. szeptember 1-jén a Londonba vitorlázó hajóra szálltam. A baj talán soha fiatal kalandort nem vett gyorsabban és tartósabban üldözőbe, mint engem. Alig hagytuk el a Humber torkolatát, amikor erős szél kerekedett és a tenger rémisztően háborogni kezdett. Először voltam most a nyílt tengeren, így hát, leírhatatlanul rosszul lettem és dermesztő félelem fogott el. Most kezdtem csak komolyan gondolkodni azon, mit tettem és mennyire jogos az isteni igazságszolgáltatás, mely utolért, amiért gonoszul elhagytam apám házáat. Megelevenedtek előttem szüleim jó tanácsai, apám könnyei, anyám esdeklése. Még el nem fásult lelkiismeretem a legkeserűbb szemrehányásokkal illetett, amiért feledtem kötelességemet.

A vihar egyre erősebben tombolt, nagyon magasra korbácsolva a tenger hullámain. Korántsem akkorákra, mint amilyenekkel azóta, így például néhány nappal ezt a vihart követően találkoztam, de ez is éppen elég volt ahhoz, hogy engem, a zöldfülű hajóst megrémítsen. Minden újabb hullámról azt hittem, hogy elnyel bennünket, ha pedig a hajó hullámvölgybe süllyedt, azt, hogy többé nem is bukkan fel. Halálos szorongásomban számos fogadalmat tettem. Megígértem, hogy ha az Isten most az egyszer megszabadít és szárazföldre léphetek, azonnal hazasietek apámhoz, és nem szállok többé hajóra, amíg élek. Követem apám minden tanácsát, és sohasem teszem ki magam többé ilyen veszedelmeknek. Most értettem meg mindazt, mit a középrend dicséretére mondott. Irigyeltem annak békés, nyugalmas életmódját, és elhatároztam, hogy bűnbánó tékozló fiú módjára visszatérek családi hajlékomba.

E bölcs és józan gondolatok addig tartottak bennem, amíg a vihar odakint. Sőt, kis ideig még azután is. Másnap azonban, mikor a vihar lecsillapodott, s a tenger nyugodtabb lett, könnyelműbben vettem a dolgot. Azonban komolyságomat egész nap sikerült megőriznem, igaz, ehhez hozzájárult a tengeribetegségem is. Alkonyatkor kitisztult az ég, a szél elült és kellemes este köszöntött ránk. A naplemente szép volt és tisztán látható, akárcsak a napfelkelte másnap. Úgy éreztem, a szélcsendben a nap fényét visszaverő sima víztükörnél nincs szemet gyönyörködtetőbb természeti kép.

Éjjel jól aludtam. Reggel tengeribetegségemnek nyoma sem volt, s én derűs kedvvel merengtem azon, hogy a tenger, mely tegnap még ádázul háborgott, kevés idő elteltével ilyen békés és csodálatos látványt nyújt.

Ekkor lépett oda hozzám barátom, aki erre az útra magával csalt, vállon veregetett és így szólt:

– Nos, Bob, hogy érzed magad az átéltek után? Fogadni mernék, hogy inadba szállt a bátorságod, amikor tegnap azt a kalapemelő szelet kaptuk.

– Te azt kalapemelő szélnek nevezted? – kérdeztem. – Hiszen iszonyatos vihar volt!

– Vihar?! Ne bolondozz, azt hiszed, ilyen egy vihar? Nem volt az szinte semmi. Egy jobbfajta hajón, a nyílt tengeren, az efféle szélrohamra ügyet sem vetnénk. De te csak amolyan szárazföldi matróz vagy, Bob. Gyere, iszunk egy csésze puncsot, és el is felejtjük a történeteket. Nézd csak, milyen pompás most az idő!

Röviddel ezután tengerészek módjára jártunk el, vagyis berúgtunk. Mire végeztem a puncsivással, a puncs is végzett velem. Ebben az egyetlen italozásban elmerült minden eddigi tettemhez fűződő lelkiismeret-furdalásom és a jövőre vonatkozó jó szándékú elhatározásaim. Így aztán, mire a vihar elmúltával a tenger színe simává csendesült, úgy nyugodtak le kétségbeesett gondolataim, és feledtem azt a félelmemet, hogy elnyel a tenger. Új életre

keltek bennem a korábbi vágyaim, és nyoma veszett az esküknek, ígéreteknek, melyeket a veszély idején tettem. Pillanatokra még visszaidéztem ezeket, és ilyenkor győztek ugyan a komoly és józan gondolatok, de csakhamar leráztam és elűztem őket, mint gyengeséget és új barátaim társaságában italozva úrrá lettem ezeken a „kísértéseken” – ahogy lelkiismeretem intéseit neveztem. Öt vagy hat nap alatt olyan győzelmet arattam a lelkiismeretemen, amelyet csak egy, az ilyen holmitól szabadulni vágyó, fiatal, bűnös lélek kívánhat. Ezért aztán ki kellett állnom egy újabb próbát. Az isteni gondviselés, mint ilyen esetekben általában szokása, úgy határozott, egyértelművé teszi álláspontját. Hiszen, ha az elsőt nem tekintettem intő jelnek, hát a következőnél olyan élményben volt részem, amelynek fenyegető és egyben kegyes voltát a leghitványabb emberi lény is belátta volna.

Tengeri utazásunk hatodik napján értünk a yarmouthi révparthoz, rövid utat tettünk csak meg a vihar óta, mert egyszer az ellenszelek, máskor szélszél hátráltatták haladásunkat. Itt aztán horgonyt kellett vetnünk és vesztegelnünk hét-nyolc napig, amíg tartott a délnyugati ellenszél. Időközben Newcastle-ból is számos hajó érkezett a révbe, ahol a kedvező szélre szoktak várakozni, mely aztán a Temzébe segíti őket.

Mi meg akartuk kísérteni, hogy a dagály segítségével hajózzunk fölfelé a folyón, de a szél még négy-öt nap után is nagyon erős maradt, sőt nőttön-nőtt az ereje. Mivel a rév éppolyan biztonságosnak tűnt, mint a kikötő, kötelzetünk és horgonyaink erősek voltak, ezért a legénység a legkisebb veszélytől sem tartott, hanem a tenger hangulatát figyelmen kívül hagyva, jókedvű pihenéssel múlatta az időt. A nyolcadik nap reggelén azonban a szél ereje annyira megnövekedett, hogy minden erőnkkel siettünk vitorláinkat leszedni és biztonságunkról gondoskodni. Dél tájban a tenger már hatalmas hullámokat vetett, a hajó fel-le imbolygott, a fedélzetre többször becsapott a víz, úgy, hogy egy-két ízben azt hittük, hogy horgonyunk kiszabadult. Erre a főkormányos kivetette a vész horgonyt, a horgonyköteleket pedig szabad kényükre hagyta.

A szél eközben borzasztó viharrá nőtt, s még a matrózok arcán is rettegés és döbbenet tükröződött. A kapitány nagy erővel fáradzott azon, hogy a hajót megmentse, de azért, mikor kabinjából ki- és bejárkálva, mellettem elment, hallottam, amint többször azt ismétli:

– Úr Isten, könyörülj rajtunk! Mindnyájan elvesztünk! Végünk van!

E zűrzavar közben egész kábult voltam, és csöndesen feküdtem szobámban. Érzéseimet le sem tudnám írni. A megbánásnak nem akartam helyt adni, mert rég legyőzött gyengeségnek tartottam. Elhittem magammal, hogy ezt a veszélyt, mint az elsőt, csak képelem. De amikor meghallottam a kapitánynak az imént említett szavait, rettentően megrémültem. Kiléptem kabinomból a fedélzetre, hogy körütekintsek. A látvány iszonyatos volt. A hegymagasságú hullámok tornyosultak fölénk, és három-négy percenként elborították alkotmányunkat. Körülöttünk is lesújtó volt a kép. Két súlyosan megterhelt hajó megcsonkította az árbocait, matrózaink kiáltásaiból pedig megtudtam, hogy egy másik hajó, mely másfél kilométerrel előttünk horgonyzott, végképp elsüllyedt. Két további hajónak elszakadtak a horgonykötelei, a vihar a háborgó tengerre ragadta őket, úgy, hogy egyetlen árbocuk sem maradt. A könnyű hajók jártak a legjobban, mert kevésbé gyötörték őket a hullámok, de egypár közülük közel sodródott hozzánk, úgyhogy minden pillanatban azt hittük, hogy betörik a mienk oldalát.

Alkonyat felé a kormányos és a fedélzetmester kérték a kapitányt, hogy csonkíttassa meg az előárbcot, amitől ő vonakodott. De a fedélzetmester szembeszállt vele, mondván, e nélkül elsüllyed a hajó, így a kapitány végül beleegyezett. Miután ezt megtették, a derékárbc túl ingatag maradt, és úgy imbolyogtatta a hajót, hogy le kellett vágni ezt is, így az egész hajófedél le lett tarolva. Nemsokára rá egy iszonyatos hullámtömeg magával ragadta csónakunkat, utolsó reménységünket is.

Könnyen elképzelhető, hogy én, olyan újoncként, aki már ennél sokkal csekélyebb dologtól is megrémültem, mit éreztem mindezek után. Ennyi idő távolából magam is csak annyit tudok, hogy a bánkódás tízszerte jobban gyötört, amiért múltkori fogadalmaimtól visszatértem korábbi rögeszmémhez, mint maga a halálos rettegés. Mindez, s e mellett a vihar dühöngése kimondhatatlan lelkiállapotba kerített. A vihar olyan ádáz dühvel tombolt, amilyenhez fogható, saját bevallásuk szerint, a matrózok még nem értek meg. A hajónk jó volt, de súlyosan megterhelt, és olyan mély volt a merülése, hogy egyik-másik tengerész időnként ijedten kiáltotta: „Süllyedünk!” Tudatlanságomnak köszönhetően nem tudtam pontosan, mit jelent ez. Bár a vihar rettentő volt, olyasmit láttam ekkor, amit ritkán látni tengerészeknél: a kapitány, a fedélzetmester s néhány matróz, akiknek erős volt a hite, térdre borultak és imádkoztak. A rettegésünket tetézte egy új, éjfélkor támadt vészír. A matrózok egyike, akit leküldtek a hajófenék megvizsgálására, harsány hangon kiáltott fel, hogy a hajó léket kapott s hogy a hajófenékben már egy méternél magasabban áll a víz. Erre minden szabad kezet a szivattyúhoz rendeltek. Én a remegéstől elgyöngülve ágyamra hanyatlottam, de a tengerészek felráztak s azt mondták, hogy eddig semmire sem voltam ugyan használható, most azonban éppen úgy szivattyúzhatok, mint akárki más. Hirtelen összeszedtem magam, és komoly lendülettel munkához láttam. Ezalatt a kapitány néhány kisebb szénszállító hajót pillantott meg, melyek nem tudtak ellenállni a szél rohamának, elszabadultak horgonyzóhelyükről, és a tenger felé sodródtak. Amikor közelebb érkeztek hozzánk, vészlövést adtunk le. Én nem ismerve a dörrenés okát, azt hittem, hogy a hajó szakadt darabokra vagy más borzasztó dolog történt. Hiába szépíteném, annyira megrettentem, hogy ájultan rogytam össze. Minthogy mindenki saját életével törődött, senki sem figyelt rám. Másik ember lépett helyemre a szivattyúnál, ám, talán mert halottnak tartott, lábával félregurított engem. Sokáig tartott, míg újra magamhoz tértem.

A munka nem maradt abba, de a vízszint emelkedett a hajófenéken, és nyilvánvaló volt, hogy elsüllyedünk. A vihar kissé alábbhagyott, de az képtelenség volt, hogy a hajót fenntarthatassuk mindaddig, míg valamely kikötőbe nem ér. Végre a többször leadott vészlövések nyomán egy könnyebb hajótól, mely már előttünk elhaladt, egy csónak érkezett a segítségünkre. Nagyon kockázatos volt a hajó közelébe jönnie, s hogy egészen eljuthasson hozzánk vagy átszálljunk bele, az lehetetlenségnek látszott. A derék hajóslegények életük kockáztatásával, egész erejükből eveztek, és végre megragadták azt a bójához erősített hajókötelet, melyet felénk dobtunk. Így sikerült nagy küzdelem árán a csónakot a tathoz közel húznunk, s végül abba átmásznunk. De az ő hajójukat elérnünk lehetetlen volt. Elhatároztuk tehát, hogy a szél és hullámok vezérletére bizzuk magunkat, s csak amennyire lehet, közelebb evezünk a parthoz. Kapitányunk megígérte a megmentésünkre siető tengerészeknek, hogy ha épen partot érünk, lerója hálóját az ő parancsnokuk előtt. Résztint evezve, résztint hánykolódva, rézsútosan a tengerpart északi része felé haladtunk.

Nem telt belé egy negyedóra, és elhagyott hajónkat süllyedni láttuk. Akkor fogtam fel, milyen az, amikor a tengeren elsüllyed egy hajó. Bevallom, alig mertem oda pillantani. A tengerészekről hallottam, hogy mi történik, mert attól a pillanattól fogva, hogy engem a csónakba hurcoltak, félholt voltam az ijedtségtől. Szívemet megbénította a gondolataim bűne miatti borzalom és a félelem attól, ami még előttem áll.

A matrózok erejüket megfeszítve eveztek, hogy közelebb érhesünk a parthoz. Valahányszor csónakunkat valamelyik hullámóriás a hátára vette, láttuk a tengerpartra tömegestül tóduló embereket, akik arra vártak, hogy segíthessenek, ha a közelükben leszünk. Lassan haladtunk előre. Végre, miután a wintertoni világítótoronyt körülevetük, és itt a nyugat felé, Cromer irányába kiszögellő partvonal mérsékelte a szél dühét, közeledtünk a révhez. Maga a partraszállás még némi bajjal járt, de végül mindnyájan partot értünk. Ép bőrrel és gyalog indultunk útnak Yarmouthba, ahol mint hajótörést szenvedetteket, nagy törődéssel fogadtak. A városi

hatóságok jó szálláshelyeket jelöltek ki számunkra, s a kereskedők és hajómesterek pénzt gyűjtöttek a javunkra, hogy tetszésünk szerint utazhassunk Londonba vagy vissza Hullba.

Ha ezúttal elég eszem lett volna visszatérnem Hullba és onnan az apai házhoz, minden biztonnal sok szenvedéstől megkímélem magamat. Édesapám pedig, mint Megváltónk példázata mondja, hizlalt borjat vágatott volna le szerencsés visszatérésem öröme. De csak annyit tudott meg az egész dologból, hogy az a hajó, melyen én voltam, a yarmouthi révpartnál viharba került és elsüllyedt, és csak sokkal később értesült róla, hogy nem fúltam a tengerbe.

Gonosz végzetem feltartóztathatatlanul üldözött tovább. A józan ész és megfontoltság pillanataiban határozott készletést éreztem, hogy hazatérjek, mégsem volt erőm így cselekedni. Nem tudom, mi volt ennek az oka. Nem állítom, hogy titokzatos, megfellebbezhetetlen döntés, mely arra készítet, hogy önpusztításunk eszközévé váljunk, bár előrelátjuk a jövőt és tudatosan rohanunk végzetünkbe. De alighanem egy ilyen nyomorúságot hozó, leküzdhetetlen hatalom hiúsította meg szabadulási szándékomat és ösztökélt tovább józan elmélkedéseim és legbensőbb meggyőződéseim ellenére, nem szólva arról a két határozott útmutatásról, amelyben első próbálkozásom idején volt részem.

Iskolatársam, a hajóskapitány fia, akinek köszönhetően az utazásra elszántam magam, Yarmouthba érkezésünk után egy távoli szállásra ment, s így mi csak néhány nap múlva láttuk viszont egymást. Addigra már sokkal kevésbé volt elszánt, mint én. Egészen megváltozott, és szomorúan, fejszóvalva kérdezősködött hogylétem felől. Atyja is jelen volt, aki csak most tudta meg, ki vagyok én és miképp tettem meg ezt az első tengeri utamat. A hajótulajdonos komolyan és részvevő hangon fordult hozzám:

– Fiatalember, ne menjen többé a tengerre. Legyen ez egyértelmű lecke az ön számára arra vonatkozóan, hogy nem hajósnak született!

– Miért, uram? – kérdeztem. – Talán ön sem akar hajóra szállni többé?

– Ez egészen más, a tengerészet nekem hivatásom, tehát kötelességem, ön azonban ez utazást csak kísérletül tette, és a felsőbb hatalmak ízelítőt adtak abból, hogy mi vár önre e pályán. Talán ön hozta a szerencsétlenséget mindnyájunk fejére, mint ahogy Jónás megrontotta a jáfői hajót. Beszéljen magáról, milyen cél vezérelte a hajómra.

Ekkor elbeszéltem neki egész történetemet, de amire a végéhez értem, különös szenvedéllyel fakadt ki.

– Mit tettem, hogy ily nyomorultat a hajómra engedtem! A világ minden kincséért sem tenném többé a lábamat egy hajóra önnel!

Könnyen megmagyarázhattam nagy és szenvedélyes haragját, hiszen roppant veszteséget szenvedett és mit sem tehetett ellene. Később még egyszer figyelmeztetett, ezúttal nyugodtan és komolyan, hogy térjek vissza apámhoz, és ne kísértsem Istent.

– Fiatalember – mondta –, ne feledje, ha nem tér haza, csak súlyos balsors és csalódás lesz a része, mindaddig, míg apja szavai végleg be nem teljesülnek.

Kevés szóval feleltem, nemsokára elváltunk, és én sohasem láttam többé életemben. Kevés pénz lévén nálam, szárazföldi úton indultam Londonba. Londonban, akárcsak útközben sokat vívódtam azon, hogy milyen irányt szabjak életemnek – visszatérjek az apai házba, vagy a tengert válasszam. De most az álszéken vett rajtam erőt. Magam előtt láttam a gúnyosan mosolygó szomszédokat, s nemcsak szülőim, de rokonaim előtt is szégyelltem megjelenni. Azóta is gyakran volt módom megfigyelni, mily oktalan az ember ilyen ügyekben, főképp ifjúkorában. Inkább szégyelli a töredelmességet és megbánást, mint magát a vétket, nem pirul

tette miatt, melyért joggal gondolnák ostobának, de röstelli a visszatérést a józan cselekvéshez, mely által megfontolt, bölcs emberré válhatna.

Életemnek ebben az időszakában tehát egy darabig bizonytalan voltam abban, milyen lépéseket tegyek és hogyan folytassam az életem. A hazatéréstől továbbra is vonakodtam, és a halogatással egyre gyengült az átvészelt események súlya. Szóval, néhány heti bizonytalan tünődés, tétovázás után elhatároztam, hogy fölhasználok a tengeri utazásra kínálgató első alkalmat.

Az álnok hatalom, mely apám tanácsa, sőt parancsa ellenére elűzött a szülői háztól, most tehát tovább erőltette azt a szilaj rögeszmét, hogy merész vállalkozások által nagy vagyonra tegyek szert. Ez a hatalom hívta életre minden vállalkozás legszerencsétlenebbikét. Egy Guinea felé vitorlázó hajó kalandos terveim kiviteléhez éppen kapóra jött.

Szerencsétlenségemre sohasem gondoltam arra, hogy tengerésznek szegődve szálljak hajóra. Igaz ugyan, hogy ily minőségben a szokottnál nehezebb munkát kellett volna végeznem, de idővel kormányos, főkormányos, hadnagy, sőt tán kapitány is lehetett volna belőlem. Balcsillagzatom azonban azt akarta, hogy mindig, így most is, a rosszabbat válasszam. Minthogy volt a zsebemben egy kevés pénz, rajtam pedig jó ruha, mindig úriemberként szálltam a hajóra, így nem volt semmi dolgom a hajón, de nem is tanultam semmit.

Londonban szerencsémre meglehetősen jó társaságba jutottam. Ez nem mindig történik meg az ilyen könnyelmű és tévelygő fiatalemberekkel, amilyen én voltam. Az ördög gyakran elmulasztja, hogy idejekorán csapdát állítson. Az én esetemben nem így történt. Először a Guineából visszaérkezett hajó kapitányával ismerkedtem meg. Mivel üzletei jól sikerültek, ő még egyszer útnak akart indulni arra a vidékre. Ennek a derék embernek megtetszett a modorom, amely az idő tájt igencsak helyénvaló volt, és mert elmondtam neki, hogy világot szeretnék látni, felajánlotta, hogy asztal- és útítársként, ingyen magával visz. Ráadásul vihetek magammal árut, melynek teljes haszna engem illet, és talán még ösztönzést is nyerek ezáltal.

Ajánlatát elfogadtam, és a kapitány, aki becsületes és nyíltszívű ember volt, nemsokára legbizalmasabb barátságára méltatott. Nyereségvágytól mentes hozzáállásának köszönhetően kisebb rakományt vihettem magammal az útra. Javaslatára játékokat és csecsebecséket vásároltam össze. A bevásárlásra mintegy 40 font sterlinget fordítottam, melyeket néhány rokonom segítségével szedtem össze, akikkel leveleztem, és akik, úgy hiszem, apámnak vagy legalább anyámnak csekély beleegyezését kapták.

Ez volt utazásaim közt az egyetlen, mely egészen szerencsésen folyt le, becsületes, derék barátomnak, a kapitánynak hála, aki számítástanra, navigációra, és más hajózási ismeretekre, valamint a hajónapló vezetésére, szóval a tengerészre nézve fontos tudnivalókra is oktatótt. Ő éppúgy örömet lelte a tanításban, mint én a tanulásban, és jó lélekkel állíthatom, hogy ez az utazás tengerésszé és kereskedővé tett. Áruimért mintegy két és fél kilogramm aranyport hoztam magammal, amikért Londonban csaknem 300 font sterlinget kaptam. Ez olyan nyereszkedési vágyra sarkallt, mely későbbi balsorsomat siettetete.

Azonban ez az utazás sem ment végbe bajok nélkül. Csaknem szakadatlanul rosszul voltam. Kereskedésünk nagy részét főképp az északi szélesség 15. fokánál és attól délebbre, az egyenlítőhöz közel folytattuk, én pedig nagyon szenvedtem az ottani éghajlattól.

* * *

Önálló Guineai kereskedővé váltam. Londonba érkezésünk után kapitány barátom szerencsétlenségemre meghalt. Hajója vezényletét a rangidős tiszt vette át, aki nemsokára újra vitorlát bontott Guinea felé. Én gyors elhatározással ismét felszálltam a hajóra útítársnak. Ennél szerencsétlenebb utazás el sem képzelhető. Kétszáz font sterlingemet elhunyt barátom

özvegyére bíztam, ki nagyon nemesen viselkedett irányomban, mintegy száz fontot pedig különféle árukba fektettem. Szörnyű balsors sújtott ezen az úton, mely ekképp vette kezdetét: Egyik nap pirkadatkor, miközben éppen a Kanári-szigetek felé vagy inkább a szigetek és az afrikai partok közt vitorláztunk, egy szálehi arab kalózhajóval találkoztunk, mely valamennyi vitorláját kifeszítve üzöbe vett bennünket. Mi is kibontottuk minden vitorlavásznunkat, hogy egérutat nyerjünk, de a kalózhajó jobb vitorlás volt, és mivel látszott, hogy néhány óra múlva utolér bennünket, tengeri csatára készültünk a mi hajónk tizenkét ágyújával, a kalózok tizennyolc ágyúja ellen.

Délután három óra körül beért minket, de tévedésből nem a hajó farát, hanem oldalunkat támadta meg. Ezt észrevéve mi nyolc ágyúnkat rendeztük a hajónknak erre az oldalára, és teljes sortűzzel fogadhattuk, mely visszavonulásra bírta. Közben viszonozta az ágyúzást, sőt az ágyúlövésekhez még mintegy kétszáz kalóz puskatüze szegődött, azonban egyetlen emberünk sem sérült. Az arabok rövid idő múlva újabb támadásra készültek, mi pedig annak kivédésére. Ezúttal a hajónk másik oldalról támadva, mintegy hatvan ember szökött át fedélzetünkre, kik azonnal vagdalni kezdték vitorláinkat és köteleinket. Mi puskatűzzel fogadtuk és kétszer visszavertük őket. De, hogy rövidre fogjam történetünk e szomorú részét, hajónk csakhamar harc képtelen lett, három halottunk és nyolc sebesültünk hevert a deszkákon. Megadtuk tehát magunkat, a kalózok pedig Szalehba, egy arab kikötőbe hurcoltak bennünket.

Fogságomban nem bántak velem olyan rosszul, ahogy eleinte gondoltam, nem is vittek a birodalom belsejébe, a szultán udvarába, mint többi embereinket, hanem a kalózkapitány, mint a sikerért kijáró jutalmat megtartott magának. Fiatal és éber legényként nagyon alkalmasnak látszotam számára, hogy rabszolgája legyek. Így tehát fölfelé törekvő kalmárból egyszerre nyomorúságos rabszolga lettem. Lesújtva emlékeztem most vissza apám jóslatára, mely szerint olyan szerencsétlen leszek, hogy senki sem adhat nekem enyhet. Azt hittem ugyanis, hogy ez most végül bekövetkezett és rosszabb már nem is lehetne, az Úr keze most igazságot tett rajtam és most visszavonhatatlanul végem. De a történetem során majd kiderül, hogy, sajnos, ez csak ízelítő volt azokhoz a szenvedésekhez képest, melyeket még ki kellett állnom!

Amikor új patrónusom vagy gazdám magával vitt a házába, abban reménykedtem, éppígy vele tarthatok, ha újra tengerre száll, remélve, hogy előbb-utóbb spanyol vagy portugál harcosok legyőzik majd, és akkor visszanyerhetem szabadságomat. De ebben csalódnom kellett. Amikor uram a tengerre ment, kis kertje gondozását s a szokott ház körüli szolgálatokat bízta rám, ha pedig valamely kóborlásból visszatért, hajóján kellett hálnom, hogy őrizzem azt.

Eközben az eszem szüntelen a szökésen járt, megpróbáltam kitalálni a megfelelő módját, de egyik sem tűnt lehetségesnek. Nem volt senkim, akire a terveimet bízhattam és aki segíthetett volna. Rabszolgatársaim közt egyetlen angol, ír vagy skót sem volt. Így telt el két év tervezgetésekkel, anélkül, hogy legkisebb remény mutatkozott volna bármely tervem megvalósítására.

Két év elmúltával olyan páratlan lehetőség kínálkozott, mely erőt adott nekem a szabadulási kísérlethez. Uram a szokottnál hosszabb ideig maradt otthon, úgy hallottam, pénzhiány miatt. Ilyenkor, ha szép volt az idő, hetente egy-két ízben vagy gyakrabban is a hajó csónakján halászni indultunk a révbe. Egy fiatal mór és én eveztünk, s uram olyannyira megkedvelt a horgászatban tanúsított ügyességem miatt, hogy később egyik rokonával és a mór fiúval együtt is elengedett, hogy halat fogjunk neki.

Egy nap ki is mentünk halászatra. A reggel csöndes volt, de később olyan köd keletkezett, hogy a tengerpart, mely alig két kilométerre volt tőlünk, egészen eltűnt szemünk elől. Álló nap és aztán éjszaka is eveztünk, hogy visszatérjünk, de nem tudtuk, merre járunk. Amikor végre fölkelt a nap, kiderült, hogy egészen rossz irányban haladtunk, a part helyett a tenger

felé. A part pedig már úgy tíz kilométernyire lehetett. Újra munkához láttunk, de a friss szárazföldi szél megnehezítette visszatérésünket, és csak nagy vesződés árán, egészen kiéhezve sikerült végül partra szállnunk.

Urunk a jövőre nézve elővigyázatosabb lett, és ezután sohasem tett ily utazást delejtű és élelem nélkül. Elővétette az angol martalékhajó nagy csónakját, parancsba adta az ácsnak, aki angol rabszolga volt, hogy a jármű közepére építsen kis szobát, úgy, hogy mögötte elég hely maradjon a kormányzáshoz és a nagy vitorla kezeléséhez, elől pedig egy-két ember evezhessen is. E csónakot úgynevezett latin vagy háromszögű vitorla hajtotta. A vitorlarúd éppen a teteje fölött emelkedett e csinos, de alacsony szobának, amelyben elfért a kapitány ágya, egy-két rabszolga fekvőhelye, egy asztal az étkezéshez és egy-két kis szekrény, melyben a gazdánk kenyeret, rizst, kávé, egyéb élelmiszert tartott és a kedvenc borpárlatait.

Urunk gyakorta ment halászni ezzel a hajóval, és mivel a halfogásban nagy ügyességre tettem szert, mindig magával vitt engem is. Egy ízben korán reggel ki akart vitorlázni néhány tekintélyes mórral, akiket különleges bánásmódban kívánt részesíteni. Ezért előző este a szokottnál több élelmet vitetett a csónakra és nekem három puskát, lőport és golyókat kellett hoznom a hajója lőszertárából, mert úgy tűnt, a mórokkal a horgászás mellett madarat löni készültek.

Teljesítettem a parancsait, és másnap reggel vártam a tisztára mosott csónakban, melynek lobogója lengedezett a szélben. Minden készen állt a vendégek fogadására. Hosszabb idő elteltével patrónusom egymaga jelent meg és közölte, hogy a társaság más teendők miatt elhalasztotta a hajózást, engem viszont utasított, hogy egy emberével és a mór fiúval, szokás szerint, menjek ki halászni, de mihelyt elég halat fogtunk, azonnal térjek vissza, mert a vendégei este nála akartak vacsorázni.

Ekkor szabadulásom vágya újból felélénkült bennem. Mihelyt uram távozott, nem halászútra, hanem tengeri utazáshoz kezdtem készülődni. Nem tudtam ugyan, hogy milyen irányba kormányozzam majd a bárkát, de mindegy volt, csak messzire innen.

Először is az élelmiszerek gyarapításáról gondoskodtam. Azt mondtam tehát a mórnak, hogy nem illik az urunk számára hozott ételeket fogyasztanunk. Ő helyeselte az észrevételemet, és azonnal egy nagy kosár pirított kétszersültfélét s három kanna friss vizet hozott a csónakba. Míg a mór ezzel bajlódott, én az úr éléskamrájában felkutattam azokat a ládákat, amelyekben angoloktól zsákmányolt italok rejlettek, és több, itallal töltött palackot csempészttem a csónakba. A mórral elhitettem, hogy azokat már előbb hozták ide urunk és vendégei számára. Nagy mennyiségű méhviaszt is vittem a csónakra, azonkívül gyapotfonalat, baltát, fűrész és kalapácsot, hiszen mindezek nagy hasznunkra lehetnek, különösen a viasz, amiből gyertyát készíthettünk. Alig érkezett vissza Izmael, a mór, akit társai Málinak neveztek, újabb cselt vettem, és ő ártatlanul lépre is ment.

– Málí, urunk fegyverei a csónakban vannak, nem kerítenél egy kevés lőport és golyót? Talán lőhetnénk magunknak egypár madarat. Magunk közt szólva tudom, hogy a lőszer a hajón áll.

– Igen, hogyne, mindjárt hozok – felelte, és így is tett. Nemsokára egy nagy bőrzacszkóval érkezett meg, melyben közel egy kiló lőpor lehetett és egy másikkal, mely tele volt golyóval és söréttel. Míg ő távol volt, gazdánk nagyobb szekrényében találtam valamennyi lőport, és ezt egy nagy italosüvegbe töltöttem, miután az üveg csekély tartalmát kiöntöttem. Így ellátva magunkat a legszükségesebbekkel, kivitorláztunk a kikötőből. Az ör a kikötő bejáratánál ismert bennünket és ránk se hederített. Innen egy kilométernél alig többet vitorláztunk, mielőtt megálltunk halászni. A szél vágyaimmal ellentétben észak-északkeletről fújt. Biztosra vettem, hogy ha délről fújna, elérhetnék a spanyol partokig és végül a cadizi kikötőbe jutnék,

de most úgy döntöttem, a vakszerencsére bízom, hová sodor a szél, csak ezt a szörnyű helyet elhagyhassam.

Egy ideig halászgattunk, de sikertelenül, mivel társam ügyetlen volt, én pedig mindent elkövettem, hogy mit se fogjak, vagy ha hal akadt a horgomra, nem húztam fel azt. Végre így szóltam a mórhoz:

– Itt semmire sem megyünk, urunknak pedig nem lesz mit az asztalra tennie, menjünk beljebb a tengerre.

Máli mit sem sejtve beleegyezett, s felhúzta a vitorlákat. Én a kormánylapátnál ültem, és úgy négy kilométerrel beljebb irányítottam a hajót, majd megállítottam, mintha itt akarnék halászni. Ezután a kormánylapátot a fiúnak adtam, én pedig a mór mögé lopóztam, hirtelen derékon kaptam és a tengerbe dobtam. Ő azonnal felbukkant, és esedezve kért, fogadjam őt be a csónakba és követ, a világon bárhová. Mivel gyenge volt a szél és ő úgy úszott, akár egy hal, látszott, hogy mindjárt utoléri a csónakot, ezért a szobába ugrottam és vadászpuskát ragadtam. Ezzel célba vettem őt, és közöltem vele, hogy eddig sem bántottam, és ha nyugton marad, ezután sem fogom.

– Te derekasan úszol – mondtam –, és a tenger is nyugodt, így elérheted a partot. Ha így teszel, nem lesz bántódásod. De ha közelebb jössz a csónakhoz, rögtön agyonlőlek, mert a szabadságomról nem mondok le.

Erre ő megfordult és a part felé úszott, melyet kétségkívül könnyen elért, mert mint mondtam, remek úszó volt. Gondolhattam volna arra is, hogy a mórt magammal viszem és a fiút taszítom a vízbe, de nem kockáztathattam, hogy az előbbinek higgyek. Amikor eltávolodott, a fiúhoz fordultam, akit Xurynek neveztek, és azt mondtam:

– Xury, ha hűséget fogadsz nekem, nagyszerű sorsod lesz mellettem, de ha nem esküszöl meg a próféta szakállára, haladéktalanul a tengerbe kell dobjalak.

A fiú rám mosolygott és olyan ártatlanul válaszolt, hogy nem volt okom kételkedni a szavában. Megesküdött, hogy hű útitársam lesz és velem tart, bármerre menjek is.

Amíg az úszó mórt szemmel tarthattam, a csónakot egyenesen a nyílt tenger felé kormányoztam, szél iránt, hogy azt higgyék, a Gibraltári-szoros bejárata felé vettük az utunkat (ahogy azt bárki más is tenné, aki nincs a józan ész híján). Kinek jutott volna eszébe, hogy délnek hajóznak, a teljesen vad partvidék felé, ahol nyilván feketék egész törzsei fognak majd közre bennünket kenuikkal és elpusztítanak; vagy ahol nem szállhatunk partra anélkül, hogy ádáz ragadozók, illetve még kegyetlenebb bennszülöttek karmai közé kerülnénk?

Alkonyattájt én mégis megváltoztattam az irányt és dél-kelet felé tartottam, hogy ne távozzam nagyon messze a tengerparttól. A szél frissen fújdogált s a tenger sima lévén, gyorsan repült tova. Csak másnap délutáni három órakor jöttem közel a szárazhoz, amikor számításaim szerint már legalább 240 mérföldnyire voltam Szalehtől, távol a marokkói uralkodó birodalmától, sőt látszólag minden más fejedelemétől is, mert egy teremtett lelket sem láttunk.

Mégis annyira tartottam az araboktól, és attól a rémisztő kilátástól, hogy a kezükre kerülhetek, hogy nem vettem ki a horgonyt és nem szálltam partra, amíg tartott a jó szél, vagyis még további öt napon át. Amikor aztán a szél déli irányból kezdett fújni, biztosra vettem, hogy mostanra az eddig esetleg nyomomba eredt hajók is feladják az üldözést, megkockáztattam hát a partraszállást, és horgonyt vettem egy kis folyó torkolatában. Nem tudtam, melyik folyó ez, vagy hogy mely ország, milyen nemzet lakja, sem azt, hogy mely szélességi és hosszúsági fokon vagyunk. Embereket nem láttam s nem is kívántam látni. Mindenekelőtt friss vízre volt szükségem. Alkonyat felé az öbölbe vitorláztunk és elhatároztam, hogy amint besötétedik, kiúszunk a szárazra és átvizsgáljuk a vidéket. De mihelyt végképp besötétedett,

olyan rettenetes, vadállatoktól származó ugatást, üvöltést és vonítást hallottunk, hogy Xury, a szegény fiú, félholtra válva kért, napkelte előtt ne menjünk a szárazra.

– Jól van, Xury, akkor nem megyünk – mondtam –, de lehet, hogy holnap emberekre akadunk, s ez éppolyan veszedelmes, mintha az oroszánokkal találkoznánk.

– Majd adunk nekik puskából és szaladnak – felelt Xury mosolyogva. Xury köztünk, rab-szolgák közt tanulta az angol nyelvet, és ilyen törve beszélte azt. Örültem a jókedvének, és adtam neki egy korty pálinkát patrónusunk egyik üvegéből, hogy még inkább felvidítsam. Alaposabban megfontolva, a tanácsa jó volt, így hát megfogadtam. Kivetettük a horgonyt, és pihenéssel töltöttük az éjjelt, azért csak pihenéssel, mert alvásról szó sem lehetett. Két-három óra elteltével különböző fajtájú, hatalmas, számunkra ismeretlen élőlényeket láttunk lejönni a tengerpartra. A vízhez rohantak, belegázoltak, és fürdőzés közben igyekeztek lehűteni testüket. Közben olyan rettentő vonítást és üvöltést hallattak, amihez foghatót még soha nem tapasztaltam.

Xury iszonyatosan félt, s én nem kevésbé. Rettegésünk csak fokozódott, amikor meghallottuk, hogy e vadállatok egyike a csónakunk felé úszik. Szabad szemmel nem láthattuk, de prüszköléséből arra következtettünk, hogy hatalmas és veszélyes ragadozó. Xury azt állította, hogy oroszán, és igaza lehetett. Szegény Xury kiabálva kért, hogy szedjük fel a horgonyt és evezzünk el innen.

– Nem, Xury, bármikor kiengedhetjük a horgonykötelet, hogy arrébb húzódjunk. Nem követnének messzire – mondtam, és ebben a pillanatban nagy meglepetésemre észrevettem, hogy a fenevad (bármilyen volt is) már csak két evezőlapát hossznyira van a csónaktól. Azon nyomban beléptem a kabinajtón, puskát ragadtam és rálöttem. Az állat rögtön visszafordult, és a part felé úszott.

Lehetetlen leírni azokat az ijesztő hangokat és förtelmes bömbölést, amelyek a fegyverdörrenésre válaszul a partról és szárazföld belsejéből elhallatszottak hozzánk. Ezek a teremtmények alighanem akkor hallottak első ízben ilyen hangot. Ez meggyőzött róla, hogy éjszaka ezen a partvidéken nem érdemes a szárazföldre lépniük. Az más kérdés volt, hogy nappal hogyan tegyék meg ugyanezt. Mert ha a vademberek kezei közé kerülünk, az éppolyan rossz, mintha oroszánok és tigrisek martalékaul esnénk.

Most már legalább tisztában voltunk a ránk váró veszélyekkel. Akárhogy is, valahol partra kellett szállnunk, hogy vizet hozzunk, mert alig félliternyi maradt. A kérdés az volt, mégis mikor és honnan hozzuk. Xury egy korsóval partra akart menni, mondván, addig keresgél, míg forrást nem talál. Megkérdeztem tőle, miért ne én menjek és ő maradjon a csónakban. A fiú válaszában annyi szeretetet volt, hogy örökre a szívembe zártam.

– Ha vademberek jön, engem megesz, te elmégy.

– Tudod mit, Xury? – mondtam. – Kiszállunk mind a ketten, és ha a vademberekkel vagy állatokkal találkozunk, végzünk velük, hogy se téged, se engem fel ne faljanak.

Megkínáltam Xuryt egy darab kenyérrel és egy kevés pálinkával, aztán közel eveztünk a parthoz, néhány fegyvert és két vizeskorsót vettünk magunkhoz, és a partra gázoltunk.

Szemmel akartam tartani a csónakot, mert féltem, hogy a folyó felől esetleg vademberek bukkannak fel a kenuikon, de a fiú úgy egy kilométerre tőlünk egy völgyet látott és arrafelé indult. Telt-múlt az idő, mígnem sebesen futva jött vissza. Azt hittem, hogy a vademberek üldözik, vagy egy ragadozó ijesztett rá, ezért segítségére siettem. Amikor közelebb értem, láttam, hogy valami lelóg a válláról. Az állat, amelyet Xury elejtett, leginkább nyúlhoz hasonlított, csak a színe volt más és hosszabbak a lábai. Ennek is megörültünk, mert húsa jóízű ebédet ígért, de a fiú ujjongva hozta a hírt, hogy igen jó vizet talált és nem látott

bennszülötteket. Rájöttünk azonban, hogy nem kell annyit fáradoznunk a víz miatt, a folyó mentén egy kicsit följebb friss vizet találtunk, megtöltöttük tehát a korsókat, tüzet gyújtottunk, és belakmározunk az elejtett zsákmányból. Mivel emberi nyomokat nem találtunk ezen a vidéken, felkészültünk az útra.

Egyszer már utaztam e partok mentén, jól tudtam, tehát, hogy a Kanári-szigetek és a Cape de Verd szigetek nincsenek a parttól túl messze. De nem álltak rendelkezésemre műszerek, melyekkel meghatározhattam a helyzetünket, és így nem tudtam, melyik szélességi foknál járunk. Sajnos, az emlékeim sem segítettek abban, hogy tudjam, mikor térjek irányukban a tenger felé, máskülönben könnyen rábukkanhattunk volna az egyik ilyen szigetre. Így azonban abban reménykedtem, hogy e part mentén haladva végül eljutok arra a szakaszra, ahol az angolok kereskednek, felismerem kereskedőhajóik hagyományos külsejét, és akkor végre megmenekülök.

Számításaim szerint a hely, ahol most jártunk, a Marokkó és Fekete-Afrika között elterülő feltáratlan és a vadállatoktól eltekintve lakatlan vidék volt. A szerencsének azért hagyták oda, hogy elkerüljék a mórokat, az arabok viszont nagyon terméketlen területnek találták azt. Így aztán mindkét nép lemondott róla az erre nagy számban tanyázó tigrisek, oroszlánok, leopárdok és más vérszomjas élőlények javára. Ezek ellen aztán a mórok olykor nagy hajtóvadászatot vagy inkább hadjáratot indítottak két-háromezer fős sereggel. Közel másfélszáz kilométert vitorlázunk e tengerpart mentén úgy, hogy nappal egy lelket sem láttunk, s éjjel rendszerint a vadállatok vonítását és ordítását hallottuk.

Nappal egy-két ízben mintha a Pico de Teneriffet, a Kanári-szigetek hegyének, a Teneriffének a csúcsát láttam volna, és elhatároztam, hogy megkísérlem elérni a szigetet. Kétszer is megpróbáltam, de az ellenszél szembeszállt velem, és a kis csónak számára a hullámok is túl magasak voltak. Úgy döntöttem tehát, hogy eredeti tervem szerint folytatom utamat a part mentén.

Miután elhagytuk a folyótorkolatot, csak ritkán szálltam ki a partra, olyankor, ha friss ivóvízre volt szükségünk. Egy ilyen alkalommal kora reggel egy kiszögellő, magas partrésznél vetettük ki a horgonyt. Az ár miatt várnunk kellett kicsit, mielőtt továbbindulunk. Xury látása alighanem élesebb lehetett, mint az enyém, mert egyszer csak halkán odasúgta, jobb lenne, ha odébbállnánk.

– Nézd, amott fekszik a domboldalon egy szörnyű szörny, mélyen alussza.

Arra néztem, amerre mutatott, és tényleg egy rémisztő szörnyet, egy ijesztően nagy oroszlánt láttam egy kis domb árnyékában a parton heverni.

– Xury – mondtam –, menj ki a partra és végezz vele.

– Én végezz? – kérdezte, rémülten nézve rám. – Nekem lesz egy harapásóra végem. – Úgy értette, egy harapásra.

Nem vitáztam vele, csak megnyugtattam, azután fogtam a legnagyobb lőfegyverünket, amely majdnem muskéta nagyságú volt, megtöltöttem egy jó adag puskaporral és két puskagolyóval, majd letettem, azután a másik fegyvert is két golyóval töltöttem meg, a harmadikba pedig, mert három lőfegyverünk volt, öt kisebb golyót tettem. Az első puskával felvettem a lehető legjobb lőállást, hogy fejbe löhessem az oroszlánt, de úgy hevert ott, hogy a lába az arca előtt feküdt és a golyók a lábát találták el, térdtájon eltörve a csontot. Dühödten pattant fel, de ráébredt, hogy eltört a lába és összerogyott, majd három lábra állt, és a leghátborzongatóbb üvöltés hagyta el a torkát, amit valaha hallottam. Kissé meglepett, hogy nem találtam fejen, de késlekedés nélkül felkaptam a másik fegyvert, és bár a fenevad visszavonulni készült, fejbe

lőttem. Láttam, amint összerogy és kis ideig még, szinte hang nélkül, küzd az életéért. Ekkorra Xury összeszedte a bátorságát és arra kért, engedjem ki a partra.

– Menj csak – mondtam.

A fiú a vízbe ugrott, és a kis lőfegyvert az egyik kezében tartva, a másik kezével a part felé úszott. Az oroszlánhoz érve a fegyver csövét annak füléhez tartotta és újra fejbe lőtte. Ettől nagy megnyugvás töltötte el.

Hamarosan megbántam, hogy haszontalanul pazaroltunk el három töltet löport és golyót, mert a valóban óriási zsákmány húsa élvezhetetlen volt. Xury mégis hozni akart belőle magának, a csónakban el is kérte tőlem a baltát.

– Minek az neked, Xury? – kérdeztem.

– Levagdosom a fejet.

Xurynak mégsem sikerült levágnia az állat fejét, ezért az egyik hatalmas lábát vágta le és hozta magával.

Még jókor jutott eszembe, hogy bőrének valamiképpen hasznát vehetjük. Megkíséreltük tehát lenyúzását, amihez Xury sokkal jobban értett nálamnál. Bealkonyodott, mire együttes erővel végre elkészültünk a nyúzással. A bőr ezután a kabinunk tetejére került, száradni. A nap ereje két nap alatt elvégezte a munkát, és attól kezdve pokróc gyanánt használtuk.

E kaland után, tíz-tizenkét napon át, szünet nélkül hajóztunk tovább dél felé. Tartalékainkkal nagyon takarékosan bántunk, és bár így is jelentősen megfogyatkoztak, csak akkor szálltunk partra, ha friss vízre volt szükségünk. Tervem az volt, hogy, ha lehet, jussunk el a Gambia folyóig vagy Szenegálba vagyis a Cape de Verd-szigetek közelébe, ahol, reméltem, európai hajókkal találkozhatunk. Nem is sejtettem, utána milyen irányba tarthatnék, úgyhogy meg kellett találnom a szigeteket, vagy a bennszülöttek martaléka leszek. Tudtam, hogy minden Európából Guineába, Brazíliába vagy Kelet-Indiába tartó hajó elhalad a szigetek mellett. A szerencsém tehát ettől az egyetlen lehetőségtől függött – vagy találkozom egy hajóval, vagy elpusztulok.

Mint mondtam, még tíz napon át vitorlázunk a tengerpart mentén, amikor aggodalommal vettük észre, hogy errefelé már emberek laknak. A bennszülöttek két-három helyen a partra jöttek, és megbámultak bennünket. Egészen meztelenek és feketék voltak. Viselkedésükben csak kíváncsiságot vettem észre, ezért hát nekibátorodtam, és egy helyen ki akartam kötni. Xury azonban most is jó tanácsadómnak bizonyult.

– Nem megy, nem megy – mondta.

Én mégis közelebb irányoztam a csónakot a parthoz, hogy szót váltsak velük. Jó darabon futottak velünk, a part mentén. Megfigyeltem, hogy nincs fegyverük, kivéve egyet, akinél egy hosszú vékony pálcá volt. Xury azt mondta, hogy ez lándzsa, amelyet ők nagy ügyességgel dobálnak. Betartottam tehát a biztonságos távolságot, de legjobb tudásom szerint, jelek által értésükre adtam, hogy élelmiszerre lenne szükségünk. Ők visszajeleztek, hogy kössünk ki és hoznak nekünk húst. Félárbocra eresztettem tehát a vitorlát, mire két bennszülött elfutott a szárazföld belseje felé. Mintegy félóra múlva szárított húsdarabokkal és némi, errefelé termő gabonával tértek vissza. Sem a húsról, sem a gabonáról nem tudtuk, pontosan miféle, mégis készséggel elfogadtuk azokat. Nem merészkedtünk a bennszülöttek közelébe, bár nekem úgy látszott, mintha ők éppúgy félnének tőlünk, mint mi tőlük. Végül ők maguk találtak célszerű módot, az élelmiszert lerakták a partra, erre mindnyájan hátrább húzódtak, és jókora távolságban várakoztak, míg magunkhoz vesszük azt, csak utána jöttek újra közelebb.

A köszönet jeleit küldtük feléjük, mert mással nem nagyon szolgálhattunk. Kevés idővel később azonban másképp is ki tudtuk fejezni a hálánkat. Mialatt a parthoz közel pihentünk, két hatalmas fenevad érkezett, ádázul egymást üldözve, a hegyek felől a tenger irányába. Vajon a hím üzte a nőtényt és egyáltalán küzdöttek vagy csak vetélkedtek – ezt éppúgy nem tudtuk megmondani, mint azt, hogy ez megszokott látvány errefelé vagy sem. De nem hinném, hogy az volt, mert egyrészt ezek a falánk állatok inkább éjszaka szoktak felbukkanni, másrészt azt láttuk, hogy a bennszülöttek, különösen az asszonyok rettenetesen megrémültek. Mindegyikük menekülőre fogta a dolgot, kivéve azt a férfit, aki lándzsát tartott a kezében, a két fenevad azonban egyenesen a víz felé rohant és úgy tűnt, ügyet sem vetnek a szerecsenekre. Belecsobbantak a tenger vizébe és úszni kezdtek, mintha csak hancúrozni szerettek volna. Az egyikük aztán közeledni kezdett a hajónkhoz, ahogy arra már számítottam. Minden lehetőségre felkészülve megtöltöttem a fegyveremet, Xuryt figyelmeztettem, hogy töltsen meg a másik kettőt, majd tüzelőállásba helyezkedtem. Amikor a vad elég közel ért, elsütöttem a fegyvert és pontosan fejbe lőttem. Az állat lesüllyedt a vízbe, majd rögtön fel is bukkant és csapkodni kezdett a vízben, mintha az életéért küzdene, és így is volt. A part felé kezdett úszni, de a távolság túl nagy volt, a sebe pedig halálos, így aztán nem sokkal azelőtt, hogy partot ért volna, kimúlt.

A lövés hallatán és a puskatűz láttán a szerecsenek döbbenete leírhatatlan volt. Egyesek készek voltak belehalni az ijedségbe, és el is vágódtak, ahogy holtakhoz illik. Csak amikor látták az állatot élettelenül a vízbe hanyatlani, és jeleztem nekik, hogy jöjjenek közelebb a parthoz, vették a bátorságot, hogy a vízhez merészkedjenek, és keresni kezdék a tetemet. Én találtam rá a vízen terjengő vérnyomok alapján. A nyaka köré kötelet hurkoltam, majd odaadtam a szerecseneknek, hogy húzzák ki a partra. Kiderült, hogy ez a túl kíváncsi állat egy pompás, arányos külsejű, foltos leopárd volt. A vademberek álmélkodva emelték égnek a karjukat, nem tudván elképzelni, hogyan végeztem a ragadozóval.

A fegyverdörgéstől megrettent másik fenevad partra úszott, és visszamenekült a hegyek irányába, ahonnan érkezett. Ilyen távolságból nem tudtam megállapítani, miféle állat volt. Hamar rájöttem, hogy a bennszülöttek szívesen elfogyasztanak a zsákmányom húsát, ezért jeleztem, hogy tekintsék azt az ajándékomnak. Nagyon hálásak voltak érte. Azonnal munkához is láttak. Nem volt késük, de egy hegyes élű fadarabbal ügyesen lenyúzták a leopárd bőrét, sokkal ügyesebben, mint ahogy mi egy késsel tehetjük volna. Felajánlották nekem a hús egy részét. Elutasítottam, jelezve, hogy az egész az övék, de a bőrét elkértem és minden ellenvetés nélkül meg is kaptam. Ezt még megtoldották további élelmiszerekkel, amelyeket elfogadtam. Ezek után feltartottam az egyik korsómat, majd fejjel lefelé fordítottam, mutatva, hogy üres és szeretném, ha megtöltenék. Azonnal intézkedtek. Két asszony jelent meg, egy nagy, agyagból készült és feltehetően a napon kiégetett edényt hoztak. A nők éppolyan anyaszült meztelenek voltak, mint a férfiak. Az edényt átadták nekem, én pedig elküldtem Xuryt, hogy töltsen meg, most már három edényünket vízzel.

Most már volt gabonánk, ehető gyökereink és vizünk is, búcsút vettem hát a barátságos bennszülöttektől. Mintegy újabb tizenegy napig hajóztunk tovább, anélkül, hogy akár megközelítettük volna a partot, míg aztán egy nagy földnyelvet pillantottam meg, legalább 20 kilométerre előttünk. A víztükör háborítatlan volt, ezért a nyílt tenger iránt vettem az utat, hogy elérhessem a félsziget csúcsát. A fele utat megtettük, és mintegy tíz kilométerre lehettünk a kiszemelt helytől, amikor észrevettem, hogy szemközt vele, a tengeren néhány sziget fekszik. Ekkor már biztosra vettem, hogy ez a kiszögellés a Cape de Verd, ahonnan a szigetek is nyerték a nevüket. Mégis most szorultam volna igazán tanácsra, vajon folytassam-e a nem éppen veszélytelen tengerparti utazást vagy a szigetek felé vitorlázjak? Ha hirtelen viharos szél támad, talán egyiket sem érem el.

* * *

Szobámba léptem és leültem, hogy e bizonytalan helyzetben megoldást találjak, amikor Xury, aki a kormányruánál ült, hirtelen bekiáltott hozzám:

– Uram, uram, egy hajó vitorlával!

Eközben a szegény fiút egészen hatalmába kerítette a félelem, mert azt hitte, hogy korábbi urunk hajóinak egyike az, mely az üldözésünkre indult. Én tudtam, hogy ez a veszély már nem fenyeget bennünket, és sietve kiléptem a szobámból. Azonnal láttam, nemcsak a hajót, hanem azt is, hogy portugál felségjelű, mely talán szerezsen rabszolgákat szállít Guineából. Amikor azonban jobban szemügyre vettem az útirányukat, láttam, hogy nem készülnek közelebb jönni a parthoz, más irányba tartanak. Haladék nélkül a nyílt tenger felé vitorláztam.

A kedvező szél ellenére is nyilvánvalóvá vált, annyira sem tudom beérni őket, hogy észrevegyék a jelzésemet, mielőtt végképp elhajóznak. Amikor már úgy éreztem, többet nem tehetek, és kezdtem kétségbe esni, bevonták a vitorláikat, és – alighanem, mert a távcsövükkel észrevették, hogy európai hajóhoz tartozó csónak halad felénk – várták, hogy közelebb érjünk. Ezen felbátorodva kitűztem volt gazdánk lobogóját, és a puskámat is elsütöttem. Mind a kettőt látták, a puska füstjét is, de mint elmondták, a lövést magát nem hallották. A jelezéseimnek köszönhetően horgonyt vetettek, és bevártak bennünket. Mintegy három óra múlva értem el a hajójukat.

Portugál, spanyol és francia nyelven érdeklődtek kilétem felől, de én egyiket sem értettem. Végre egy a hajón szolgáló skót tengerész szólított meg, mire én válaszoltam neki. Elmondtam, hogy angol vagyok, továbbá, hogy miként szabadultam meg Szálehben az arabok fogságából. Ekkor a hajón levők, útitársammal és poggyászzal együtt barátságosan a fedélzetre invitáltak.

Kimondhatatlan öröömre szolgált, hogy a sanyarú, szinte kilátástalan helyzetemet követően ilyen megbecsüléssel fogadtak. Hálából, amint elmúlt a megindultságom, felajánlottam minden ingóságomat a hajó kapitányának. Ő azonban nagylelkűen kijelentette, hogy semmit sem fogadna el tőlem, és vagyontárgyaimat visszakapom, amint megérkeztünk Brazíliába.

– Nem más okból mentettem meg az ön életét, mint hogy magam is szeretném, ha hasonló helyzetben megmentenének, hiszen egyszer talán én is hasonló helyzetben találom magam. Ráadásul, ha most saját országától ilyen messzire, Brazíliába viszem és elveszem minden vagyonát, akkor ott éhen pusztul, és így azt az életet is elvenném, amit az imént mentettem meg. Nem, nem, Senior Ingles (angol uram), keresztényi szeretetből elviszem önt Brazíliába, azoknak a dolgoknak és tárgyakkal pedig, amelyekkel kínál, igen nagy hasznát veheti még, hogy élelmet és pénzt szerezzen magának a visszautazására.

Nem csak a beszéde, a fellépése is jóindulatúnak bizonyult. Senkinek sem volt szabad hozzányúlnia vagyonomhoz. Ő vette azt át megőrzésre és pontos jegyzéket készített róla, melyből még a szerencsésektől kapott cserépedény sem hiányzott.

Ami a csónakomat illeti, az igen hasznavehető volt. A kapitány azt mondta, meg szeretné venni, és érdeklődött, mennyiért adnám el. Én fenntartottam, hogy mert ilyen nagyvonalúan viselkedett velem, ingyen neki adom. Erre ő Brazíliában fizetendő váltóra, nyolcvan spanyol ezüstön megvásárolta, ha azonban ott többet találnának ígérni, mondta, szívesen fölemelné az árát. Xuryért hatvan ezüstöt ajánlott, de én vonakodtam ettől a vásártól, mert nem szívesen bocsátottam áruba a hűséges fiúnak a szabadságát, aki az én szabadságom elérésében segédkezett. Amikor a kapitány meghallotta az érveimet, vállalta, hogy írásban kötelezi magát a fiú előtt, hogy ha kereszténnyé lesz, tíz éven belül visszaadja neki a szabadságát. Ennek hallatán, és látva, hogy Xurynek sincs ellenére a kapitánnyal tartani, hagytam, hogy csatlakozzon barátságos új gazdájához.

Mintegy huszonnégy napi szerencsés utazás után a de Todos los Santos vagy más néven Mindenszentek tengeröbölbe vitorláztunk. Újra véget ért tehát egy szörnyű kalandom, és most azt kellett eldöntennem, mit kezdjek magammal a továbbiakban.

A kapitány nemes magaviselete mindvégig változatlan maradt. Szállításomért semmit sem fogadott el, de húsz dukátot adott a leopárd- és negyvenet az oroszlánbőrért. Mindenem, amim csak a hajón volt, pontosan visszaszolgáltattott, és azokat az áruimat, amelyektől szívesen megváltam, megvásárolta: így a palackos ládát, két fegyveremet és a viaszmaradékot is, amit nem használtam el gyertyakészítéshez. Így aztán eladott portékáimért mintegy 220 aranyat kaptam, mielőtt Brazíliában partra szálltam.

Kevés ideje tartózkodtam még csak itt, amikor beajánlottak egy hozzám hasonlóan derék és becsületes embernél, akinek cukornádültetvénye és egy cukorgyára volt. Nála éltem egy darabig, és megtanultam a cukornád termesztését és a cukorkészítést. Láttam egyszersmind, hogy az ültetvényesek kényelmes életet élnek és hamar meggazdagodnak. Úgy gondoltam, ha engedélyt kapnék a letelepedésre, magam is ültetvényessé válhatnék. Azon igyekeztem tehát, hogy megszerezsem a Londonban maradt pénzemet. Közben annyi földet vásároltam, amennyire pénzem teltett, hogy ezáltal elnyerhessem Brazíliában a honpolgári jogot, az Angliában hagyott pénzemet pedig a lakóhelyem és az ültetvény kialakítására kívántam felhasználni.

Szomszédom angol szülőktől származó lisszaboni portugál volt. Wellsnek hívták, és olyan körülmények között élt, melyek sokban hasonlítottak az enyéimhez. Szomszédomnak nevezem, mert az ültetvénye az enyém mellett volt, és mert nagyon jó viszonyba kerültünk egymással. A tőkém csekély volt, akárcsak az övé, és két éven át inkább csak élelmiszert termesztettünk, mint bármi mást. Ezután a földjeink lassan kezdtek följavulni, és a mi helyzetünk is javult, így aztán a harmadik évben már elültettünk némi dohányt, és előkészítettünk egy nagyobb földterületet a következő évi nádtermesztéshez. Ám mindkettőnknek segítségre volt szüksége, és most minden eddiginél jobban sajnáltam, hogy megváltam a kedves Xurytól.

Sajnos, a rossz döntés, tőlem, kit a balszerencse üldözött, nem volt idegen. Nem lett volna más dolgom, mint folytatni, amit elkezdtem. Azonban lelkületemtől távol álló és eddigi életvitelemmel ellentétes foglalkozásra kényszerültem. Márpedig az volt a kedvemre való élet, amely miatt feledtem apám tanácsait és elhagytam a házát, nem pedig a középszer, melyre apám szánt. Ha most ezzel megbékülök, akár otthon is maradhattam volna, ahelyett, hogy a nagyvilágban gyötröm magam. Gyakran elismételtem magamnak, hogy ezt az életmódot Angliában is folytathatnám, a barátaim társaságában, ahelyett, hogy onnan nyolcezer kilométerre, idegenek és bennszülöttek között teszem, a dzsungel közepén, ahová a számomra ismerős világból nem jut el semmi hír.

Így töprengtem és bánkódtam jelenlegi helyzetem miatt. Nem volt mindezt kivel megosztanom, legfeljebb a szomszédom hallgatott meg néhanapján. Nem volt kivel a munkát elvégeztetnem, csak a saját két kezemet használhattam. Úgy éltem itt, mint egy lakatlan szigeten, ahol az ember teljesen magára van hagyatva. A helyemben minden ember másképp gondolkodna adott helyzetéről és szerencsésnek ítélné azt, mert más ennél sokkal rosszabb sorsokkal vetné össze. Milyen igazságot tett az ég, amikor az emlegetett teljes magány, melyhez meg gondolatlanul az itteni életemet mértem, valóban részem lett egy lakatlan szigeten. Az ültetvényes élet pedig, ha tovább tart, virágzóvá és gazdaggá szépülhetett volna.

Bizonyos mértékben berendezkedtem már az ültetvény vezetésére, amikor jó barátom, a portugál hajóskapitány, háromhavi időzés után hajóját megrakva visszautazni készült Lisszabonba. Én főlemlítettem neki csekélyke vagyonomat, melyet Londonban hagytam.

– Senior Ingles! – mondta, mert még mindig így nevezett. – Hatalmazzon fel hivatalos írásban, és én átveszem a pénzét attól, akinél Londonban elhelyezte. Vásároltasson azon olyan

árukat, amilyeneket én, az itteni vásár ismerőjeként javaslok önnek, küldesse aztán azokat az általam kijelölendő lisszaboni házhoz, és én, ha Isten is úgy akarja, mindent ide szállítok önnek legközelebbi tengeri utazásom alkalmával. De azt tanácslom, hogy miután a tengeri utazás mindig veszéllyel jár s engem is érhet baleset, utalványát egyelőre csak vagyona felére, 100 font sterlingre adja, s ne kockáztassa egész tőkéjét.

Ez az ajánlat olyan ésszerűnek és barátinak hangzott, hogy habozás nélkül elfogadtam, átadtam a kapitánynak a kívánt meghatalmazást, s hozzá levelet az özvegy számára, kinek gondviseletére pénzemet bíztam.

Kimerítő tudósítást írtam az úrhölgynek minden viszontagságomról: rabságomról, szökésemről, arról, hogyan találkoztam a tengeren a nagylelkű portugál kapitánnyal és jelenlegi helyzetemről. Végül pedig leírtam a szükséges intézkedéseket, amelyekre kérem. Amikor barátom szerencsésen hazaérkezett Lisszabonba, megtalálta a módját, hogy egy angol kereskedő közvetítésével elküldje a levelet Londonba, az özvegynek. Ez a hölgy pedig levelem hatására nem csak pontosan átadta a kért összeget, hanem azonkívül még saját pénzéből tisztességes ajándékot is küldött a portugálnak, amiért olyan emberséggel és segítőkészen bánt velem.

A londoni kereskedő a kapitány által tanácsolt angol árukba fektette 100 fontomat, és elküldte azt Lisszabonba. Az átkelés is szerencsés volt Brazíliába. Az én atyailag gondoskodó barátom – helyettem, aki még túl fiatal és így hozzá nem értő voltam – gondolt rá, hogy az árukon kívül szerszámokat és egyéb eszközöket is hozzon magával, amelyekre az ültetvényen szükségem lehet.

Az áru megérkezésekor elámultam a bőség láttán, különösen, mert kiderült, hogy jótevőm, a kapitány, a neki ajándékba adott öt font sterlingen szolgát szerzett, kit hat esztendőre lekötelezett és mindezekért egyebet nem akart elfogadni tőlem, mint egy kis dohányt, mert az saját földemen termett. Áruim iránt – posztó, gyapjú és más angol termékek – olyan nagy volt a kereslet, hogy rendkívül előnyösen sikerült eladnom. A vételnek több mint négyszeres árát nyertem és szegény szomszédomat jóval túlszárnyaltam ültetvényem fellendítését illetően. Mindenekelőtt egy szerecsen rabszolgát vettem magamnak, s még egy európai szolgát béreltem, azon kívül, aki a kapitánnyal érkezett.

A túlzott fellendülés, ha nem irányítjuk megfelelően, gyakran ártalmassá válhat. Így történt ez velem is. Feltűnt a szerencsém csillaga. A legközelebbi évben már 25 mázsa dohányt termesztettem, többet, mint amennyit a környéken eladhattam. Félretettem hát ezeket, és a lisszaboni flotta érkezésére vártam. Ám most, hogy üzletem és vagyonom gyarapodott, új légvárakat kezdtem építeni, olyan nagyszabású vállalkozásokról áhítoztam, amelyek meghaladták volna erőmet, és az ilyesmi gyakran a legjobb üzleti érzékkel megáldott embereket is tönkreteszi.

Ha felvirágzó birtokomnak örültem volna és gond nélküli nyugalmas életet biztosítok magamnak, elérem mindazt, amit apám az előnyös középszintű élet formájában megvalósítani tanácsolt. De másként kellett lennie, mert még mindig saját balszerencsém rabja voltam. Hibáimat tetézte, és így kétszeresére súlyosbította az igazságosan rám mért büntetést az, hogy makacsul ragaszkodtam a világjáró ösztöneim kieléséhez, ahelyett a nyilvánvalóan áldásos lépés helyett, mellyel életem békés felvirágoztatását választottam volna célomul, ahogy azt a gondviselet is kötelességemnek szánta.

Amint egyszer már odahagytam a szülői házat, úgy most sem érezhettem magam elégedettnek. Fel kellett adnom azt a békés jövőképet, hogy új ültetvényemen leszek gazdaggá és sikeressé, mert gyorsabban akartam meggazdagodni, mint azt a dolgok rendje megengedte. Belevetettem hát magam újra a szenvedések ember által megismerhető, legmélyebb bugyrába. Fokozatosan elérkezünk tehát történetem következő szakaszához:

Négy éve laktam már Brazíliában, és az ültetvényem virágzásnak indult. Beszéltem a hazai nyelvet, ismeretségben álltam néhány szomszéd ültetvényessel és a kereskedőkkel San Salvadorban, a legközelebbi kikötőhelyen. Gyakran elbeszélgettem velük két rendbeli utamról Guineába, hogy ott csekélységekért, amilyenek az üveggyöngy, a játékszer, kés, olló, balta, kis tükrök stb., nemcsak aranyport, elefántcsontot és hasonlót, hanem rabszolgának fogható szerezcseneket is szerezhet az ember, nagy mennyiségben és számban.

Mindig rendkívül figyelmesen hallgatták ezeket az elbeszéléseimet, különösen a szerezcsenek vásárlására vonatkozó részt. A rabszolga-kereskedelem ez idő tájt még nem túl széles körű foglalatosság, inkább csak egy szűkebb réteg kiváltsága volt, melyet a spanyol vagy a portugál király, illetve a kormányzók engedélyével lehetett üzni. Így aztán kevés szerezcsent bocsátottak áruba és azokat is nagyon drágán.

Egy napon nagyon élénk beszélgetést folytattunk ismerős ültetvényesek és kereskedők társaságában. Másnap reggel három közülük a szobámba lépett, és elmondták, hogy sokat töprengtek az előző este hallottakon, aminek eredményeként egy tervet terjesztenek elélem, titoktartásomat kérve: Felszerelnek egy hajót, mely Guineába vitorlázik. Hozzám hasonlóan ők is mind ültetvényesek, és semmire sincs akkora szükségük, mint rabszolgákra. A feketékből mindenki egyenlő osztályrészt kap. Titokban szállítják majd őket partra és kereskedni nem fognak velük, így nem is szükséges királyi felhatalmazásért folyamodniuk. Az ajánlatuk számomra az volt, hogy ha velük tartok Guineába és ott irányítom a vállalkozás kereskedelmi részét, egyenlően osztoznak velem is, anélkül, hogy pénzzel járulnék az ügyhöz.

El kell ismernem, ez a tisztességes ajánlat bárki számára csábító lehetett, akinek nem volt gondozni való birtoka és ültetvénye, értékes terméssel tele, melytől az említett gazdaság éppen felvirágozni készült. Én viszont már megalapoztam itt a jövőmet, nem volt más feladatam, mint még három-négy éven át folytatni az eddigi teendőimet és elküldetni a maradék száz fontért Angliába. Ennyi idő és energia ráfordításával alighanem három-négyezer fontot is kereshettem volna, amely aztán önmagát gyarapítja. Számomra akárcsak latolgatni is egy ilyen utazás gondolatát, olyan nagy fokú, megdöbbentő bárgyúság volt, amelynél nagyobbat hasonló körülmények között más még nem követett el.

De én, aki arra születtem, hogy önmagam elpusztításán munkálkodjam, éppúgy képtelen voltam ellenállni ennek a gondolatnak, mint ahogy apám jó tanácsai sem fogantak meg első kósza vágyaimmal szemben. Azt feleltem hát nekik, hogy teljes szívemből velük kívánok tartani, feltéve, hogy távollétemben átvállalják az ültetvényem felügyeletét, és ha én rossz véget érnék, rendelkezésem szerint járnak el vele. Ők beleegyeztek, és írott szerződésbe foglaltuk mindezt. Hivatalos végrendeletet fogalmaztam, amelyben, halálom esetére, rendelkeztem az ültetvényről és minden vagyonomról. Általános örökösömnek a kapitányt tettem meg, aki megmentette az életemet, de arra köteleztem őt, hogy míg termékeim egyik felét megtarthatja magának, másik felét hajón Angliába kell szállíttatnia.

Minden óvintézkedést megtettem tehát, hogy megőrizzem tulajdonomat és az ültetvényt működésben tartsam. Ha fele ilyen körülmények között gondoltam volna át, hogy mi áll valódi érdekeemben, mit tegyek és mi az, amit nem szabad megtennem, akkor biztosan nem hagyok magára egy ilyen virágzó üzletet és az általa biztosított sikert, és választok helyette olyan tengeri utat, amely, még az engem utazásaim során folytonosan üldöző balsorstól eltekintve is, nyilvánvaló kockázatokkal jár.

Inkább hallgattam lángoló képzeletemre, mint józan eszemre, és útra készülődtem. A hajót gyorsan felszerelték, a rakományt behordatták, és mi szerződésileg mindent elintéztünk egymás között. Rossz napon indultam útnak. 1659. szeptember 1-jét írtunk, amikor elhagytam Brazíliát. Ugyanaz a nap volt ez, amelyen nyolc évvel azelőtt – mint kötelességeit megtagadó, oktalan fiú – odahagytam apámat, anyámat, és Hullban hajóra ültem.

Körülbelül 120 tonna teherbírású hajónk hat ágyút és 14 embert vitt a hajóskapitányon és hajósinasokon kívül. Középszerű rakományunk leginkább olyan tárgyakból állott, melyek alkalmasak voltak a bennszülöttekkel való cserekereskedésre, úgy, mint az üveggyöngyök és egyéb üvegholmik, csecsebecsék, kis tükrök, kések, ollók, fejszék és más egyebek.

Északi irányban vitorláztunk az amerikai tengerpart mentén, hogy elérjük azt a szélességi fokot, ahonnan az afrikai partok felé vezethet utunk. Az északi szélesség 10-12°-ánál járva az időjárás szép, de már rendkívül forró volt. A Szent Ágoston fok közelébe érve, északkeleti irányban a nyílt tenger felé tértünk, mintha a Fernando de Noronha felé vennénk az irányt. A part a távolba veszett mögöttünk. A de Noronha szigetet kelet felé hagytuk el, és tizenkét nap múlva áthaladtunk az egyenlítőn. Utolsó észlelésünk az északi szélesség 7° 22'-t mutatta, ezt követően egy szörnyű tornádó vagy hurrikán miatt elvesztettük tájékozódási képességünket. Ez a szélvihar eleinte délkelet felől fúj, aztán északnyugat felé fordult, végül északkeleten állapodott meg. Mintegy tizenkét napig dühöngött olyan erővel, hogy nem tehattunk mást, mint hagytuk, hogy arra hánykolódjon a hajó, amerre a szél dűhe fújja. E tizenkét nap mindegyikén felkészülten vártam, hogy elnyel a tenger, mint ahogy a hajón mindenki más is biztosra vette, hogy végünk.

E nyomorhoz még hozzájárult, hogy egyik matrózunk magas láz következtében halt meg, egy másik férfit és egy fiút pedig a tengerbe sodortak a hullámok. A tizenkettedik napon a vihar végre alábbhagyott kissé, és a hajóskapitány legalább megközelítő méréseket végezhetett, amiből kiviláglott, hogy körülbelül az északi szélesség 17°-a, és a nyugati hosszúság 22°-a körül lehetünk, vagyis közel Guayanának, illetve Brazília északi vidékének a partjaihoz, túl az Amazonas-folyón, de a Nagy Folyónak is nevezett Orinokón innen. A kapitány tanácsomat kérte a követendő útirányt illetően, mert a hajó sérült volt, az eresztékei meglazultak, és ő egyenesen vissza akart térni a brazil partokra.

Én határozottan elleneztem azt, és az amerikai partvonal térképére vetett egyetlen pillantás meggyőzött bennünket, hogy sehol sem számíthatunk segílyre, míg a Karib-szigeteket el nem érjük. Ezért aztán Barbados felé tartottunk, de elég messzi kerülőt tettünk a sík tengerre, hogy kikerüljünk a mexikói öbölbe tartó tengeráramlatot, és így várhatóan tizenöt nap alatt célhoz érjünk. Innen a szükséges javítások után indulhattunk volna Afrika irányába.

Északnyugat felé vettük tehát az irányt, hogy az angol fennhatóságú szigetek közelébe jussunk, ahol segítséget reméltünk, de utazásunkról másképp intézkedett a végzet. Az északi szélesség 12° 18'-nél jártunk, amikor új vihar tört ki, mely feltarthatatlanul nyugat felé sodort bennünket. Egyre jobban eltávolodtunk a kereskedelmi útvonalaktól, és féltő volt, hogy ha ezen a vidéken kényszerülünk partra szállni, a bennszülöttek kezei közé vesszük.

A vihar még egyre dühöngött, mikor egy kora reggeli órán az egyik matróz felkiáltott: „Föld!” Mindenki a fedélzetre sietett, hátha megállapíthatjuk, mely táján járunk a világnak. E pillanatban a hajó megfeneklett egy homokpadon, a hullámok pedig tüstént olyan erővel csaptak át rajta, hogy menekülnünk kellett a fedélzetről.

Most olyan rémes pillanatok következtek, melyek alig írhatók le. Nem tudtuk, hová érkezünk, sziget vagy szárazföld, lakott vagy lakatlan vidék van-e előttünk. Nem bíztunk benne, hogy a szél alábbhagy, így viszont elkerülhetetlennek tűnt a hajó pusztulása, többet már aligha tehattunk volna, mint hogy várjuk, mikor sújt le ránk a halál. Az biztató jel volt ugyan, hogy a hajó még nem esett szét, és valósnak tűnt, amit a kapitány állított, vagyis hogy a szél kezd veszíteni az erejéből, mégis úgy ítéltük meg, nincs más választásunk, mint azonnal menteni az életünket. A vihar előtt volt egy csónakunk a hajó orránál, de azóta az valamiképpen elszabadult és elsüllyedt vagy elsodródott. Volt egy másik csónak is a hajó fedélzetén, de hogy vízre tudjuk-e tenni, kétséges volt. Valaki már azt az álhírt terjesztette, hogy a hajó kezd kettétörni. Nem töprenghattunk sokat.

A másodkapitány és a hajóslegények nagy bajjal vízre bocsátották a csónakot, és mindenki kétségbeesve tolongott beléje. Mind a tizenegyen elhagytuk a hajót. Bár a szélvész kissé lecsillapodott, alighogy elindultunk a csónakkal, éreztük, hogy ez a gyenge alkotmány nem állhat ellen a hullámverésnek. Vitorlánk nem volt, de ha lett volna sem vesszük hasznát. Kétségbeesetten evezünk, s gyorsan közelítettünk a partokhoz. Csakhogy semmi öböl, torkolat vagy rév nem látszott, melybe bevezhettünk volna. Várható volt, hogy a parthoz közel érve a hullámtörés a vízbe vet majd bennünket, mi azonban erősen fohászkodva evezünk tovább egyenesen a végzetünk felé.

Számításaink szerint hat-hét kilométert is megtehattünk már, amikor feltűnt mögöttünk az a hegymagasságú, rettenetes hullám, és mindenki érezte, hogy ütött a végóránk. Olyan ádáz erővel csapott le ránk, hogy a csónakból kivetett, különböző irányokba szétszórt és eltemetett bennünket, mielőtt még annyit kiálthattunk volna, hogy „Úristen!”

Ki írhatná le azt, amit víz alá merülésem pillanatában éreztem. Hiába voltam jó úszó, lélegzetvételnélküli időre sem tudtam szabadulni a víz fogságából. Egy hatalmas hullám végül a part felé sodort, majd amikor visszahúzódott, úgy hagyott ott engem, hogy körülöttem szinte száraz maradt a part, csak én teltem meg félig a lenyelt vízzel. Maradt azonban annyi lélekjelenlétem és levegőm is, hogy felmérjem, szilárd talajra érhetek, talpra álltam hát, és maradék erőmmel igyekeztem előre, mielőtt még utolér egy újabb hullám és magával sodor. Rá kellett azonban jönnöm, hogy ez elkerülhetetlen. A tenger ellenséges óriásként hegynyi magasan közeledett felém. Módom sem volt, hogy szembeszálljak vele. Igyekeztem visszatartani a lélegzetemet, és amennyiben lehetséges, a hullám hátára kerülni. Ezután úszva és levegő után kapkodva igyekeztem úgy meglovagolni a hullámot, hogy a part felé sodorjon. Eközben leginkább azon aggódtam, hogy a víz, amikor újra partra vet, nehogy magával rántson, amikor visszahúzódik.

A hullám, amelyen a partra jutni készültem, mintegy nyolc-tíz méter magasan tornyosult fölém, és éreztem, amint a hatalmas erő a nagy távolságot gyorsan áthidalva terel a part felé. Visszatartottam a levegőt, és teljes erőmből úsztam előre. A tüdőm már majdnem szétrobbant, amikor emelkedni kezdtem és a fejem és a vállam kibukkant a vízből. Ez az állapot alig tartott két másodpercig, mégis megkönnyebbültem tőle, levegőhöz jutottam, és bátorságot adott. Az előzőnél rövidebb ideig, mégis elég sokáig takart újra a víz, de kitartottam. Egyszer csak kezdett visszavonulni a hullám, és megint szilárd talajt éreztem a lábam alatt. Vártam pár pillanatot, míg a légzésem helyreállt és a víz visszahúzódott, majd, ahogy a lábam bírta, futottam a part felé. De a mögöttem hömpölygő tenger tomboló erejétől ez sem menthetett meg, a part nagyon sík volt, így még kétszer vittek magukkal a hullámok, majd sodortak előre.

A két alkalom közül az utóbbi majdnem végzetes lett a számomra, mert a tenger, mely most megint a part felé sodort, olyan erővel csapott neki egy szikladarabnak, hogy szinte eszméletemet veszítettem, és így esélyem sem maradt, hogy szabadulásomért küzdjek. Oldalamat és mellkasomat úgy megütötte, hogy azt éreztem, mintha hirtelen minden levegő elszállt volna belőlem. Nem sokon múlt, hogy megfulladjak, de közvetlenül a hullámok visszatérte előtt erőm kezdett visszatérni. Közben láttam, hogy a víz újra betéríteni készül, erősen megkapaszkodtam a sziklában, mély lélegzetet vettem és próbáltam kitartani, amíg a hullám elvonul felettem. Sikerült is, mert most közelebb volt a száraz partrészhez, és itt kisebbek voltak a hullámok. A hullám elvonultával megint futni kezdtem, és most már elég közel jutottam a parthoz, hogy bár egy újabb hullám még betérített, de már nem sodort magával. Futottam tovább, kiértem a szárazra, felmásztam a parti sziklákon, és egy füves részre érve nagy megkönnyebbüléssel rogytam le. Itt már nem fenyegetett a dühöngő tenger.

* * *

Biztonságban partot értem tehát. Az égre emeltem szemeimet, és hálát adtam a teremőnek csodálatos megmenekülésémért, hiszen percekkel korábban még esélyem is alig volt rá. Leírhatatlan hála és öröm érzete fogott el, mert mondhatni, a biztos halálból szabadultam meg. Ezután már el tudtam képzelni, mit érezhet az a halálraítelt, aki a bitófa alatt állva, kötéllel a nyakában kapja kegyelmének hírét.

Járkálni kezdtem a parton, karjaimat az ég felé tárva egész lényemmel megszabadulásom csodálatos természetén álmélkodtam, számos szokatlan mozdulattal és arckifejezéssel kísérve gondolataimat. Minden útitársam vízbe fulladt, csak én éltem túl a pusztítást, belőlük nem láttam többé mást, csak néhány kalapot, sapkát és két felemás lábbelit. Szememmel a zátonyra futott hajót kerestem a hullámtörésen át, a tajtékok között, és amikor megpillantottam, a messzeségben, azt gondoltam: Istenem, hogyan jutottam el egyáltalán ide.

A földterület azonban – melyet most közelebről kezdtem megvizsgálni, hogy eldöntsem, mitévő legyek ezután – örvendező hangulatomból csakhamar vigasztalan állapotba juttatott. A víz csurgott rólam, ruhát pedig nem válthattam, éhes, szomjas voltam, és nem csillapíthattam egyiket sem. A kilátásaim nem voltak fényesek, vagy éhen halok, vagy végez velem egy fenevad. A leginkább pedig az keserített el, hogy fegyverem sem volt, amellyel ételnek való zsákmányt ejthetnék vagy végezhetnék az olyan veszélyes élőlényekkel, amelyek belőlem szeretnének vacsorázni. Átkutattam zsebeimet, de késen, pipán és dohányzacskón kívül semmi egyebet nem találtam benne. Ettől olyan félelem fogott el, hogy kétségbeesve futkosni kezdtem ide-oda. Az éjszaka átvette az uralmat a tájon, és én, továbbra is nyugtalanul, latolgatni kezdtem, milyenek az esélyeim, ha itt valóban vérszomjas fenevadak élnek és éjszakai portyázásuk során rám találnak.

Más ötletem nem lévén, végre elhatároztam, hogy egy a közelemben lévő sűrű lombú, bár meglehetősen tuskés fa ágai között töltöm az éjszakát, és ott majd azon töpregek, vajon milyen halált halok másnap, hiszen a túlélésre esélyt sem láttam. Előtte még elindultam iható vizet keresni, és szerencsémre mintegy kétszáz méterre a tengerparttól találtam is. Szomjamat oltattam, éhség ellen pedig némi dohányt kezdtem rágni. Felmásztam a fára, és megpróbáltam úgy elhelyezkedni, hogy ha elaludnék se essem le onnan. Vágtam egy rövid husángot fegyvernek, szükség esetére. Alig heveredtem el az ágakon, mély álomba zuhantam, és úgy aludtam, ahogy csak kevesen tudnának ilyen körülmények között. Meglepően frissnek éreztem magam, amikor felébredtem.

A nap már fényesen sütött, egy árva szellő sem járt, s a tenger tükörsimán terült el előttem. Nagy öröömre a hajót addigra az ár felemelte a zátonyról és közel hozta, majdnem addig a szikláig, amellyel olyan emlékezetes és fájdalmas találkozásban volt részem. Így is több mint egy kilométernyi távolságra hevert tőlem. El kellett jutnom oda, hogy magamhoz vegyek olyan holmikat, amelyek segítségével életben maradhatok.

Leszállva szellős nyughelyemről, újfent körülméleltem, és az első dolog, ami a szemembe ötlött, a hajó csónakja volt. A parton hevert, tőlem úgy három kilométerre, jobbra, oda sodorta a szél és a hullámozó tenger. Arrafelé indultam el a part mentén, de amikor közelebb értem, észrevettem, hogy egy kis tengeröblöcske választ el a hajótól. Visszafordultam hát, és a hajó felé vettem az irányt, ahol begyűjthettem, amire szükségem van.

Az idő kevéssel dél után járt, a tenger egészen nyugodt volt, és az apály annyira süllyedt, hogy úzás nélkül egészen közel gázolhattam. Alig néhány száz méterre a hajótól hasított belém a keserű felismerés, miszerint, ha rajta maradunk, mind megmenekültünk volna, biztonságban partra jutunk és nem maradok ilyen keserves módon, társaság nélkül, egymagam. Könnyek szöktek a szemembe, de mivel e bánatomra nem volt gyógyír, tovább folytattam az utam.

Levettem kabátom, mellényem és ingemet, mert a hőség nagy volt, és ruhában nehéz az úzás. Amikor elértem a hajót, újra gondban voltam, nem tudtam ugyanis, hogyan jussak fel a fedélzetre. Az alacsony vízállás miatt magasan tornyosult fölém, és nem láttam rajta semmit, amiben megkapaszkodhattam volna. Kétszer úsztam körbe, míg másodszorra észrevettem, amit már első ízben is látnom kellett volna – a hajó orráról kötél lógott le, bár nem ért le a vízig, így csak komoly nehézségek árán sikerült megragadnom. A kötél segítségével azonban már könnyen a fedélzeten termettem. Itt megláttam, hogy a hajó léket kapott és a hajóúrbn sok víz rekedt meg. De mivel a hajó egy homokpad szélének támaszkodott, a tatrész megemelkedett, az orr pedig alacsonyabbra került, így viszont a középső részben mindent szárazon találtam. Első dolgom volt, hogy felderítsem, mi ment tönkre és mi használható. Nagy öröömre az egész élelmiszerkészletet romlatlan állapotban találtam. Mivel már igen-csak ehetnékem volt, abba a szobába indultam, amelyikben a kenyeret tároltuk, megtömtem a zsebemet kétszersülttel és, mert nem volt vesztegetni való időm, evés közben már indultam is tovább. A nagy raktárszobában rumot is találtam, amiből ittam egy pohárral, hogy erőt merítsek az előttem álló teendőkhöz. Ezek után mindenekelőtt egy csónakra volt szükségem, amit megrakhatok a szükséges holmikkal.

Ésszerűtlen lett volna az után áhítóznom, amim nincs, tehát szorgosan munkához láttam. Volt a hajón néhány öl farönk, két-három nagy fagerenda és egy vagy két tartalék árbo, ezek közül összegyűjtöttem, amennyit bírtam, kötelet kötöttem rájuk, nehogy elsodródjanak a vízen, majd egyenként ledobáltam a hajóról. Ezzel végezvén leereszkedtem a hajó oldalán, négy szálfát magamhoz húztam, mindkét végüknél szorosán összekötöttem őket, két-három rövid deszkát keresztben hozzáerősítettem rögzítésül, és kész volt a tutaj. Remekül lehetett rajta mozogni, de a farönkök túl könnyűek voltak, és nem bírták volna el a nagy terhet. Folytattam a munkát. Egy erős fűrészsel háromfelé vágtam egy tartalékárbot, és fáradtságos munka árán a tutajomhoz rögzítettem azokat. Abbéli reményem, hogy előbb-utóbb megrakodhatom a tutajt, segített, hogy saját erőmet meghaladva végezzem a munkát.

A tutajom most már tekintélyes súlyt elbírt, végiggondoltam hát, hogy mivel rakodjam meg és hogyan érjem el, hogy a víz ne sodorja le mindazt a járművemről. A rendelkezésemre álló deszkákkal beborítottam a tutajt. Ezután három matrózláda következett, melyeket feltörtem s kiürítettem. Ezeket élelmiszerekkel töltöttem meg, úgymint kenyérral, rizzsel, három németalföldi sajttal, öt darab szárított kecskehússal (ilyet gyakorta ettünk a hajón) és némi európai gabonamaradvánnyal, amivel a szárnyasainkat etettük, ám ez utóbbiak mostanra már elfogytak. A gabona egymással elkeveredett árpa és búza volt, melyről később csalódottan derítettem ki, hogy patkányok rágták meg és hasznavehetetlen lett. Ráakadtam a hajósgazda italkészletére is, több doboz volt tele rumosüvegekkel, összesen mintegy huszonöt-harminc liter. Mindezt így dobozaikban raktam rá a tutajomra, a megtöltött ládák mellé. Ezalatt legnagyobb ijedségemre azt vettem észre, hogy a víz szintje lassan emelkedni kezd és a parton hagyott ruháimat is eléri, majd elsodorja. Harisnyám és nyitott térdű vászonbricseszem rajtam volt ugyan, de jobbnak láttam ruha után nézni. Rövid keresés után találtam is eleget, de én csak a legszükségesebbet vettem magamhoz, mert más holmik és tárgyak fontosabbnak tündek a szememben: pl. azok az ácsszerszámok, amelyeknek nagy hasznát vehetem a parton és melyeket hosszas keresgélés után találtam csak meg. Ezek többet értek most egy hajórakomány arányánál. Anélkül, hogy előzetesen átvizsgáltam volna, ezeket is leeresztettem a tutajomra.

Szükségem volt még lőszerre és fegyverekre. A nagy raktárszobában rábukkantam két jó vadászpuskára és két pisztolyra. Ezeket néhány lőporszaru, egy zacskó sörét és néhány régi rozsdás kard társaságában biztonságba helyeztem. Tudtam, hogy lőporhordók is vannak a hajón, de fogalmam sem volt róla, hogy a tűzérünk hol tartotta. Hosszas keresés után találtam hármát, kettőt száraz és használható állapotban, de a harmadik elázott. Ezeket is a tutajra vittem, amin így már tekintélyes teher foglalt helyet. Most azon gondolkodtam, hogyan jutok

el a partig vitorla, evező vagy csáklya nélkül, vagyis úgy, hogy útközben a legkisebb fuvallat is eltéríthet a kiszemelt iránytól.

Három dolog bátorított: a békés tengerfelszín, az emelkedő és a part felé tartó víz, valamint a csekély, de úgyszintén a part felé irányuló szellő. Így miután találtam még két fűrészt, egy baltát és egy kalapácsot, valamint két-három törött evezőlapátot, rakományommal útra keltem. Úgy egy mérföldön át a tutaj jól haladt, nagyjából abban az irányban, ahol korábban partot értem. Abban reménykedtem, hogy az ár valami torkolatba hajt, ahol nyugodtan kiköthetek és kirakodhatom a szállítmányomat.

Így is történt. Egy kis öböl tárult elém, aminek irányában erősebb volt az ár, és én is igyekeztem úgy irányítani a járművem, hogy minél gyorsabban sodorjon magával. Ám ekkor majdhogynem egy második hajótörést szenvedtem, amelynek a bekövetkezése miatt alighanem a szívem is meghasadt volna. Nem ismertem a partvonalat, és így nem számíthattam rá, hogy tutajom egyik sarka megfeneklik. A másik rögtön mélyre süllyedt, és minden ingóságom errefelé kezdett csúszni, kis híján a vízbe hullva. Hátamat nekifeszítettem a ládáknak, de csak nagy fáradtsággal bírtam a tutajon tartani azokat. Maga a jármű mozdulatlan maradt. Moccanom sem volt szabad, nehogy egész alkotmányom elveszítse az egyensúlyát. Végre, mintegy félóra múlva, az emelkedő tengervíz segítségemre sietett, előbb vízszintbe állította, majd az akadályról leemelte a tutajomat. Evezőmmel ekkor arrafelé igyekeztem, ahol gyorsabbnak láttam a víz áramlását, és rövidesen egy kis folyó torkolatában találtam magam. Az erős áramlat itt tovább vitt felfelé a két part között, én pedig kikötéshez alkalmas helyet kerestem, mert nem akartam túl messzire jutni a folyón. Bíztam benne, hogy némi idő elteltével látok majd erre tengerjáró hajókat, ezért a part közelében akartam letáborozni.

Feljebb, a patak jobb partján észrevettem egy kis barlangot, és komoly küzdelmek árán közel evickéltem hozzá, olyannyira, hogy az evezőmmel már elértem a partot. De itt a rakományom újra kezdett a vízbe merülni, a part ugyanis meredeken lejtett, és amikor a tutaj közel ért hozzá, rézsútosan megdőlt, az előzőhöz hasonló veszélyes helyzetet teremtve. Nem tehettem mást, mint egy sík partszakasz mellett vártam, hogy az ár tetőzzön és a víz elborítsa ezt a partrészt. Hamarosan sor került rá, és amint e terület fölé tudtam irányítani a járművem, mindjárt rögzítettem is mindkét oldalán egy-egy evezővel. Így várahoztam aztán, amíg a víz visszahúzódott és a tutajom a szárazon maradt.

Most következő gondom az volt, hogy körültekintsek az ismeretlen földön és gondoskodjam személyem és vagyonom biztonságáról. Nem tudtam, hol vagyok: földrészén vagy szigeten, lakott vagy lakatlan helyen, élnek-e itt veszélyes vadállatok vagy sem. Egy-két kilométerre tőlem egy hegyet láttam, mely meredeken és magasra emelkedett. Távolságban, észak felé, ennél alacsonyabb hegyek alkottak egész hegygerincet. Magamhoz vettem egy puskát, egy pisztolyt és egy löporszarut, és felfedezőútra indultam a meredek oromra. Amint hosszú és megerőltető gyaloglás után fölértem, a leáldozó nap fényében szembesültem nyomorúságos helyzetemmel. Egy sziget feküdt előttem, körötte a végtelen tenger és néhol kősziklák, illetve, úgy 15 kilométerre nyugatra két ennél kisebb sziget.

Nem tapasztaltam különleges bőséget, és semmi sem utalt rá, hogy lakott sziget lenne, legfeljebb vadállatok lakhatták, bár ilyeneket sem vettem észre eddig. Láttam viszont sok ismeretlen fajtájú madarat, melyek közül visszajövet egy nagyot célba is vettem. Egy sűrű erdő szélén ült egy faágon. Mihelyt lövésem – mely a legelső lehetett ezen a szigeten – eldőrdült, az erdő minden részéből madarak ezrei röppentek föl borzasztó rikácsolással. A számtalan fajta közül azonban egyet sem találtam ismerősnek. A meglőtt madár színe és csőre alapján sólyomhoz hasonlított, de a karmai nem voltak nagyobbak, mint egy átlagos szárnyasé. Húsa, fájdalom, ehetetlen volt.

Felfedezésem birtokában visszatértem a tutajhoz, munkához láttam és a nap hátralevő részét azzal töltöttem, hogy partra hordjam a rakományt. Nem tudtam azonban, hogy mihez kezdjek éjszaka, nem volt ugyanis hol lepihennem. Bár ragadozókat nem láttam, mégis féltem a fűre leheverve elaludni, hátha erre jár egy és rám ront. Később kiderült, hogy felesleges volt emiatt aggódnom. Ekkor azonban még a partra cipelt ládákkal és deszkákkal vettem körbe magam, egyfajta kunyhót építve belőlük éjszakára. Most már csak az élelem okozott gondot, de eszembe jutott, hogy lövésem után láttam egypár, a nyúlhoz hasonló állatot előfutni az erdőből. Ebben bízva nemsokára elaludtam.

Másnap elhatároztam, hogy mindenekelőtt a szárazföldre szállítom azt a sok egyéb hajóbeli tárgyat, amit a hasznomra fordíthatnék, különös tekintettel a kötélzetre és a vitorlákra. Újra meg kellett látogatnom a hajót, ha még lehetséges. Tudtam, hogy a következő vihar darabokra rombolja majd, ezért arra gondoltam, a hajó mozdítható részeit is leszerelem és megkísérlem elhozni onnan. Gondolatban tanácskozást hívtam össze az ügyben, hogy visszavigyem-e magammal a tutajt. Az ötlet nem tűnt célszerűnek. Úgy döntöttem, apály idején indulok, akár csak előző nap. Mielőtt elhagytam volna a kunyhómat, levettem ruháim nagy részét, csak egy kockás ing, egy vászon alsónadrág és egy pár papucscipő maradt rajtam.

Csakhamar szerencsésen a hajón termettem, ahol elsőként egy új tutaj összetákolásához láttam. Az elsőnél szerzett tapasztalatokból okulva ezt nem készítettem olyan ormótlanra és nem is terheltem meg annyira, viszont a leghasznosabb tárgyakkal raktam meg: az ács készletéből való két-három teli zacskó szeggel és szegeccsel, fúróval, egy-két tucat fejszével és mind közül a leghasznosabbal, egy köszörűvel. Mindezekhez egybegyűjtöttem a tűzér számos eszközét, két-három vas emelőrudat, két hordónyi muskétagyolyót, hét muskétát és még egy vadászfegyvert, egy nagy zsák apró sörétet, és egy nagy darab ólmot, de ez utóbbi olyan nehéz volt, hogy nem bírtam átemelni a hajó oldalán. Összecsomagoltam még továbbá a teljes ruhatárat, a tartalék orrvitorlát, egy függőágyat és némi ágyneműt. A megrakodott tutajt, nagy megnyugvásomra, most sokkal szerencsésebben sikerült partra tennem.

Némiképp aggódtam amiatt, nehogy távollétemben baja essen a szigeten maradt élelmiszereknek. Visszatértemkor azonban semmi nyomát sem vettem észre bárki vagy bármi idegen látogatásának, csak egy vadmacskaféle állat üldögélt a ládák egyikén, de közeledésemre távolabb futott, majd újra leült. Békésen és zavartalanul figyelte az arcomat, mintha ismeretséget akarna kötni velem. Akkor sem fogta menekülőre a dolgot, amikor a fegyveremmel rá céloztam, háborítatlanul ült tovább. Egy darab kétszersültet vettem oda neki, kissé fájó szívvel, mert nem voltam bővében az élelmiszereknek, de amit odavettem, ő megszagolgatta és föl is falta, sőt, úgy nézett, mint akinek ízlett és még kér. Amikor látta, hogy nem adok többet, elfutott.

Most, hogy ez a rakomány is partot ért – csak a löporos hordókkal akadt némi gondom, azok ugyanis olyan súlyosak voltak, hogy fel kellett nyitnom és kisebb adagokban szállítanom a tartalmukat – nekiláttam, hogy néhány megfelelő méretűre vágott rúd és egy vitorlavászon segítségével sátrat készítek. Ebbe a sátorba hordtam be mindent, amiről tudtam, hogy az eső vagy a napsütés kárt tehet bennük. Az üres ládákat és hordókat a sátor köré állítottam, hogy védelmet nyújtsanak egy váratlan támadás ellen. Ezután belülről deszkákkal, kívülről pedig egy üres ládával zártam el a sátor bejáratát, kényelmes fekvőhelyet készítettem magamnak, melléje pedig egy puskát és pár pisztolyt helyeztem. Végre egyfajta ágyban pihenhettem. Éjjel úgy aludtam, mint a bunda. Előző éjjel kevés nyugalom volt, napközben pedig megfeszítetten dolgoztam azon, hogy minden fontos holmit partra tegyek és elrendezzek.

Habár alighanem a legnagyobb raktárkészlet volt már körülöttem, amivel egy magányos, számkivetett ember valaha is rendelkezhetett, mégis elégedetlen voltam és úgy gondoltam, amíg a hajó áll és megközelíthető, el kell hoznom belőle mindent, ami mozdítható. Nem

mulasztottam hát el, hogy alacsony vízállásnál naponta meglátogassam a hajóroncsot, és elhordjak ezt-azt. A harmadik alkalommal annyi hajókötélzetet rakodtam fel, amennyit csak bírtam és ráadásnak még kisebb köteleket, zsinegeket, egy a vitorlák javítására szolgáló tartalék vásznat és a hordót, az átnedvesedett puskaporral. A vitorlákat szállítás előtt kisebb darabokra vágtam, hajózáshoz már úgysem voltak jók, csak vászonként vehettem hasznukat.

Volt még egy örömteli felfedezésem. Öt-hat az előzőekhez hasonló látogatás után már azt hittem, semmi sem maradt a hajón, amivel érdemes lenne bajlódnom. Ám egyszer csak egy nagy hordó kenyérre akadtam, sőt három teli hordó rumra, egy láda cukorra és egy hordó finom lisztre is. Ez meglepett, hiszen már a teljes ellátmányt átvizsgáltam, kivéve, amit tönkretett a víz. A nagy hordóból kiürítettem a kenyereket, és egyenként vitorlavászonba csomagoltam azokat, majd az egészet biztonságban elszállítottam.

A következő napon újra a hajón voltam, de mivel szinte semmi mozdítható nem maradt, nekiestem a horgonykötélnek, és hogy elvihessem, kisebb darabokra vágtam. Az árbocokból építettem erős tutajt, amit a horgonyköteleken kívül sok nehéz vasdarabbal és más súlyos holmival terheltem meg. Ekkor úgy tűnt, jó szerencsém újra elhagy. Beeveztem a folyó torkolatán, de nem tudtam olyan ügyesen irányítani a tutajt, mint korábban, az felfordult, én pedig a vízbe zuhantam egész fuvarommal. Jómagam csakhamar szárazra vergődtem, hanem a szállítmány nagy része, közte szinte az egész nehéz vasáru, amelynek nagy hasznát vehettem volna, odaveszett. A tengerapály beálltával a vízbe lemerülve, nagy fáradozások árán, sikerült megmentenem a horgonykötelek nagy részét és némi vasat. Ezek után is újra visszavisszatértem a hajóhoz.

Tizenhárom napja éltem a szigeten, és már tizenegyszer fordultam meg a hajótöredéken, és közben mindent eltakarítottam onnan, ami emberi kézzel, egyedül elhordható. Őszintén szólva, azon törtem a fejem, hogy az egész hajót darabonként a szárazra hordom, de amikor felkészültem, hogy tizenkettedik alkalommal is útrakeljek, észrevettem, hogy erős szél támadt. De azért mégis ott termettem a megrongált hajón, és olyan hatékonyan kutattam át, hogy ezúttal is találtam még egy fiókos szekrénykét. Több borotvára, ollóra, egy tucat késre és villára, és egy rejtékfiókban mintegy 36 font sterling értékű papírpénzre, európai és brazil pénzermékre, néhány spanyol ezüstre, valamint más arany- és ezüstpénzre akadtam. Mosolyogva így szóltam magamban a pénz láttán:

– Hiábavalóság! Mi hasznodat veszem én neked? Nem érdeklek, hogy fölvegyelek a helyedről, e kések bármelyike többet ér, mint egész tömege. Nincs rád szükségem, maradj, ahol vagy, és süllyedj el, mint olyan dolog, mely nem érdemli meg, hogy elcipeljék.

Némi meggondolás után mégis a késekhez tettem, és mindent egy darab vászonba göngyöltem. Midőn e poggyással kiléptem, és nekiláttam tutajom összeállításának, észrevettem, hogy felhők vonják be az eget, és csípős szél csapott meg éppen a szárazról. Nyomban rájöttem, hogy tutajt ácsolnom felesleges, széllal szemben úgysem tehetném partra, magamnak kell visszajutnom, mielőtt emelkedni kezd az ár és ez az esélyem is odavész. A vízbe ereszkedtem, és úszni kezdtem a homokos part felé, de egyrészt a súly, amelyet magammal cipeltem, másrészt az egyre viharosabbá váló szél keltette hullámok megnehezítették a dolgomat.

Végül sikerült hazajutnom kis sátramba, ahol leheveredtem biztonságba helyezett vagyontárgyaim mellé. Egész éjjel, sőt még másnap reggel is erőteljesen fújt a szél, és amikor kikémleltem, a hajónak már nyoma veszett. Kicsit meglepődtem, de megnyugtató az a tudat, hogy idejében menekítettem ki minden rakományt, ami hasznomra lehetett, és ha több idő állt volna a rendelkezésemre, se tudtam volna sokkal több mindent magamhoz venni. Ezek után már gondolatban sem sokat foglalkoztatott a hajó, bár néhány, nemigen használható töredéke később még partra vetődött.

Most mindenekelőtt a biztonságomról kellett gondoskodnom, mert attól tartottam, hogy vademberek vagy vadállatok vannak a szigeten. Sokat töprengtem azon, hogyan érjem el ezt és vajon milyen lakóhelyet építsek magamnak. Üreget vájjak a földbe, vagy sátort húzzak a föld fölé? Végül elhatároztam, hogy mind a kettőt megcsinálom. Ennek elkészítéséről az alábbiakban be is számolok.

Rá kellett jönnöm, hogy előző megtelepedésem helye nagyon közel fekszik ugyan a tengerhez, de mocsaras lapályon terül el, és ami a legnagyobb hátránya, nincs friss ivóvízforrás a közelében. Jobb fekvésű, kényelmesebb helyet kellett tehát találnom. Fontolóra vettem, mik az elsődleges szempontok: a jó levegő és a friss víz, amiről az imént szóltam, továbbá oltalom a nap hevétől, biztonság az emberekkel és állatokkal szemben, és végül a szabad kilátás a tengerre, hogy észrevegyem, ha, Isten segédletével, hajó tűnne fel a tengeren.

Hosszas keresgélés után ráakadtam az alkalmas helyre. Egy sziklafal tövében fekvő kis sík terület volt, mely mögött a sziklafal egyenes házfal módjára emelkedett, és így odafentről semmi sem tudott meglepetésszerűen mögém ereszkedni. A szikla oldalában egy mélyedés látszott, mely egy barlang bejáratának tűnt, de valójában nem vezetett barlangba vagy üregbe.

Az ajtószerű sziklamélyedés előtti zöld, sík földdarabon állítottam fel a sátram. Ennek a helynek a szélessége alig volt száz méter, a hossza pedig mintegy kétszer akkora. Zöld szőnyegként terült el az ajtó elött, mely a sziklafal felőli oldaltól eltekintve minden irányban, lejtősen a tengerpartba torkollt. Mivel a hegy északi-északnyugati oldalára esett, ezért a nappal legforróbb szakaszában védve volt a hőségtől.

Mielőtt azonban felütöttem volna sátram, annak helye körül, a szikla egyik végétől a másikig, egy tíz méteres sugarú félkört jelöltem ki, melyen aztán egymás mellé két sor erős cölöpöt vertem a földbe. E cölöpök körülbelül két méter hosszúak és felül hegyesek voltak, a két sor cölöp mintegy tizenöt centiméterre volt egymástól. A cölöpök közé mindenféle limlomot, különösen kötélrészleteket gyömöszöltem, egészen az oszlopok tetejéig. Belülről az egész körülből nyolcvan centiméter hosszú oldalkarók támogatták. A kerítés így olyan erős lett, hogy sem ember, sem állat nem juthatott át rajta vagy fölötte. Sok időmbe és fáradságomba került az elkészítése, különösen az a része, amíg kivágtam a cölöpöknek való fákat, majd a helyükre szállítottam és a földbe ástam azokat.

Nyitott bejáratot vagy ajtót nem hagytam ezen a sánckerítésen, ehelyett egy rövid létrán másztam föl rajta, melyet aztán behúztam magam után. Most, hogy mintha egy erődítményben lettem volna, végre megtehettem azt, amit már jó ideje nem – nyugodtan alhattam. Később kiviláglott, hogy ezek szükségtelen óvintézkedések, mert olyan ellenség, amelyet magam elé képzeltem, az egész szigeten nem volt.

Végtelennek tűnő munkával hordtam be az erődömbe az élelmiszer- és lőszerkészleteimet, valamint minden egyéb vagyonomat, amelyekről korábban már számot adtam. Nagy sátrat emeltem, ami megvéd az esőtől, ez ugyanis az év egy bizonyos szakában állhatatosan zúdul erre a vidékre. Belül fölállítottam egy kisebb sátrat, a nagyobbat pedig kívülről vízhatlan ponyvával vontam be, amit még a vitorlával együtt mentettem ki a hajóból.

Most már nem a földön, vetett ágyon pihentem, hanem egy remek függőágyban, ami korábban a másodkapitányé volt. A sátorba behordtam a teljes élelmiszerkészletemet, és mindent, aminek megárhathat a nedvesség. Miután végeztem ingóságaim elrendezésével, akkor fejeztem csak be a cölöpkerítést, elzárva az addigi bejáratot, hogy ezután, amint említettem, csak egy rövid létrával lehessen ki- és beközlekedni.

Amikor ezzel is megvoltam, nekiláttam, hogy megnagyobbítsam a szikla bemélyedését. Az eltávolított földet és követ pedig a kerítés belső oldalánál terítettem szét, aminek eredmé-

nyeként egy fél méter magas teraszt kaptam. A sátram mögött közben elkészült a barlang, amelyet házam pincéjeként használtam.

Sok időbe és kemény munkába telt elérnem a kívánt eredményt, de közben történtek más dolgok is, amelyekről szintén érdemes beszámolnom. Akkortájt, amikor a sátor és a barlang elkészítésének tervét érleltem, sűrű, sötét fellegek gyűltek az égre, majd nagy zivatar tört ki. Hirtelen villám cikázott át az égen, hatalmas mennydörgés kíséretében, amiben még nem is lett volna semmi meglepő, sokkal inkább az a gondolat döbrentett meg, amely az elmémen futott át hirtelen: „Ó, a puskaaporom!” Egy pillanatra megállt a szívverésem, amikor eszembe jutott, hogy egyetlen villámcsapástól megsemmisülhet az összes puskaaporom, így teljesen kiszolgáltatott maradnék, védelem és zsákmányszerzés lehetősége nélkül. Magam miatt már kevésbé aggódtam, pedig ha a puskaaporom tüzet fog, én is csúf véget érek.

Amikor véget ért a vihar, ami ennyire rám ijesztett, minden építkezéssel kapcsolatos munkámat félretéve, zsákokat és dobozokat gyűjtöttem, ezekbe osztottam föl a puskaport, és a kisebb csomagokat egymástól távol elhelyezve igyekeztem biztosítani, hogy ne kaphassanak egyszerre lángra. A két hét során, amíg ezzel foglalatostkodtam, a puskaaporomat, amely 120 kilónál nem lehetett több, legalább 100 kis csomagban osztottam szét. A hordó, amely nedves volt nem jelentett veszélyt, ezért az új barlangomban kapott helyet, amelyet a magam kedvtelésére konyhának neveztem. A kis puskaaporos csomagokat pedig, helyüket megjelölve, a kövek alatt és a sziklák repedéseiben rejtettem el gondosan, hogy az eső ne áztassa azokat.

Miközben munkámmal lassan haladtam előre, legalább naponta egyszer terepszemlére indultam fegyveremmel, részben kikapcsolódás gyanánt, részben, hogy ehető zsákmányt ejtsek. Közben fokozatosan megismerkedtem a sziget élővilágával. Már az első ilyen kirándulásom alkalmával felfedeztem, hogy kecskék is élnek a szigeten, aminek nagyon megörültem. Hamarosan rá kellett jönnöm azonban arra is, hogy túl félnék és gyors lábúak ahhoz, hogy be lehessen őket cserkészni. Mégis bíztam abban, hogy időnként puskavégre kaphatok egyet-egyét. Erre hamarosan sor is került. Miután kiderítettem, hol tanyáznak, lesben vártam őket. Korábban, ha a sziklákról megpillantották, hogy a völgyben lesek rájuk, rémülten menekültek, ezért úgy döntöttem, hogy a sziklához osonok, amikor épp a völgyben táplálkoznak, és így nem vehetnek észre. A látásuk sajátsága volt, hogy a tőlük magasabban fekvő dolgokra nem figyeltek. Ezentúl az említett módszert alkalmazva, a sziklát másztam meg, ahonnan a célt bemérni is sokkal könnyebb volt. Az első, irányukba leadott lövéssel megöltem egy anyaállatot, amelyhez nagy sajnálatomra egy szopós kiskecske tartozott, és amikor a nősténykecske összerogyott, a kicsinye mozdulatlanul állt mellette mindaddig, míg odaértem és felvettem a tetemet. Sőt mi több, amikor a zsákmányommal a vállamon hazafelé indultam, a kecskegida végig követett. Itt aztán letettem az anyaállatot, és kézbe vettem a kisgidát, magammal vittem és megpróbáltam megetetni. De nem fogadta el az ételt, így aztán kénytelen voltam végezni vele is és megenni. Mivel takarékoskodtam vele, a két kecske húsa hosszú időn át ételemül szolgált, és így tovább tartalékolhattam más élelmiszereimet, például a kenyereimet.

Mihelyst elkészültem a lakhelyemmel, nyilvánvalóvá vált, hogy ki kell alakítanom egy helyet a tűz számára, és ehhez fűtőanyagot is kell szereznem. Hogy mit tettem ennek érdekében, hogyan bővítettem a barlangomat és milyen más lépéseket tettem kényelmem megteremtésére, mindarról később szólok még a megfelelő helyen, de most vissza szeretném idézni azt a számos gondolatmenetemet, amelyet itteni életem váltott ki belőlem.

Sötétben láttam a helyzetemet. Azt mondtam magamban, hogy nem véletlenül lettem számkivetett ezen a szigeten, miután egy tomboló vihar letértített minket eredeti utunkról. Jó okom volt Isten ítéletét látni abban, hogy a kereskedelmi útvonalaktól több száz kilométerre, egy efféle elhagyatott helyen, magányosan kell bevégezni az életemet. E gondolatok közben az

arcomon bőségesen peregtek a könnyek. Időnként még szemrehányást is tettem Istennek, amiért teljes magánnyal és végtelen keserőséggel teli étellel sújtja némely teremtményét, aki ezek után még csak azért sem lehet hálás, hogy él.

Előbb-utóbb mindig eszembe jutottak azok az okok, amelyek miatt komolyan felülbírálhattam gondolataimat. Így például az egyik napon, amikor fegyverrel a kezemben, lehangoltan sétáltam a tengerparton, felötlött bennem, hogy másik nézőpont is létezhet: „Magányosan élek itt, az igaz, de nem kell-e hálaimát mondanom azért, mert nem jutottam a társaim sorsára? Hiszen tizenegyen indultunk el a csónakkal, és hol a másik tíz? Miért nem ők menekültek meg és én veszttem el? Miért lettem én a kiválasztott? Hol jobb lenni, itt vagy a tenger fenekén? Minden rosszban van valami jó, olyasvalami, ami a jelenleginél rosszabb is lehetne.”

Máskor az jutott eszembe, milyen jól el vagyok látva élelemmel, és mi lenne most velem, ha nem így történik. Annak, ami velem megesett, vagyis, hogy a hajó a távoli zátonyról a part közelébe sodródott, és ott vesztegelt, amíg mindent elhozhattam róla, az esélye a valóságban egy a százezerhez. Mi lett volna a sorsom, ha úgy kell itt a szigeten élnem, ahogy először partra vetett a víz, anélkül, hogy az élethez szükséges feltételeket megteremthetném a magam számára. Elsősorban mihez is kezdenék fegyver és lőszer nélkül, vagy szerszámok, ruha, ágynemű és sátor nélkül? – kérdeztem magamtól. Most viszont, ha lőszerem el is fogyna és a fegyverem félre kellene tennem, így is elláttam magam hosszú időre minden szükséges holmival. Nem kell nélkülöznom, amíg itt élek, akár hosszú ideig tart ez az élet, akár rövid idő alatt végez velem valamiféle betegség.

Bevallom, amikor azon elmélkedtem, hogy lőszerem egyszer csak elfogy majd, eszembe sem jutott, hogy akár egy villámcsapástól is egyszerre felrobbanhat az egész lőpor, ahogy arról később figyelmeztető jelet kaptam.

Most pedig, hogy visszaemlékeztem csendes életem melankolikus vonatkozásaira, folytatom számkivetettségem történetének elbeszélését, mely számításaim szerint szeptember 30-án kezdődött. Nem csak hajótörésem idejét, hanem a helyét is sejteni véltem, ugyanis az őszi napéjegyenlőség során a nap csaknem pontosan a fejünk fölött helyezkedett el, ebből arra következtettem, hogy az egyenlítőől 9°-kal és 22'-cel északra szenvedtem hajótörést.

10-12 nap telt el partot érésem óta, amikor eszembe jutott, hogy naptárak, toll és tinta hiányában elveszíthetem az időérzékeimet, és még a Sabbath napját is összetéveszthetem a hétköznapokkal. Hogy ezt elkerüljem, nagy póznát állítottam fel azon a helyen, ahol legelőször partra szálltam, és keresztben egy táblát erősítettem rá a következő felirattal: „Itt értem partot, 1659. szeptember 30-án.” Késemmel naponta egy-egy rovást metsztem a táblába. A hét utolsó napján a rovás kétszer olyan hosszú, a hónap első napján háromszor olyan hosszú, mint a hétköznapoké.

A hajón tett látogatásaim során számos olyan apró, de nem kevésbé fontos holmit is elhoztam, amiről még nem adtam számot. Ezekre akkor bukkantam rá, amikor tüzetesebben átvizsgáltam a hajósládákat. A kapitány, a másodkapitány, a tüzér és az ács ládáiban egyaránt találtam tollakat, tintát és papírt, de volt még ott 3-4 iránytű, néhány hajózási műszer, napórák, távcsövek, térképek és navigációs könyvek. Nagy összevisszaságban találtam három Bibliát, amelyeket Angliából kaptam és én hoztam magammal az útra, továbbá portugál könyveket, köztük két-három imakönyvet és több más könyvet, amelyek mindegyikére nagy gonddal vigyáztam. El ne feledjem, a hajón volt egy kutya és két macska is, amelyek történetét más helyütt majd részletesebben elmesélem, itt csak annyit, hogy a két macskát magammal hoztam, a kutya pedig akkor ugrott ki a hajóból és úszott utánam, mikor első rakományommal visszatértem a hajóról a partra. Attól kezdve éveken át hűségesen szolgált, bár nem arra lett volna legnagyobb szükségem, hogy becserkésszen nekem bármit, vagy velem tartson sétáimon, hanem hogy beszéljen hozzám.

A már említett tollakkal, tintával és papírral a lehető legóvatosabban gazdálkodtam, és amíg a tintám kitarzott, pontos beszámolót adtam mindenről. Utána már nem volt módom, mert hiába próbáltam bármilyen eszközzel is pótolni a tintát, nem sikerült. Ahogy a tintát hiányoltam, miután elfogyott, éppúgy több más dolognak is szükségét éreztem, amelyek nem álltak rendelkezésemre. Így például ásó, csákány és lapát, illetve tú és cérna. Ami a fehéreneműt illeti, azt könnyen megtanultam nélkülözni.

Az említett szerszámok híján lassan haladtam a munkával, és közel egy évembe telt, mire teljesen befejeztem kis erődítményem építését. A kerítés cölöpjei olyan súlyosak voltak, hogy alig bírtam megemelni azokat, sokáig tartott, míg az erdőben kivágtam és előkészítettem egyet-egyet, és még tovább, míg hazaszállítottam. Megegett, hogy egyetlen cölöpnél ez a munka két napot vett igénybe, és egy harmadikat, mire a földre állítottam. Ehhez segédeszköznek előbb egy súlyos fadarabot használtam, de később rájöttem, hogy a vas emelőruddal jobban boldogulok, ami persze nem jelenti azt, hogy a továbbiakban ne járt volna fárasztó és hosszan tartó munkával ugyanez. De miért is zavart volna, ha valami hosszan tart, hiszen volt rá elég időm, hogy elvégezzem. Más elfoglaltságom pedig úgysem nagyon akadt, leszámítva talán a vadászatot, amelyre naponta sort kerítettem.

Alaposabban fontolóra vettem az életkörülményeimet, és nekiláttam, hogy írásban jellemezzem azokat. Nem azért, hogy utána az írást bárkire is ráhagyományozzam (úgy tűnt, nem leszek túl sok örökössel megáldva), hanem hogy összefoglaljam azokat a gondolataimat, amelyek naponta foglalkoztatnak. Mivel kezdett erőt venni rajtam a csüggedés, azzal nyugtattam magam, hogy összevettem jelenlegi életem jó és rossz oldalát. Pártatlanul próbáltam megítélni a kényelmet, amit élvezek és a szenvedést, amit átélek:

A rossz

A jó

Egy szörnyű, lakatlan szigetre vagyok számkivetve, a szabadulás minden reménye nélkül.

Élek, mert a hajó legénységével ellentétben nem fulladtam vízbe.

A világ minden élőlénye közül én lettem kiválasztva a leghitványabb sorsra.

A többiekkel szemben én ki lettem választva arra, hogy éljek. Az Úr, aki csodálatos módon megmentett a haláltól, meg is szabadíthat.

Magányra ítélték, eltiltva az emberi fajtól és társadalomtól.

Nem éhezem és a hely, ahol élek nem sivár, élelemben gazdag.

Nincsenek ruháim, amelyek testemet takarják.

Az éghajlat itt meleg, tehát ha lenne is ruhám, alig hordhatnám azt.

Védtelen vagyok az emberek vagy vadállatok ellenséges támadásaival szemben.

Olyan szigetre kerültem, ahol nincsenek az életemet fenyegető vadállatok, szemben azzal, amit például az afrikai partokon láttam. Mi lett volna velem, ha ott szenvedek hajótörést?

Egy lélek sincs, akihez szólhatnék, vagy aki enyhíthetné bánatomat.

Isten rendkívüli adományként partközelsébe küldte a hajót, ahonnan megszerezhettem minden szükséges holmit, hogy felszerelkezhessenek és ellássam magam utánpótlással, akár életem végéig is.

Olyan őszinte vallomás volt ez, amelyen csak sanyarú sorsomtól kitelt. De nem csupán a negatív jelenségeket emlegette fel, hanem azokat is, amelyekért hálás lehetek. Szolgáljon ez tanulságul, mindazok számára, akiknek a világon a legnyomorúságosabb sors jutott, mert mindenben találhatunk valamit, ami megnyugvást okoz és reményt kelt.

Miután elkészítettem ezt a számvetést, mindinkább beletörődtem sorsomba, és lélekben megnyugodva kémleltem a tengert. Reménykedtem, hogy előbb-utóbb megpillantok egy hajót. Elkészült tehát hajlékom, a szikla oldalában felállított sátor, amelyet cölöpkerítéssel vettem körbe. Ez utóbbit fallá erősítettem, kívülről sűrű pázsitot ültettem elötte, később a cölöpfal és a szikla között szarufákat helyeztem el, és hogy az időnként rendkívüli erővel tomboló zivatarok ellen védve legyenek, a gerendákat faágakkal takartam.

Túljutottam azon is, hogy a készleteimet a barlangba cipeljem, de ekkor fölmerült egy másik probléma. A különböző holmik hatalmas kupacai szinte az egész helyiséget elfoglalták. Megfordulnom sem volt hol. Nekiláttam hát, hogy megnagyobbítsam a barlangot. Befelé kezdtem mélyíteni, a laza homokkő pedig nem tanúsított túl nagy ellenállást. Mivel most már tudtam, hogy ragadozóktól nem kell tartanom, jobb kéz felől egy oldaljáratot is vájtam a sziklába, és a végén ajtót nyitottam a szabadba, ahonnan az erődömön kívülre juthattam. Így szabad ki- és bejárásom lehetett, és most már az ingóságaim tárolására is elegendő hely állt a rendelkezésemre.

Nekiláthattam, hogy gondoskodjam a kényelememről. Evés, ivás és sok munka közben is nagy szükségem lett volna székre és asztalra. Ezek híján sokkal kevesebb örömöm telt az említett dolgok végzésében. Most tehát ez a munka következett. Úgy gondolom, hogy az ésszerűség a matematikával kapcsolatos tárgyak alapja, ezért ha mindent ésszerűen mérünk fel, és eszerint hozzuk meg a döntéseinket, idővel a kézműves mesterségekben való jártasságot is magas szintre fejleszthetjük magunkban. Korábban soha nem volt kézi szerszámmal dolgom, míg aztán elszánt próbálkozásaim során levontam a következtetést, hogy nem érdemes annál bonyolultabb szerkezetet terveznem, mint amit el is tudok készíteni. Bár számos szükséges eszközben hiányt szenvedtem, de ahogy telt az idő, úgy tanultam meg mindössze késsel és fejszével elkészíteni bizonyos tárgyakat. Jóllehet, ezek néha megismételhetetlen és egyedi külsejű tárgyak voltak, amelyekkel valószínűleg senki nem piszmogott volna annyit, mint én. Ha például egy táblára volt szükségem, kivágtam egy fát, a belőle nyert rönköt felállítottam, és fejszével egyenesre vagdostam az egyik oldalát, majd a másikat, mindaddig, amíg egy deszka vékonyságú lapot kaptam, amit aztán a késemmel csiszoltam simára. Igaz, hogy ezzel a módszerrel egy fából csak egy falapot készíthettem, de türelmes munkámnak legalább megvolt a gyümölcse, amely többet ért, mint a sok ráfordított idő.

Elsőként, mint már említettem, az asztalt és a széket fabrikáltam, a hajóról magammal hozott, rövid deszkadarabokból. Az általam készített nagy táblákból viszont fél méter széles polcokat emeltem egymás fölé, végig a barlangom egyik oldalán. Ezeken tároltam a szerszámokat, szegeket és más fémeszközöket. Elkülönítettem tehát azokat a holmikot, amikre bármikor szükségem lehetett. A fegyvereimet és más felakasztható dolgokat a sziklába ütött vasakra helyeztem, és mire mindezzel végeztem, a barlangom egy boltra hasonlított, ahol minden szükséges tárgy megtalálható. Nagy örömet okozott számomra, hogy az ingóságaim nem csak jó állapotban, hanem ezután már könnyen elérhető, jó helyen is voltak.

Eljött az ideje, hogy rendszeresen lejegyezzem napi elfoglaltságaimat. Kezdetben nem csak a dolgom volt túl sok, de a gondolataim sem voltak eléggé összeszedettek, és a naplóm eredetileg számos unalmas beszámolót tartalmazott volna, olyanokat, mint az itt következő:

„Szeptember 30-dika: Miután elkerültem a vízbe fulladást, és partra vergődtem, ahelyett, hogy hálát adtam volna Istennek a megmenekülésemért, előbb nagy mennyiségű sós vizet okádtam ki a gyomromból, majd ahogy kicsit jobban lettem, fel-alá futkostam a parton,

karjaimmal hadonászva, fejem és arcom ütlegelve, és nyomorúságomban azt kiáltozva: Végem van, végem van! Míg végül összerogytam a fáradtságtól, és a földön fekve pihentem, hogy visszanyerjem erőmet, de nem alhattam el, mert gyötört a félelem.”

Az ilyen kifakadásoktól eltekintve az első napokban lehetetlen volt, hogy naplót írjak, ehelyett inkább felmástrom az egyik közeli dombra, és a tengert figyeltem, várva, hogy meglátok egy hajót. Majd azt képzeltem, mintha messzi távolban egy vitorlát pillantanék meg. Megteltem reménnyel, majd addig bámultam meredten, míg a tekintetem elhomályosult, a képzelt vitorlát sem láttam már többé, és keserves könnyekre fakadtam, akár egy gyermek.

Mennyire különbözött ettől az oktan szenvedélytől a józan lelki nyugalom, amely háztartásom rendbetétele után töltött el. Ekkor láttam neki, hogy megírjam a naplóm, amelyet az alábbiakban közlök, és amelynek írásával fel kellett hagynom, amikor a tintám elfogyott.

A NAPLÓ

1659. szeptember 30-a: Engem, a szegény, nyomorult Robinson Crusoe-t, miután hajótörést szenvedtem, a háborgó tenger kivetett e szerencsétlen szigetre, melyet a Kétségbeesés Szigetének neveztem el. Mindenki más, aki a hajón utazott, a vízbe fúlt, és majdnem én is.

Partot érésem után a napom hátralévő részét tragikus helyzetem miatti sajnálkozással töltöttem. Nem lévén étel, lakhelyem, ruhám, fegyverem, vagy mód, hogy meneküljek, átadtam magam a kétségbeesésnek, és felkészültem a halálra. Úgy gondoltam, hogy majd vadállatok tépnek szét, bennszülöttek gyilkolnak le, vagy étel hiányában éhen halok. A vadállatoktól való félelmemben az éjszaka beköszöntével egy fán pihentem meg, és mély álomba merültem, holott egész éjszaka esett az eső.

Október 1-je: Reggel nagy meglepetésemre azt láttam, hogy a tengerár sokkal közelebb sodorta a hajónkat a szigethez. Ez egyrészt örömet adott, mert viszonylag sértetlennek tűnt, és így remélhettem, hogy ha elül a szél, magammal hozhatom onnan mindazt az élelmiszert és szükséges tárgyakat, amelyek kiegészíthetnek a bajban. Másrészt viszont újjáéledt bennem a bánat társaim elvesztése miatt, mert úgy gondoltam, hogyha a fedélzeten maradunk, megmenthetjük a hajót is, vagy legalább nem fulladtak volna vízbe mindannyian. Ha pedig túléltek volna, talán roncsaiból újjáépíthetnénk a hajót, hogy a világ valamely más tájára vitorlázunk. A nap nagy részét ilyen dolgokon tűnődve töltöttem el. Később azonban beúsztam a tengerbe, és felmástrom a hajó fedélzetére. Az eső egész nap esett, de szélcsend volt.

Október 1-től 24-ig: Ezeknek a napoknak szinte mindegyikét azzal töltöttem, hogy többször meglátogattam a hajót, és amikor a tenger vize áradni kezdett, tutajokon hoztam el onnan mindent, amit csak tudtam. Ezekben a napokban is sok eső esett. Voltak ugyan közben felhőtlen napok is, mégis úgy tűnik, ez volt az esős évszak.

Október 20-a: A tutajjammal és a rajta lévő rakománnyal a vízbe borultam, de a víz sekély volt, a rakományom viszont nehéz, így apály idején a nagy részét sikerült megtalálnom.

Október 25-e: Az egész napos esőzést a szokottnál kissé erősebb szellőkések kísérték, és ennek köszönhetően a hajó darabjaira hullott. Ezután már csak apálykor láttam néhány darabját a vízben. Jómagam a napot azzal töltöttem, hogy ingóságaimat megvédjem az eső elől és alaposan betakarjam.

Október 26-a: Majdnem egész nap a tengerparton kutattam azt a helyet, ahol állandó otthonomat felépíthetném. Nagyon aggasztott, hogy nem volt megfelelő védelmem a vadállatok vagy vademberek esetleges éjszakai támadásaival szemben. Estére találtam egy helyet az egyik szikla aljában, amely megfelelőnek tűnt. Félkörben ki is jelöltem a táborhelyem

határait. Erre a határvonalra erődítményszerű falat terveztem építeni, egy dupla cölöpsort, melyet középen a horgonykötelek darabjaival és más szükségtelen kacatokkal töltök fel.

Október 26-tól 30-ig: Bár az idő egy részében nagyon sűrűn záporozott az eső, mégis keményen dolgoztam azon, hogy vagyonomat az új lakhelyemre szállítsam.

Október 31-e: Reggel fogtam a fegyveremet, és portyázni indultam. Megöltem egy nőstény-kecskét, de a kicsinye követett engem, és mert nem fogadta el az ételt, amit elé tettem, végül őt is meg kellett ölnöm.

November 1.: Felállítottam a szikla alatt egy nagy sátrat, odabenn cölöpökre kötöttem a függőágyamat, és ezen az éjszakán már a sátorban aludtam.

November 2.: Kicsit beljebb attól a helytől, ahová a cölöpfalat készültem felhúzni, ládákból, hordókból és a tutajok rönkjeiből védművet építettem.

November 3.: Vadászni indultam, és lőttem két kacsához hasonló madarat, amelyeknek remek íze volt. Délután nekiláttam, hogy asztalt készítek magamnak.

November 4-e: Ezen a reggelen felállítottam magamnak egy napirendet, amely alapján a továbbiakban dolgozom, alszom és kikapcsolódom. Reggelente, ha nem esett, két-három óras portyára indultam a puskámmal, majd 11 óráig dolgoztam, utána következett az ebéd. 12-kor lefeküdtem aludni, mert az időjárás túl meleg volt a munkához, majd késő délután újra dolognak láttam. Ezen és a következő napon a munkámat az asztalkészítés tette ki, az asztalosmesterséggel ugyanis még elég pocsékul boldogultam. Idővel aztán a szükség rákényszerített a pontosabb kézműves munkák elsajátítására.

November 5-e: Ezen a napon messzire barangoltam a kutyámmal és a puskámmal, és lelöttem egy vadmacskát. A bőre kellemesen puha volt, de a húsa ehetetlen. Zsákmányom bőrét, mint mindig, most is lenyúztam és megőriztem. A tengerpartra visszatérve különböző vízimadarakat láttam. Ami azonban igazán meglepett és szinte megijesztett, az a két-három foka volt, amelyről először nem is tudtam, miféle lények, és amíg így ámuldoztam a látványukon, ők a tengerbe siettek és elmenekültek előlem.

November 6-a: Reggeli sétám után folytattam az asztalkészítést, és be is fejeztem, ám korántsem voltam elégedett. Később azonban rájöttem, hogyan javíthatnék rajta.

November 7.: Kezdett állandósulni a jó idő. 7-én, 8-án, 9-én, 10-én és részben 12-én (mivel 11-én számításaim szerint vasárnap volt) egy szék elkészítésével foglalatostkodtam, és sok pepecselés árán elviselhető külsejűre formáztam, de elégedetlen maradtam. Készítése közben többször darabjaira szedtem szét.

Megjegyzés: Hamarosan felhagytam azzal a szokásommal, hogy megüljem a vasárnapokat. Az idő múlását jelző táblámon ugyanis eltévesztettem a jeleket.

November 13.: Ezen a napon esett. Ez lehűtötte a földet, és felfrissülést hozott nekem, de az esőt hihetetlen mennydörgés és villámlás kísérte, ami azért rémített halálra, mert veszélyben forgott a lőporom. A zivatart követően elhatároztam, hogy lehetőleg egészen kis adagokra osztom el a lőport, hogy így ne forogjon veszélyben.

November 14-15-16.: E három nap során kis, kocka alakú ládák vagy dobozok készítésével foglalatostkodtam. Ezek mindegyikébe félkilónyi vagy kilónyi puskaport töltöttem, majd a dobozokat félreeső, biztonságos helyekre tettem el. A három nap egyikén lelöttem egy nagy madarat, amelynek a fajtája előttem ismeretlen volt, de az íze jó.

November 17.: Ezen a napon vájni kezdtem a sátram mögötti szikla bemélyedését, hogy egy újabb helyiséget hozhassak létre magamnak.

Megjegyzés: Ehhez a munkához három dologra volt elengedhetetlen szükségem. Egy csákányra, egy lapátra és egy talicskára vagy kosárra. Félbehagytam tehát a munkát, még mielőtt igazán nekiláthattam volna, és azon gondolkodtam, hogyan tegyek szert ilyen szerszámokra. Csákány gyanánt az emelőrudakat használhattam, amelyek nehéz, de hasznos eszköznek bizonyultak, de lapát vagy ásó nélkül nem végezhettem ezt a munkát, viszont fogalmam sem volt, hogyan készítek egyet.

November 18.: Reggel, kirándulás közben egy olyan fára bukkantam az erdőben, amit a brazilok, keménysége miatt, vasfának neveznek. Ebből nagy erőfeszítések árán, és kis híján kicsorbítva a baltámat, levágtam egy darabot, és bár nagyon súlyos volt, hazacipeltem. Sokáig küzdöttem a kemény fával, míg végül apránként lapát vagy ásó formájúra alakítottam. A nyele az angol lapátnyélre emlékeztetett, de fém lapátfejjel nem rendelkezttem, így azt is a fából kellett kifaragnom, ami kevésbé tartós megoldásnak bizonyult, de így is hosszú időn át hasznomra volt. Semmi kétség, hogy ilyen formájú lapátot, és ilyen hosszú időn át még senki nem készített.

Még mindig híján voltam egy kosárnak vagy egy talicskának. Kosárfonással hiába is próbálkoztam volna, mert sehol sem találtam olyan vesszőket, amelyek hajlanak ahelyett, hogy törnének. Ami viszont a talicskát illeti, azt el tudtam volna készíteni, kivéve a kerekét. Végül a föld és a kődarabok elhordására megelégedtem egy teknő előállításával. Ezzel könnyebben boldogultam, mint a lapáttal. Mindezek elkészítése mégis négy napomat vette igénybe. Közben persze megejtettem a reggeli fegyveres sétámat és vadászatomat.

November 23.: Amint végeztem a szerszámkészítéssel, folytattam a barlangom megnagyobbításának munkálatait. 18 napon át dolgoztam az üreg szélesítésén és mélyítésén, hogy a raktárkészleteim kényelmesen elférjenek benne.

Megjegyzés: Azon igyekeztem, hogy a helyiség, amit a kibővítés során nyerek, ne csak raktár, hanem konyha, ebédlő és pince is legyen egyben. A szálláshelyem továbbra is a sátor maradt, kivéve azt a néhány esetet, amikor olyan sűrűn zuhogott az eső, hogy átázott a ponyva. Emiatt aztán a lakóhelyem fölé keresztgerendákat kellett emelnem, amelyeket egyik végükön a cölöpfal, másik végükön a sziklafal tartott, a gerendákat pedig egy nádtetőhöz hasonlatosan, sűrű levelű faágakkal takartam.

December 10.: A barlangomat befejezettek hittem, de mert nem voltam elég óvatos az alátámasztást illetően, a boltozatról egyszer csak nagy kötömeg zuhant le. Alaposan megijedtem, mert belegondoltam, hogy ha épp azon a részen állok, többé nem lett volna szükségem sírásóra. A következő napokban tehát épp elég munkát adott a leomlott törmelék eltakarítása, és ami ennél is fontosabb volt, a mennyezet alátámasztása.

December 11.: Ezen a napon, ahogy a hét következő napjain is, az aládúcolással foglalatostkodtam. Két sor oszlopot állítottam fel, az oszlopok és a boltozat közé pedig két-két deszkalapot illesztettem. Az oszlopsorok egy falhoz hasonlóan két helyiségre osztották a barlangomat.

December 17.: Ettől a naptól 20-ig polcok felállításával foglalatostkodtam, illetve kampók gyanánt szögeket vertem az oszlopokba, hogy a felakasztható dolgokat azokon helyezzem el.

December 20.: Mindent behordtam a barlangba, és nekiláttam lakásom bebútorozásának. Felállítottam néhány deszkát az élelmiszerek tárolásához, de közben kezdtem lassan kifogyjni a deszkákból. Készítettem egy újabb asztalt is.

December 24.: Eseménytelen nap volt. Sűrű eső hullott, még éjszaka is.

December 25.: Egész nap esett.

December 26.: Elállt az eső. A talaj sokkal hűvösebb és kellemesebb, mint máskor.

December 27.: Lelőttem egy fiatal kecskét, egy másikat pedig megsebesítettem. Ez utóbbit kötélén fogva haza tudtam vezetni, és ott rögzítettem és bekötöttem a törött lábát.

Megjegyzés: Olyan gonddal tettem ezt, hogy az állat nem csak túlélte, de teljesen felépült, és a lába teljesen ép lett. A hosszas ápolás során megszélidült, és békésen lefelgetett az udvaromon, esze ágában sem volt megszökni. Ekkor jutott először eszembe, hogy ha háziállatokat tartanék, az kiegészítene élelemmel, amikor lőszert híján már nem tudnék vadászni.

December 28., 29., 30., 31.: Nagy a hőség, szellő sem fúj, ezért csak esténként mehetek ki a szabadba, zsákmányt ejteni. Napközben a lakásomban, dolgaim rendezésével töltöm az időt.

Január 1.: Még mindig nagy a meleg. Kora reggel és késő este portyázom kicsit, napközben pihenek. Ma este kicsit távolabb, a sziget közepe felé eső völgyekig kóboroltam, és itt nagyon sok vadkecskére bukkantam. Ezek azonban nagyon félénkek, és nyomban elmenekülnek. Arra gondoltam, megpróbálom rájuk uszítani a kutyámat, hátha fülön csíp egyet. Másnap így is tettem, de kiderült, hogy rosszul számítottam, mert a kecskék egyszerre fordultak szembe a kutyámmal, ő pedig felmérte a veszélyt, és nem ment a közelükbe.

Január 3.: Nekiláttam a vastag és erős cölöpfal építésének, mert még mindig tartottam attól, hogy valaki megtámadhat.

Megjegyzés: Mivel korábban leírtam már a fallal kapcsolatos munkálataimat, kihagyom a naplónak az erre vonatkozó részét. Fontos azonban megjegyezni, hogy a munka január 3-tól április 14-ig tartott. Ekkorra készen volt a kerítés. A félkör alakú alkotmány hossza mindössze 23 méter volt, és 8 méterrel mögötte helyezkedett el a sziklabarlangom bejárata.

Az említett időszakban keményen dolgoztam, bár az eső napokon, sőt heteken át akadályozott, de az ösztökélt, hogy nem éreztem magam biztonságban, amíg nem áll ez a fal. Az oszlopokat a szükségesnél sokkal nagyobbra készítettem, ezért volt különösen emberfeletti munka a helyükre állítani azokat.

Mikor a fal elkészült, kívülről földszáncal erősítettem meg, és ezt is befejezve úgy gondoltam, hogy ha bárki partra szállna a szigeten, észre sem venné az emberi lakhely nyomait.

Az említett időszak alatt is, amikor csak az időjárás engedte, naponta jártam az erdőket, és időnként hasznos felfedezéseket tettem. Egyik alkalommal olyan vadgalambokra bukkantam, amelyek nem a fán, hanem a házi galambokhoz hasonlóan sziklák üregeiben fészkelnek. Magammal vittem néhány fiatalabbat, hogy megszélidítve felneveljem őket. Ezek azonban, amint idősebbek lettek, elhagytak. Talán azért, mert nem volt mivel etetnem őket. Később rábukkantam a fészkeikre, és magammal vittem néhány fiatalabb példányt, amelyeknek remek volt a húsa.

Odahaza kísérletet tettem, hogy pótoljam azokat a dolgokat, amelyekben hiányt szenvedtem. Nem mindegyik kísérletem járt sikerrel. Hiába próbáltam például abroncsozni egy hordót. Heteken át próbálkoztam vele, de vagy a dongákat nem tudtam elég szorosan összeilleszteni, hogy bent tartsák a vizet, vagy a hordó alját nem sikerült pontosan a helyére tennem, úgyhogy végül feladtam. A következő dolog, aminek nagy szükségét láttam volna, a gyertya volt, hiszen rendszerint este 7-kor besötétedett, és ilyenkor aludni kellett tennem. Emlékeztem még a méhviaszra, amelyből afrikai utam során gyertyát készítettem, de itt nem állt rendelkezésemre hasonló. Volt viszont faggyúm, a megölt kecskéből. Ezt egy általam készített agyagedénybe tettem, és egy kútból sodort kanócot tettem bele. Így már mécesem is lett, igaz, nyugtalanul lobogó és nem túl tiszta fényű. Miközben ilyesmikkel foglalatostkodtam, a kezembe akadt egy kis zsák, és benne a patkány rágta gabonamaradék, amelyről már korábban beszéltem. Valójában csak héjat és port láttam benne, semmi mást. A zsákra pedig szük-

ségem volt, talán a puskapor egy részét akartam beletenni, és a szikla oldalában kiszórtam belőle a hulladékot.

Mindez a nagy esőzés előtt volt, és mint lényegtelen dologról el is feledkeztem róla. Egy hónap elteltével azonban rendkívüli felfedezést tettem. Néhány szál gabona nőtt ki az udvaromon, amelyet előbb eddig ismeretlen növénynek gondoltam, és még egy kis időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy felismerjem, 10-12 európai árpakalász lengedezik ott, a szélben.

Ámulat és zavarodottság lett úrrá rajtam. Eddig sosem vezérelt vallásos gondolkodás, a hitem elég gyenge lábakon állt, a történéseket rendszerint véletleneknek, vagy ha úgy tetszik, a sors szeszélyének tudtam be, és nem töprengtem különösebben, milyen törvények szerint működik a gondviselés. Most azonban megdöbentett, hogy árpát látok nőni olyan éghajlat alatt, amely nem kedvez a gabonának. És mivel az eredetéről sem tudtam semmit, kezdtem azt hinni, hogy Isten csodálatos módon, a semmiből teremtette ezeket a kalászokat, hogy engem tápláljon velük ezen a távoli, vad helyen.

Könnyekek toltak a szemembe, és áldottam a természetet ezért a csodáért. Ami még különösebb volt, az árpa mellett, néhány másik sarjadó kalászt is észrevettem, amelyről hamarosan kiderült, hogy rizs. Afrikában láttam hasonlót nőni, ezért ismertem fel.

Most már nem csupán arra gondoltam, hogy a gondviselés teremtette ezeket számomra, hanem arra is, hogy a szigeten még többnek kell lennie. Bejártam a sziget számomra már ismert részeit, alaposan átkutatva minden zugot, de semmit sem találtam. Végül aztán eszembe jutott, hogy azon a helyen ráztam ki egy zsákból a csirkeeledelt, és ekkor a csoda hatása halványulni kezdett. Sőt bevallom, vallásos hálaérzetem az isteni gondviselés iránt is alábbhagyott, amikor rájöttem a hétköznapi eredetre. Valójában éppolyan hálásnak kellett volna lennem a gondviselésnek, mintha csodáról lenne szó, hiszen az, hogy a patkányok kártevése után az a néhány gabonaszem épen maradt, majd pedig én pont arra a szikla alatti, árnyékos helyre szórtam ki azt, ahol nem égette el a nap, hanem háborítatlanul növekedhetett, valóban nem mindennapos ajándéka volt a sorsnak.

Gondosan ápoltam az árpakalászokat, és amikor június vége felé a szemek megértek, összegyűjtöttem azokat. A tervem az volt, hogy újra elültetem őket mindaddig, míg kenyérkészítéshez elegendő mennyiséget teremnek. Csak a negyedik évben jött el az az idő, amikor egy kevés gabonából ételt mertem készíteni. Azért volt ilyen lassú a terménynövekedés, mert a legelőször félretett magok jó részét gondatlanul a száraz időszak beköszönte előtt vettem el, és abból semmi sem kelt ki. Az árpa mellett elsőre 20-30 kalász rizs termett. Ezeknek ugyanaz lett a sorsa, mint az árpának. Elvettem a szemeket, hogy a későbbi hozamból majd kenyeret készíthessek – de most térjünk vissza a naplómhoz.

Keményen dolgoztam 3-4 hónapon át, és végül április 14-én elkészültem a fallal. Nem volt azon ajtó vagy más bejárat, csak egy létra, amelyet ha hazatértem, behúztam magam után, hogy ez se árulkodjon ittlétemről.

Április 16.: Ezen a napon fejeztem be a létrát. Felmásztam rajta a falra, majd magam után húztam és leeresztettem a belső oldalon. Büszke voltam az erődítményemre. Elég tágas volt idebenn, és senki sem lephetett meg odakintről, hacsak fel nem mászik a falon.

* * *

A fal befejezését követő napon csak kevés híja volt, hogy el nem pusztult minden eddigi munkám, és vele együtt én is. Éppen a barlangom bejárata előtt dolgoztam a gyepen, amikor hirtelen nagy rémületesre valóságos kőzapor zuhogott alá a hegy oldaláról, és közben a barlangban két tartópilléren fenyegető repedés támadt. Nagyon megdöbentem, de eszembe sem jutott azon gondolkodni, mi lehet a jelenség oka, inkább csak amiatt aggódtam, hogy

beomlik a barlangom, ahogy az egy kis résszel korábban történt. Féltem, hogy a leomló kövek maguk alá temetnek, ezért a létrám felé rohantam. Nem mérlegeltem, hogy ott sem vagyok biztonságban. A félelemtől hajtva felkapaszkodtam a falra. Amikor újra lent voltam a talajon, akkor vettem észre, hogy hatalmas földrengés közepébe csöppentem. 8 percen belül háromszor rengett meg alattam a föld, még hozzá olyan erővel, amely a legerősebb épületet is fejtetőre állítaná. Alig egy kilométerre tőlem a hegy ormán, a tenger felőli oldalon egy nagy szikladarab levált, és olyan irtózatossá zuhant le, amelyet még sosem hallottam. A tenger is vadul hullámozott és morajlott, a rázkódások a víz alatt még erősebbnek látszottak, mint magán a szigeten.

Annyira meghökkentett ez a soha nem tapasztalt élmény, hogy egyfajta kábulatban álltam ott. A föld mozgása tengeribetegséghez hasonlatos hányingert keltett bennem, azután a lezúduló szikla harsány hangja felriasztott, rémületemet újra rémület váltotta fel, mert felötlött bennem, hogy a hegy leomlik, és eltemeti a sátram és minden ingóságomat.

Egy idő után azt tapasztaltam, hogy a harmadik rázkódást nem követte újabb, és kevéssel bizakodóbbá váltam, de ahhoz nem volt elég bátorságom, hogy újra átmásszak a cölöpfalon. Letörtén kuporogtam a földön, nem tudván, mitévő legyek. Egyetlenegyszer eresztettem meg egy fohászt az Úrhoz, de az is gyorsan semmivé foszlott.

Miközben így ücsörögtem, egyszerre sötét záporfelhők borították el az eget. Hamarosan egyre erősebb szél támadt, és másfél órán belül iszonyú hurrikán keletkezett. A tenger tajtékzott. Még mindig csendes kétségbeesésben ültem a földön, de végre arra a következtetésre jutottam, hogy az orkán és a zápor a földrengés végét hirdetik, és talán visszatérhetek a barlangomhoz. Könnyebb volt elegendő lelkierőt gyűjtenem, mert az eső is ösztönzőleg hatott rám. Hazatértem tehát és a sátramban kerestem menedéket, de az eső olyan könyörtelenül zuhogott, hogy szinte ledöntötte a sátrat, ezért kénytelen voltam a barlangba visszavonulni. Itt persze nagyon kényelmetlenül éreztem magam, mert tartottam tőle, hogy a fejemre omlik a mennyezet. A nagy erejű esőzés új munkát követelt tőlem. Egy lyukat kellett vágnom az erődöm falán, ahol lefolyhat a víz, ahelyett, hogy elárasztaná a barlangomat. Egy ideig a barlangomban üldögélve megállapítottam, hogy a földrengés már nem folytatódik, és határozottságom növekedni kezdett. Ebben segítségemre volt, hogy hátra mentem a raktáramba, és megittam egy pohár rumot, amivel általában nagyon csínjában bántam, de most nagy szükségem volt rá. Egész éjszaka és a következő nap nagy részében is esett, így mást alig tehettem, mint hogy végiggondolom, mihez fogjak. Arra jutottam, hogy ha a szigetet földrengések sújtják, akkor nem élhetek biztonságban egy barlangban, helyette inkább a nyílt terepen kell egy kis kunyhót építenem magamnak, és ahogy ezt a lakhelyemet is, a vadállatok és emberek ellen, fallal kell körülvennem. Ha itt maradok, előbb-utóbb minden bizonnyal maguk alá temetnek a sziklák. Sátram eddig a meredek sziklafal aljában helyezkedett el, vagyis a következő rengésnél lezúduló kövek egyenesen telibe találták volna, ezért új helyet kellett neki találnom.

A következő két napom, vagyis április 19-e és 20-a azzal telt, hogy megtervezzem lakóhelyem új elrendezését. Attól való félelmemben, hogy elevenen eltemethet egy sziklagörgeteg, nem tudtam békésen aludni, de hasonlóan veszélyesnek gondoltam a kerítésen kívül tölteni az éjszakát, ráadásul szemügyre véve a mostanra szépen rendben tartott dolgaimat, amelyeknek úgy tűnt, biztonságos helyük van a barlangban, vonakodva mérlegeltem az elköltözést.

Felmerült bennem az is, hogy milyen sok időt vesz majd igénybe az egész, ezért amíg elkészül a másik biztonságos és kényelmes tábor, kénytelen vagyok itt maradni és vállalni az ezzel járó kockázatot. Április 25-ét írtam, amikor eldöntöttem, hogy először kör alakban

építék egy, az előzőhöz hasonló kör alakú falat cölöpökből és sodronykötelekből, és majd csak utána állítok ott föl egy sátrat és költözöm át.

Április 22.: A következő reggelen nekiláttam a munka pontos megtervezésének, de híján voltam a használható munkaeszközöknek. Volt három nagy baltám és számos kisebb fejszém (mert ez utóbbiakat csereáruként használtuk volna a bennszülötteknél), de a sok keményfa faragásától mindegyik kicsorbult és tele volt karcolással. Bár volt csiszolókövem, de nem volt mivel megforgatnom azt, hogy a szerszámokat kiélesíthessem. Ez aztán annyi töprengést okozott, mint egy politikusnak a komoly államügyek, vagy egy bírának az élet és halál fölötti döntés. Végül egy zsineggel a lábamhoz kötöztem a követ, és így, miközben forgattam, a két kezem szabadon maradt.

Megjegyzés: Angliában sohasem láttam hasonló szerkezetet, vagy legalábbis nem figyeltem meg, hogyan működik, és tegyük hozzá, hogy az én csiszolókövem a szokottnál nagyobb és súlyosabb volt. Egy egész hetembe került, hogy kellő működésre bírjam ezt a szerkezetet.

Április 28., 29.: Ezt a két napot azzal töltöttem, hogy megélesítsem a szerszámokat. A csiszolókövő nagyon jól működött.

Április 30.: Észrevettem, hogy a kenyérbélsőm vésszesen megcsappant, ezért nehéz szívvel napi egy darab kétszersültre csökkentettem az adagomat.

Május 1.: Reggel, apály idején a tenger felé tekintve egy hordó alakú tárgyat láttam meg a parton. Valóban egy kisebb hordó volt az, a hajóroncs két-három darabja társaságában. A legutóbbi hurrikán vethette a partra. A hajóroncs helye irányába pillantva úgy tűnt, annak darabjai a szokottnál jobban kiállnak a vízből. Megvizsgáltam a hordót, amiben puskaport találtam, de a hordó annyira átázott, hogy a por szinte kővé vált benne. Mégis kigördítettem a partra, majd elindultam a roncsok irányába, azt remélve, hogy mást is találok. Közelebb érve meglepődve tapasztaltam, hogy a maradványok megváltoztatták a helyüket. A hajó orra, mely korábban a homokágyban pihent, közel két méterrel megemelkedett, a tatrész pedig, mely nem sokkal azután, hogy magára hagytam a hajót, levált a roncsról, majd darabokra tört, most oldalt hevert. A homok ezen az oldalon olyan magasra emelkedett, hogy apály idején száraz lábbal eljuthattam a hajóhoz. Meglepődtem, mert korábban tengervíz vette körül ezt a helyet, és fél kilométert kellett volna úsznom, hogy elérjem, de hamarosan felötlött bennem, hogy mindezt a földrengés okozhatta. Ennek az újabb viszontagságnak köszönhetően a hajótest jobban megnyílt, mint korábban, és a víz nap nap után újabb dolgokat szabadított ki, amelyek aztán a partra sodródtak.

Mindez teljesen elterelte figyelmemet az új lakókörnyezetem kialakításáról. Sietve láttam neki a kutatásnak, hátha rábukkanok valamire a hajótestben, de az homokkal volt tele, és így nem találtam semmit. Mostanra azonban megtanultam azt is, hogy ne essek egykönnyen kétségbe. Úgy döntöttem tehát, hogy a hajó minden hozzáférhető részét darabokra szedem szét, és elszállítom, hátha hasznát vehetem még később.

Május 3.: Munkához láttam a fűrészemmel, és lefűrészelttem egy darabot az egyik tartógerendából. Utána amennyire tudtam eltakarítottam a roncs legmagasabban fekvő részéről a homokot, de közben kezdetét vette az áradás, és a többi teendőt el kellett halasztanom.

Május 4.: Horgászni próbáltam, de hosszú időn át egy halat sem sikerült kifognom, mert még gyakorlatlan voltam. Már indulni készültem, amikor végre sikerült kifognom egy fiatal delfint. Nem volt megfelelő horgom, helyette görbített szöveget használtam, de ezután többnyire így is szerencsével jártam. Minden fogott halat a napon szárítottam meg, mielőtt megettem.

Május 5.: Munkák a roncsra: Elvágtam egy újabb tartógerendát és három deszkapalánkot hoztam el a fedélzetről úgy, hogy egymáshoz kötöttem azokat, és az árhullámokkal kiúszattam a partra.

Május 6.: Munka a roncsra: Számos vascsavart és más fém alkatrészt vettem ki a hajóból. Keményen dolgoztam. Nagyon fáradtan érkeztem haza, és fontolgattam, hogy abbahagyom.

Május 7.: Visszatértem a roncsra, de most nem azzal a szándékkal, hogy dolgozzam. Felfedeztem, hogy az elvágott gerendák miatt a hajótest még lazább lett és jobban szétnyílt, feltárva a belsejét, amelyben azonban csak vizet és homokot láttam.

Május 8.: Most egy vas emelőrúddal érkeztem a roncsra, hogy föltépjem a fedélzetdeszkákat, amelyek kívül vannak a vízből és a homokból. Két deszkát szakítottam fel, és dagálykor kiúszattam azokat a partra. Az emelőrudat másnapig a roncsra hagytam.

Május 9.: Visszatértem a roncsra, és a feszítővassal utat nyitottam a hajó gyomrába. Találtam ott néhány hordót, amelyeket azonban nem tudtam megnyitni, és kikapogattam egy tekercs angol ólmot is, de túl nehéz volt, és így nem tudtam megmozdítani.

Május 10-14.: Naponta meglátogattam a roncsot, és nagy mennyiségű gerendát, deszkát, valamint vasat hordtam el onnan.

Május 15.: Magammal vittem két fejszét, hogy megpróbáljak levágni egy darabot az ólomtekercsről olyan módon, hogy az egyik fejsze élét a tekercs alá illesztem, a másikkal pedig rácsapok, de az ólom fél méter mélyen hevert a vízben, és így egyetlen ütést sem tudtam rámérni.

Május 16.: Az erős szél, mely éjjel fújt, még inkább szétrombolta a hajótöredéket, de ezen a napon, hogy legyen mit ennem, olyan sokáig vadásztam galambokra, míg végül a dagály miatt már nem volt módom a roncsra menni.

Május 17.: Láttam, hogy tőlem nagy távolságra, mintegy 3 kilométerre, a víz partra sodorta a roncs némely darabjait. Elmentem odáig és megállapítottam, hogy a hajóorr egy része az, de a súlya miatt nem bírtam elmozdítani.

Május 24.: Eddig mindennap a roncsra tevékenykedtem. Az emelőrúd segítségével kemény munkával sikerült egyes dolgokat annyira meglazítanom, hogy végül néhány hordó és két tengerészláda kiszabadult, de a szél aznap a part felől fújt, és szinte semmi sem ért partot, csak néhány gerendadarab, és egy nagy brazil disznóhússal teli hordó. A hús persze a sós víztől és a homoktól megromlott. Nap nap után folytattam ezt a munkát június 15-ig, emellett csak az ételszerzésre szakítottam időt, és azt is a dagályhoz időzítettem. Erre az időre már elegendő gerendám, deszkám és más alkatrészeim voltak ahhoz, hogy építhettem volna egy csónakot, ha tudom, hogy hogyan kell. Mindezekon kívül szereztem még közel 50 kiló ólmot is.

Június 16.: Messzebb kirándulva a tengerpart mentén egy nagy teknősbékára akadtam. Ez volt az első, amellyel találkoztam, de ez valószínűleg azért lehetett, mert még nem jártam ezen a részen. Mint később kiderült, erre felé napjában több százat is láthattam volna. Igaz, később talán túl nagy árat fizettem értük.

Június 17.: Megfőztem a teknősbékát, és úgy tűnt, a húsa a legízletesebb és legkellemesebb étel, amit valaha ettem. Hiszen amióta a szigeten éltem, csak kecske- és madárhússal táplálkoztam.

Június 18.: Egész nap esett, otthon maradtam. Fáztam kicsit, ami nem szokatlan ezen a délkörön, de épp ezért nem volt kedvem kimenni a hideg esőre.

Június 19.: Nagyon beteg vagyok. Hidegrázásaim vannak. Mintha lehűlt volna az időjárás.

Június 20.: Éjszaka nem tudtam aludni. Nagyon erősen fájt a fejem és lázam volt.

Június 21.: Nagyon beteg vagyok. Szinte halálra rémiszt a tudat, hogy itt fekszem nagy betegen és nincs, aki segítsen. Eletem első vihara óta most először imádkoztam újra Istenhez, más egyébre alig emlékszem, a gondolataim nagyon zavarosak.

Június 22.: Egy kicsit javult az állapotom, de a rosszullétem még mindig aggasztó.

Június 23.: Újra nagyon rosszul lettem. Fáztam, a hideg rázott, és megint hasogató fejfájás gyötört.

Június 24.: Sokkal jobb.

Június 25.: Rendkívül erős lázrohamom volt. Hét órán át tartott, és közben hol vacogtam, hol égett a testem, végül enyhén verejtékeztem.

Június 26.: Javult az állapotom, és mivel nem volt élelmem, bár nagyon gyengének éreztem magam, fogtam a fegyverem és vadászni indultam. Sikerült is elejtenem egy nősténykecskét. Nagy nehezen hazacipeltem, megsütöttem, és jóllaktam. Szívesen főztem volna a húsából egy kis levest, de nem volt edényem.

Június 27.: Ma tört ki rajtam a láz a legnagyobb erővel. Azt hittem, megöl a szomjúság, de nem ittam és nem ettem semmit, mert nem volt erőm felkelni az ágyból. Istenhez fohászkodtam, de olyan kábának éreztem magam, hogy csak nehezen, szakadozottnan szedtem össze a gondolataimat. Egyre azt rebegtem: „Nézz rám, Uram! Könyörülj rajtam! Úr Isten légy kegyes hozzám!”. Legalább két órán át hajtogattam ezt, míg végül úgy elgyötört a lázroham, hogy elaludtam. Csak késő éjjel ébredtem föl, kissé megerősödve, de még bágyadtan. Elviselhetetlen szomjúság gyötört, de itthon nem volt vízem, és erő híján kénytelen voltam kivárni a reggelt. Végre újra elaludtam, és ekkor borzasztó álmom támadt. Azt képzeltem, hogy a földön ülök, a cölöpfalam előtt, mint a földrengés idején, fekete fellegek fogtak körül, és ezekből hirtelen feltűnt egy vakító lángnyelvektől övezett alak, fényt árasztva a földre. A lángnyelvek, amelyek körülvették, olyan fényesek voltak, hogy alig bírtam feléje nézni. A külseje leírhatatlanul fenyegető volt. Amikor a lábai a talajt érintették, úgy éreztem, megremeg a föld, akárcsak korábban a földrengés során. Mintha az egész levegőt lángnyelvek töltötték volna be. Alig ért földet, kezében egy hosszú dárdával felém indult, hogy megöljön. Amikor közelebb ért, vérfagyasztó hangon szólalt meg, és amit mondandójából értettem, a következő volt: „Tetteidet látván, nem nyerhetsz bűnbocsánatot, meg kell halnod.”. E szavaknál felemelte a dárdát, hogy végezzen velem.

Aligha várhatja el tőlem bárki is, hogy képes legyek leírni azt a borzasztó lelkiállapotot, amelyet e látomás kiváltott belőlem. Álmomban is annyira rettegtem, hogy végül ettől ébredtem föl, és döbbenet tapasztaltam, hogy csak álom volt.

Lelkiismeret-furdalás vett rajtam erőt. Apám jóindulatú tanácsainak hatása már rég elhalványult. A nyolc év, amelynek nagy részét a tengeren töltöttem, a durva hajós nép között, fásulttá tett. Egyetlen gondolatomra sem emlékszem, amelyet Isten felé irányítottam volna, vagy mellyel önvizsgálatot tartottam. Kihunyott bennem a jó iránti vágy, és erőt vett rajtam a gonoszság. A legkeményebb szívű és leggonoszabb tengerészek is túltettem. Még veszély idején sem fogadtam magamba Istent, és megszabadulásaim során sem adtam hálát neki.

Történetem eddigi részéből már kiderült, hogy Isten csak nyomorúságos helyzeteimben jutott néha eszembe, akkor is leginkább Isten ujja, ami bűneim miatt büntet. Legyen az apámmal szemben tanúsított lázadó magatartásom, vagy későbbi súlyos bűneim, esetleg maga az egész gonosz életvitelem.

Igaz, hogy amikor ezen a szigeten partra vetett a víz, és hajóm minden más utasa vízbe fúlt, csak én menekültem meg, egyfajta örömmámort éreztem szerencsém miatt, és lelkem emelkedett állapotában helyet adtam az isteni segítségnyújtás iránt érzett hálának is. De végül ebből is csak az egyszerű öröm maradt. Ekkor már csupán azzal törődtem, hogy életben vagyok, feledve, hogy milyen kitüntetett állapot ez, melyben a gondviselés ily kegyes volt hozzám. Ebben is az egyszerű tengerészekéhez hasonlított az életem, akik miután megmenekülnek egy hajótöréstől, rumba fojtják az örömüket, és hamarosan már az italozás okára sem emlékeznek. Kezdetben még elgondolkodtatott kilátástalannak tűnő helyzetem, de amint javulni látszottak az életkörülményeim, és már nem fenyegetett az éhenhalás, gyötrő gondolataim is elmúltak. Lefoglalt új életem kialakítása, és már eszembe sem jutott az isteni igazságszolgáltatás gondolata.

Amint arról naplómban is beszámoltam, a gabonakalászkodó megjelenése rövid időre újra eltöltött némi vallásos áhítattal, de amint fény derült a gabona szármaszásának okára, a csoda erejébe vetett hit is elhalványult bennem. Bár nincs, amiben jobban megnyilvánulhatnának a természet láthatatlan erői, mint egy rettenetes földrengésben, mégis a jelenség végével elmúltak a lelkemben általa ébresztett benyomások is. Magatartásom éppolyan kevésbé volt istenfélő, mintha csak az élet legelőnyösebb körülményeit élvezhetném.

Most azonban fölbredt lelkiismeretem, és a legkeserűbb szemrehányásokkal gyötörtem magamat lefolyt és elveszett életem miatt. Láztól meggyötörten nem állhattam ellent e folyamatnak. Szenvedésemet a lázon kívül a tudatomat uraló gondolatok is fokozták, és mindezt végül Istenhez intézett imával próbáltam enyhíteni, de ez sem a szokásos óhajokkal és reményekkel teli ima volt, inkább csak a belőlem feltörő rémület és gyötrelmem. A gondolataim zavarodottak voltak, a szemembe könnyek szöktek, mert azt hittem, hogy ilyen csúfos körülmények közt kell elpusztulnom. Amikor lelkem ilyen állapotában beszédre nyílt a szám, nem is tudtam, milyen szavak fogják elhagyni azt:

– Istenem, Uram, létezik-e nálam nyomorultabb teremtmény? Ha betegségemben segítség híján meghalok, mondd, mi lesz velem? – Ekkor megáradtak a könnyeim, és szólni se tudtam többet, aztán eszembe jutott apám, és jóindulatú jóslata, amely szerint, ha meggondolatlan lépésre ragadtatom magam, nem kísér majd Isten áldása, és amennyiben nem fogadom meg tanácsait, egyszer majd segítség nélkül maradok.

– Most beteljesülnek a szavaid, drága apám – mondtam hangosan –, az isteni igazságszolgáltatás utolért, és nincs aki segítsen rajtam, vagy meghallgasson. Nem törődtem a gondviseléssel, amely kegyesen boldog és könnyű életet szánt nekem. Nemcsak hogy nem láttam be ezt, de szüleim tanácsára sem hallgattam. Magukra hagytam őket könnyelműségem miatti bánatukban, és most én gyötörődöm ennek következményei miatt. Elutasítottam segítségüket és jó szándékukat, pedig utat nyitottak volna nekem az életben, és könnyebbé tették volna napjaimat. Ehelyett most olyan viszályokkal kell megküzdenem, amelyek az emberi erőt meghaladják, és már nem kapok segítséget, enyhítő szót, tanácsot. Segíts, Uram, mert nagy az én nyomorúságom! – kiáltottam végül. Hosszú évek után ez volt az első imádságom, ha egyáltalán annak nevezhető.

Június 28.: Egy kiadós, frissítő alvás után lázrohamom elmúlt, és fölkelhettem. Bár még mindig nagy volt a riadalmam az álmom miatt, de úgy sejtettem, hogy másnap újra visszatér a súlyos láz, így most van itt az ideje, hogy ellássam magam étel- és italtartalékkal a betegségem idejére. Mindenekelőtt megtöltöttem egy nagy palackot vízzel, és az ágyam melletti asztalra állítottam. Hogy a hűvös hatását mérsékeljem, kevertem bele egy deci rumot is. Egy darab kecskehúst pörkölttem a tűzön, de csak nagyon keveset bírtam belőle enni. Sétálni próbáltam. Közben nagyon gyenge és letört voltam. Már előre féltem attól, hogy holnap a betegség újra ágyamra dönt. Estefelé három teknősbékatojást sütöttem és el is fogyasztottam,

és emlékeim szerint életemben most először adtam hálát Istennek az ételért. Evés után sétára indultam, de olyan gyenge voltam, hogy a fegyvert, amely nélkül sohasem indultam el otthonról, alig bírtam cipelni. Rövid utat tettem csak meg. Leültem a földre, és néztem az előttem elterülő csendes, nyugodt tengert. Eközben gondolataimba merültem: Mi is valójában a föld és a tenger, amelyekből eddig oly sokat láttam? Mi hozta őket létre? Mi vagyok én? És mi a többi vad és szelíd, emberséges és kegyetlen élőlény? Honnan származunk? Kétségtelen, hogy valami titkos erő hozott bennünket létre, akárcsak a földet és a tengert, a levegőt és az égboltot. De ki ő? Természetes módon jutottam a következtetésre, hogy Isten az. Ha azonban Isten teremtette ezeket a dolgokat, akkor ő is irányítja őket, és minden velük kapcsolatos történést. Mert az az erő, amely teremteni képes, minden biztonnal irányítani is tud. Ha viszont így van, semmi sem történhet e teremtett világban az ő tudta és szándéka nélkül.

Ha viszont mindenről tud, tudja azt is, hogy itt vagyok ilyen szörnyű állapotban. És ha semmi sem történik a szándéka nélkül, akkor azt akarta, hogy ilyen sorsom legyen. Semmi sem jutott eszembe, ami ellentmondana ezeknek a megállapításoknak, így aztán egyre nagyobb nyomatékkal hittem, hogy Isten jelölte ki mindezt osztályrészemül. Az rendelt engem most ilyen körülmények közé, akinek nem csak fölöttem, de a világ minden jelensége fölött hatalma van. De miért jár velem így el az Úr? Mivel érdemeltem ezt ki? A tudatom, mellyel az iménti gondolatmenetet végigvezettem, most mintha tölem különvált hangon beszélt volna hozzám: „Azt kérdezed, hogy mit tettél? Tekints vissza a szörnyű, félresiklott életedre, és vizsgálj meg, mit nem tettél! Azt kérdezd inkább, miért nem pusztultál el már régen, miért nem fulladtál vízbe Yarmouth Roads-nál, pusztultál el a sahehi kalózok támadásakor, faltak fel Afrika vadállatai, vagy merültél a tengerbe itt, ahol az egész legénység a vízben lelte halálát?! Tényleg azt kérdezed, mit tettél?” A döbbenettől szóhoz se jutottam. Nem tudtam, mit feleljek magamnak. Feltápáskodtam, és szomorúan tűnődve ballagtam vissza az otthonomba. Elvégeztem esti teendőimet, ahogy lefekvés előtt szoktam, de közben lefoglaltak zaklatott gondolataim. Még aludni sem volt kedvem. Leültem hát a székembe, és lámpát gyújtottam. Nagyon féltem, hogy a betegségem újult erővel rám tör. De ekkor eszembe jutott, hogy a brazilok a dohányt szinte minden betegség gyógyítására alkalmazzák. Az egyik lábában volt egy kevés vágott, és azon kívül még leveles dohányom is.

A mennybéli vezérelt, semmi kétség, mert attól, amit a lábában találtam, a testem és a lelkem is meggyógyult. Amikor kinyitottam a ládát, és megtaláltam benne a dohányt, és hevert mellette néhány könyv is, amelyek közül az egyik Bibliát kivettem, nem mintha akkor túl nagy kedvem lett volna olvasgatni. A dohánnyal együtt az asztalra tettem. Nem tudtam, hogyan használjam, és hogy használ-e egyáltalán. Először egy levelet vettem a számba, és rágcálni kezdtem. A zöld dohány erejétől és mert nem voltam hozzászokva, erősen megszédültem, aztán egy másikat egy-két órán át rumban áztattam, hogy majd lefekvés előtt igyak abból. Végül egy kis száraz dohányt a parázsra tettem, és amennyit bírtam beszívtam a füstjéből.

E műveletek közben kezembe vettem a Bibliát, és olvasni kezdtem. A dohány hatásától azonban annyira szédültem, hogy a könyvet kinyitva csak az első mondatot olvashattam el. Ez így szólt: „Szólíts engem inséged napjaiban, és én megszabadítalak, hogy engem dicsőíthess!” Ezek a szavak nagyon illettek az én helyzetemhez, és mély benyomást gyakoroltak rám, bár a *megszabadítás* szó a jelen körülmények között olyan távolinak tűnt számomra, mint amikor Izrael gyermekeinek húst ígértek, és ők megkérdezték: „Képes Isten asztalt teríteni a vadonban?”. Úgyhogy én is azt kérdeztem: „Képes Isten megszabadítani engem erről a helyről?” Még nem adtam fel teljesen a megszabadulás reményét, gondolatban gyakran visszatértem hozzá, így ezek a szavak most nagy hatással voltak rám, és hosszasan töprengtem rajtuk.

Későre járt, és mint említettem, a dohány annyira letaglózott, hogy aludni vágytam, égve hagytam a lámpát arra az esetre, ha éjszaka bármire szükségem lenne, és az ágyamhoz men-

tem. Mielőtt azonban lefeküdtem volna, olyat tettem, amit azelőtt még soha életemben, letérdeltem és imádkoztam Istenhez azért, hogy beteljesítse az ígéretét, és amikor ínségem napján hívom majd, szabadítson meg engem.

Miután befejeztem akadozó imádságomat, megittam a rumot, amibe a dohányt áztattam, de nem volt könnyű dolgom, mert az ital így nagyon erős lett. Azonnal lefeküdtem, a rum pedig nagyon gyorsan a fejembe szállt, és mély álomba szenderített. Amikor felébredtem, a nap magasan fenn járt, délután három óra körül lehetett, de máig sem tudom, hogy nem vajon a második nap délutánja-e. Később a naptárszámításomból hiányzott egy nap, könnyen lehet, hogy az egész következő napot átaludtam. Csak évekkel később derült rá fény, hogy a naptárszámításom hibás, de sohasem jöttem rá, hogyan veszett el az az egy nap.

Akárhogy is legyen, ébredésemkor frissnek, lélekben vidámnak éreztem magam, amikor fölkeltem, azt tapasztaltam, hogy az erőm visszatért és farkaséhes vagyok. 29-e volt, és bár még nem épültem fel teljesen, éreztem, hogy meggyógyulok.

30-án is javult az állapotom. Puskával a kézben sétára indultam, de nem mentem túl messzire. Lőttem egy-két libához hasonló tengeri madarat, és hazavittem azokat. Nem készítettem őket el rögtön, inkább néhány teknőstojást ettem, amik nagyon ízlettek. Ezen az estén újra kipróbáltam azt a gyógymódot, amit a leghatékonyabbnak gondoltam. Elhagytam a dohánylevél rágását, és a dohányfüst légzését, csak a rumból ittam, amelybe dohánylevelet áztattam, de most ebből is kisebb adaggal próbálkoztam. Másnap, július 1-jén nem voltam annyira jól, mint amire számítottam volna, volt egy kis hidegrázásom, de semmi komoly.

Július 2-a: Újra alkalmaztam mind a három gyógymódot, akárcsak legelőször, és duplájára emeltem az italadagot is.

Július 3.: Már nem rázott a hideg, bár csak néhány hét múlva nyertem vissza teljesen az erőmet. Miközben lábadoztam, a gondolataim mindig visszatértek ehhez a szövegrészhez: „...és megszabadítalak.” Erős kétségeim voltak afelől, hogy bármikor is szabadulhatok, és miközben elteltem ilyen borúlátó gondolatokkal, figyelmen kívül hagytam eddigi megszabadulásaimat. De aztán feltettem magamnak a következő kérdéseket: Nem szabadultam-e meg csodálatos módon a betegségtől, amikor az már ijesztően súlyossá vált? De mit tettem ezután? Kötelességem szerint jártam el, és dicsőítettem őt, miután megszabadított? Nem tettem, és iránta érzett hálámat sem fejeztem ki. Hogyan várhatnék akkor ennél nagyobb megszabadulást? Nagyon mélyen megérintett ez a következtetés, és azonnal letérdeltem, hogy hálát adjak Istennek, amiért kigyógyított betegségeből.

Július 4.: Reggel fogtam a Bibliát, kinyitottam az Új Testamentumnál, és komolyan olvasni kezdtem. Elhatároztam, hogy ezentúl minden reggel és minden este olvasni fogok a Szentírásból. De nem az elolvasandó fejezetek számát veszem alapul, hanem a gondolatokat, amelyek engem megérintenek. Nem sokkal azután, hogy jobban elmélyültem ebben a munkában, egyre erősebben és őszintébben kezdett nyomasztani addigi gyarló életem. Felrémlt bennem az álomkép, és komoly gondolatokat ébresztettek bennem a szavak: „Tetteidet látván, nem nyerhetsz bűnbocsánatot, meg kell halnod.” Őszintén könyörögtem Istenhez kegyelemért, és gondviselészerűen ezeket a szavakat olvastam a Szent Írásban: „Ő az Urunk és Megmentőnk, aki megbocsátást és kegyelmet hoz.” Leejtettem a könyvet, és miközben szívem leírhatatlan boldogsággal telt meg, karjaimat az égnek emelve kiáltottam: „Jézus, Dávid fia! Jézus, Urunk és Megmentőnk, hozz nekem megbocsátást!”

Ez volt eddig a leginkább szívből jövő imádságom mind közül, amelyben tükröződött lelkiállapotom, a reménykedés, amit Isten bátorító szavaiból nyertem. Mostantól hittem abban, hogy Isten meghallja, amikor hozzá szólok. Most már másként kezdtem látni a szavakat, amelyek így szóltak: „Szólíts engem és megszabadítalak!” Addig a megszabadulással kapcsos-

latban nem gondolhattam másra, mint olyasvalamire, ami fogságom végét hozza. Mert bár nem volt szűk helyem a szigeten, de a világtól elzárva mégis börtönben éreztem magam, és megtanultam a szó egy másik értelmét is. Elborzadva gondoltam vissza korábbi, bűnös életemre, és lelkem most nem kért Istentől más megszabadítást, mint hogy levegye rólam ezt a bűnös terhet. Magányos életem ehhez képest semmiség volt. Sokkal inkább azért imádkoztam, hogy megszabadítson múltbéli cselekedeteimnek még a gondolatától is. Azért írtam le itt mindezt, mert aki elolvassa, talán rálel egy igaz módra, mellyel testi szenvedéseinél sokkal súlyosabb dologtól, a bűneitől szabadulhat meg.

Bár életkörülményeim nem váltak könnyebbé, lélekben mégis könnyebben elviseltem azokat. Rendszeresen olvastam az Írást, és figyelmemet Isten és a magasabb rendű dolgok felé irányítottam. Ezzel olyan békére leltem, amely eddig ismeretlen volt előttem. Miután erőm és egészségem visszatért, hozzáláttam némely szükséges dolgok beszerzéséhez, és igyekeztem rendszert kialakítani az életmódomban.

Július 4-től 14-ig szinte naponta eljártam vadászni, de csak rövid utakat tettem meg, mert még mindig az erőgyűjtés szakaszában voltam. Ennek alapján is nehezen elképzelhető, mennyire súlyos volt a betegségem annak előtte. A gyógy mód, amelyet alkalmaztam, gyökeresen új volt, és talán sosem kúráltak vele lázrohamot, nem is javasolnám senkinek, hogy próbálkozzon vele. A hidegrázásomat elűzte, de egyben le is gyengített. Egy ideig ugyanis idegeimben és végtagjaimban gyakori rángást okozott. Azt is tapasztaltam, hogy esős időben nagyon egészségtelen kijárom. Különösen olyan esőzésekkor, amelyeket viharos szelek kísérnek. Ezeket rendszerint a száraz évszak hozta meg, és mint rájöttem, sokkal veszélyesebbek a szeptemberi és októberi esőknél.

Úgy tűnt, meg vagyok fosztva a lehetőségétől is, hogy valaha szabadulhassak ebből a helyzetből. Biztos voltam benne, hogy ember még soha nem tette lábát erre a szigetre. Miután megfelelően biztosítottam hajlékomat, nagy vágyat éreztem, hogy elinduljak felfedezni a sziget többi részét. Annak a pataknak a mentén indultam felfelé, ahová korábban a tutajaimmal érkeztem. Mintegy három km után megállapítottam, hogy a dagály ennél már nem húzódik följebb, és eddig a pontig tiszta és jó vizű, kis csermelyként csordogál. Mivel a száraz évszakban jártunk, helyenként alig volt benne víz. A patak mindkét oldalán sűrű fűvel benőtt, pompás rétek terültek el, és a magasabb területeken, amelyeket a víz kiáradásakor nem érínthetett, hosszú és erős szárú dohányra leltem. Voltak itt más növények is, amelyekről azonban mit sem tudtam, és bár nyilván megvolt a maguk haszna, azt nem ismerhettem.

Maniókagyökér után kutattam, amiből ezen az égtájon az indiánok kenyeret szoktak sütni, de nem találtam ilyet. Ezzel szemben láttam nagy Aloé növényeket és vad cukornádat. Ez alkalommal beértem az említett felfedezésekkel, és hazafelé jövet azon töprengtem, hogy hogyan állapítsam meg a gyümölcsökről és más ehetőnek tűnő növényekről, hogy valóban fogyaszthatóak-e, de nem jutottam sokra, mert Brazíliában nagyon kevés figyelmet fordítottam a helybéli növények megfigyelésére, és így alig rendelkeztem olyan tapasztalattal, amely segítségre lehetett volna.

A következő napon, 16-án kevéssel tovább jutottam, mint az előző napon, és észrevettem, hogy a füves rétek lassan erdős területekbe mennek át. Ezen a területen sok gyümölcsre leltem. A tisztásokon nagy bőségben heverték a dinnyék, a fákat szőlőindák futották be, és annak a gyümölcsnek is most volt épp termőidőszaka. A tömör fűrtök nagyon érettek voltak. Nagyon megörültem ennek a felfedezésemnek, de azért a szőlőevéssel is óvatos voltam, mert emlékeztem, hogy arab fogságom idején láttam rabszolgákat lázban elpusztulni, miután szőlőt ettek. Felhasználásuknak mégis remek módját találtam. A napon szárítva ezeket, mazsolát kaptam, amit aztán elraktároztam. Ez később, amikor éppen nem termett a szőlő, nagyon kellelmesen pótolta a hiányt.

Az egész estét ezen a környéken töltöttem, és nem tértem haza. Ittlétem óta ez volt az első estém, amit a lakhelyemtől távol töltöttem. Felmásztam egy fára, és azon aludtam. A következő reggelen pedig folytattam felderítő utamat, és a völgy hosszúságából ítélve, mintegy hat kilométert tettem meg. Továbbra is észak felé tartottam, két dombvonulat között. Utam végén nyílt terepre értem, ahonnan úgy tűnt, a vidék kezd lankásabbá válni. A domboldalból egy friss vizű csermely csörgedezett kelet felé. Az egész táj olyan frissnek, zöldnek, virágzónak tűnt, akár egy szépen gondozott kert.

Lejjebb ereszkedtem a kellemes látványt nyújtó völgybe, és titkos örömmel gyönyörködtem benne, azt gondolván, hogy ez mind az enyém. Én vagyok e földek ura és királya, és enyém a tulajdonjoga. Ha pedig lenne örökösöm, ráhagyhatnám mindezt, akár Anglia lordjai is tennék hasonló esetben. Kakaó, narancs, citrom és grapefruit fák sokasága állt előttem, de vad volt mind, és akkor éppen alig volt rajtuk gyümölcs. A begyűjtött zöld citromoknak azonban nem csak az íze volt kellemes, hanem nagy hasznukat is vettem, mert vízzel keverve limonádét készítettem belőlük, amely rendkívül frissítően hatott. Látva, hogy van itt épp elég betakarítani való, úgy döntöttem, hogy egy raktárt rendezek be, ahová összegyűjtöm a szőlőt, grapefruitot és citromot, és azokat a közelgő esős időszak idejére tartalékolhatom.

Több helyen halmokba gyűjtöttem a szőlőt és a citromot, és csak egy részüket véve magamhoz, hazaindultam. Úgy terveztem, hogy visszatérek egy zsákkal vagy bármi más gyümölcs-hordásra alkalmas eszközzel, és a többit is elszállítom. Elindulásom után három nappal tértem haza (most már jó ideje így neveztem a sátramot és a barlangomat), de a szőlő már útközben megromlott. A fürtök nagy súlya miatt a szemek megrepedtek, összenyomódtak, és nem voltak már jók semmire. Ami a citromokat illeti, azok átvészelték az utat.

Másnap, 19-én két kisebb zsákkal visszatértem, hogy hazaszállítsam a termést. Meglepődtem, hogy a szőlőt, amely mikor összegyűjtöttem szép volt és sértetlen, most összevisszaságban, szétszórva találtam, nagy részét pedig megették, vagy tönkretették. Ebből arra következtettem, hogy állatok garázdálkodtak a gyümölcsöm körül, de elképzelni sem tudtam, hogy mifélek. Nem vált be tehát sem az, hogy kupacokba gyűjtöm a szőlőt, sem az, hogy zsákokban szállítom, mert így vagy úgy, de tönkremennek. Más megoldáshoz folyamodtam, és a még használható fürtöket ágakra akasztgattam, hogy a napon megszáráítsam. A citromokból viszont annyit szedtem össze, amennyit csak haza bírtam vinni.

Újabb utamról hazatérve azon kezdtem töprengeni, milyen kellemes hely ez a gyümölcsökkel teli völgy, amely kétoldalt a szélről védett, és ott van mellette a vízforrás meg az erdőség. Kezdem belátni, hogy jelenlegi lakóhelyemet a sziget egyik legrosszabb környékén hoztam létre. Komolyan gondolkodni kezdtem a költözésen, és megpróbáltam olyan, a mostanihoz hasonlóan biztonságos helyet keresni, lehetőleg a sziget gyümölcsökben gazdag részén, ahol ellakhatnék.

A gondolat tartósan foglalkoztatott, és beleéltem magam, milyen kellemes lenne a másik lakóhelyen élni, de amikor jobban belegondoltam, rájöttem, hogy a jelenlegi lakóhelyemen legalább érhet valami hasznos változás. Ahogy engem idehozott a balsors, úgy más hajó is zátonyra futhat a szigetnek ennél az oldalánál, ha túl közel merészkedik. Bármily kevés az esélye annak, hogy ez megtörténjen, a völgyben, a sziget közepén teljesen elzárnám magam és lehetetlenné válna, hogy bármi hasonlót észleljek. Ezért aztán nem költözhetek. Mégis annyira a szívembe zártam azt a helyet, hogy július hónap egész hátralévő részét ott töltöttem, és bár alaposabb mérlegelés után eldőlt, hogy nem teszem át ide állandó lakhelyemet, mégis építettem magamnak itt egy kunyhót, amelyet aztán karókból, növényindákból készített sövényvel kerítettem be. Néha egymás után két-három éjszakát is eltöltöttem itt, és magamban úgy minősítettem, hogy most már készen van a tengerparti mellett a vidéki házam is. Ezzel a munkával augusztus elejére készültem el.

Éppen csak befejeztem a kerítést, és élvezni kezdtem volna a munkám gyümölcsét, amikor elkezdődtek az esőzések, és visszaűztek első hajlékomba. Bár vitorlából készítettem sátrat a völgyben is, de nem volt olyan szilárd menedékem a vihar elöl, vagy rendkívüli záporok esetén, mint itt a barlangom, ahová visszavonulhattam. Augusztus elején tehát elkészültem a kunyhómmal és pihentem. Harmadikán megállapítottam, hogy a napon hagyott szőlők tökéletesen megszáradtak, és pompás mazsola lett belőlük. Elkezdtem hát begyűjteni őket, és bölcsen tettem, mert a hamarosan elkezdődő esőktől tönkrement volna az egész. Akkor pedig elveszíttem legfinomabb téli táplálékomat. Kétszáz nagy fürtöt gyűjtöttem össze a szárított szőlőből, és miután hazavittem a barlangomba, el is eredt az eső. Augusztus 14-e volt ekkor, és attól a naptól kezdve október közepéig szinte mindennap esett. Néha olyan makacsul, hogy az orromat sem dughattam ki a barlangból.

Ebben az évszakban a családom is gyarapodásnak indult. Sajnálkoztam az egyik macskám elvesztése miatt, aki elszökött tőlem és úgy gondoltam, el is pusztult. Meglepetésemre azonban újra feltűnt, három kölyökmacskájával együtt. Rejtély volt számomra, mert augusztus végén megöltem egy általam vadmacskának titulált állatot, amely nagyban különbözött az európai macskáktól, és a kiscicáknak ráadásul éppolyan házimacska külsejük volt, mint az anyjuknak, pedig mindkét macskám nőstény volt, tehát nem értettem a dolgot. Ettől a háromtól azonban később annyira elszaporodtak a macskáim, hogy el kellett vernem őket a háztól, illetve többel végeztem is.

Augusztus 14-től 26-ig szünet nélkül esett. A barlangomban maradtam, mert óvakodtam attól, hogy megázzak. Ételanyagaimra szorultam, de két ízben mégis elhagytam a barlangot. Egyszer egy kecskét lőttem, a második alkalommal, 24-én pedig egy nagy teknőst találtam, ami csemegének számított. Az élelmemet most a következőképpen osztottam be: reggelire egy fürt mazsolát ettem, ebédre kecske- vagy teknőshúst sütöttem nyárson (nagy sajnálatomra nem volt olyan edényem, amelyben például párolhattam volna a húst), a vacsorám pedig két-három teknőstojás volt.

Az eső miatti szobafogságom idején naponta két-három órát dolgoztam a barlangom bővítésén, leginkább egyik irányba bővítettem azt, míg végül kijáratot vájtam a hegyoldalba, amely a cölöpfalamon túlra vezetett. Itt aztán ki- és bejárhattam. Kényelmetlenül éreztem magam, amiért a korábbihoz képest most sebezhetőbb lett a lakhelyem. Másrésztől viszont aligha volt mitől félnem, hiszen a szigeten élő legnagyobb állatok a kecskék voltak.

Szeptember 30.: 365 rovást számoltam meg a naptárul szolgáló oszlopomon, ami azt jelentette, hogy elérkeztem szerencsétlen hajótörésem évfordulójához. Egyfajta vallási ünneppé tettem ezt a napot, a legkomolyabb alázattal borultam a földre, megvallva Istennek a bűnemet, elismerve, hogy félem az isteni igazságszolgáltatást, és imádkozom, hogy Jézus Krisztuson keresztül kegyelmezzen nekem. Tizenkét órán át, mindaddig, míg le nem ment a nap, semmilyen ételt és italt nem fogyasztottam. Utána pedig ettem egy kétszersültet és egy fürt szőlőt, majd lefeküdtem. Mostanáig nem tartottam a Sabbathot, egyrészt, mert a gondolkodásom nem volt elég vallásos, másrészt mert egy idő után eltévesztettem a hét napjait, és így nem igazán tudtam, mikor kellene ünnepelnem. Most azonban, hogy tudtam, egy éve vagyok itt, visszamenőleg feloszthattam ezt az évet hetekre, és minden hetedik napot Sabbathként határoztam meg, bár később kiderült, hogy egy vagy két nap kimaradt a számításaimból. Kis idő után a tintám kezdett kifogyni. Úgy döntöttem, hogy takarékosabban használom, és csak az életem meghatározóbb eseményeit írom le. Vagyis a továbbiakban nem emlékezem meg minden napról.

A nedves és száraz évszakok beálltának ideje kiszámíthatóvá vált. Ahhoz persze, hogy magabiztosabb legyek a témát illetően, némi tapasztalatra kellett szert tennem. Ehhez kapcsolódik az egyik legkellemetlenebb élményem is.

Beszéltem már arról a kb. tizenkét kalász árpáról és harminckét kalász rizsről, amelyek váratlanul hajtottak ki, és amelyek magjait félretettem. Úgy gondoltam, hogy az esőzések után eljött az ideje, hogy elültessem ezeket. A nap állása is megfelelő volt. A falapátommal felástam az udvarom egy részét. Két ágyást kaptam, ahová elvettem a magokat, de vetés közben eszembe jutott, talán nem szórom a földbe egyszerre mindet, mert nem tudom biztosan, hogy ez-e a célra legmegfelelőbb idő. Úgy a kétharmadát vetettem hát el, mindkét magból félretéve egy-egy maroknyit. Később nagy megkönnyebbüléssel nyugtáztam ezt a bölcs lépésemet, mert az elvetett gabonaszemekből egyetlen kalász sem fogant. A száraz évszak beálltával ugyanis a talajt egyáltalán nem érte víz, ami táplálhatta volna a növényt, így a próbálkozásom kudarccal végződött. Miután könnyen rájöttem, hogy a növényeim a szárazság miatt nem szökkentek szárba, nedvesebb talajt kerestem nekik. A völgybéli kunyhóm közelében találtam ilyet, és februárban, a tavaszi napéjegyenlőség előtt ültettem el a fennmaradó szemeket. Ezeket az esős hónapokban márciusban és áprilisban bőségesen érte víz, és szépen szárba szöktek, dús termést ígérve. Persze mindösszesen így sem nagy mennyiségről volt szó, hiszen a megmaradt kevés gabonámnak is csak egy részét mertem elvetni, de ezáltal legalább el-sajátítottam, mikor van itt a vetés legmegfelelőbb ideje. Így már tudtam azt is, hogy évente kétszer vethetek és kétszer arathatok.

Miközben a gabona növekedett, egy apróbb felfedezést tettem, amely később hasznomra volt. Amint véget értek az esőzések, és az időjárás békésebbre fordult, vagyis úgy november tájékán ellátogattam a kunyhóhoz, és bár korábban néhány hónapig nem jártam erre, most mégis mindent úgy találtam, ahogy hagytam. Sőt, a sövénykerítés nemcsak hogy ép volt és érintetlen, hanem a belőle kiálló karók, amelyeket korábban a környező fákról vágtam le, mind kihajtottak, és a fűszálhoz hasonló, hosszú ágakat növesztettek. Annak a fának viszont, amelyről ezek az ágak származtak, nem tudtam a nevét. Kellemesen meglepődtem a sarjadó új fák láttán, és megmetszettem őket, hogy szabályozzam növekedésük irányát. Öröm volt látni, hogy három év múltán milyen gyönyörű formát öltöttek. A sövénykerítés mellett egy huszonöt méter átmérőjű körben nőttek ezek a fák, eltakarva a sátrat és a kis udvart és teljes árnyékot nyújtva a száraz évszak idején.

Ebből tanulva a régi otthonom körül is új karósort ültettem, a kerítésemtől mintegy nyolc méterre, félkör alakban. Ezek aztán hasonlóképpen kihajtottak, és egyrészt elrejtették szem elől a lakóhelyemet, másrészt később jó szolgálatot tettek annak védelmében.

Megfigyeltem, hogy az európai nyarak és telek váltakozásától eltérően itt esős és száraz évszakokra lehet osztani az évet, ekképpen: február közepétől április közepéig az esős évszak uralkodik, majd azt augusztus közepéig a száraz követi. Augusztus közepétől egy hónapon át újra esőzések jönnek, majd visszatér a napos idő, és október közepétől egészen február közepéig a száraz évszak az uralkodó.

Az esős évszakok néha hosszabb, máskor rövidebb ideig tartottak, a széljárástól függően, de általánosságban véve az imént vázolt helyzet volt a jellemző. Volt rá alkalmam, hogy meg-tapasztaljam, mivel jár, ha bőrig ázom az itteni esőben. Ezért, hogy a záporok idején ne kelljen elhagynom az otthonomat, jó előre elláttam magam élelemmel. Utána pedig, amíg az időjárás megkövetelte, az otthonomban tartózkodtam. Találtam épp elég teendőt idebent is. Számos olyan dologra volt ugyanis szükségem itthon, amit csak kitartó és kemény munkával lehetett előállítani. Különösen sokféle módon próbálkoztam egy kosár elkészítésével, de a vesszők, amiket használtam, mind könnyen törtek. Nagy hasznomra volt, hogy gyerekként, szülővárosomban élvezettel figyeltem a kosárfonót munka közben. Sőt, kicsit ellesve a mes-terséget, segítettem is neki. A módszerrel tehát teljesen tisztában voltam, csak jó anyagban szenvedtem hiányt. Ekkor jutott eszembe, hogy az élő sövénynek ültetett fák hajtásai nye-séskor olyan hajlékonynak tünnek, mint az angol fűzfa, ezért gondoltam, próbát teszek velük.

A következő napon ellátogattam vidéki házámba, lemetszettem néhány ágat, és úgy találtam, hogy remekül megfelelnek a célnak. Legközelebb már fejszével tértem vissza, hogy nagyobb mennyiséget láthassak, és ez nem is jelentett gondot, mert sok ilyen fa nőtt a környéken. A kunyhóm mellett megszártottam a vesszőket, és amikor már használhatóak voltak, a barlangomba vittem azokat. A következő esős évszak során aztán kosarak fonásával foglaltam el magam, amelyeket aztán később a föld vagy bármi más egyéb hordására használhattam. Nem lettek túl formásak ugyan, de a célnak jól megfeleltek. A későbbiekben aztán mindig igyekeztem gondoskodni arról, hogy ne maradjak kosár nélkül. Amikor némelyik tönkrement, újakat készítettem. Voltak köztük erős és mély kosarak. A zsákok helyett most már ebben tárolhattam a gyarapodó gabonaszemeket.

Miután végtelennek tűnő idő ráfordításával megoldottam ezt a feladatot, megkíséreltem pótolni két másik hiányt. Nem volt megfelelő edényem a folyékony dolgok tárolására, kivéve azt a kettőt, amely majdnem tele volt rummal. Igaz, volt néhány kisebb és nagyobb üvegem, amelyben víz és szeszes italok álltak, de nem volt fazekam, amiben bármit főzhettem volna. Az egyetlen üst, amelyet a hajóról hoztam el, túl nagy volt ahhoz, hogy levest készítek vagy húst pároljak benne magamnak. A másik dolog, amire nagyon vágytam, egy pipa. Bár erre is tettem próbálkozásokat, lehetetlennek tűnt, hogy elkészíthessem. Első lakóhelyem körül elültettem egy újabb sor karót a száraz évszak során, majd másik feladatba kezdtem, amely megint csak a vártnál több időmet emésztette fel.

* * *

Korábban már nekiláttam, hogy bejárjam a szigetet. El is jutottam a patak mentén fölfelé addig a helyig, ahol aztán felépítettem a kunyhómat. Innen rálátásom nyílt a sziget túlsó partvidékére, és ezt a területet akartam most bejárni. Fogtam egy fejszét, egy puskát, a szokottnál több lőszert, két kétszersültet, egy nagy fűrt mazsolát, és a kutyám társágában útra keltem. A kunyhómat védelmező völgybe érve, nyugati irányban már láttam a tengert. Nagyon szép, tiszta idő volt, és így nagy távolságban, legalább 80 km-re tőlem felfedeztem egy nyugatról délnyugati irányba húzódó nagy földterületet, amelyről azonban nem tudtam megállapítani, hogy sziget-e vagy földrész.

El nem képzelhettem, milyen más része lehet ez a világnak, mint Amerika, annak is alighanem a spanyol fennhatóság alá tartozó része, amelyet azonban vademberek laknak, és így ott sokkal rosszabb helyzetben lennék, mint itt, a szigetemen. Így most már végképp elismertem, hogy hálával tartozom a gondviselésnek, amiért így rendezett el mindent. Ahelyett tehát, hogy odavágyakoztam volna, könnyen megbékéltem a helyzetemmel. Másfelől kis idő múlva felötlött bennem, hogy ha az a föld, amit a távolban látok, a spanyol kormányzás alatti földrész, akkor előbb-utóbb hajó is elhalad majd itt valamelyik irányba, ha viszont nem, akkor a spanyol uralom alatti és a braziliai partok közé eső vad terület, ahol valóban a legádázabb, emberevő kannibálok élnek, és minden embert megölnek és felfalnak, aki a fogságukba esik.

Elmélkedés közben folytattam az utamat és azt láttam, hogy a táj egyre kiesebb lesz. A rétek puha fűvel és gyönyörű virágokkal tarkálóttak, mellettük sűrű erdők terültek el, és papagájokat láttam mindenütt nagy számban. Szívesen fogtam volna egyet, hogy megszelídítem és megtanítsam őt a beszédre. Némi kínlódás után sikerült is fognom egy fiatal példányt. Egy bottal ütöttem le, de nem szenvedett súlyos sérülést, és így hazavihettem. Évek teltek el még addig, mire beszélni is megtanult. Elsőként a nevemet tanítottam meg neki.

Ez a vándorutam nagyon kellemes kikapcsolódásra adott alkalmat. A sík vidéken többféle állattal is találkoztam, köztük olyanokkal, amelyek nyulakra, illetve rókákra hasonlítottak, de azért különböztek az általam ismert fajtáktól. Lőhettem volna belőlük többet is, de nem szántam rá magam, mert élelmem volt bőséggel, méghozzá ezek közül a legfinomabbak, vagyis kecske-, galamb- és teknőshús, amelyekből igazi ínycségeket készítettem magamnak. Bár a

helyzetem nem volt irigylésre méltó, mégis minden okom megvolt a hálára, amiért élelemben nem szenvedtem hiányt, sőt több volt belőle a szükségesnél.

Napközben hosszú utat tettem meg, gyakran irányt váltva, hogy a különböző helyeken újabb dolgokat fedezhessek fel, így aztán estére már kellőképpen elfáradtam a kóborlástól. Az éjszakát vagy a fákon töltöttem, vagy a fűben kerestem olyan helyet, ahol kellőképpen körülkeríthettem magam gallyakkal, és így semmilyen vadon élő állat nem került volna észrevételül a közelembe.

Amint a tengerpartra értem, meg kellett állapítanom, hogy a sziget legzordabb részén lakom. A partvonal itt számtalan teknősbékával volt tele, míg a másik oldalon másfél év alatt hármat találtam. Madarak is sokkal nagyobb számban éltek erre. Olyanok is, amiket már ismertem és olyanok is, amilyeneket még nem. Sokuknak kitűnő volt a húsa. A pingvineken kívül azonban névről egyik fajt sem ismertem.

Lőhettem, amennyi csak jólesik, de takarékoskodtam a lőszerrel. Inkább zsákmányoltam volna egy nőstény kecskét, ami kiadósabb élelemforrás, de bár a szigetnek ezen a részén sokkal több kecske élt, mint odaát, mégis nehezebb volt a közelükbe férközni, mert a sík terepen idejekorán észrevettek. Kétségtelen, hogy kellemesebb volt ez a vidék, mint ahol én laktam, mégsem éreztem, hogy szívesen elköltöznék. Olyan hosszú ideje laktam azon a helyen, hogy már természetesnek tűnt, és mostani utam során is úgy éreztem, mintha ennek befejeztével várna az otthonom. Mintegy 12 mérföldet tettem meg a tengerparton kelet felé, majd egy nagy oszlopot felállítva jelöltem meg a helyet, ameddig eljutottam, majd hazaindultam. Egy rövidebb úton akartam visszatérni, mert úgy gondoltam, hogy eléggé ismerem a szigetet már ahhoz, hogy ne tévedszem el a hazavezető irányt, de kiderült, hogy tévedtem. Két-három mérföld megtétele után egy hatalmas völgybe értem, amelyet hegyek vettek körül, a hegyeket pedig erdők borították, így nem tudtam megállapítani, melyik irányba tartsak. Egyetlen segítségem a nap lehetett volna, de sajnos az égbolt egy ideje felhős volt, és nem láttam a napot. Négy napig bóklásztam ebben a völgyben egyre nyugtalanabban, míg végül megtaláltam a tengerpartra vezető utat és visszatértem az oszlopomhoz, ahonnan már a megszokott úton igyekeztem hazafelé. A hőség rendkívüli volt, a fegyverem, lőszerem, fejszém és egyéb nálam lévő dolgok pedig nagyon nehezek.

A hazafelé vezető úton a kutyám nagy örömmre egy fiatal kecskét kaparintott meg, én pedig odarohantam hozzá, és sikerült még élve kiszabadítanom a kutya karmai közül. Eszembe ötlött, hogy hazaviszem, ha tudom, mert már eddig is gyakran gondolkodtam azon, hogy szereznem kellene egy-két gidát és házasítanom azokat, hogy ellássanak élelemmel, miután kifogytam a lőszerből. Nyakörvet készítettem a számára, amelynél fogva némi nehézség árán a vidéki kunyhóig vezettem, ahol bezártam és ott hagytam, mert már nagyon türelmetlenül látni szerettem volna az otthonomat, amelyet több mint egy hónapja hagytam el.

Páratlan örömet nyújtott, hogy a sátramban a régi nyugágyamon pihenhetek meg. Ennek a kis kalandozásomnak a során nem volt kényelmes pihenőhelyem, ami oly kényelmetlenné vált, hogy a házam, vagy amit így neveztem, most ideális lakóhelynek tűnt. Ellátott minden kényelemmel, és ezért döntöttem úgy, hogy amíg a szigeten vagyok, ilyen hosszú útra nem indulok többé.

Egy héten át pihentem, hogy visszanyerjem erőmet a hosszú út után, és közben komoly feladatra vállalkoztam. Kalitkát akartam készíteni Polnak, aki egyre szelídebb lett, és mostanra már megszokta a társaságomat. Egyszer csak eszembe jutott a szegény kis kecskegida, amelyet a kunyhóm mellett hagytam bezárva, és elhatároztam, hogy megetetem és hazahozom. Amikor odaértem, ott is találtam őt, nem tudott kijutni a sövénykerítésemen át, de közben kis híján éhen veszett. Fák és bokrok ágait vágtam le neki, elé vettem, és amikor jóllakott, kötelet kötöttem a nyakába, mint korábban, hogy hazavezessem. De kiderült, hogy

az éhség olyan szelíddé tette, hogy a továbbiakban fölösleges lett megkötnöm, mert kutyaként követett. Mivel rendszeresen etettem, annyira megszeretett és ragaszkodott hozzám, hogy attól kezdve a háziállatom lett, és nem is hagyott el soha.

Az őszi napéjegyenlőséggel megérkezett az esős évszak, és miközben továbbra sem volt kilátás a szabadulásomra, szeptember 30-án az előzőhöz hasonló módon másodízben is megünnepeltem partra vetődésem évfordulóját. A napot alázatos és buzgó hálaadással töltöttem, megköszöntem Istennek jelenlegi helyzetemet, amely segítsége nélkül sokkal nyomorúságosabb lenne. Hálát adtam neki, hogy megmutatta, hogy ilyen magányos körülmények között is boldogabb lehetek, mint az emberek társaságában, világi örömeik közepette, és azért, hogy pótolta az emberek társasága iránt érzett hiányomat jelenlétével és irányomba tanúsított kegyelmével. Támogatott, csillapított és arra bátorított, hogy higgyek a gondviselésében és bízzak állandó jelenlétében.

Ekkor kezdtem igazán átérezni, hogy minden nyomorúságom ellenére mennyivel boldogabban viselem itt az életet, mint azt a bűnös, átkos magatartást, amely múltbéli napjaim jellemzője volt. Visszájára fordultak azok a dolgok, amelyeket korábban bántam vagy élveztem. Megváltoztak a vágyaim és teljesen más, új dolgok okoztak örömet az addigiakhoz képest. Azelőtt, ha kirándulni mentem, vagy vadászni, keserűség fogott el és a szívem is belefacsarodott, ha az erdőkre, hegyekre és síkságokra gondoltam, amelyeknek a foglya vagyok és ahol a végtelen tengertől körülzárva holtomig élhetek a megszabadulás reménye nélkül.

Most azonban új gondolatok fogantak bennem. Naponta olvastam Isten ígését, amely megnyugvást hozott nekem. Egyik reggelen különösen szomorú voltam, és kinyitva a Bibliát a szavakra bukkantam: „Sohasem hagylak magadra és nem pártolok el tőled.” Azonnal tudtam, hogy hozzám szólnak ezek a szavak, máskülönben miért olvastam volna őket éppen abban a pillanatban, amikor száműzöttségem fölött búslakodtam.

– Akkor hát – mondtam –, ha Isten semmilyen okból és semmilyen körülmények között nem hagy el engem, még akkor sem, ha a világ magamra hagyott, így nem lenne-e nagyobb veszteség, ha, bár enyém lenne a világ, de Isten kegye hagyott volna el és áldása nem kísérne tovább.

Ettől a perctől éreztem azt, hogy elhagyatott, magányos helyzetemben boldogabb lehetek, mint akárhol másutt. E gondolattal viszonztam az Úrnak, hogy ide vezérelt. Hirtelen azonban a következő szavak törtek ki belőlem:

– Hogy lehetsz ilyen képmutató! Bármennyire is igyekszel hálásnak látszani a helyzetedért, nem lenne-e bölcsebb őszinte szívvel imádkozni azért, hogy megszabadítson belőle?

Igaz volt. Nem azért kellett hálálkodnom Istennek, hogy itt vagyok, hanem azért, hogy felnyitotta a szememet, és jóságának köszönhetően megpillanthattam gonoszágomat és megbánhattam azt. Sohasem nyitottam ki vagy csuktam be a Bibliát anélkül, hogy hálát nem adtam volna, amiért barátnőm Angliában a holmim közé tette azt, és hogy az Úr engedte megmentenem a hajóroncsból.

Ilyen lelkiállapotban kezdtem neki a szigeten töltendő harmadik évemnek. Erre az időszakra jellemző munkámat már nem írom le a korábbiakhoz hasonló részletességgel, de álljon itt megjegyzésként, hogy csak nagyon ritkán lustálkodtam. Pontosán beosztottam az időmet az előttem álló napi foglalatosságok szerint. Első helyen álltak az Istennel kapcsolatos kötelezettségeim és a bibliaolvasás, amelyet néha naponta háromszor is megejtettem. Másodikként a táplálékszerzés következett, amely, hacsak nem esett, reggelente akár három órába is telt. Ez után következett a zsákmány elkészítése vagy konzerválása. Mindezek ki is töltötték a napom nagy részét, és tegyük hozzá, hogy déltájban, illetve kora délután olyan erős volt a

hőség, hogy el sem hagyhattam a lakhelyemet. Az egyéb munkákra tehát mintegy négy órány maradt kora este, kivéve, ha megcseréltem a vadászat és a munka óráit.

A feladatok, amelyeket az említett munkaidőben végeztem, rendkívül fáradtságosak voltak. Megfelelő eszközök, segítség és hozzáértés híján sok időt vesztegettem el velük. Negyvenkét napon át készítettem el például egy nagy, széles polcot, amit a barlangomban akartam elhelyezni, pedig két asztalos, kellő szerszámokkal fél nap alatt hatot is elkészített volna.

Ezt az egy esetet mondom el, hogy látsszon, miért ment el ilyen csekély munkára ennyi sok időm. Széles polcra volt szükségem, ezért egy nagy fát vágtam ki, és már maga ez a művelet három napig tartott, majd további két napig, mire legallyaztam. Rendkívül fáradtságos munkával addig csapkodtam a fejszémmel, míg a fölöslegtől megszabadítva szállíthatóvá vált. Ezután addig csiszoltam a rönk mindkét oldalát, mígnem egy nyolc centiméter körüli vastagságú, sima deszkát nyertem. Könnyen elképzelhető, mennyi munkával járt ez a feladat, de akárcsak más dolgoknál, itt is a türelem volt a legfőbb eszközöm. Amit egyáltalán segítség és eszközök nélkül meg tudtam tenni, az a szokottnál felbecsülhetetlenül több munkát és időt igényelt. Végül azonban türelmemnek és szorgalmamnak hála, sikerült elkészítenem a legtöbb dolgot azok közül, amelyekre igazán nagy szükségem volt.

November és december hónapok teltek éppen, és én arra vártam, hogy beérjen az árpa és a rizs. Ezek korábban elég mérsékelten gyarapodtak, részben annak köszönhetően, hogy egyszer a száraz évszak előtt vetettem el a gabonaszemeket, és így elpazaroltam azokat. Most gazdag termés ígérkezett, de egyszer csak észrevettem, hogy könnyedén elveszíthetem az egészet, mert a kecskék és az általam vadnyulaknak nevezett állatok megkedvelték a zöldellő gabonahajtásokat, és éjjel-nappal rájártak a vetésre.

Ez ellen nem volt más védekezési módszerem, mint hogy sövényvel vegyem körbe az egész vetést. Ezzel sok vesződésem volt, annál is inkább, mert sietnem kellett. Mivel azonban ez a földdarab nem volt nagy, három hét alatt meglehetősen tisztességes munkát végeztem. Ehhez óvintézkedésnek még naponta lelöttem néhányat, éjszakánként pedig a kutyámmal őriztettem a termést. A kutyát egy póznához kötöttem az elkerített terület bejáratánál. Ezek után ellenségeink felhagytak a további próbálkozással, a gabona pedig szépen növekedett, és gyorsan érni kezdett.

Ahogy a kecskék és vadnyulak veszélyt jelentettek a zöldellő kalászra, éppúgy jelentettek fenyegetést az érett gabonára a madarak. Éppen kint jártam, hogy megszemléljem a termést, amikor rengeteg madár lepte el a környéket, és csak arra vártak, hogy elmenjek. A fegyverem, mint mindig, most is nálam volt, közéjük löttem hát, és erre egy kisebbfajta madárfelhő emelkedett a levegőbe.

Előre látható volt, hogy pár nap alatt elpusztítják az egész termésemet, akkor pedig ínséges lenne a helyzetem, mert többé nem növeszthetnék gabonát. Még nem tudtam, mitévő legyek, de elhatároztam, hogy akár éjjel-nappal őrzöm, hogyha kell. Szemügyre vettem a kárt, ami nem volt tetemes, mert viszonylag még éretlen volt a termés. A maradék viszont szép hozamot ígért, ha sikerül megmentenem.

Megtöltöttem a fegyverem, majd távolabb indultam a vetéstől, mert láttam, hogy a tolvajok a fákon csak a távozásomra vártak. Amint eltűntem a szemük elől, egyesével kezdtek a gabonaföldemre szállingózni. Annyira bosszantott a dolog, hogy nem bírtam kivárni, míg többen leszállnak, mert tudtam, hogy minden szem, amit most felfalnak, a jövőre nézve egy vékától foszt meg. A kerítéshez jöttem, és újra tüzet nyitottam. Végeztem is hármukkal. Épp erre volt szükségem. Angolosan bántam el velük. A tetemüket közszemlére kikötöttem. Az eljárásnak meg is lett a hatása, mert a madarak nem csak a vetésemet kerülték ezután, hanem a szigetnek ezt a részét is. Amíg a tetemek ott csüngtek, egyetlen madarat sem láttam felbukkanni a közelben. Elképzelhető az örömöm. December végére, második aratásom idejére beérett a gabona.

Sajnos nem volt kaszám vagy sarlóm, amivel arathattam volna. A hajóról hozott görbe kardot kellett hasznosítanom, de ez nem okozott túl nagy gondot, mert kis termésről volt szó. Sajátos aratásom végén, amely során csak a kalászokat metszegettem le, a nagy kosaramban hazahordtam a termést, és otthon kézzel szedegettem ki a szemeket. Mérlegem nem volt ugyan, de végül úgy becsültem, hogy közel két véka rizst és két és fél véka árpát arattam.

A lelkesedésem nőtt és éreztem, hogy hamarosan hálát adhatok Istennek, hogy kenyérral látott el. Azután újra elbizonytalanodtam, mert nem tudtam, hogyan készítsék kenyeret. Az őrlés, a liszt megtisztogatása a korpától, a tészta megdagasztása és sütése nehéz feladat volt nekem. Ráadásul olyan minőségű kenyérré vágytam, amely hosszabb időn át eláll. Az állandó ellátás biztosítása érdekében tehát inkább most sem nyúltam a terméshez, hanem félretettem a következő vetés alkalmára. Úgy gondoltam, közben lesz rá időm, hogy tervet készítsék, mi módon nyerjek majd a gabonából kenyeret. Ezt követően szó szerint megdolgoztam a kenyéremért. Valószínűleg kevesen gondoltak bele, milyen sok minden szükséges ennek az egy dolognak az előállításához. Nekem, aki természetes körülmények között éltem, sorozatos csalódásokat okoztak ezek az apró részletek, kezdve a vetéssel, amelyre az első időben még gondot sem kellett fordítanom, mert magától nőtt ki a gabona.

Először is fel kellett szántanom a földet, de nem volt ekém, sem lapátom, sem ásóm. Ezt a gondot a faásóval hidaltam át, nem túl kifinomult munkával. Ráadásul egy vasszerszámhoz képest a faásóm állapota rohamosan romlott, és így a munka egyre nehezebb lett. Kellő türelemmel mégis sikerült elvégezni, az eredmény minőségével pedig megbékéltem. Miután elvettem a magot, a boronának láttam hiányát. Kénytelen voltam tehát fogni egy nagy faágat, és azzal inkább elkaparni, mint elboronálni a földet.

Amikor növekedni kezdett, megállapítottam, mekkora területet kell bekerítenem, ha pedig már beértek, akkor le kellett aratnom, haza kellett vinnem, és ott nekiláthattam a kenyérbécszésnek. De szükségem volt szitára, hogy elválaszthassam a gabonát a pelyvától, malomköre, hogy megőröljem az árpát, élesztőre és sóra a kenyérbécszéshez, és sütőre, hogy kisütthessem a kenyeret. Mivel ilyen eszközeim nem voltak, meg kellett lennem nélkülük. A gabona rendkívüli adomány volt a számomra. Roppant fáradságos munkára készítettem, de egyrészt nem tehettem mást, másrészt idővesztéséről nem nagyon beszélhettem, hiszen napjaim legnagyobb része ezeknek a munkáknak az elvégzésére lett kijelölve. Ráadásul most még hat hónappal elodáztam a kenyérbécszést, hogy a következő aratáskor minél nagyobb termést takaríthassak be. Ez alatt az idő alatt kitalálhattam és el is készíthettem mindazokat az eszközöket, amelyek segítségével lisztet, majd kenyeret készíthetek a gabonából.

* * *

Elő kellett tehát készítenem a földet, mert most már egy egész hold földre való gabonám volt. Ezt a munkát egy másiknak kellett megelőznie. Egy heti munkával egy ásót készítettem magamnak, amely azonban elég szomorú látványt nyújtott, és nehéz is volt, úgyhogy kétszer akkora erőfeszítést igényelt vele a munka. Két nagy sík földterületet ástam föl a házam közelében, majd miután elvettem a gabonát, alaposan körbekerítettem sövényvel. Most is azt a fát használtam, amelyről tudtam jól, hogy a levágott vesszői gyorsan kihajtanak, és egy éven belül olyan élő sövényt kapok, amelyet ritkán kell javítgatnom. Az említett munkálatok három hónap alatt készültek el, mert épp az esős évszakban jártam, amikor ritkábban mozdulhattam ki.

Eső idején, amikor nem hagyhattam el az otthonomat, akkor is találtam magamnak teendőket. Beszédre oktattam a papagájom, viszonylag hamar megtanítottam, hogy ráismerjen a nevére, és végül hangosan ki is mondta azt.

– Pol! – kiáltotta. Ez volt az első szó, amit a szigeten nem a magam szájából hallottam.

Ez persze csak amolyan kiegészítő foglalatosságom volt. Emellett egy sokkal komolyabb vállalkozás kötött le. Néhány cserépedényre volt szüntelen szükségem, és jó ideje töprengtem rajta, hogyan készítem el azokat. Úgy gondoltam, ha találok alkalmas agyagot, akkor ezen az éghajlaton a napmeleg segítségével könnyen szilárdra és erőssé száríthatom. Mivel elengedhetetlen volt a kenyér és némely más ételek elkészítéséhez, azon igyekeztem, hogy legyen az edények között néhány magas falú, korsószerű példány is.

Az olvasót szánakozásra, vagy inkább kacajra indítaná, ha részletesen leírnám azt a sok éktelenséget és szörnyalkotást, melyek az első próbálkozásom eredményei voltak. Némelyek saját súlyuktól omlottak össze, mert a felhasznált agyag nem lett elég szilárd, mások szét-pattantak, mert nagyon hirtelen tettem ki a legnagyobb hőségnek, és voltak, amik szárítás után lehelték ki a lelküket. Így végül kéthavi munkával, amely során ráleltem az agyagra, kiástam, elegyítettem, hazaszállítottam és megmunkáltam azt, mindössze két ormótlan holmit sikerült elkészítenem, amit korsónak aligha nevezhettem.

Amikor ezeket a nap ereje kiégette, nagyon óvatosan vittem őket a lakásomba, mintha a legdrágább porcelán díszedények lettek volna, s otthon külön a számukra font két kosárba tettem azokat. A korsó és kosár közötti hézagot árpa- és rizsszalmával töltöttem ki. Úgy terveztem, hogy ebben a két edényben, amit majd mindig szárazon tartok, a gabonámat és esetleg az abból készült ételeket tárolom majd.

A nagy edényeket illetően legtöbbször kudarcot vallottam, de a kisebbek sokkal jobban sikerültek. Készítettem kis kerek csuprokat, lapos tálakat, kis korsókat, kancsókat és sok egyebet, amit megformáznom sikerült, és amit a nap kellően kiégetett.

Ezzel azonban nem oldódott meg minden edényekkel kapcsolatos gondom, mert egyikük sem volt alkalmas arra, hogy vizet tároljak bennük vagy valamilyen étellel a tűzre tehessem azokat. Az egyik alkalommal meglehetősen nagy tüzet raktam, kecskehúst akartam sütni nyárson. Amikor eloltottam a tüzet és eltakarítottam a hamvat alatta, új fazekas munkámból való cserepekre letem, melyek az izzó tűz hatására kőkeménnyé és téglaszínűvé váltak. Miután meglepetésem elmúlt, arra következtettem, hogy ha az egyes cserépdarabok így megkeményednek, az egész edénynek is meg kell keményednie.

Elkezdtem azon töprengeni, hogyan égethetném ki a tűzben néhány edényemet. Fogalmam sem volt az égetőkemence működési elvéről, vagy az ólomház készítéséről, bár ólmom az lett volna hozzá, amit felhasználjak. Egymás mellé raktam három nagy lábast, és néhány kisebb edényt állítottam föléjük, majd ezeket mindenfelől körülkerítettem tűzifával. Úgy szítottam a tüzet, hogy edényeimet egyenlően lobogtá körül a lángok, és figyeltem, hogy nem repednek-e meg az edények. Miután láttam, hogy az agyag lassanként megvörösödött, még mintegy öt-hat órán át égettem ezeket, míg végül az egyik fazék lágyulni kezdett, mintha el akarna olvadni. Az agyagba kevert homok ugyanis a hatalmas hő hatására kezdett megolvadni, és ha folytatom az égetést, üveggé vált volna. Lassan lelohasztottam a tüzet, míg végül az edények vörös színe halványodni kezdett. Egész éjjel vigyáztam a tűzre, nehogy túl gyorsan aludjon ki. Mire a nap fölkel, lett három lábassom és két fazekam, melyek idomtalanok, de erősek és használhatók voltak. A hatodik edény a megolvadt homoktól szép zománcossá vált.

Ezek után nem vágytam már újabb agyagedényekre. Persze, mint mondtam, ezeknek a formája is hagyott maga után kívánnivalót, mivel úgy kellett megalkotnom őket, ahogy egy gyermek készít homokból süteményt. Senki még efféle csúf dolognak nem örült ilyen nagyon, mint én annak, hogy sikerült tűzálló agyagedényt készítenem. Alig bírtam kivárni, hogy lehűljenek és egyet közülük, vízzel töltve, újra a tűzre tehessek és húst főzzek benne. Egy jó darab kecskehúsból erős húsleveset főztem magamnak, és bár minden más hozzávalóm hiányzott, a levesemet így is pompásnak találtam.

Mivel túl nehéz feladatnak tartottam egy kézi malom összeállítását a gabona őrléséhez, inkább egy olyan mozsár gyártásán kezdtem törni a fejem, amelyben megtörhetem a szemeket. Ennek a munkának azonban súlyos hátránnyal kezdtem neki, mert a világ valamennyi kézműves mestersége között a kőfaragóé volt a legismeretlenebb előttem. Több napot töltöttem olyan kő felkutatásával, ami elég nagy ahhoz, hogy lyukat vághassak bele és mozsárrá alakítsam. De kellő keménységűre csak a nagy szikladarabok részeiben leltem, amelyekhez viszont nem férhettem hozzá. Egyébként pedig azt tapasztaltam, hogy a szigeten talált minden nagyobb kődarab nagyon lágy és törékeny, ezek pedig nem bírták volna el a mozsártörő súlyát, illetve mire az őrléssel elkészülök, a gabona is tele lett volna kötörmelékkel. Így hát, hosszas keresgélés után, feladtam a reményt, hogy megfelelő követ találok, és úgy határoztam, hogy egy kemény fatuskót keresek inkább. Ezzel könnyebb dolgom volt. A nyersanyag akkora volt, amekkorát elbírtam. Ezt aztán fejszéimmal kívül kerekre faragtam. Majd végtelenül hosszú munkával öblösre égettem ki, úgy, ahogy Brazília bennszülöttei készítik a kenuikat. Amikor ezzel megvoltam, egy vasfából nehéz dorongot faragtam törőnek, és most már felkészültem arra, hogy a következő termés idején a gabonából kenyérsütéshez való lisztet őröljek.

Most még egy szitára volt szükségem, hogy a lisztet megszítálhassam és elválasszam a korpától meg a pelyvától. Nélküle aligha készíthettem ehető kenyeret. De az elkészítésének még a módját kitalálnom is nehéz feladat volt, mert hiányt szenvedtem a szükséges eszközökben. Gondolok itt elsősorban valami finom szövésű vászonra, amin átrostálhatom a lisztet. Ennél a pontnál csődöt mondott minden tudásom. Fehérneműim már teljesen elrongyolódtak. Volt viszont sok kecskeszőrőm, de nem tudtam, hogyan szöhetnék belőle bármit, és eszközem sem volt hozzá. Végre pár finom muszlin szövetű nyakkendőt találtam a hajóról való ruhatáramban, s azokból három kis szitát csináltam, melyeknek jó hasznát vettem. Így most már készen álltam a következő néhány évre, hogy azt követően miként boldogultam, arról majd egy későbbi helyen számolok be.

A következőkben a kenyérsütést kellett tanulmányoznom. Igaz, élesztőm sem volt a kenyér kelesztéséhez, de ezzel nem sokat törődtem, egy sütőkemence viszont nélkülözhetetlennek tűnt. Erre a következő megoldást találtam: Készítettem néhány agyagedényt, melyek egyenként körülbelül hetven centiméter átmérőjűek és 20 centiméter mélyek voltak. A korábbiakhoz hasonlóan kiégettem őket. Ezután a kenyérsütéshez a tűzhelyemet körberaktam saját égetésű téglákkal, és amikor a meggyújtott fák szénné égtek, felülről is letakartam a parazsat, hogy alatta a föld átforrósodjon. Amikor ezt is elértem, eltakarítottam a parazsat, a kenyereket a földre tettem, letakartam az imént említett edényekkel, azokat pedig parázssal vettem körbe, hogy az kívülről megtartsa és fokozza a meleget. A cipóim olyan jóízűek lettek, mintha a világ legpompásabb kemencéjében süttették volna azokat. Később pástétomot, sőt süteményeket és rizspudingot is süttöttem, csak pitével nem próbálkoztam soha, mert a kecskék és a madarak húsán kívül nem lett volna mivel megtöltenem.

Aligha meglepő, hogy ezzel el is telt szigeti remeteéletem harmadik évének nagy része. Ezalatt felügyelnem kellett még a háztartásomat, és az aratás ideje is hamarosan elérkezett. Learattam a termést, hazaszállítottam, és a kalászokat a nagy kosarakban helyeztem el addig, míg lefejttem róluk a szemeket. A csépléshez sem megfelelő helyem, sem eszközem nem volt.

Most, hogy a termés már bőségesnek bizonyult, hiszen húsz véka árpát és legalább ugyanannyi rizst arattam, nagyobb pajtáról kellett gondoskodnom, ahol mindezt elraktározhatom. Mivel a kenyérem is rég elfogyott már, és mert ezzel a terméssel busásan beérhettem több mint egy évig, úgy döntöttem, ezentúl szabadon felhasználom a gabona jelentős részét, és évenként csak egyszer vetek.

* * *

Mialatt az említett teendők foglaltak le, gondolataim egyre a hosszan kiterjedő tengerpartokon jártak, melyeket a sziget másik oldaláról pillantottam meg. Arról ábrándoztam, hogy ha eljuthatnék oda és lakatlan vidéken érnék partot, majd onnan valamilyen módon sikerülne továbbhaladnom, végül talán megmenekülhetnék.

E töprengéseim közepette sem hagyhattam figyelmen kívül az ilyen vállalkozással járó veszélyeket. Talán az afrikai oroszánoknál vagy tigriseknél is elvetemültebb vademberek kezei közé kerülhettem. Tudtam, hogy a szélességi fok szerint nem lehettem messze a karibi parttól, s hogy az ottani vademberek emberevő kannibálok voltak, kik foglyaikat kegyetlenül megölték és megették. Amennyiben tehát a fogságukba esnék, én sem kerülhetném el ezt a sorsot. De ha nem emberevők, akkor sem hagynának életben, hiszen eddig is sok – néha egyszerre tucatnyi – európaival végeztek szemrebbelés nélkül. Nekem egymagamnak pedig védekezni is alig lenne módom. Mondom, hosszabb töprengés során ezek az érvek mind felötlöttek bennem, de azért nyugtalankodó elmém mégsem hagyott békét, vágyódásom a messze szárazföldre erősebb volt a józan megfontolásnál.

Milyen boldoggá tett volna most az afrikai ladik a latin vitorlával és kis Xurymmal! De hiába ábrándoztam ilyesmiről. Ekkor eszembe jutott a csónakunk, amit a hajótörésem helyétől messze vert partra a vihar. Még azon a helyen hevert, ahol először megláttam. A hullámok és a szél ereje egy homokos domboldalnak döntötték. A víz már nem ért el idáig.

Ha lett volna, aki segít kijavítani és vízre tenni, akkor a csónak elvihetett volna akár Brazíliába is. Csakhogy úgy tűnt, a homok annyira betemette, hogy kiszabadítanom és talpára fordítanom éppolyan könnyű lesz, mint arrébb tolni a szigetet. Emelőfát és hengereket hoztam, melyeket az erdőben készítettem, hogy megkísérleljem általuk a lehetetlent. Azzal biztattam magam, hogy ha sikerül megfordítanom és kijavítanom a sérüléseit, pompás csónak lesz belőle, amellyel tengerre szállhatok.

Erőmet nem kímélve, három-négy hetet töltöttem el azzal, hogy megpróbáljam elmozdítani a helyéről. Hasztalan fáradoztam. Miután beláttam, hogy az én erőm kevés ehhez, megpróbáltam kiásni az oldala alól a homokot, hogy így majd eldőlhessen. Faékekkel támasztottam ki, hogy majd a megfelelő irányba boruljon. Ez a művelet sikerrel is járt, de utána újra képtelen voltam továbbmozdítani vagy bármi módon hozzáférni úgy, hogy a tenger irányába tuszkoljam. Fel kellett hát adnom a csónakkal kapcsolatos reményeimet, ám a tengerre szállás vágya csak annál erősebb lett bennem, minél lehetetlenebbnek tűnt.

Újabb megoldásként azon gondolkodtam, nem bírnék-e egy nagy fatörzsből egy kenut vagy pirogot készíteni, amelyet az indiánok eszközök híján is képesek kialakítani. Ez már nem csak lehetségesnek, hanem könnyűnek is tűnt, így azzal biztattam magam, hogy a kenu, amit készítek még sokkal kényelmesebb lesz, mint a feketék vagy az indiánok csónakjai. Bizonyos szempontból mégiscsak hátrányosabb helyzetben voltam, mint az indiánok, mert hiába voltak hozzá szerszámaim, hogy egy kellő méretű csónakot építsek, de nem állt rendelkezésemre elég emberi erő, hogy a járművet utána a vízhez szállítsam. Mi értelme volt kiválasztanom a fát, komoly nehézségek árán kivágnom, majd a szerszámok segítségével csónak formájúra faragnom és kivájnóm a belsejét, vagyis elkészítenem a csónakot, ha a végén ott kellett hagynom a helyén és nem tehettem vízre.

Bárki azt gondolhatná, ha csak körülményeim legcsekélyebb figyelembevételével látok neki a csónak készítésének, akkor is azonnal gondolnom kellett volna a vízre bocsátásra. De elmém a majdani utazás körül forgott, ezért nem jutott eszembe, hogyan helyezzem használatba a csónakot. Pedig valójában könnyebb lett volna nyolcvan kilométert végig hajóznom a tengeren, mint megtennem azt a nyolcvan métert a szárazföldön, ami a tengerig hátravolt.

Épeszű emberhez képest a valaha látott legbalgább módon jártam el a csónak építésekor. A formálása jobban lekötött, mint az, tudom-e majd valaha használni. Nem állítom, hogy sosem jutott eszembe, miszerint vízre is kell tennem azt, de ilyenkor azzal az ostoba gondolattal nyugtattam magam, hogy: „először csak készüljön el, azután biztosan találok majd valamilyen megoldást a továbbiakra”.

Nevetséges volt ez a hozzáállás, de a vágyaim felülkerekedtek, és munkához láttam. Kivágtam egy nagy cédrusfát, akkorát, amilyennel talán Salamon sem találkozott a jeruzsálemi templom építésekor. A törzs az alsó részénél száznyolcvan centiméter széles volt, és hét méteren át nyúlt sudáran addig a részig, ahol ágakra vált szét. Végtelennek tűnő munkába fogtam. Húsz napig tartott, míg kivágtam a fatörzset és még tizennégy napomat vette el, amíg legallyaztam és elválasztottam a törzstől a koronát. Egy újabb hónap alatt kívülről csónak formájúra alakítottam úgy, hogy kellőképpen úszhasson a vízen. Közel három hónapon át formáltam a csónak belsejét. Tüzet nem használtam hozzá, csak kalapácsot és vésőt. A fáradságos munka eredményeként nagyon szép vízi járművet készítettem, amelyben elfér huszonhat ember, vagy adott esetben én és minden holmim.

Rendkívül boldog voltam, amikor elkészültem a munkával. A csónak tényleg nagyobb volt, mint azok az egyetlen fából készített kenuk vagy pirogok, amiket valaha láttam. A küzdelmes munka végén már csak vízre kellett tenni. Ha sikerrel járok, kétségkívül a valaha látott legelképesztőbb és legvalóságoszerűtlenebb munkát végeztem volna el.

A leírhatatlan erőfeszítés mellett tett kísérleteim mind kudarcot vallottak. A csónakom 100 méterre sem volt a parttól, de az első akadály egy domb volt, amely utamat állta a patak irányában. Megoldásként úgy döntöttem, egy lejtőt alakítok ki a csónakom előtt. Hozzá is láttam és a munka rendkívüli nehézségével sem törődtem, hiszen a szabadulásom képe lebegett a szemem előtt. Ezzel a munkával elkészülvén sem jutottam előbbre, mert a kenumat éppúgy nem tudtam megmozdítani, mint ahogy korábban a csónakomat sem. Ha már a csónakot nem tudtam a vízhez szállítani, akkor lemértem a távolságot, és egy csatorna ásása mellett döntöttem, hogy a vizet vezessem a kenuhoz. Miközben munkához láttam, kiszámoltam, hogy milyen mélynek és szélesnek kell lennie az ároknak, hogyan lehet kiemelni a földet, és be kellett látnom, hogy kétkézi munkával ez 10-12 évig tartana, hiszen a part olyan magasan van, hogy a végén már hét méterre kellene ásnom az árkot. Végül nagy bosszúsán felhagytam az egész tervvel.

Túl későn láttam be, hogy mielőtt munkához látok, számolnom kellett volna a körülményekkel és tényszerűen mérnem fel azt, mire elegendő a saját erőm.

Még javában a csónak elkészítésével foglalatostkodtam, amikor a szigeten töltött negyedik évem is véget ért. Partot érésem évfordulóját ünnepélyesen méltattam a megszokott körülmények között. Isten szavainak állandó és odaadó tanulmányozása során és az ő kegyelmének segítségével újfajta tudásra tettem szert. Másként láttam a dolgokat, és a világot olyan távoli jelenségnek láttam, amellyel semmi dolgom, amelytől nem várok semmit és nem vágyom semmire. Nem volt már közöm hozzá, és úgy gondoltam, nem is lesz többé. Úgy tekintettem rá, mint egy olyan helyre, ahol korábban éltem, de ahonnan elköltöztem. Elmondhattam azt, amit Ábrahám pátriárka mondott a gazdának: „Közöttem és közötted nagy úr tátong.”

Minden világi hívság eltávolodott tőlem. Nem volt bennem sem bujaság, sem büszkeség, nem volt miután vágyom, hiszen megvolt mindenem, amiben most örömeimet lelhettem. Én voltam az egész birtok ura, vagy ha úgy tetszik, országom királya és császára. Nem volt ellenfelem, senki, aki versengjen velem, aki vitassa uralkodói jogaimat vagy parancsoljon nekem. Több hajórakományi gabonát természettem volna, de nem volt rá szükségem. Mindig csak annyit növesztettem, hogy nekem elég legyen. Volt sok teknőcöm és teknősbékám, de csak néha ejtettem el egyet, amikor szükségem volt a húsára. Annyi faanyaggal rendelkeztem,

amiből hajóflotta épülhetett volna, a szőlőből pedig annyi bort vagy mazsolát nyerhettem, ami megtölthette volna flottám hajóit.

Csak az tűnt értéknek a szememben, ami hasznomra volt. El tudtam látni magam elegendő élelemmel, mi más számíthatott még? Ha több vadat ölök, mint amennyit meg bírok enni, a kutyanak vagy a férgeknek kellett volna vetnem. Ha több gabonát vetek a szükségesnél, tönkremegy. A feleslegesen kivágott fák a földön rohadtak volna. Ezekre is csak az étel készítésekor, a tűzrakáshoz volt szükségem.

A természet nyújtotta tapasztalat alapján arra a bölcs megfontolásra jutottam, hogy a világ minden java csak akkor becses a számunkra, ha hasznát is tudjuk venni. Bármennyit is halmozunk fel a dolgokból, nem élvezhetünk többet belőlük, mint amennyit fel tudunk használni. A legelvetemültebb fősvény is kigyógyult volna lehetetlen kapzsiságából, ha az én helyzetembe kerül. Több minden volt a birtokomban, mint amit hasznosítani tudtam. Annyira elégedett voltam, hogy alig kívántam bármit is, eltekintve néhány csekélységtől, amelyek azonban tényleg nagy hasznomra lehettek volna. Amint korábban említettem, tekintélyes mennyiségű, 36 fontnyi pénzem volt aranyban és ezüstben, de az elfeledve hevert barlangom legfélreesőbb zugában. Gyakran gondoltam rá, hogy az egészet szívesen odaadnám néhány jó pipáért, egy kézi maloméért, egy kevés angol veteménymagért vagy egy palack tintaért. A fiókban, ahol hevert, semmi előnyöm, vagy hasznom nem származott belőle, csak a penész rakódott rá a barlangban a nedves évszakok során. De ha a fiókom gyémántokkal lett volna tele, az sem hozhatott volna más eredményt, hiszen haszontalanok és így értéktelenek maradtak volna.

Az életvitelem mostanra sokkal könnyebb lett, mint eleinte volt, testem és lelkem pedig felszabadultabb. Gyakorta adtam hálát Istennek teljes szívemből azért, hogy így megterítette asztalom a sötét vadonban. A helyzetem sötét oldala helyett megtanultam inkább mindenben a jót látni és vágyakozások helyett elfogadni, amiben részem van. Ez időnként leírhatatlan, rejtélyes nyugalmat hozott nekem. Minderről azért számolok be, hogy okuljanak belőle az elégedetlenek, akik nem érik be Isten adományaival, hanem inkább arra vágnak, amit nem kaptak meg tőle. Elégedetlenségünk forrása, hogy nem vagyunk hálásak azért, amink van.

Egy másik gondolat, amely nagy hasznomra volt, és kétségkívül máson is segítene, aki az enyémhez hasonló szorult helyzetbe kerül, az összehasonlítás volt, mellyel jelenlegi helyzetemet ahhoz mértem, amire első partot érésem után számíthattam volna. Túl azon, hogy az isteni gondviselés a part közelébe vezérelte a hajót, ahonnan a szárazra menekültem, mi lett volna velem, ha nem hozhatok magammal ennyi mindent, ami aztán kényelmemet szolgálja. Mi lett volna velem munkaeszközök, a védekezésre való fegyverek és vadászatot szolgáló lőszer nélkül?

Órákon, sőt napokon át élénk képekben festettem magam elé, milyen lenne a sorsom, ha semmit sem mentek meg a hajóról. Halon és teknősökön kívül nem lenne más élelmem, de mivel ezekre is csak nagy sokára bukkantam rá, alighanem éhen halnék. Ha mégsem, vadember módjára kellene élnem. Tűz és kés híján a véletlenül megölt kecskét vagy madarat fogaimmal és körmeimmel kellene szétszaggatnom, ahogy a vadállatok teszik.

E gondolatok hatására nagyon fogékony lettem az isteni gondviselés iránt, és küzdelmes, szerencsétlen sorsom ellenére rendkívül hálás voltam jelenlegi helyzetemért. Ennél a pontnál újra csak azt tanácsolhatom minden szerencsétlenségtől szenvedőnek, tegye fel a kérdést: „Van-e az enyémhez hasonló balsors?”. Hiszen, ha belegondolunk, vannak a mienkénél nyomorultabb sorsok is, és vajon nem a gondviselésnek köszönhető-e, hogy nekünk nem ilyen jutott.

Volt még egy megnyugtató gondolatom, amely reménnyel töltött el. Összehasonlítottam jelenlegi helyzetemet azzal, ami érdemeim szerint részem lehetett volna. Rémes életet éltem.

Nem féltém Istent és nem is vettem róla tudomást. Apám és anyám által jó nevelésben részesültem, nem sulykoltak belém túl korán megrögzött istenfélelmet, de tanítottak arra, mi a kötelességem és mit vár el tőlem a természet. De sajnos a korán kezdődő tengerészélet, mely mind közül a legkevésbé istenfélő, társaim magatartása révén messze sodorta tőlem azt a kevés vallásosságot is, ami bennem volt. A szívemet megkeményítették az élet veszélyei és a halál látványa, amelyhez kezdtem hozzászokni. Ez idő alatt nem volt lehetőségem, hogy hozzám hasonló, jóra való emberrel találkozzam és enyhítsek a helyzetemen általa.

Távol kerültem minden jótól és egykori önmagamtól, amikor szalehi menekülésemkor fedélzetére vettem a portugál hajó, vagy amikor Braziliában megkaptam angliai küldeményemet, vagy bármely más alkalommal jótéteményben részesültem, sohasem jutott eszembe, vagy hagyta el a számat az a két szó, hogy: „Köszönöm, Istenem!”. A legnagyobb bajban sem imádkoztam hozzá, nem kértem a segítségét, mondván: „Uram, könyörülj rajtam!”. A nevét sem említettem, hacsak nem káromkodás közben.

Mint korábban már utaltam rá, hónapokon át sötét gondolatok töltöttek el bűnös múltammal kapcsolatban. De jobban átgondolva a helyzetemet, azt, hogyan bánt velem a gondviselés, mióta erre a helyre értem, és milyen bőkezű volt velem az Úr – nemcsak hogy a megérdemelnél sokkal kevésbé büntetett, de ellátott minden jóval –, arra a következtetésre jutottam, hogy a bűnbánatom meghallgatásra nyert és talán kegyelemre is számíthatok Istennél.

Ezek a gondolatok nem csak abban voltak segítségemre, hogy beletörődjek Isten akaratába jelenlegi helyzetemet illetően, hanem még őszinte hálaérzetet is kiváltott bennem. Nem volt okom panaszkodásra, hiszen a bűneimmel kiérdemelt büntetés elkerült. Nem is gondolhattam volna, hogy ennyi kegyelemben lesz részem ezen a helyen, és ahelyett, hogy zúgolódnék, örvendezni fogok, hálát adva a mindennapi kenyérért, amelyhez csodák sora segített hozzá. Éppolyan csodák voltak ezek, mint amikor Éliást hollók etették. Aligha volt olyan lakatlan része a világnak, ahol partra vetődésem után hasonló bőség várt volna. Itt nem volt veszélyes társaságom, sem vérszomjas fenevadak, farkasok, tigrisek, amelyek az életemre törnének, sem olyan élőlények, amelyeknek az elfogyasztása mérgező lenne, sem vademberek, akik megölnének és felfalnának. Életem tehát egyrészt szomorú volt, de másrészt kegyes. Nem is a kegyelemre vágytam, hanem csak arra, hogy megfeleljek Isten irántam tanúsított jóságának, és a jövőben is kiérdemeljem azt. Attól kezdve, hogy így értékeltém a dolgokat, a szomorúságom is tovatűnt.

Hosszú ideje voltam már a szigeten, és amit évekkkel ezelőtt partra hoztam magammal, annak többsége tönkrement, illetve teljesen vagy majdnem elfogyott.

Tintám, amelyet többször és egyre inkább hígítottam vízzel, lassanként már olyan halványan fogott, hogy már alig maradt nyoma a papíron. Amíg tartott, lejegyeztem vele napjaim fontos mozzanatait. Amikor nagyobb figyelemmel olvastam át jegyzeteimet, csodálatos egybeesések tűntek fel előttem, azon napok között, amelyeken valami fontos esemény ért. Ha babonás lettem volna, ezek után csak megerősödik a hitem a szerencsés és szerencsétlen napokban.

Elsőként arra a következtetésre jutottam, hogy amikor elhagytam az atyai házat és barátaimat és Hullba szöktem, hogy tengerre szálljak, ugyanazt a napot írták, mint amikor a salehi kalózok fogságába estem és rabszolgává lettem. Az a két dátum is megegyezett, mint amikor Yarmouth Roads-nál megmenekültem a hajóroncsból és amikor Salehből csónakon szöktem meg. Továbbá szeptember 30-a születésem napja, megegyezett azzal a nappal, mint amikor huszónégy évvel később, csodálatos módon hajótörésem után erre a szigetre vetett a tenger. Eszerint könnyelmű és magányos életem ugyanazon a napon kezdődött.

A tintám után következőként a kenyérem, vagyis a hajóról hozott kétszersültem fogyott el. Már szóltam róla, hogy mennyire takarékoskodtam ezzel. Naponta egyet engedélyeztem

magamnak, több mint egy éven át, és még így is közel egy évig kenyér nélkül voltam az első gabonatermés előtt. Hálás lehettem, hogy az elmondott csodával határos módon egyáltalán újra kenyérhez juthattam.

Ruhatáram is rohamosan fogyott. Alsóneműm sokáig egyáltalán nem volt, leszámítva azt a néhány kockás inget, amelyeket az egyik tengerészládában találtam, és gondosan óvtam őket, mert voltak olyan idők, amikor az ingen kívül más ruhát nem viselhettem el magán az ember. Nagy segítségemre volt, hogy a legénység ruhái közt közel három tucat férfiinget találtam. Maradt továbbá több esőkabátom, amelyek azonban túl melegek voltak. Valójában a nagy hőség miatt nem is lett volna szükség ruhákra. Kísérletet is tettem rá, hogy meztelenül járjak-kegyek, de nem bírtam sokáig, mert bár rajtam kívül senki sem volt a szigeten, a meztelenségem gondolatát sem tudtam elviselni. Ráadásul a nap tüzét is sokkal nehezebben viseltem így, mint olyankor, ha némi ruha volt rajtam. Ha pedig légmozgás támadt, és meglebbentette a rajtam lévő inget, az duplán enyhítette a meleget. Fejfedő nélkül sem bírtam a napra lépni. A napsugaraknak olyan ereje volt, hogy kis idő alatt napszúrást okozhattak, ezért bárhová is indultam, kénytelen voltam sapkát vagy kalapot ölteni.

Ezeket nyilvántartásba véve úgy gondoltam, megpróbálom valamelyest rendbe hozni azt a néhány rongyot, amit még ruhaneműnek mertem nevezni. Minden felöltöm szétszakadt már, ezért nekiláttam, hogy megpróbáljak a nagy kabátokból ujjasokat készíteni. Szabó-, vagy inkább foltozó mesterségre fanyalodtam. A végeredmény elég szánalmas volt. Mégis sikerült előállítanom 2-3 mellényt, és bíztam benne, hogy ezek kitartanak egy darabig. A nadrágok azonban, amiknek nekifogtam, nagyon nyomorultul sikerültek.

Említettem már, hogy minden elejtett négylábú állat bőrét megőriztem. Botok segítségével kifeszítettem azokat a napon, de némelyikük úgy megszáradt, hogy kevés hasznát láttam. Akadtak viszont köztük jól használhatóak is. Az első ilyenből nagy szőrme sapkát készítettem, amely az eső ellen is véd. Ez olyan jól sikerült, hogy a következőkben egy egész sor ruha készítésének láttam neki. Laza bőrmellényeket és bőrnadrágokat varrtam, amelyek viszonylag hűvösen tartották a testemet. Bevallom, azért ezek is elég silányra sikerültek, hiszen ha ácsnak rossz voltam, szabónak még rosszabb. Munkám végeredményének azonban így is nagy hasznát láttam, mert olyankor, ha az eső az otthonomtól távol talált, a szőrmeborítású öltözékem szárazon tartott.

A következőkben sokat fáradoztam egy ernyő elkészítésén. Nagy szükségem lett volna rá, és el is szántam magam, hogy megcsinálom. Braziliában láttam, hogyan készítik az ilyet. Ott nagy szolgálatot tesznek a hőséggel szemben. Itt a hőséget legalább olyan erősnek, ha nem még erősebbnek éreztem, hiszen közelebb voltam az egyenlítőhöz. Mivel sokat tartózkodtam az otthonomtól távol, nagy hasznát vettem volna egy olyan szerkezetnek, amely a hőségtől és az esőtől egyaránt véd. Sokáig töltöttem fárasztó pepecseléssel az időmet, mire sikerült olyan ernyőt készítenem, aminek nyele van. Amikor már azt hittem, kész vagyok vele, még további kettőt, hármát elrontottam. A legtöbb bajjal az járt, amikor összecsucskatósá akartam alakítani az ernyőt. Ha ezt nem tudom megtenni, akkor mindig a fejem fölött kellett volna hordanom, ami hosszútávon kellemetlen megoldás. Végül azonban sikerült egy olyan szerkezetet előállítanom, amely minden igénynek megfelel. Állatbőrrel borítottam, amit kívülről szőrme védett, és az esőt éppúgy távol tartotta, mint a nap hevét. Nagy előnyt jelentett, hogy most már a legnagyobb hőségben is kimerészkedhettem, amikor pedig nem volt rá szükségem, akkor összecsucsktam, és a hónom alá csaptam.

Így éltem, meglehetősen kényelemben. Gondolkodásomat az isteni akarat szerint irányítottam, és teljesen alávettem magam a gondviselésének. Ezáltal az életem elviselhetőbbé vált, mert amikor már érezni kezdtem volna a beszélgetés hiányát, megkérdeztem magamtól, vajon a

saját gondolataimmal és ezen keresztül reményeim szerint magával Istennel való társalkodás nem magasabb rendű-e bármely társasági életnél a világon.

Így éldegéltem a szokott módon és helyen anélkül, hogy bármi rendkívüli történt volna velem. Voltak munkák, amelyeket évente rendszeresen el kellett végezniem, mint például a gabonával kapcsolatos teendők és a szőlőszárítás, melyek eredményeként árpából, rizsből és mazsolából is mindig egy évre való készletem volt. A fegyveremmel továbbra is naponta jártam portyázni. Ezek mellett csak egy fő feladatam volt, a kenu megalkotása. Végül sikerrel jártam. A kenu után egy közel két méter széles és több mint egy méter mély csatornán át a tengertől egy km-re sikerült a patakhoz mozgatnom.

Ami az előző csónakot illeti, az óriási lett. A készítése előtt nem gondolkodtam el azon, hogyan bocsátom majd vízre, így amikor végeztem a kifaragásával, nem is tudtam azt megmozdítani, ott hagytam hát az eredeti helyén, emlékeztetőül, hogy legközelebb legyek megfontoltabb. A következő csónakhoz nem találtam megfelelő fatörzset, legalábbis a parthoz közel nem. A legalkalmasabb példány, mint már mondtam, az óceántól mintegy egy km-re állt, de az, hogy soha nem adtam fel az elhatározásomat, mégis meghozta a gyümölcsét. Közel kétévnyi szüntelen munkába tellett, de reménnyel töltött el a gondolat, hogy ebben a csónakban végre tengerre szállhatok.

A kis pirog, mérete alapján, nem egészen felelt meg azoknak az elvárásoknak, amelyeket az elsővel szemben támasztottam. Akkor még egy nagyjából 80 km-es út megtételét terveztem, amellyel elérem a kontinenst. Mostani kis csónakkal ez nem volt kivitelezhető, ezért el is vettem a gondolatot. Az új, kis csónak egy part menti evezős körút céljait szolgálta. Mivel egyszer már eljutottam a sziget túlsó partjáig, de ott a partvonalnak csak egy kis részét láthattam, nagyon vágytam rá, hogy újabb felfedezéseket tegyek. Most pedig, hogy elkészült a csónakom, másra sem gondolhattam, csak hogy körbevitörülhassam a szigetet.

Ehhez a vállalkozáshoz alaposan és megfontoltan kellett hozzájárnom. Ladikomra egy kis árboccal és vitorlával szereltem fel. Ez utóbbi egyike volt a hajóról hozott vitorladaraboknak, amelyekkel szép számmal rendelkeztem. Amikor az árboc és a vitorla a helyén volt, kipróbáltam a csónakot, és láttam, hogy jól működik. Ezután kis rekeszeket készítettem a csónak mindkét végébe, és itt halmoztam fel az élelmet, lőszert és más szükséges holmit. A rekeszek fedettek voltak, és így védték a rakományt az esőtől vagy a tenger vizétől. Egy hosszú üreget is vájtam a csónak belső oldalába, ahová elrejtettem a fegyveremet, úgy hogy felülről aztán, függőnyszerűen, vásznat lógathattam fölé.

Ernyőmet a csónak farában egy póznához erősítettem, hogy ponyvatető módjára védjen a nap hevétől. Ettől kezdve időről időre kisebb tengeri utakra indultam, de sosem távolodtam el messze a kis pataktól. Végül nagyobb utazásra szántam el magam, hogy megismerjem országom terjedelmét. Ennek megfelelően szereltem fel a csónakot ellátmánnyal: két tucat árpakenyércipóval, egy edénnyel, mely pörkölt rizzsel volt tele (gyakran ettem ilyet), egy üveg rummal és egy fél kecske húzával. Lőszert raktam még ladikomra, és két meleg kabátot is vittem magammal, a már említettek közül, egyet amire feküdhettek és a másikat, hogy éjszaka azzal takarózzam. Uralkodásom, vagy ha úgy tetszik fogságom hatodik évében – november 6-án – indultam el a tervezettnél sokkal tovább tartó útra. A sziget maga nem volt túl nagy, de amikor annak a keleti oldalához értem, számos sziklazátonnyal találtam szembe magam, melyek több kilométeren át nyúltak be a tengerbe. Némelyikük látható volt, mások a víz alatt rejtőztek, ezért az utolsó látható zátonyoktól mért még egyszeri távolságra kényszerültem volna bevezni a tengerre, hogy biztosan elkerüljem a víz alattiakat is.

Amikor először pillantottam meg a zátonyokat, fontolóra vettem, hogy feladom a vállalkozásomat és hazatérek, hiszen nem tudhattam, milyen mesze kell kieveznie a nyílt vízre és mi módon jutok vissza. Kivettem hát a kis horgonyt, amit korábban a hajóról hoztam el.

Miután rögzítettem a csónakot, a fegyveremmel partra szálltam, és elindultam egy dombtető felé, amely elég magasnak tűnt, hogy beláthassam onnan az egész zátonysort. A dombtetőn szemlélődve megpillantottam egy rendkívüli erejű tengeri áramlatot, amely a part közeléből kelet felé tartott. Jobban szemügyre véve meg kellett állapítanom, hogy veszélyt jelenthet, mert ha a sodrásába kerülök, elragadhat a nyílt tengerre, és talán már képtelen leszek visszajutni a szigetre. Ha nem kapaszkodom fel erre a dombra, alighanem így is történt volna. Ugyanez az áramlat vonult a sziget túlsó oldalán is, de ott már a parttól távolabb. Innen azonban egy másik vízáram vitt a part felé. Nem volt tehát más dolgom, mint kellő időben kikerülni az első áramlatból és meglovagolni az utóbbit.

Két napot töltöttem el várakozással, mert friss szél fújt délkelet felől, az áramlattal ellentétes irányból, és hullámtörést okozott a tengernek ezen a részén. A hullámtörés miatt nem lett volna biztonságos túl közel maradni a parthoz, jobban eltávolodni pedig az áramlat miatt lett volna kockázatos.

A második éjszakán aztán a szél alábbhagyott, és a következő reggelen a tenger már békés volt, ezért útra keltem. Újra intő példa lehettem a kapkodók és a meggondolatlanok számára, mert amikor elértem a pontot, ahol a második vízáramlathoz kellett volna csatlakoznom, a parttól alig ladikhosszúságnyi távolságra hirtelen igen mély vízbe kerültem, melynek sebes sodrása feltarthatatlanul ragadott magával. Mindössze annyit tehettem, hogy az áramlat szélénél igyekeztem vitorlázatni a ladikomat. Tőlem bal kézre, a másik áramlat, amelyhez igyekeztem, egyre távolabb és távolabb került. Szél sem fújt, ami a segítségemre lehetett volna, az evezőlapátjaimmal pedig nem mentem semmire. Úgy éreztem, elvesztem. Mivel ez az áramlat a szigetet két oldalról kerüli meg, tudtam, hogy néhány kilométer után újra egyesül, akkor pedig végleg elsodor. Mégsem láttam semmi módját a szabadulásnak. Látszólag nem volt más kilátásom, mint hogy elpusztuljak. Ha nem a tenger végez velem, amely jelenleg békés volt, akkor éhen veszek. Indulás előtt, a parton találtam egy akkora teknőst, amit alig bírtam a csónakba emelni, és vizet is hoztam magammal az egyik nagy agyagkorsóban, de mit számított mindez, ha besodródok a mérhetetlen óceánba, ahol talán több ezer kilométeren át sem kerülne utamba szárazföld.

Most beláthattam, hogy az Úr milyen könnyen változtathatja bárki ínséges helyzetét még nyomorúságosabbá. Úgy tekintettem vissza a lakatlan szigetemre, mint a világ legcsábítóbb helyére. Csak egy dolgot kívántam tiszta szívemből, hogy újra ott lehessenek. Kétségbeesetten terjesztettem ki felé a karjaimat:

– Ó, boldogító sivárság – mondtam –, sosem látlak újra. Ó, én szerencsétlen, hová jutok így?!

Szemrehányást tettem magamnak hálátlan magatartásomért, mellyel magányom miatt zúgolódtam. Mit nem adnék most érte, hogy újra a parton lehessenek. Sosem vagyunk tisztában állapotunk valódi természetével, amíg egy ellenkező helyzet ki nem domborítja azt. Addig viszont csak azt élveznénk, aminek hiányát szenvedjük. Leírhatatlan megdöbbenést éreztem most, hogy már több kilométerre jártam szeretett szigetemtől, és – úgy tűnt – most már visszafordíthatatlanul a nyílt óceánra sodródok. Eközben minden erőmből, kifulladásig eveztem, hogy az áramlat északi örvény felőli oldalán tartsam magam. A nap már kicsit túl járt a delelőn, amikor enyhe szellő legyintette meg az arcomat dél-délkeleti irányból. Különösen annak örültem meg, amikor úgy fél órán belül erősebben feltámadt a szél. Ekkorra már ijesztő távolságban voltam a szigettől, s ha kissé borult vagy ködös talált volna lenni az idő, szem elől is elvesztem, akkor pedig, iránytű nélkül, sosem tudnám újra visszakormányozni a csónakomat a szigetre. Az idő azonban tiszta maradt. Kifeszítettem vitorlámat, hogy a szél észak felé hajtsa a ladikomat, és kiszabaduljak az áramlatból.

A vitorla rögtön nekifeszült a szélnek, és a víz tisztaságának változásából észrevettem, hogy távolodom az áramlattól. Az áramlatban még piszkos és zavaros víz most már tisztább és

átlátszóbb lett, s ebből következtem, hogy sikerült elhagynom. Kelet felé, közel egy kilométerre innen egy szikla hullámtörést keltett. Mint kiderült, ez a szikla újra kettéválasztotta az áramlatot, és amíg a nagyobb része tovább haladt dél felé, egy kisebb ága örvényszerűen megkerülte a sziklát és nagy lendülettel északnyugat felé vette az irányt.

Tudják, milyen érzés a bitófa alatt felmentést kapni a halálos ítélet alól vagy megmenekülni rablógyilkosok kezéből? Mert akinek része volt hasonló élményben, csak az ismerheti az örömet, amit én éreztem, amikor ebbe az áramlatba kormányozhattam a csónakomat. Közben a vízám alulról terelgette a hajómat, fentről a szél is segítségemre volt.

Négy-öt kilométeren át sodródtam egyenesen a sziget felé, igaz, kilométerekkel északabbra attól a helytől, ahonnan az előző áramlat elragadott. Így aztán az indulásom helyével ellentétes, északi oldalon érkeztem a szigethez.

Négy-öt kilométer után tehát az áramlat erejét veszítette, és már nem volt többé hasznomra. Az áramlat két nagy ága között találtam magam. Tőlem délre volt az, amely kisodort a tengerre, több kilométerre északra pedig a másik. Itt a kettő közt, a sziget végénél, nyugodt volt a víz, és mivel a szél még mindig fúj, az eddiginél lassabban ugyan, de továbbra is a sziget irányába vitorláztam.

Délután négy óra körül már legfeljebb öt kilométerre lehettem a szigettől, amikor megpillantottam a sziklákat, amelyek az áramlatot déli irányba terelve, az imént leírt szerencsétlenségemet okozták. Az áramlat ezeken a sziklákon megtörve kisebb részben újra elágazott egyenesen észak felé. Bár én most már kissé inkább nyugatabbra tartottam volna, de a víz sodrása itt nagyon erősnek tűnt, ezért kihasználtam és közben vitorlással igyekeztem tartani az északnyugati irányt. Újabb egy óra alatt egy kilométernyire megközelítettem a partot, és hamarosan partra szállhattam.

Amint újra ráléptem a szigetem földjére, térdre borultam és hálát adtam az Úrnak megszabadulásomért. A csónakomról kis időre úgy megfélemedtem, mintha szerepe sem lett volna az egészben. Mikor kicsit erőre kaptam, kivonszoltam a csónakomat a szárazra, majd pihenni tértem egy üregbe, amire egy fa tövével bukkantam. A kis ladik erős hányattatása rendkívül kimerített.

Másnap reggel nem tudtam eldönteni, hogyan jussak haza a ladikkal. Tudtam, hogy ugyanezt az utat kockáztatni visszafelé túl veszélyes lenne. Azt viszont nem tudhattam, mi vár rám a másik, a nyugati oldalon, és most nem igazán vágytam újabb kalandokra. Úgy döntöttem tehát, hogy csak addig evezek nyugati irányba a part mentén, amíg találok a járművem számára egy kikötésre alkalmas helyet, ahonnan legközelebb, alkalomadtán továbbindulhatok vele. Úgy négy kilométernyi evezés után el is érkeztem egy a célnak kiválóan megfelelő öbölhöz, amely több száz méteren át szűkült, míg végül egy patakba torkolt. Itt aztán kényelmes kikötőhelyet találtam a csónakomnak, mintha egy dokkban lett volna, amit éppen rá szabtak. Biztonságosan kipányváltam a csónakot, majd partra szálltam és körülnéztem, hogy lássam, hol is vagyok.

Hamarosan rájöttem, hogy nem messze vagyok attól a helytől, amelyhez egyszer már eljutottam, mikor gyalogosan átszeltem a szigetet. Most útnak indultam. A puskámon kívül nem vettem mást magamhoz, csak az ernyőmet, mert a hőség szinte elviselhetetlen volt. A tegnapi tengeri utazást követően a gyaloglás most meglehetősen kellemesnek tűnt. Estére értem el a sziget belsejében lévő kunyhómat, amelyet most is épp úgy találtam, ahogy utoljára hagytam. Ezt a „vidéki kúriámat” mindig is igyekeztem rendben tartani.

Keresztülmászta a kerítésem és a kényelmes gyepágyra heveredtem, hogy pihentessem a fáradt végtagjaimat. Elnyomott a buzdóság. Képzelteti az olvasó, milyen megdöbbenés fogott el, amikor arra ébredtem, hogy valaki a nevemen szólongat.

– Robin, Robin, Robin Crusoe; Szegény Robin Crusoe! Hol vagy, Robin Crusoe? Hol vagy? Hol voltál?

Olyan mélyen aludtam az előző napok elcsigázó eseményei miatt, nem is ébredtem fel teljesen, és azt hittem, csak álmodom, hogy valaki beszél hozzám. A hang azonban tovább ismételte, hogy: „Robin Crusoe, Robin Crusoe.” Míg végül felocsúdtam, és ijedten ugrottam föl a fekhelyemről. De körülnézve, a papagájomat, Pollt láttam ülni a sövény egyik ágán. Rögtön tudtam, hogy ő szólított. Hiszen korábban én voltam, aki ilyen gyászos hangon beszéltem hozzá és tanítottam őt. Olyan kitűnő tanítvány volt, hogy az ujjamra ülve és a csőrét az arcomhoz nyomva szokta kérdezni: „Szegény Robin Crusoe! Hol vagy? Hol voltál? Honnan jössz?” Ilyenekre tanítottam.

Most hogy már tudtam, a papagáj hangját hallottam és senki másét, így is eltartott egy darabig, mire összeszedtem a gondolataimat. Először is, az hökkentett meg, hogyan került ide a szerzet, no és honnan tudta, hogy ezen a helyen kell várakoznia, nem másutt. De mivel örültem, hogy viszontláthatom az én kedves Pollomat, napirendre tértem a dolog fölött. Kinyújtottam a kezemet és odahívtam. A társaságszerető kis lény odarepült és rátelepedett a hüvelykujjamba, ahogy szokott. Majd tovább mondta a magáét – hol voltam én, a szegény Robin Crusoe, honnan jövök? – mintha nem bírna betelni a viszontlátás örömeivel. Így vittem magammal egészen hazáig.

Ezek után hosszabb időre elegendőm lett a tengeri kóborlásból. Még hosszú napok múltán is leültem néha, hogy visszaidézzem, milyen veszélynek voltam kitéve. Örültem volna, ha a csónakom újra a szigetnek erre az oldalára kerül, de nem tudtam, érdemes-e kockáztatnom, hogy elhozom. Kelet felé – most már jól tudtam – nem szabad elindulnom a csónakkal. A hideg futott végig a hátamon, ha csak rá gondoltam a korábbi eseményekre. Ami a sziget másik partvonalát illeti, az ismeretlen volt számomra. Feltehető volt, hogy az áramlat, akár csak a másik irányból, innen is megkerüli a szigetet, akkor pedig éppúgy kockáztatom, hogy magával sodor. Belenyugodtam tehát a gondolatba, hogy meg kell lennem csónak nélkül, holott hosszú hónapok munkájával sikerült azt előállítanom, majd vízre bocsátanom.

Elhatározásomnak megfelelően, csaknem egy egész éven át, megelégedett, békés életet éltem. A gondolataim a helyzetemet illetően nagyon kiegyensúlyozottak voltak, nyugalmat adott, hogy az isteni gondviselésre bíztam magam, és elégedetten éltem, legfeljebb az emberi társaságot illetően szenvedtem hiányt.

Ez idő alatt a legszükségesebb tárgyak elkészítése céljából egyik mesterséget a másik után tanulgattam, gyakoroltam. Lassanként kezdett egyre jobb asztalos válni belőlem, főként ha azt is figyelembe vesszük, hogy milyen kevés szerszámmal rendelkeztem ehhez a munkához.

Emellett a fazekasmesterségemet is igyekeztem tökéletesíteni, és idomtalan fazekaimat egyre könnyebben pótoltam formásabb és szebb új darabokkal. Azt hiszem azonban, sosem voltam annyira elégedett a saját teljesítményemmel, mint amikor sikerült egy agyagpipát készítenem magamnak. Bár elég csúf és idomtalan volt és egyszerű agyagvörös színe volt, mint bármely más edényemnek, de ép volt, kemény és jól szelelt, ezért nagyon örültem neki. Mindig szerettem dohányozni, és bár a hajón voltak pipák, de nem fordítottam rájuk figyelmet, mert nem gondoltam, hogy a szigeten van dohány. Később, amikor visszatértem a roncshoz, már egyet sem találtam meg közülük.

A kosárfonást is egyre sikeresebben űztem, és ügyességemnek köszönhetően rengeteg kosarat fontam. Nem voltak szépek, mégis nagy hasznomra voltak, hiszen kosarakban tartottam mindenemet, és a különböző dolgok szállítására is remekül megfeleltek. Ha például elejtettem egy kecskét, felakaszthattam egy fára, lenyúzhattam, kibelezhettem és a húsát feldarabolhattam, majd hazavihettem egy kosárban. Ugyanígy segítségemre voltak, ha teknősbékát

fogtam. Azt is felbontottam, kiszedtem belőle a tojásokat, és ezeken kívül néhány húsdarabot is lekanyarítottam belőle, annyit, amennyivel beértem. Aztán a többi részét hátrahagyva ezeket hazavittem. Nagy mély kosarakat is készítettem a gabonám számára, amelyet mindig azután morzsoltam a kosarakba, hogy kiszárítottam.

Szembe kellett nézmem a ténnyel, hogy a lőszerem is véstesen fogy, ennek pótlására pedig tényleg nem volt mód. Komolyan el kellett hát gondolkodnom azon, mitévő leszek, ha elfogy a puszkaporom, mivel ejtem majd el a kecskéket. Korábban már szoltam róla, hogy itt-tartózkodásom harmadik évében sikerült foglyul ejtenem, majd pedig megszelídítenem egy nőstény kecskegidát. Reméltem, hogy később szerezhetek mellé egy hímet is, de nem jártam sikerrel és a gida megöregedett, olyannyira, hogy mert nem tudtam rászáni magam a leölésére, végül idős kora miatt pusztult el.

* * *

Elérkezett a szigeten lakásom tizenegyedik esztendeje. Nagyon megcsappant lőszerkészletem miatt tanulmányozni kezdtem a csapdakészítés művészetét, hogy lássam, sikerül-e élve elcsípnem néhány kecskét. Különösen örültem volna egy nősténynek és néhány gidának. Meggyőződése, hogy többször is belesétáltak a hálós csapdáimba, de ezeknek a rögzítése drótkötél híján nem volt elég erős, és gyakran feldúlták a csapdát, a csalétket pedig elpusztították. Úgy döntöttem, hosszú távon jobban járok a vermes csapdával. Több nagy vermet ástam a földbe azoknak a helyeknek a közelében, ahová a kecskék táplálkozni jártak. A vermeket eleinte felülről lefedtem és csalétekként gabonát szórtam szét, hogy odaszoktassam az állatokat. Jól látszottak a kecskék lábnyomai. Eljöttek a csapdám helyére, és megették a gabonát. Egyik éjjel aztán működésbe hoztam három csapdát, de a következő reggelen csalódottan láttam, hogy a csapdák sértetlenek és a csalétek eltűnt. Módosítottam a csapdákon, és egy újabb reggelen szemlét tartva fölöttük az egyikben egy nagy, öreg kecskebakra leltem, egy másikban pedig egy hím és két nőstény gidára bukkantam.

Az öreg kecskét illetően nem tudtam, mi tévő legyek. Túl harcias volt, és nem vágytam birkózni vele csak azért, hogy végül élve hazavihessem, ahogy eredetileg terveztem. Megölhettem volna, de a csapdaállításnak nem ez volt a célja. Végül tehát elengedtem, az pedig szinte esztét vesztve menekült. Ami éppen akkor nem merült fel bennem, de hamarosan eszembe jutott, hogy az éhség egy oroszánt is megszelídít. Ha az öreg bakot három-négy napig étlen-szomjan hagyom és utána egy kevés vizet és gabonát viszek neki, olyan szelíd lett volna, akár a gidák, hiszen a kecskék eszes, könnyen kezelhető jószágok, feltéve, hogy megfelelően bánnak velük. Ezt az öreg kecskét azonban most, jobb megoldást nem látván, elengedtem. Ezután a kicsiket egyesével kivettem a veremből, kötelet kötöttem rájuk, majd némi nehézség árán hazavezettem őket.

Eleinte nem ettek ugyan, de néhány nap múlva igen jóízűen falták a friss füvet és az édes árpát, mit eléjük vettem. Tudtam, hogy ha a lőszerem elfogy és továbbra is hústra vágyom, akkor szelídített kecskéket kell tartanom. Idővel akár kecskenyájam is lehet. El kellett kerítenem a szelíd kecskéket a vadaktól. Különben, amikor felnőnek, szabadon elnyargalnak majd. Most tehát elsőként arról kellett gondoskodnom, hogy karámot készítek nekik. Olyat, aminek a kerítésén át sem ők belülről, sem a vad kecskék kívülről nem tudnak áttörni.

Nagy munkát adott ez a feladat egy embernek, de elengedhetetlen volt, hogy elvégezzem. Első teendőm az volt, hogy találjak egy megfelelő helyet, ahol van legelni való fű, ivóvíz és árnyék, amely védi őket a tűző naptól.

Találtam is egy minden említett feltételnek megfelelő helyet, egy nagy sík mező volt ez, vagy ahogy a nyugati gyarmatokon nevezik, szavanna. Volt rajta két-három tiszta vizű forrás is, és sűrű fás terület határolta. Akik az állattenyésztéshez kicsit is értenek, alighanem megmo-

solyogják első balga gondolatomat, vagyis hogy ezt a nagy rétet mintegy három kilométernyi hosszan sövényvel kerítem be. Idő szempontjából persze akkor sem lett volna megvalósíthatatlan számomra ez a feladat, ha tizenöt kilométeres kerítés elkészítésére szánom el magam, de arra nem gondoltam, hogy ha ekkora területen hagyom szabadon garázdálkodni a gidákat, éppolyan vadak maradnak, mintha az egész sziget az övék lenne és naphosszat üldözhetem, mégsem tudom majd elkapni őket.

Hozzálattam a kerítésépítéshez, és már úgy ötven méternyi el is készült belőle, amikor minderre rájöttem. Gondolatban ekkor kisebbre szabtam a karámot. Úgy döntöttem, hogy egyelőre csupán százötven méter hosszú és száz méter széles lesz. Ha majd bizonyos idő elteltével növekedne a nyájam, akkor a számukra kijelölt helyet is bővíthetem. A bölcs tervet követően lendületesen láttam munkához. Az első karámmal három hónap alatt készültem el, és közben igyekeztem a gidákat jó helyen magamhoz közel tartani, hogy szokják a társaságomat. Gyakran ettettem őket a kezemből árpával vagy rizzsel. Mire elkészült a kerítés, már folyton ott ügettek a nyomomban, és mekegésükkel jelezték, hogy kérnek egy marék gabonát.

Így tehát elértem a célomat. Kecskéim száma gyorsan nőtt, másfél éven belül egy tucatra, három év elteltével pedig negyvenhárom példányra szaporodott, azokat nem számítva, amelyeket a húsuk miatt le kellett ölnöm. Eddigre öt földdarabot kerítettem el a legeltetésükre, ezeknek külön bejárásuk volt, de a karámokat egymással is kapuk kötötték össze.

Ráadásul ez nem minden. Most már nem csak kecskehús állt a rendelkezésemre tetszés szerint, hanem tejhez is hozzájuthattam. Korábban nem számoltam ezzel és magam is meglepődtem, amikor eszembe jutott a gondolat. Kialakítottam egy kecskefejésre alkalmas helyet, és az állataim naponta öt-tíz liter tejet adtak. A természet nemcsak ellátja élelemmel minden teremtményét, hanem arra is megtanít, hogyan éljünk vele helyesen. Én, aki korábban sosem fejtem tehenet, kecskét pláne nem, és csak gyerekkoromban láttam, hogyan készül a vaj vagy a sajt, hosszas ügyetlenkedés után szintén megtanultam ezeket. Készítettem vajat, sajtot, sőt sót is (bár ebben a nap és a tengeri sziklák részben a kezem alá dolgoztak), és így többé nem szenvedtem hiányt bennük. Milyen kegyes néha a Teremtő az alkotásaihoz még olyankor is, amikor úgy tűnik, azok már a végromlás küszöbére jutottak. A legkeserűbb sorsot is képes megédesíteni és okot ad rá, hogy még tömlőceinkben és börtöneinkben is hálával gondoljunk rá. Micsoda asztalt terített nekem itt a dzsungelban, ahol kezdetben még az éhenhalásra számítottam.

Ki maradhatott volna komoly, ha látta, mily méltóságosan ültem le ebédemhez? Mint korlátlan ura az engem körülvevő egész udvarnépnek, valamennyi alattvalómat börtönre vethettem, felakaszthattam, felnyársalhattam volna, vagy megkegyelmezhettem nekik, de mindez felesleges volt, hiszen egyetlen pártütő sem akadt közöttük.

Vállamon Pol, a monarchia büszke kegyence ült, egyedül neki volt megengedve velem fecsegni. Szolgálatban megöszült és elaggott kutyám, aki fajtáját nem örökíthette tovább, a jobbomon ült tiszteletteljesen. Az asztal egy-egy oldalán két macskám ült, akik nagyon szerencséseknek tartották magukat, ha különleges jóindulatom jeléül néhány morzsát vettem nekik.

Ez nem ugyanaz a két macska volt, amelyeket annak idején partra hoztam magammal. Ezeket, miután kimúltak, a lakhelyem közelében földeltem el. Egyikük azonban egy előttem ismeretlen állattal párosodott, és a kölykeik közül került ki az a kettő, amelyeket házimacsaként magam mellett tartottam. A többi leszármazott viszont az erdőben élt és meglehetősen sok gondot okozott nekem. Gyakran betörték a lakhelyemre és fosztogattak, míg végül kénytelen voltam sokat lelélni közülük, hogy végre békén hagyjanak. Ekképpen éltem kényelmes életemet alattvalóimtól körülveve. Nem mondhattam, hogy az emberi társaságot leszámítva bárminek is híján vagyok. Kicsivel később pedig már ebből is túl sok akadt.

Időközben újra feltámadt vágyam a ladikom után, még ha nem is vágytam túl nagy kockázatot vállalni a használata közben. Időnként leültem, hogy eltöprengjek a visszaszerzésének módján, máskor viszont arra a megállapításra jutottam, hogy megleszek nélküle is. Valami különös hajlam mégis arra ösztönzött, hogy újra felkeressem a szigetnek azt a részét, ahová egyszer már gyalogosan is elkóboroltam, és ahol egy dombtetőről megpillantottam a távoli partot. Nem tudtam, mitévő legyek, de a vágy végül annyira felfokozódott bennem, hogy úgy döntöttem, gyalog a part mentén indulok el arra a helyre. Amikor útra keltem, eszembe ötlött, hogy ha Angliában ilyen külsővel találkoznék szembe valakivel, az illető vagy nagyon megremülne, vagy nevetésben törne ki. Gyakran megesett, hogy végigmértem magam, és ha arra gondoltam, hogy ilyen felszereléssel és ebben az öltözékben utaznék Yorkshire-be, nem tudtam megállni mosolygás nélkül.

A fejemen egy nagy kecskebőrből készült, formátlan kalap volt, amelynek karimája hátul a nyakszirtemre csüngött, megakadályozva, hogy az esővíz a nyakamba folyjon. Semmi sem olyan kártékony ezen az éghajlaton, mint a ruha alá beférkőző esővíz.

Volt rajtam egy combközépig érő kecskebőr kabát és egy térdnél nyitott, rövid szárú nadrág, ugyanebből az anyagból. A nadrág egy öreg kecskebak bőréből készült, amelynek hosszú szőre mindkét oldalon jó darabon lelógott, és pantallószerűen takart lábszár közepig. Cipőm már régen nem volt, de készítettem magamnak egy, csak a jó ég tudja, minek nevezhető holmit, jobb ötletem nem lévén, csúfoljuk papucsnak, amelynek felső részét lábszárvédőszerűen kötöttem a lábamra. Éppoly barbár formája volt, mint a ruhám többi darabjának.

A derekamon széles kecskebőr öv pihent, amelyet csat híján két ugyanebből az anyagból való szíjdarabbal fogtam össze. Ebbe beletűzve két oldalamon kard és tör helyett egy kis fűrész és egy fejsze lógott. Volt egy másik, kevésbé széles övem is, ez, az előzőhöz hasonló módon rögzítve, a vállamról csüngött alá. A végén, a bal karom alatt két, ugyancsak kecskebőrből készült erszény fityegett, bennük puskapor és lőszer. A hátamon a kosaram, a vállamon a puskám csüngött. A fejem felett pedig egy ormótlan, csúf kecskebőr ernyő himbálózott, amely azonban a puskám mellett a legfontosabb eszközöm volt. Az arcom színe kevésbé volt a mulattokéhoz hasonlatos, mint ahogy elvárható lenne olyasvalakitől, aki az egyenlítőnél 9 vagy 10°-ra él. A szakállamtól egyszer eltűrtem, hogy több mint 20 cm-re növekedjen, de mivel volt ollóm és borotvám is, azt követően mindig rövidere vágtam, csak a bajuszszórzeteimet hagytam meg hosszúnak és pödörtem oldalra, mohamedán stílusban, ahogyan azt néhány török viselte Szalehben. A mórok nem viseltek ilyet, a törökök viszont igen. Ami az én ajakszórzeteimet illeti, nem állítom, hogy a hossza miatt kalapot lehetett volna rá akasztani, de mérete és formája elegendő lehetett ahhoz, hogy Angliában rémületet keltsen.

Mindezt csak mellékesen említem, hiszen akkortájt kevés embernek volt lehetősége megcsodálni a megjelenésemet. Ezzel a külsővel vágtam tehát neki az 5-6 napig tartó útnak. Kezdetben gyalog mentem a tengerpart mentén addig a helyig, ahol a csónakkal először horgonyoztam le a sziklazátonyok miatt. Csónak híján most nem volt miért aggódnom, és a sziget belseje felé indultam. Egy rövidebb úton igyekeztem a domb felé, ahonnan korábban a sziklákat és az áramlatot kémleltem. Meglepetésemre most a tenger teljesen nyugodt volt. Egyetlen áramlat sem bolygatta meg sehol.

Nagyon nehezemre esett megérteni ennek az okát, így ott maradtam egy darabig, hogy megfigyeljem, hátha az árapály magyarázatot ad rá. Arra jutottam, hogy az apály idején valamely, a tengerbe áradó folyó lehetett felelős a jelenségért, és attól függően, hogy milyen erősen fújt a szél nyugatról vagy északról, az áramlat közelített a parthoz, vagy távolodott tőle. A környéken időztem egy darabig, majd újra felmásztam a sziklákra, és azt láttam, hogy az áramlat megint csak ott van, akárcsak korábban. Annyi különbséggel, hogy legalább 2 km-re vonult a

parttól. Az én korábbi esetemnél éppen azért sodorhatott ki messze a tengerre, mert akkor a parthoz közel haladt.

Ennek a megfigyelésnek köszönhetően meggyőződtem róla, hogy ha továbbra is szemmel tartom a tenger áradását és apadását, akkor veszélytelenül megkerülhetem a csónakkal a szigetet. Amikor azonban jobban belegondoltam ebbe, rémülten idéztem fel magamban a korábbi veszély emlékképeit és a nyugalom rögtön odalett. Elhatároztam, hogy egy több erőfeszítéssel járó, de biztonságosabb megoldást választok, vagyis építek egy másik pirogot vagy kenut, és így lesz egy, amivel bejárhatom a sziget egyik oldalát, a másikkal pedig a másikat.

Ne feledjük, hogy két telephelyem volt a szigeten. Az egyik az erődítményszerű fallal körülvett sátor, mögötte a sziklába vájt barlanggal, ez utóbbit egyébként már több helyiségből álló lakosztállyá bővítettem. Közülük azt, ami a legszárazabb és legnagyobb volt, és az erődítményemen kívülre nyílt a bejárata, nagy agyagedényekkel, valamint 14 vagy 15 méretes kosárral töltöttem meg. Ezek mindegyikében elfért 5-6 véka gabona, de a kiszemezt és a még kalászban lévő gabonákon kívül más élelmiszer-tartalékaim nagy részét is itt helyeztem el.

Ami a cölöpfalamat illeti, a cölöpök közben fákká nőttek, és a többi növényzettel együtt úgy elrejtették a lakóhelyemet, hogy kívülről a leghalványabb jel sem árulkodott róla.

Ehhez a lakhelyemhez közel, sík vidéken terült el a két gabonaföldem, amelyet rendszeresen műveltem. Vettem bele, és az aratás idején szép termést hozott. A szokottnál nagyobb termés esetén mindig bővítettem egy kicsit a gabonaföldemet is.

Másodiknak ott volt a vidéki kúriám, ahol mostanra tisztességes ültetvényel rendelkeztem. Továbbra is ott állt a kis kunyhóm, amelyet mindig igyekeztem karbantartani, és épp így gondoztam a kunyhót körülvevő sövénykerítést is, megőrizve annak eredeti magasságát, hogy a létrám segítségével, amelyet belül tartottam, könnyen közlekedhesek fölötte. A karók mostanra erős fákká növekedtek, és mivel a fölfelé törekvő ágait folyton levágtam, alsó részeik egyre vastagabbak és dúsabbak lettek. Így aztán terveimnek megfelelően több árnyékot is nyújtottak. A kis tér közepén álló, cölöpökre emelt vitorlavászon sátor, elkészülte óta nem sok javítást igényelt. A sátor alatt egyfajta heverőt alakítottam ki magamnak a megölt állatok bőréből és más puha holmikból. Ezt aztán a hajón talált ágyneműk közül egy takaróval borítottam le, és ha ott töltöttem az éjszakát, fölülről egy nagy kabáttal védekeztem a hideg ellen. Amikor hosszabb időre elhagytam uralkodói székhelyemet, mindig itt éltem vidéki életet.

Karámot is építettem itt a nyájam, vagyis a kecskéim számára. Amilyen alaposan munkálkodtam az elkerített terület kialakításán, éppolyan aggódva vigyáztam, hogy a kerítés sértetlen maradjon, különben a kecskék kiszabadulhattak volna. Mivel ezt nem engedhettem meg, szinte végeláthatatlan munkával, apró karók segítségével duzzasztottam mind sűrűbbre a sövénykerítést, olyannyira, hogy már inkább falra emlékeztetett. Annyi rés sem volt rajta, hogy a kezem átférjen. Miután szokás szerint ezek a karók is kihajtottak a következő esős évszak során, a sövénykerítésből még a falnál is erősebb építmény lett.

A saját szememben ez is bizonyította, hogy nem voltam lusta, és minden szükséges lépést megtettem, hogy megvalósítsam, amit a létfenntartásom kíván. Úgy számoltam, hogy ha 40 évig élek is itt, szelíd kecskenyájam mindig ellát majd elegendő hússal, tejjel, vajjal és sajttal. Ahhoz pedig, hogy szabadon hozzájuk férhessek, nem volt másra szükség, mint olyan biztonságossá alakítani a karámjukat, hogy esélyük se legyen elhagyniuk azt. Ezt aztán az említett módszerrel olyannyira sikerült elérnem, hogy az elburjánzott sövénykerítést sűrűsége miatt kénytelen voltam még ritkítani is.

Szőlőt is természettem ezen a helyen, amit aztán mazsolaként elraktároztam télire. Nagyon megbecsültem, mert ez volt étrendem legkellemesebb része. Jó íze mellett a mazsola ráadásul közérzetemet is javította, tápláló és frissítő természete miatt.

Mostanság már gyakorta látogattam a csónakomat, és mivel a kunyhóm félúton volt a tengerparti otthonom és a csónak rejtekhelye között, rendszerint megpihentem itt. Ami a csónakot illeti, azt igyekeztem rendben tartani. Néha kisebb utakra indultam vele, de a parttól mindössze egy-két kőhajításnyi távolságra. Ennél nagyobb kockázatot nem vállaltam. Tartottam tőle, hogy újra az áramlatok vagy a szél játékszerévé válok. Ehelyett azonban új fejezet kezdődött az életemben.

* * *

Az egyik napon, déltájban éppen a csónakom felé igyekeztem, amikor egyszer csak döbben-ten vettem észre egy, a homokon szépen kirajzolódó meztelen emberi láb nyomát. Úgy álltam ott, mint akit villám csapott, vagy mint aki szellemet látott. Hallgatózni kezdtem, körbe-kémleltem, de nem láttam és nem hallottam semmit. Elindultam a sziget belseje felé, majd föl-le jártam a parton, de sehol sem találtam másik nyomot. Semmit. Csak azt az egyet. Újra közelebb mentem hozzá, hogy lássam, nem a képzeletem játszik velem. Tévedés kizárva. Ott volt a teljes lábnyom. A lábujjak, a sarok és a lábfej többi részének rajzolata. Hogy miképpen került ide, még elképzelni sem tudtam. Gondolatok iszonyú tömege árasztott el, és miközben hazaindultam, olyan zavarodott voltam, hogy nem is tudom, hogyan találtam vissza. A rémületem nagy volt. Majdnem minden lépésnél körbekémleltem, attól féltem, hogy a bokrok és fák között rejtőzik valaki, a távoli fatuskókat pedig embernek láttam. Le sem tudom írni, milyen formákat öltött rémült képzeletem, milyen rettenetes gondolatok merültek fel bennem, és milyen furcsán ellenőrizhetetlenné vált az elmém működése.

Amikor a váramhoz értem (azt hiszem, ezentúl neveztem el így a helyet), úgy rohantam be, mint akit üldöznek. Arra sem emlékszem, hogy létrával másztam-e át a falon, vagy a sziklába vajt oldalbejáraton mentem be. A következő reggelt sem tudom visszaidézni, mert soha nyúl vagy róka nem rettegett még üregében a vadász miatt, mint ahogy én féltem menedékemben. Azon az éjszakán nem aludtam. A távolsággal, amely első rémületem helyszínétől elválasztott, a félelmem is csak nőtt. Kétségtelen, hogy ez ellentmond az ilyen dolgok természetének és a félelemmel kapcsolatos tapasztalatoknak. Annyira gyötörtek azonban saját dermesztő gondolataim, hogy bármilyen távol is voltam már az élmény helyszínétől, csak lesújtó dolgokat képzeltem magam elé. A fantáziám időnként azt súgta, hogy az ördög nyomát láttam, és a gondolkodásom is támogatta ezt a képzelgést, hiszen különben hogyan is érkezhette bárki erre a helyre, hol van a jármű, ami idehozta, hol van a többi lábnyom, és honnan kerülhetett volna ide bárki emberfia. Ezután azonban eszembe jutott, hogy nem lenne értelme a Sátánnak emberalakot ölteni egy ilyen helyen, és annak sem lenne oka, hogy itt hagyja a lábnyomát, mert honnan is tudhatná, hogy én meglátom azt. Ezen tovább gondolkodva arra a következtetésre jutottam, hogy az ördög számos más hatékony módon tudna a rémületbe kergetni ahelyett, hogy ott hagy a parton egyetlen lábnyomot. Tekintve, hogy a sziget túlsó oldalán élek, amúgy is egy a tízezerhez volt az esélye, hogy valaha is felfedezem. Ráadásul a homokban a szél korbácsolta első nagyobb parti hullám eltörölte volna. Mindez ellentmondani látszott annak az elképzelésnek, amit az ördög körmönfonságával kapcsolatban mi, emberek kialakítottunk magunkban.

Bőségesen akadtak ehhez hasonló részletek, amelyek meggyőztek, hogy fölösleges a lábnyommal kapcsolatban az ördög látogatását sejtennem. Így aztán arra a következtetésre jutottam, hogy nála is veszélyesebb lényekkel, alighanem a kontinens vadembereivel van dolgom, akik kenuikkal járvák a tengert és a széltől és az áramlatoktól hajtva eljutottak erre a szigetre, partra szálltak, majd később újra elmentek. Feltehetően éppoly kevésbé vágytak ezen

az eldugott szigeten maradni, mint amilyen kevésbé én kívántam volna ugyanezt az ő helyükben.

Ekkor hálát adtam Istennek, hogy nem bukkantak rám zarándoklásaim közben, s hogy valószínűleg a szigetnek lakommal csaknem átellenben fekvő partján szálltak szárazra. De éppen ezért, jutott eszembe a rémisztő gondolat, bizonyosan látták a ladikot s nemsokára csoportosan jönnek újra, hogy áldozatul ejtsenek, vagy ha meg is szöknék, elpusztítsák otthonomat, vetéseimet és leöldössék a kecskéimet. Akkor pedig a nélkülözésbe pusztulok bele.

Ez a rémület minden reményt, minden Istenben való bizodalmat, melyet az eddig irántam megnyilvánuló jótéteményeire alapoztam, száműzött belőlem – mintha annak, aki olyan csodálatos módon táplált engem annyi ideig, nem volna hatalmában megtartani számomra mindazt, amivel irgalmából megajándékozott. Most igazán feddtem magamat, amiért mindig csak annyi gabonát vetettem el, amennyit egy-egy év lefolyása közben elfogyaszthattam, mintha semmi sem okozhatná a tartalékaim pusztulását. Úgy határoztam, hogy a jövőre nézve két-három évre előre tartalékolok magamnak gabonát.

Lám, lám, milyen balga mégis az ember! Amit egyik nap még szeret, másnap már gyűlöli, amire ma még vágyik, holnap már rettegi azt. Nemrégiben én is szerencsémnek tartottam volna emberrel találkozni. Úgy tekintettem magamra, mint akit eltiltottak az emberi társadalomtól, magányos, csöndes életre ítélték, és nem tartottak méltónak arra, hogy az élők között elfoglaljam a helyem. Másra sem tudtam gondolni, mint hogy milyen jó az Isten, amiért embert rendelt az ember mellé, akivel osztozzék örömeiben, bánatában... Most pedig képtelen módra megrémít az a lányom, és már egy ember látványának a gondolatától is remegek.

Miután némiképp magamhoz tértem első meglepetésemből, hosszasan eltöprengtem az emberi természet eme furcsaságain, és közben arra a következtetésre jutottam, hogy a jelenlegi helyzetet is az isteni gondviselés rendelhette nekem. Bár nem láthattam át, mi célja volt ezzel az Úrnak, de éppen ezért tettének jogosságát sem kérdőjelezhettem meg. Én a teremtés szerinti alattvalója voltam, akivel kedvének megfelelően rendelkezhetett és korábbi vétkeimért bármilyen büntetést kiszabhatott rám. Nekem pedig nincs más kötelességem, mint hogy ennek alávessem magam. Az igazságos és mindenható Isten kedve szerint megszabadíthatna, és ha mégsem teszi, annak oka van. Másrészről viszont mindig van értelme fohász-kodnunk és reménykednünk és közben alázatosan követnünk az útmutatásait.

Addig törtem a fejem a látottak értelmezésén, míg egyik nap eszembe jutott, hogy talán a saját lábam nyoma rémített meg. Hiszen nem tudtam biztosan visszaemlékezni arra, nem jártam-e korábban mezítláb a ladikom közelében. Ettől az észrevételtől jobb kedvre derültem. Ha tényleg ez a helyzet, úgy azokra a bolondokra hasonlítok, akik kísértettörténeteket találnak ki, és a végén ők rémülnek meg legjobban a saját történeteiktől.

Most hogy sikerült lelket öntenem magamba, három nap után újra kimerészkedtem otthonról. Élelmiszer-tartalékaim hiányosak voltak, árpacipón és vízen kívül már nem nagyon volt másom, és szegény kecskéimről is megfeledkeztem. Pedig mostanáig el nem múlt egy este sem, hogy meg ne fejtem volna őket. Miközben szüntelenül bátorítottam magam, elindultam hát vidéki kúriám felé. Kecskéim ugyancsak megadták az árát a hanyagságomnak. Az egyik kimúlt, többeknek pedig elapadt a teje. Míg hazaértem, minden zörejtől megriadtam, lopva nézegettem körbe, s a lábaim önkéntelenül is futásra állottak.

Napok teltek, napok múltak. Semmi jel sem mutatott arra, hogy ember tévedt a közelemben, de addig nem lehettem biztos benne, hogy csak a saját lábnyomom rémisztett meg, míg újra el nem látogatok a partnak arra a részére, ahol minap a nyomot láttam. Így aztán megembereltem magamat és a helyszínre indultam. Amikor azonban odaértem, elsőként az ötlött tisztán az eszembe, hogy korábban egyszer sem erre vezetett az utam a csónakomtól jövet vagy felé

menet. Azután beleléptem a lábnyomba, de az szemmel láthatólag nagyobb volt, mint az én lábam. Új gondolatok rajzották tele az elmémet. Annyi szent, hogy nemrégiben ember járt itt, és az nem én voltam. De ugyan ki? Ha pedig a sziget lakott, úgy bármikor meglephetnek. Riadtan gondoltam végig, milyen biztonsági lépéseket tegyek.

Milyen nevetséges tanácsokat ad a félelem! A józan ésszel ellenkezőket. Mindenekelőtt az a gondolat ötlött eszembe, hogy visszamegyek a tanyámra, kecskéimet szétkergetem, nehogy az ellenség rájuk bukkanjon, elpusztítom gabonaültetvényemet és a vidéki kunyhómat, ami nyomomra vezethetné az idegeneket, és behúzodom sziklaváramba, hogy ott nézsek elébe az elkövetkezendő veszélynek.

A parton tett újabb látogatást követő éjszaka szülte ezeket a gondolatokat. Az élmény, mely kiújította rettegésemet, most így tombolta ki magát. Az elmében keletkező félelem tízezerszer nagyobb, mint a szemmel látható dolgok keltette ijedtség. Ami a legrosszabb, most még az a menedékem is cserbenhagyott, amelyhez mindig bizvást menekülhettem az utóbbi évek során.

Zavaros gondolataim ébren tartottak egész éjszaka, míg reggelre annyira elfáradtam, hogy mély álomba merültem. Az álom jótevő volt, bölcsebben ébredtem a hosszú alvás után, és lecsillapodva mérlegeltem a helyzetemet. Elvégre is nem természetellenes dolog, hogy erre a gyümölcsöző és kellemes szigetre ember vetődik, hiszen ráadásul közel van a kontinenshez és ha nem is lakik itt senki, de akár valamely céllal, akár mert ide hajtja a vihar, bárki partra szállhat itt. Igaz, hogy a tizenöt év alatt, mióta itt élek, egy lelket sem láttam, de ez legfeljebb annyit jelent, hogy akik erre jártak, mihelyt valamiképpen módját ejtették, továbbálltak. Ami viszont azért lehetett, mert nem akaróztott hosszabban itt időzniük. Az egyetlen dolog tehát, amitől óvakodnom kellett, hogy ne találkozzam össze ezekkel a vademberekkel, illetve legyen egy biztonságos hely, ahová visszavonulhatok, ha megpillantom őket.

Most már nagyon bánni kezdtem, hogy sziklaváramba útra nyíló ajtót vágtam, mely kényelmes volt ugyan, de igen hamar szemébe tűnhetett az esetleg arra tévedőnek. Alapos megfontolás után úgy döntöttem, második erődfalat vonok a lakhelyem köré. Tizenkét évvel korábban két sor fát ültettem félkör alakban az erődömön kívül, amelyek azóta úgy megnőttek, hogy csak néhány cölöppel kellett kiegészíteni ahhoz, hogy falat képezzenek. A gerendákon kívül régi sodronykötelekkel és más egyéb anyagokkal egészítettem ki ezt a külső falat. Belülről a sáncot a barlang bővítési munkái során keletkezett földdel és kövekkel erősítettem meg. Ezek után hét akkora lyukat vájtam a falba, amelyeken kifértek a puskáim. A hajóról egykor hozott hét fegyver csöve nyúlt ki azokon. Állványra állítottam őket sorjában, úgy, mintha ágyúk lettek volna, ennek köszönhetően aztán két percen belül mind a hetet elsűthettem. Hónapokon át tartott ennek a falnak a készítése, de csak akkor éreztem újra biztonságban magamat, amikor felépült.

Végül tanyám elé a már említett, fűzfához hasonló fákról lemetszett vesszőket kezdtem ültetni egyre szélesebb területen. Ezekről tudtam, hogy gyorsan növekednek. Erődítményem és a faültetvény között szabadon hagytam egy nagy teret, ahová ha ellenség lépett volna, rögtön észreveszem. A facsemeték két év alatt sűrű bozótossá, hat év elteltével pedig olyan hatalmas erdővé gyarapodtak, amelyen szinte lehetetlen volt áthatolni. Ha idegenek vetődnek erre, sosem gondolták volna, hogy egy tanya van ezen a sűrű erdőn túl. Ami a sziklaerődbe ki- és bejárást illeti, azt két létra segítségével oldottam meg. Az első egy a sziklafal oldalában nem túl magasan kiugró sziklára vezetett, a másik erről a párkányról tovább, fel a sziklatetőre. A sziklának csak az az oldala volt erősen meredek, ahol az én barlangváram bújt meg, a másikon kényelmesen leereszkedhettem. Odakintről viszont senki nem juthatott be, ha elvettem a helyéről a két létrát.

Ilyen dolgokat vittem végbe saját biztonságom megőrzése végett. A félelmeimből eredő körültekintés ösztönzött minderre, de mint később kiderült, nem hasztalanul. Eközben az

erődítési munkálatokon kívül másra is volt gondom. Mindinkább beláttam, hogy milyen sokat köszönhetek kecskenyájamnak, és aggódva gondoltam arra, mihez kezdenék nélkülük, ha, például, valami ragályos betegség kezdene pusztítani közöttük.

Ahhoz, hogy megőrizsem ezt a bőséges táplálékforrásomat, két megoldás kínálkozott: az egyik, hogy találok még egy kényelmes barlangnak való helyet és akollá alakítom azt, ahová minden éjszaka beterelehetem a nyáját. A másik, hogy egymástól távol, lehetőleg rejtett helyen elkeríték két-három karámot, ahol elkülöníték, mondjuk egyenként fél tucat gidát, így ha a nyáj nagy részének baja is esne, viszonylag könnyen pótolhatom a hiányt. Bár tény, hogy ez a megoldás több munkát igényelt, mégis célravezetőbbnek tűnt.

Hozzáláttam, hogy feltárjam a sziget legeldugottabb helyeit, és a legalkalmasabbnak azt az erdős völgyet találtam, ahol egyszer eltévedtem a sziget túlszárnyjáról hazafelé menet. A félre-eső völgyet, amelynek jó nedves talaja volt, olyan sűrűn ölelték körbe a környező erdők, hogy már-már természetes zárt terület jött létre. Így aztán jóval kevesebb munkával célt értem, mint a korábbi legelők elkerítésekor.

* * *

Azonnal munkához láttam, és egy hónapon belül elkészültem a sövénykerítéssel. Ezután tíz fiatal nőténykecskét és két kecskebakot hajtottam belé, majd folytattam a kerítés javíthatását, míg éppolyan biztonságos nem lett, mint a másik. Ez már több időmet vette igénybe.

Két teljes év folyt le, mióta azt a bizonyos emberi lábnyomot láttam. Az említett rengeteg fáradozás is mind egyetlen lábnyom miatt történt, hiszen élő ember azóta sem került a szemem elé. Mi tagadás, ez a két év a korábbiaknál sokkal több gondot és aggodalmat okozott nekem. Bármiként küzdöttem is a gondolat ellen, újra meg újra visszatért a fenyegetettség érzete, és még vallásos beállítottságom is jelentős csorbát szenvedett miatta. Ritkán voltam olyan lelkiállapotban, hogy békés alázattal megadjam a Teremtőnek járó tiszteletet. Ha imádkoztam, haláltól rettegő szívvel és elmével tettem azt, és az odaadásnak ez a formája bizony kevésbé üdvös.

Teendőim elvégzésével nem hagytam fel. Miután az egyik új karám elkészült, elindultam, hogy helyet keressek egy másiknak. Eközben eljutottam eddigi kalandozásaim legnyugatibb pontjára, és egyszer csak úgy rémlett, hogy a tenger sima hátán, nagy távolságban, egy ladikot látok. A kapitány hajósládájából származó távcsővem sajnos nem volt nálam. Szabad szemmel pedig addig néztem, míg minden elmosódott a szemem előtt. Úgy döntöttem, hogy nem jövök el többé távcső nélkül otthonról.

Továbbhaladva leereszkedtem a hegyről és elérkeztem a sziget csúcsához, ahol most végre meggyőződhettem róla, hogy az idegen emberi lábnyom a szigeten egyáltalán nem volt szokatlan jelenség. Csak én hittem annak, mert a szigetnek azon az oldalán éltem, ahová a vademberek sosem látogattak el, azon a partszakaszon viszont, ahol most jártam, tudtomon kívül, rendszeresen kikötöttek a szárazföldről kicsit messzebb elkalandozó kenuk. Utasaik, a kannibál bennszülöttek gyakran hozták ide a csatákban ejtett foglyaikat, hogy szörnyű szokásaikhoz híven itt megöljék és megegyék azokat.

Mondom, amikor a hegyről leereszkedve elértem a sziget délnyugati csúcsához, olyan látvány tárult elém, amelytől zavar és döbbenet lett rajtam úrrá. Elöttem a földön koponyák, kar, láb és egyéb embercsontok heverték szanaszét. Jól látható volt a táborúz helye is, valamint egy a földbe ásott kör alakú mélyedés, amelyet a vadak alighanem embertelen lakomáik lebonyolítására használtak.

Annyira elborzadtam a látványtól, hogy hosszú időre elhagyott még a veszélyérzetem is. Addig csak rémmesékben olvastam efféle pokoli kegyetlenségről, az emberi természet ilyen

lealjasodásáról, de szemtől szembe látni mindezt, iszonyú volt. El kellett fordulnom, mert rosszul lettem, és csak azért nem ájultam el, mert a természet hirtelen elemi erővel szabadította fel a gyomromból a feszültséget. A hányást követően kicsit megkönnyebbültem, de egy percig sem bírtam tovább ezen a helyen maradni. Amilyen gyorsan a lábam bírta, elindultam hegynek fel, hazafelé.

Amikor már jó darabon eltávolodtam a parttól, megálltam, hogy megpróbáljam feldolgozni a látottakat. Mire továbbindultam, már újra felbuzgott bennem az Istent dicsérő imádság. Valóban nagyon jóságos volt irántam, hogy különválasztott ezektől az elvetemült fenevadaktól. Számkivetett helyzetemben annyi mindennel ellátott, de a legnagyobb adomány mégis az a tudat volt, amelyet újra és újra megerősített bennem, vagyis hogy számíthatok az áldására.

Hálával telt szívvel érkeztem meg az erődömbé, amelyben most a korábbiaknál sokkal nyugodtabbnak éreztem magam, mert tudtam, hogy ezek a hitvány férgék sosem járnak be a szigetet, zsákmány után kutatva. Nyilvánvalóan jártak már a közeli, sűrű erdővel borított területeken, és nem gondolták, hogy azon túl van bármi is, ami a hasznukra lehetne. Tizennyolc évet töltöttem el itt úgy, hogy eggyel sem találkoztam közülük és újabb tizennyolc évet leélhetek ugyanígy, ha nem mutatkozom előttük, amit szándékomban is állt betartani. Csak a kannibáloknál nemesebb lényeknek voltam hajlandó felfedni az otléteimet, feltéve ha erre vetődnek ilyenek.

Olyan undor és szomorúság fogott el az állatias vademberekkel és emberevő szertartásaikkal kapcsolatban, hogy ettől az időtől kezdve csaknem két évig alig hagytam el saját területemet. Saját területemen a három ültetvényemet, az erődömet, vidéki birtokomat és az erdei karámot értem. Viszolyogtam a gondolattól is, hogy megpillanthatom őket vagy szertartásaik képében magát az ördögöt. Mind ez idő alatt egyszer sem látogattam meg csónakomat, de újra fontolóra vettem, hogy másikat készítek. Az előbbivel már úgysem vitorlázhattam volna vissza a lakhelyemre anélkül, hogy kockáztatnám a vademberekkel való találkozást. Akkor viszont elfognának és a többi legyőzött sorsára jutnék. Végül az idő múlása segített beletörődnöm ebbe a helyzetbe is, és teljesen visszatértem a korábbi életvitelhez, azzal a különbséggel, hogy óvatosabb voltam és körültekintőbb, különösen arra vigyáztam, nehogy elsűnsem a puskámat barangolásaim közben.

Bölcs dolognak bizonyult, hogy kecskenyáját neveltem és így nem kellett többé vadásznom. Ha mégis el akartam ejteni egyet-egyet, csapdákat és hurkot használtam. Bár a legutóbbi szörnyű élményem óta újabb két év telt el és az alatt egyszer sem sütöttem el a fegyveremet, mégsem feledkeztem meg arról, hogy a puskán kívül még két pisztolyt vegyek magamhoz, ha elmentem hazulról. Ráadásnak egy jókora vadászkést fentem ki, és kard gyanánt, hüvely nélkül a derekamra kötöttem. Meg kell hagyni, elég ijesztő látványt kelthettem így.

Mostani helyzetem, amelyet jelentősen meghatározott a tény, hogy ezek az emberállatok itt táborozhatnak a közelemben, sok korábbi, kényelmem fejlesztésével kapcsolatos tervemre rányomta a bélyegét. Korábban többek között azon is törtem a fejem, hogy felcsapok sörfőzőnek, és az árpából malátát, abból pedig kellemes italt készítek magamnak. Szeszéyes gondolat volt, és bár elsőre nem tűnt bonyolultnak, sok minden hiányzott hozzá: hordó, amiben a sört tarthattam volna és amit évekkal előbb sehogy sem sikerült elkészítenem, továbbá komló, élesztő és üst. Mégis úgy érzem, hogy ha kellő időt fordítok rá, szokott kitarásom végül sikerre vezetett volna. A jelenlegi körülmények között, sajnos, ezt nem volt módom igazolni.

Találékonyságomat most más területen próbáltam kamatoztatni. Néha majd szétrepedt a fejem a sok tervelgetéstől: mindenáron szerettem volna a gazok közül néhányat megölni, lehetőleg akkor, mikor éppen áldozataiknak esnek vadállati dühvel, hogy a szerencsétleneket megszabadíthatnám. Terveim nagyobb szabásúak voltak, mint maga az elvégzendő feladat, de ahhoz,

hogy valóban elrémítsem őket vagy végezzek néhányukkal, mindenféle tervtől függetlenül, szembe kellett volna szállnom velük. De mire juthattam egymagam húsz-harminc fenevaddal szemben, akik mérges nyilaikkal vagy dárdáikkal éppolyan biztosan céloznak, mint én a puskámmal?

Bizony, még az is eszembe jutott, hogy azon a helyen, ahova ők lakmározni járnak el, gödröt ások, és néhány kilogramm lőport rejtek el, hogy amikor meggyújtják pogány tábortüzüket, hadd repüljenek mindenestül a levegőbe... Az ám, csak hogy erre a célra legalább két-három kilogramm lőpor kellene, nekem pedig összes maradék készletem kevesebb, mint egy kis hordónyi. Az is lehet, hogy fel sem robban időben, de ha mégis, talán kárt sem tenne a vadakban és még kevésbé biztos, hogy végképp elriasztja őket erről a helyről.

Az újabb tervem ez volt: Lesbe állok valami biztos helyen három kétcsövű puskámmal, három pisztolyommal, meg élesre fent kardommal. Amikor összetömörültek vérengző szer-tartásukhoz, közéjük lövök, úgy, hogy lövésenként legalább kettőt-hármat leterítsek – s mikor már jól megritkítottam őket, rajtuk ütök pisztollyal, karddal. Meg voltam róla győződve, hogy ha húszan lennének is, minddel végeznék. Ezzel a gondolattal néhány hétre úgy elteltem, hogy néha még álmomban is lerohantam őket.

Olyannyira komolyan vettem az elképzelésemet, hogy több napot szántam egy megfelelő leshely kiválasztására, ahonnan figyelhetem őket. Gyakran ellátogattam az ördögi ünnepek helyszínére. De bármennyire is fűtött a bosszú és vágytam kardélre hányni közülük húsz-harmincat, a borzadály, amely a helyszínen a kannibál lakomák maradványainak láttán rám tört, elapasztotta vérszomjas kedvemet. Végül találtam egy alkalmas helyet a hegyoldalban, ahol biztonságban figyelhettem, mikor közelednek a csónakjaikon. Ezután, a partraszállásukat megelőzve, elrejtőzhettem a sűrű erdős rész egyik fájának üregében, amely teljesen eltakarta. Véres ténykedésüket figyelve innen pontosan célba vehettem őket, úgy, hogy lehetetlen lett volna mellé lőnöm és hármat-négyet biztosan megsebesítek az első lövéssel.

Így akartam tehát végrehajtani a támadást, amelyhez elő is készítettem a két muskétát és a vadászfegyveremet. Előbbieket több apró és néhány nagyobb, pisztolygolyó méretű lövedékkal töltöttem meg, a vadászfegyverbe pedig a legnagyobb méretű sörétet helyeztem. A pisztolyaimat egyenként négy golyóval töltöttem meg, és minden fegyverhez vettem magam mellé tartalék muníciót. Ezzel fel is készültem a vállalkozásomra.

Most, hogy minden rendelkezésemre állt a tervem gyakorlati megvalósításához, reggelente rendszeresen látogatást tettem a sziget csúcsához közeli hegytetőn, amely a váramtól mintegy öt kilométerre volt. Figyeltem, látok-e csónakokat a partnál vagy a sziget felé közeledni. Két-három hónapig tartó éber őrködés után azonban kezdtem belefáradni a sikertelenségbe. Ez idő alatt nem csak a part közelében, de az egész óceánon – vagy ameddig csak a távcsövemmel elláttam – sem tűnt fel semmilyen jármű.

Mialatt rendszeresen eljártam a hegyre, folyton elevenen tartottam magamban a tervet, hogy végzek húsz-harminc bennszülöttel, akiknek a kegyetlensége annyira felbőszített, hogy azóta kétely sem merült fel bennem a tervem jogosságát illetően. Holott jobban belegondolva, nem pusztán kedvtelésből folytatták e természetellenes gyakorlatot, hanem sokkal inkább a saját természetes ösztöneiktől hajtva. Istentől elhagyottan, évszázadokon át hódoltak ennek a pokoli hagyománynak.

Most, hogy lassan elcsigázott az eredménytelen várakozás, magáról a jelenségről alkotott véleményem is változni kezdett. Higgadtan kezdtem mérlegelni, hogy miért is acsarkodnék én a kannibálok ellen, milyen hatalom jelölt ki, hogy végrehajtója legyek egy büntetésnek, olyan tettért, amit eddig Isten is büntetlenül hagyott. Azt nem tudhattam, mit ítél Isten erről a dologról, de kezdtem úgy érezni, hogy nem lenne jogos beleavatkoznom egy ilyen,

rajtam kívül álló eseménybe. Kétségetlen, hogy ezek az emberek nem bűnként élik meg, amit elkövetnek, mint ahogy azt sem tudják, hogy tettükkel isteni igazságszolgáltatást vonnak magukra. Hiszen ők úgy ölik és falják fel az embert, ahogy a művelt európai is leöli az ürüt és megeszi a húsát. Amikor jobban belegondoltam, rájöttem, hogy ezek az emberek semmivel sem vétkesebbek, mint mondjuk azok a keresztény gyilkosok, akik gyakran kivégzik a csatában ejtett hadifoglyokat.

A következő ellenérvem a megtámadásukkal kapcsolatban az volt, hogy bármilyen kegyetlenek is egymással szemben, nekem még sosem ártottak. Ha másként történt volna, mondjuk fenyeget engem a jelenlétük, akkor lenne értelme rájuk rontanom, de mivel jelenleg nem tudtak rólam, nem is árhattak nekem. Ilyen körülmények között megtámadni őket, hasonlítana azokhoz a rémtettekhez, amiket a spanyolok vittek végbe Amerikában, kiirtva emberek millióit.

Ezen megfontolások alapján lassanként kezdtem belátni, hogy helytelen volt a bennszülöttek megtámadása mellett dönteni, mert az önvédelmen kívül erre más okom nem nagyon lehetne. De védekezni csak akkor kell, ha felfedem magam előttük, például úgy, hogy rájuk támadok. Ilyen szempontból a támadással leginkább a magam pusztulását segíteném elő. Mindegyiküket úgysem irhatnám ki, s ha csak egyetlenegy is megszabadul közülük: bizony a nyakamra hoz egy egész törzset, és végül a kannibálok bosszújának áldozatául esem.

A végső megállapítás részemről tehát az volt, hogy nem lenne bölcs eljárás beleártanom magam ebbe az ügybe. Inkább megpróbállok továbbra is rejtve maradni, és azon igyekszem, hogy egyetlen árulkodó jellel se fedjem fel az otléteimet. Vallásos gondolkodásom is e megfontolt következtetést támogatta, és elvetette a velem szemben vétlen emberek legyilkolását. Az egymással szemben elkövetett bűneikért majd Isten előtt kell számot adniuk. Nagy megelégedéssel vettem tudomásul, hogy már nem vágyom elkövetni azt a tettet, amely egyenlő lett volna a szándékos gyilkossággal. Térdre borulva mondtam hálát az Úrnak, amiért nem hagyta, hogy ilyen bűnbe essek, és védelmét kértem a barbárokkal szemben.

* * *

Felismerésemnek megfelelően éltem a következő egy év során. Nem hozott kísértésbe semmiféle kínálkozó alkalom, hogy a kannibálokra leskelődjem. Nem kívántam, hogy kiújuljanak velük kapcsolatos gondolataim vagy a tetteik látványától újra bosszúszomjássá váljak. Az egyetlen dolgom, ami a szigetnek azon a részén maradt, hogy elhozom a ladikomat onnan, ahol addig rejtve állt és ahol esetleg a partra szálló vadaknak a szemébe ötölhetne. Ezt meg is tettem, és a sziget keleti csúcsánál rejtettem el. Volt ott a meredek sziklapartnak egy jól védett kis öble, ahova kenu az áramlatok miatt el nem juthatott. A csónakból magamhoz vettem mindazt, ami hozzá tarozott és árulkodó jel lehetett volna, így az árbocot, a vitorlát és a horgonyt, vagy helyesebben a vasat, amit horgonyként használtam.

Az eddiginél is visszahúzódóbb életet éltem, ritkán hagytam el az otthonomat és csakis olyankor, ha elengedhetetlen dolgom akadt, például meg kellett fejnem a kecskéimet vagy gondoskodnom az erdő közepén tartott kisebb nyájamról, mely a szigetnek azon az oldalán helyezkedett el, ahol semmilyen veszély nem fenyegetett. Abban biztos voltam, hogy az ideérkező vadembereknek nem áll szándékában felderíteni a szigetet, és így nem barangolnak messzire a parttól. Meggyőződésem volt az is, hogy mióta tudomást szereztem a látogatásokról, szintén számos alkalommal jöttek el ide, és még utólag is rémület fogott el, ha arra gondoltam, mi lett volna a sorsom, ha akkor futok a karjaikba, amikor még egyetlen apró sörétes fegyveremmel gyanútlanul jártam a vidéket, igyekezővén feltárni annak rejtett adottságait. Mekkora meglepetésben lett volna részem, ha egyetlen emberi lábnyom helyett tizenöt-húsz fűrge lábú bennszülöttel találom szemben magam, akik elől hiába is próbálok menekülni.

Miközben azon töprengtem, mit is tehettem volna akkoriban ellenük, néha a mély csüggedtség állapotába kerültem, annak ellenére is, hogy tudtam, mostanra már sokkal felkészültebb vagyok a korábbiaknál. Ezeknek a melankólia jellemezte időszakoknak azonban mindig a gondviselés iránti hálaérzet gondolata vetett végett. Hiszen ezáltal olyan veszedelmek elől szabadulhattam meg, amelyeket egyedül megoldani nem lett volna erőm és amelyek létezéséről fogalmam sem volt.

Ez a fajta emelkedettebb szemléletmód nem volt idegen tőlem, azóta lett sajátom, mióta a mennybéliek kegyelmét először felismertem. Csodálatos, hogy néha úgy menekülünk meg az élet veszélyei elől, hogy közben nem is sejtjük, miszerint ki voltunk téve nekik. Válaszúton, időnként akár szándékunk és kötelességünk ellenére is, inkább egy furcsa, ismeretlen eredetű sugallatnak engedelmessékedünk, és csak később derül ki, hogy ha nem így tettünk volna, a vesztünkbe rohanunk. Ezek a megtapasztalások sarkalltak arra, hogy ha bármikor is hasonló megmagyarázhatatlan késztetést éreztem, mindig engedelmessékedtem ennek. Életem során számos alkalommal sikert hozott ez a szemlélet, de különösen a szigeten töltött magányos éveim során látszott beigazolódni. Bölcsességre szert tenni sosem késő, ezért tanácsolom mindenkinek, aki felelős életet él, amelyet rendkívüli események tarkítanak, hogy hagyja magát e láthatatlan tudás által vezérelni.

Természetes dolog, hogy az állandó veszély közepette óvatosságom még inkább fokozódott. Nem törtem magam, hogy természet adta találékonyságomat újabb kényelmi célok szolgálataiba állítsam. Most még a táplálékomnál is komolyabban foglalkoztatott a biztonságom. Ha csak egy-egy fát kellett is levágnom, előbb körülnéztem s a fejszecsapás zajára megriadtam a gondolattól, vajon nem hallja-e valaki más. Még a szögek beverése miatt is aggódtam. A fegyveremet semmi szín alatt nem sütöttem volna el, és még ennél is óvatosabb voltam a tűzgyújtást illetően, mert a füst messziről elárulhatott. Felkerestem a legsűrűbb erdőt, s ott égettem a konyhámra szükséges szenet új lakrészem közelében, amelyre véletlenül tettem szert.

Amint egy nap gallyakat tördeltem a sziklák tövében, egy vastag törzsű fa tövénél, nagy meglepetésemre egy barlang szájára bukkantam. Olyan sötét és mély volt, hogy alighanem egyetlen vadember sem merészkedett volna be oda, csak olyasvalaki, aki biztonságos, nyugalmas helyre vágyik, mint én. A bejárat kissé szűk volt, de kíváncsi természetem számára ez nem jelenthetett akadályt. Odabent nagy térre bukkantam, a barlang magassága talán kétszer meghaladta az én testmagasságomat. Bevallom azonban, nem töltöttem túl sok időt a szemrevételezésével. Egyszer csak a vaksötétből egy villogó szempár szegeződött rám. Nem tudtam, hogy emberé vagy ördögé lehet-e. Kihátráltam a barlangból. Odakint kis idő elteltével dorgálni kezdtem magam. Aki képes húsz évig egyedül elélni egy szigeten, gondoltam, az miért ijedne meg akár az ördögtől is? Aligha lehet a barlangban bármi, ami külsőre nálam rémisztőbb lenne.

A kezembe vettem egy parázsló ágat, és visszatértem a barlang belsejébe. De alig léptem odabenn hármat, amikor újra rémülten kellett megállnom, mert kínos nyöszörgő hang hallatszott bentről, mintha egy ember vívódna nagy betegségben. Aztán még egyszer ugyanaz. A homlokom verejtékezni kezdett, és ha lett volna rajtam fejfedő, a hajszálaim most biztosan megemelik azt. De biztatni kezdtem magam, hogy Isten mindenütt jelen van és megvéd, ha szükségem lesz rá, majd fáklyámat megcsóválva előbbre léptem. A parázsló ág fényénél megpillantottam egy ijesztő méretű vad bakkecskét, a legnagyobbat, amit eddig a szigeten láttam. Az öreg állat a végkimerüléssel küzdött és élete utolsó perceit élte.

Megérintettem a lábammal, mert gondoltam, megpróbálom kivezetni, de az állatnak nem volt immár jártányi ereje sem. Belenyugodtam hát, hogy holtában is ott fog maradni. Ha engem megijesztett, legalább a betolakodó vadembereket is elrémisztheti. Most, hogy a meglepeté-

sem elmúlt, körülnézegettem a barlangban. Nem volt annak a legalább négy méter hosszú sziklaüregnek semmi formája. A túlsó végén egy szűk járat vezetett tovább, nem tudni, hová. Csak négykézláb kúszhattam volna be oda, és mivel a nálam lévő fahasáb már alig parázslott, úgy döntöttem, elhalasztom az újabb kalandot. Úgy terveztem, másnap jobban felszerelve megint eljövök.

Így is történt. A magam készítette tűzszerszámmal és hat nagy gyertyával tértem vissza a helyszínre. A gyújtószerszámot régi puskalakatból módoltam ki, a gyertyákat pedig kecskeszírből készítettem, és kötélmaradékokat használtam gyertyabélnek. Odabenn a szűk járatnál térdre ereszkedtem, és négykézláb kúsztam több mint három méteren át. Közben eszembe jutott, hogy elég vakmerő vállalkozásba fogtam, mert nem tudhattam, milyen messzire vezet ez a járat, és mi vár rám azon túl. De hirtelen egy jókora barlangba értem, melynek a magassága úgy hét méter lehetett. A legszebb látvány tárult elém, amiben eddig a szigeten részem volt. A barlang falai és boltozata szikrázva verték vissza gyertyám fényét, mintha csupa aranyból és drágakőből lettek volna, hogy valójában mi volt ez, nem tudtam.

A barlang teljesen sötét volt ugyan, mégis kellemesebb hely, mint amire számíthattam. A padlózatát fővenyszőnyeg borította, mely száraz volt és egyenletes. Mérges csúszómászóknak nyoma sem volt benne, és a falai vagy a mennyezete sem volt nedves. A bejárat nyílás kissé kényelmetlen ugyan, de biztonság szempontjából annál jobb. Nagyon örültem a felfedezésemnek. Már tudtam is, hogy mire használom fel: kincseskamrára lesz ez a barlang, ide hordom ingóságom minden tartalék eszközét. Két vadászpuskát a háromból, és a nyolc muskétám közül is hármat, a maradék öt otthon, erődöm lőrésénél állt ellenséges támadás esetére tüzelésre készen.

Összes lőporkészletemet is ide szállítottam át. Úgy esett, hogy hosszú évek múltán kinyitottam azt a puskaaporos hordót, amely átázott a tengerben, és meg kellett állapítanom, hogy a víz csak a hordó falaihoz közel lévő lőport járta át öt-tíz centiméter vastagon. Ez megkeményedett, és így belül épen őrizte meg a por nagy részét. Örömteli felfedezés volt ez a számomra, hiszen a hordó közepén úgy harminc kilogramm ép lőporra leltem. A barlang felfedezése után, biztonsági okokból, otthon sosem tartottam egy-másfél kilónál több puskaport. De a barlangba szállítottam át a golyókészítésre alkalmas maradék ólmomat is.

Kedvem szottyant magamat olyan fajta óriásnak tartani, kik barlangokban tanyáztak s kikről hősi mondák jártak hajdanában szájról szájra. Meggyőződésemm volt, hogy most már, ha ötszáz bennszülött hajszolna is, akkor sem bukkanhatnának rám. Vagy ha mégis, képtelenek lennének hatékony támadást indítani ellenem.

Huszonhárom éve már, hogy e szigeten laktam, s ha attól nem féltem volna, hogy a kannibálok nyomomra bukkanak, békén maradhattam volna akár életem fogytáig, hadd várjon itt rám az a sors, mely a vén kecskebakot megszabadította az árnyékvilágból. Kisebb szórakozási módot is találtam néha magamnak. Például Pollt taníttattam a beszédre olyan sikerrel, amely nagy öröömre szolgált. Azt hiszem, madár még soha nem beszélt könnyedebben, nem csoda, hiszen huszonhat éven át éltünk együtt, és nem tudom, utána mennyit élhetett még, de azt mondják, egyes braziliai papagájok akár száz évig is élnek. A kutyám nem kevesebb, mint tizenhat éven át volt kedves és hű társam, és végkimerülésben múlt ki. Ami a macskáimat illeti, mint mondtam már, olyan mértékben elszaporodtak, hogy kártevő viselkedésük miatt egy ideig irtanom kellett őket. A többi aztán az erdőkbe menekült, a két öreg kimúlt, és csak két-három szelíd kedvencem maradt velem. A kölykeiket vízbe öltem. Két-három gidácskát is neveltem mindig magamnál, szelíd, kezes állatok voltak, a markomból ettek, s lépten-nyomon követtek mindenütt. Az okos papagájon kívül még kettőt tartottam a házamnál, amelyek szintén beszédesek voltak, de egyik sem szólított olyan szépen a nevemen, mint az öreg kedvenc. Igaz, tanításukkal sem bíbelődtem annyit. Volt még néhány tengeri

madaram – előttem ismeretlen fajtájúak –, melyek fiókák voltak, mikor rabul ejtettem őket, később, mikor megtollasodtak, lenyírtam a szárnyaikat s nagyon hozzám szoktak. Ott fészkeltek utódaikkal tanyám közelében a bokorban, és nagy meglepedésemre mindennap láttam őket. Mondom, tehát, nagyon elégedett életem volna, ha a kannibálok közelsége nem fenyeget.

Életünk során gyakran éppen azok a dolgok válnak előnyünkre, amelyektől a legjobban tartottunk és a leginkább vágytunk elkerülni azokat. Különös életem során számos példa érzékelte ezt, legszembeötlőbben mégis szigeti életem utolsó néhány éve szolgált bizonyoságul.

* * *

A szigeten tartózkodásom huszonharmadik évének decemberét jegyeztem. Tél helyett éppen aratás ideje volt, s én egész napokon át a szántóföldjeimen dolgoztam. Egy reggel nagyon korán találtam kimenni a mezőre. Alighogy pirkadt. Amikor odaértem a szántóföldemhez, onnan alig félórai járásra, a parton tüzet pillantottam meg, mégpedig nagy meghökkenésemre a szigetnek nem azon a részén, ahol korábban kannibálok nyomaira bukkantam, hanem azon az oldalon, ahol jómagam éltem.

Megdöbbenésemet követően jól elrejtöztem, és szertekémleni sem mertem, nehogy észrevegyen valaki. Gyötört az aggodalom, hogy ha a vadak beljebb kalandoznak, megláthatják a gabonaföldjeimet, a learatott és kötözött kéréket vagy más dolgokkal találkozhatnak, amelyek a kezeim nyomát viselik magukon. Hazasiettem az erődömbe, nagy sebtében elrejtettem minden tárgyat, ami elárulhatott volna. Leszedtem a létrákat, és bevontam a barlangba.

Ezután készülődni kezdtem, hogy megvédjem magam. Megtöltöttem minden puskámat, pisztolyomat, és elszántam magam, hogy ha kell, az utolsó lélegzetemig küzdök. Nem feledkeztem meg az Istenbe vetett bizalomról sem, hozzá fohászkodtam, hogy mentsen meg a barbárok kezei közül. Két óra telt el és kezdtem egyre türelmetlenebbé válni, mivel, kémeim nem lévén, nem tudtam, mi folyik odakinn.

Kis ideig még töprengtem, mitévő legyek, majd úgy döntöttem, nem ülök tétlenül tovább. Nosza, felkaptam egy létrát, a szikla oldalának támasztottam, felkapaszkodtam rajta a kiszögellésre, onnan pedig tovább a sziklatetőre. Elővettem a látcsövemet, és kémlelni kezdtem az említett partszakaszt. Legalább kilenc meztelen vadembert láttam egy kis tűz körül üldögélni. A tűz aligha azt a célt szolgálta, hogy melegítsen, hiszen így is nagy volt a hőség, sokkal inkább barbár ebédjükhöz sütöttek fölötte emberhúst.

A tengerparton két kenu vesztegelt kikötve. Éppen apály volt, és úgy tűnt, indulásukkal a dagály idejéig várnak. Eleinte nagy volt a zavarom, különösen amiatt, hogy ezek a bennszülöttek a szigetnek azon a partján tartózkodtak, amelynek a közelében én is élek, de aztán kezdtem kicsit megnyugodni, mert rájöttem, hogy ezen a parton csak dagály alkalmával köthet ki a kenu, így hát a jövőre nézve apály idején nagyobb biztonságban járhatok dolgaim után, ha ugyanilyen kenut nem pillantok meg a tengerparton.

Számításaim beigazolódtak, amint megjött a dagály, csónakba ültek és eleveztek. Megfigyeltem még, hogy indulásuk előtt körülbelül egy órán át táncoltak. Ebből a távolságból a távcsöveimmel láttam a mozdulataikat és azt is, hogy teljesen meztelenek, de hogy milyen nemből valók, azt nem.

Amint eltávolodtak, fogtam két puskát, két pisztolyt, a törömet, és arra a helyre siettem, ahol először felfedeztem a szigetre látogató kannibálok jeleit. Felszerelésem miatt legalább két órámba telt, amire odaértem a hegytetőre, ahonnan három további kenut pillantottam meg a tengeren. A benne ülő vademberek a szárazföld felé eveztek.

Ez újra ijedelemmel töltött el, akárcsak az látvány, ami a parton fogadott. A borzalom nyomai: vér, csontok és emberi húsdarabok mindenfelé, a felfalt áldozatok szörnyű maradványai. Mindez olyan mértékű felháborodással töltött el, hogy kiújult a bosszúvágyam és úgy éreztem, legközelebb el kell pusztítanom őket, akárhányan legyenek is. Nyilvánvalóvá vált, hogy a szigeten tett látogatásaik nem túl gyakoriak, hiszen tizenöt hónap telt el következő érkezésükig. Ez idő alatt sem őket, sem ittlétükről árulkodó jeleket nem láttam. Az esős évszakok során aligha merészkedtek ilyen messzire a szárazföldtől. Mégis egész idő alatt kényelmetlenül éreztem magam, attól tartottam, hogy egyszer csak meglepetésszerűen rám törnek. Innen ered azon észrevételem, hogy a rossz dolgok eljövételétől rettegni kínosabb, mint átélni azokat.

A másik érzés, ami mind ez idő alatt foglalkoztatott, az a gyilkolási vágy volt és ahelyett, hogy hasznosabb elfoglaltsággal töltöttem volna az időmet, azt próbáltam kiötlölni, hogyan támadjak rájuk következő alkalommal. Előnyömre válna, ha két részre szakadnának, mint legutóbb. Most már azt sem vettem számításba, hogy ha le is győznék egy tíz-tizenkét fős csoportot, másnap, egy hét vagy egy hónap múltán újjal kellene végeznem, és a viselkedésem hamarosan éppolyan állatiassá válna, mint az ő emberevő szokásaik. Eközben persze továbbra is aggasztott, hogy ezeknek a kegyetlen szörnyeknek a kezei közé kerülhetek, és ahányszor csak elmentem otthonról, mindig nagy gonddal tekingettem magam köré. Újra meg újra hálát adtam érte, hogy kecskenyáját tarthatok, és nem kell fegyverdörrenéssel felriasztanom az esetleg a közelben ólálkodó kannibálokat, mert akkor előbb-utóbb olyan túlerővel kellene szembenéznem, amellyel képtelen lennék megbirkózni.

Hanem a sors úgy akarta, hogy egy év és három hónapon át egyetlen bennszülöttet se lássak. Lehet, hogy jártak itt egy-két alkalommal, de vagy nem ütöttek táborot vagy egyszerűen nem találkoztam a nyomaikkal. Végül huszonnegyedik szigeti életévem május hónapjában rendkívüli találkozásom volt velük, amelyet majd annak rendje szerint elmondok.

Az említett tizenöt hónap során nagyon nyugtalan voltam, még éjszaka az álmaimban is. Annak képei vetültek elém, hogyan ölöm meg a vadembereket és hogyan igazolom magam előtt tettem jogosságát. A következő eseményt azonban nem álmodtam. A naptár szerint, amelyet még mindig a táblámon jelöltem, május tizenhatodika lehetett, nagy vihar tombolt, dörgött, villámlott egész nap. Éppen a Bibliát olvastam, amikor egy fegyverdörrenésre lettem figyelmes, mely, úgy véltem, a tenger felől jött.

A meglepetésem és az utána következő gondolataim különböztek minden eddigitől, mint ahogy a jelenség is, amelynek fültanúja voltam. Az elképzelhető legnagyobb kapkodással támasztottam a létrámat a sziklafalnak, majd húztam fel magam mögött és másztam tovább a sziklatetőre. Amikor felértem, ismét lövés dörrent, most már egészen jól hallottam, hogy a tengeren löttek, még hozzá abból az irányból, ahol az áramlat elragadta a csónakomat.

Kétségtelennek tűnt, hogy valamely veszélybe került hajó hívott segítséget, feltehetően egy másik vele együtt úton lévő hajótól. Rögtön felmerült bennem, hogy ha én nem is segíthetek nekik, talán ők segíthetnek rajtam. Nem tanakodtam sokat, hanem sebtében fát hordottam rakásra, s a nagy szél dacára meg akartam gyújtani. A fa száraz volt és így könnyen lángra kapott, és bár tombolt a szél, a láng mégis magasra fellobogott. Biztos voltam benne, hogy ha hajó van a közelben, arról látniuk kell a tüzet. Úgy látszott, valóban észrevették, mert egymás után több lövés rázta meg a levegőt az iménti irányból. Egész éjjel élesztettem a tüzet. Már fent járt a nap, amikorra kitisztult a levegő, és ekkor messze valami nagy tárgyat pillantottam meg keleti irányban a tengeren, de olyan messze volt, hogy távcsővel sem tudtam megállapítani, hogy hajótest lehet-e vagy valami más.

A nap során többször újra szemügyre vettem és láttam, hogy mozdulatlan, így arra a következtetésre jutottam, hogy egy horgonyzó hajót látok. Nem volt tovább maradásom otthon. Kaptam a puskámat s elindultam a tengerpartra, azokhoz a sziklákhöz, amelyeknél korábban az áramlattal kellett megküzdenem. Amikor felértem a közeli dombra, a mostanra kitisztult időben, nagy szomorúságomra, jól láthattam egy sziklazátonyra futott hajó roncsait.

Korábban én az életemet köszönhettem az egyik ilyen sziklának, mely vissza, a part felé terelte az engem messze sodró áramlat egy részét, de ami az egyiknek menekülést jelent, az a másikra pusztulást hozhat. Úgy tűnik, a hajót és e vidéken járatlan utasait az erős északkeleti szél sodorhatta a víz alatti sziklákra. Ha látták volna maguk előtt a szigetet, a hajó utasai alighanem megpróbálnak csónakkal a szigetre menekülni, különösen, ha észreveszik a jelző-tüzemet. Ez aztán további gondolatokat vetett fel bennem. Talán a tüzet látván csónakba szálltak, és a nagy hullámok partra vetették őket, talán a hajó már korábban elvesztette a csónakját, mint ahogy az időnként megesik, vagy talán volt egy másik hajó is a társaságukban, amely a segélyhívásra ideérkezett, felvette és magával vitte ennek az utasait. Az is lehet, hogy amikor csónakjukban vízre szálltak, az áramlat, amellyel nekem dolgom volt, magával ragadta őket is és kisodorta a nyílt óceánra, pusztulásukat hozva. Mostanra pedig talán már éheznek, és egymást falják fel.

Mindez persze csak találgatás volt, a legtöbb, amit tehettem, hogy sajnálatot tanúsítok a szerencsétlenül járt emberek iránt. Persze, ez egyben újabb alkalom is volt arra, hogy hálát adjak az Úrnak a nagylelkű és bőkezű bánásmódért. Most már két hajó futott zátonyra ennél a szigetnél, és legénységük közül egyetlen ember maradt életben, én. Ez is bizonyította, hogy bármilyen kilátástalannak tűnő sorsot szánt nekünk az isteni gondviselés, mindig van miért hálásnak lennünk, hiszen lehetnek olyanok, akik még nálunk is rosszabbul jártak.

Így történhetett ez a zátonyra futott hajó utasaival is. Pedig, uramfia, de nagy boldogság lett volna az rám nézve, ha e puszta szigeten magamfajta emberrel találkozhatok. Semmiféle jelét nem láttam azonban annak, hogy ez lehetséges. Az egyedüllét kínja kezdett bántani.

– Ó, ha csak egy-két vagy legalább csak egy ember lenne a hajó utasai közül, aki megmenekült, aki társam lehetne itt a szigeten, akihez szólhatnék, és akivel beszélgethetnék – fakadtam ki.

Vannak az ember gondolkodásában olyan apró csendes áramlatok, amelyek valamilyen külső jelenség hatására egyszer csak rendkívüli erőre kapnak és lehetetlen lesz őket megállítani. Ilyen volt most az én vágyam, hogy egy túlélőt találjak.

– Bárcsak lenne egy! – ismételtettem szüntelenül. Közben néha önkéntelenül is fohászra kulcsoltam a kezem, és az izgatottságtól rendkívüli feszültség költözött belém.

Talán ezeknek a hajósoknak a sorsa, talán az enyém rendelte így, de nem leltem társaságra a hajó szerencsétlenségét követően. Azt sem tudtam meg soha bizonyosan, mi lett a teljes legénység sorsa. Néhány nappal később viszont egy fiatalember holttestére bukkantam a tengerparton. Kék ing, hajós zubbony és kurtaszárú vászonnadrág volt minden ruházata. Semmi sem utalt rá, hogy milyen nemzet fia volt. A zsebében két spanyol ezüstöt és egy pipát találtam. Ez utóbbi tízszer értékesebb volt számomra az előbbinél.

Mostanra a tegnapi viharok nyoma sem volt. A háborgó tengerből sima arcú, mosolygó tükrű tenger vált. Kétségem sem volt felőle, hogy a roncs fedélzetén számomra hasznos holmikat lennék, de nem is ez hajtott leginkább, hanem hogy reméltem, talán túlélőre bukkanhatok, akinek ha megmentem az életét, végre az enyém is békésebbre fordul. Ez a gondolat aztán nem hagyott nyugodni, kénytelen voltam látogatást tenni a roncsra.

* * *

Azzal az elhatározással siettem haza, hogy minden szükséges előkészületet megteszek. Vettem magamhoz kenyeret, egy nagy edényt tele ivóvízzel, iránytűt, egy kisebbfajta palack rumot (ebből még mindig voltak tartalékaim) és egy kosár mazsolát. Ezeket a csónakomhoz vittem, majd visszatértem a rakomány másik részéért, egy zsákocska rizsért, az esernyőmért, még egy edény friss vízért, két tucat apró árpacipóért, kecsketejért és néhány sajtért, amelyek csakhamar szintén benne voltak a ladikban. Mielőtt a csónakba berakodtam, ki kellett belőle mernem a vizet. Amikor mindezzel elkészültem, egy Istenhez intézett fohász után útra keltem. Kenummal a part mentén a sziget leginkább északkeletre fekvő pontjához eveztem, ahonnan a nyílt óceán felé kellett vennem az utamat. Jól láttam azonban, hogy a parttól bizonyos távolságra, mindkét irányból ott halad a korábbi erőteljes áramlat. Ez rémisztő emlékeket keltett bennem, és vállalkozó kedvem kezdett alábbhagyni. Tudtam, hogy ha újra elsodor az áramlat, olyan távolra kerülhetek a szigettől, hogy akár szem elől is veszíthetem azt, és akkor menthetlenül végem van.

Így elbátortalanodva, kikötöttem egy patak torkolatánál, letelepedtem a parton és megpróbáltam úrrá lenni a kétségeimen. Egy idő után beállt a dagály. Úgy döntöttem, felmászom a környék legmagasabban fekvő pontjára, és onnan veszem szemügyre a lehetőségét, hogyan tudok a legbiztonságosabban eljutni a hajóroncsig és vissza.

Észre is vettem egy dombot, amelyről mindkét irányban jó kilátás nyílt a tengerre, az árapály váltakozásaira és az áramlatokra. Most már tudtam, merre tartsak visszafelé jövet. Apálykor az áramlás a sziget déli oldalához közel tartott a nyílt tenger felé, dagálykor viszont az északi oldalhoz közel haladt a sziget irányába, tehát visszatérésemkor jól járok, ha végig a sziget északi oldala irányában maradok.

Ezen a megfigyelésen felbuzdulva eldöntöttem, hogy másnap reggel útnak indulok. Éjszakára a kenuban húztam meg magam egy nagy tengerészskabát alatt. Reggel elindultam, előbb északnak tartottam a csónakkal, majd talákoztam a kelet felé tartó áramlattal, amely korántsem volt olyan erős, mint korábban a déli, de így is nagyban segítette a haladásomat. Részben ennek köszönhető, hogy két óra alatt elértem a roncsot.

Szomorú látványt nyújtott. Két szikla közé szorult, az orrvitorla és a fővitorla letört, de a hajó orra magasan kinyúlt a hullámokból, és a tatrész is ép volt. A hajó formája után úgy ítéltam, hogy spanyol kéz készítette. Az egyetlen élőlény, amely fogadott: egy kutya volt. Keservesen vonítva nézett rám. Egyet füttyentettem, s a szerencsétlen állat nyomban beleugrott a tengerbe s ladikom felé úszott. Behúztam a csónakba, de láttam, hogy már szinte halálán van az éhségtől. Adtam neki a kenyércipóimból, és úgy vetette rá magát, mint egy farkas, amelyik hetekig éhezett a hófödte vidéken. Adtam innia is, de aztán úgy kellett megfékezmem, hogy ne addig igyon, míg végül szétreped.

A fedélzetre lépve szomorú látvány tárult eléem, az egyik hajókabinban két összeölelkezett emberi holttestet pillantottam meg. A rendkívüli szél alighanem olyan magasra korbácsolta a hullámokat, hogy a fedélzeten tartózkodó emberek megfulladtak, anélkül, hogy a hajó elsüllyedt volna. A kutyán kívül senki élő nem találtam a hajón. Mint ahogy használható holmikra se nagyon bukkantam, ami volt, azt mind megrongálta a víz. Láttam lenni a víz alatt néhány hordót, hogy bor vagy rum volt-e bennük, nem tudom, de egyébként is túl nagyok voltak ahhoz, hogy bajlódjam velük. Találtam néhány tengerészládát, amelyek közül kettőt beemeltem a csónakomba, anélkül hogy tudtam volna, mi van bennük. Ha a hajó orra levált volna a törzséről és így jobban hozzáférék a hajótérhez, akkor, amint arra később a ládák tartalmából következtettem, alighanem komolyabb eredménnyel jár a kutatásom. Az útvonalából úgy sejtettem, hogy Buenos Airesbe vagy a Rio de la Plata környékére tartott, onnan pedig talán Havannába és Spanyolországba. Feltehetően jelentős kincsekkel volt megrakodva, amelyek azonban így már senkinek sem lesznek a hasznára.

A ládákon kívül találtam még egy közel száz literes hordót tele rummal, de csak nagy nehézségek árán tudtam a csónakba emelni. Az egyik fülkében számos muskéta hevert és egy nagy löporszaru. Magamhoz vettem még két lapátot, néhány fogót, két rézüstöt meg egy kisebb főzőedényt, valamint egy sütőrostélyt. Ezzel a rakománnyal a kutya társaságában az áramlat hátán hazafelé indultam. Még ugyanennek a napnak az estjén végtelenül kimerülten bár, de elértem a szigetet.

Ezen az éjjelen is a csónakban pihentem meg. Reggelre kelve úgy döntöttem, hogy nem viszem haza a rakományt, hanem az új barlangomban helyezem el. Tisztálkodás és reggeli után nekiláttam, hogy kihordjam a partra és szemügyre vegyem a rakományomat. A rumos hordóban valóban rum volt, de nem az a fajta, amit Brazíliában ismertünk és élvezhetetlen. A ládákban viszont sok hasznos dolgot találtam: egy ládát tele mívés kidolgozású ezüstdugójú üvegekkel és bennük pompás ízű szíverősítő italokkal; két edény gyümölcsöt, amelyeket nem ért a víz és még kettőt, amely sajnos tönkrement. Találtam még jó minőségű ingeket és egy tucát vászon zsebkendőt, amiknek nagyon megörültem, valamint néhány színes nyaksálát. Pénztárnyi vagyon is volt ebben az első ládában: három nagy zsák spanyol ezüst, összesen mintegy tizenegyezer darab, illetve az egyikben, papírba csomagolva, hat darab aranypénz és néhány rúd arany, az egész, mintegy fél kilogrammnyi.

A másik ládában, ami valami tüzeré lehetett, értéktelenebb ruhák voltak, és mindössze egy kiló puskaport találtam benne. Összefoglalva tehát, ez az utazás nem hozott nekem túl sok hasznot, leszámítva, talán a pénzt, de mi hasznát vehettem én itt a pénznek? Az egészséget elcseréltem volna három-négy pár angol cipőért és harisnyáért. Igaz, szereztem cipőt, azt a két párat, amit a kabinban talált két vízbefűlt lábáról húztam le és másik kettőt a ládából. Ezeknek örültem ugyan, de amolyan papucscipők lévén, közel sem voltak olyan jók, mint a mi angol cipőink. A tengerész ládájában arany nem volt csak ötven ezüst. Az előző láda nyilván gazdagabb emberé volt, talán egy tiszté. A pénzt hazaszállítottam az erődömbbe, és a többi mellett helyeztem el. Azért nem bántam volna, ha hozzáférhetek a hajó belső teréhez, mert biztos voltam benne, hogy többször egymás után megrakodhattam volna a csónakomat pénzzel. De biztonságban van ott, ahol van, és ha egyszer eljutok Angliába, onnan még visszatérhetek érte.

Miután mindent a partra hoztam, és biztonságba helyeztem, a csónakkal visszaveztem eredeti rejtékhelyére, majd hazatértem jó öreg lakhelyemre, ahol minden csendes volt és nyugodt. Kipihentem a fáradalmakat és folytattam régi, jól megszokott életemet, leszámítva, hogy óvatosabb voltam, mint egykor, ritkábban mentem el otthonról és ilyenkor is inkább a keleti part irányába, ahová a bennszülöttek eddig még sosem jöttek. Így nem kellett annyira elővigyázatosnak lennem és olyan fegyverkészletet magammal vinnem, mint egyébként.

Közel két újabb éven át éltem így. Nyughatatlan elmém mindig újabb terveket próbált kiötlölni arra, hogyan szabadulhatnék a szigetről. Néha arra készültem, hogy újabb utazást teszek a hajóroncshoz, de aztán lebeszéltem magam, mondván, semmi sincs ott, ami megérné a kockázatot, máskor viszont más irányokba kóboroltam volna. Időnként arról ábrándoztam, bárcsak meglenne a szalehi csónakom, tengerre szállhatnék, elmehetnék innen, mindegy merre. Újra ugyanabba a bűnbe estem, elégedetlen voltam a helyzettel, amelyet Isten rendelt nekem. Az eredendő büntől, apám tanácsának semmibe vételétől eltekintve is csupa békétlenségéből fakadó hiba vezetett mostani sanyarú helyzetemhez. A gondviselésnek köszönhetően ültetvényes válhatott belőlem Brazíliában, és ha tovább munkálkodom ebben a hivatásomban, mostanra Brazília egyik legtehetősebb ültetvényese lehetnék. Már akkoriban is csak egy keveset kellett volna várnom, hogy annyi szolgát vehessek az ültetvényemre, amennyire szükségem van, ehelyett én Guineába hajóztam rabszolgákért. Még ha némi nyereséggel járt volna is az üzlet, mit ér a nyereség ekkora kockázat mellett? Forrófejű ifjú voltam, ennek köszönhetem

a sorsomat. Mostanra érett férfi lettem, mégsem voltam képes belenyugodni a helyzetembe, és állandóan a menekülésem módján törtem a fejem.

Mint mondtam, a spanyol hajóroncsnál tett látogatásom után visszatértem megszokott életemhez, és bár mostanra minden eddiginél nagyobb vagyonom volt, mégsem vettem több hasznát, mint a perui indiánok a spanyolok érkezése előtt.

Huszonnegyedik szigeti évemben az esős évszak egyik márciusi éjszakáján éppen a függőágyamban feküdtem testben és lélekben egyaránt egészségesen, de sehogyan sem jött álom a szememre.

Nehéz leírni a gondolatoknak azt az áradatát, amely az elmémbe kavargott azon az éjszakán. Röviden újra lepergettem a szemem előtt az életemet az otthon elhagyásától a szigetre vetődésemig és azon túl is. A szigeti életem kapcsán egybevettem első békésen itt töltött éveimet az utóbbiakkal, melyek aggodalmak közt és félelemben telnek, amióta megláttam azt a lábnyomot. Nem mintha korábban nem jártak volna kannibálok a szigeten, nyilván több százan megfordultak erre első itt töltött éveim során is, de nem gondoltam velük, és így az életem zavartalan maradt. Különös, hogy az embert számtalan veszély fenyegetheti úgy, hogy nincs tisztában vele, és ilyenkor nem is zaklatja fel a helyzet, ha azonban egyet felismer, rögtön magába omlik.

Belegondoltam, hogy komoly veszély közepette éltem itt teljes nyugalomban éveken át, miközben néha talán csak egy hegygerinc vagy még annyi sem választott el a kannibáloktól és a legcsúfabb pusztulástól. Őszintén hálás voltam a Mindenhatónak, és rendkívüli alázatot éreztem iránta, amiért csodás módon megóvott ettől a borzalmas sorstól.

Amikor ezeken a gondolatokon túljutottam, kegyetlen szomszédaimnak, mármint a vadembereknek a természetén kezdtem töprengni. Vajon miért engedte az alkotó, hogy ezek az emberi lények ilyen embertelenné váljanak és egymást falják fel kegyetlenül? Ezek a gondolataim végül eredménytelen spekulációba torkolltak, ezért inkább azon gondolkodtam, hogy hol lehet ezeknek a vadembereknek az otthona, milyen messze az a partszakasz, ahonnan jöttek, miért távolodtak el messzire az otthonuktól, miféle csónakokon jöttek és főként, miért nem tudom én úgy intézni a dolgaimat, hogy elhajózhassak abba az irányba, ahonnan ők érkeztek.

Most amiatt kezdtem aggódni, mi történne velem, ha eljutnék oda és fogságukba esnék, vagy hogyan menekülhetnék előlük, ha rám támadnának és lenne-e mód rá úgy partot érnem, hogy észrevétlen maradjak. Tegyük fel, szerencsésen elkerülném őket, de tudnék-e táplálékot szerezni és merre indulnék tovább? Egyetlen ilyen gondolatomra sem találtam megnyugtató választ. A jelenlegi helyzetemben az ilyen vállalkozás legfeljebb arra lehetett volna jó, hogy a halálba rohanjak, de hát ezzel legalább véget érnének a szenvedéseim, ha viszont elérném a szárazföldet, talán tovább vitorlázhatnék a partok mentén, míg civilizált vidékre érek vagy keresztény legénységű hajóval találkozom.

Zaklatott és türelmetlen elme szülte gondolatok voltak ezek. Amit a hajóroncsra találtam sem javított eddigi keserű sorsomon. Olyan vágyak ostromoltak, melyeket az ember nem enyhíthet semmiféle okoskodással. Hiába áltattam magamat azzal, hogy Isten jóvoltából elégedett vagyok, mert nem így volt. Minden eddiginél ellenállhatatlanabb erővel tört rám a gondolat, hogy el kell jutnom a kontinensig.

Még két órán át gyötörtek ezek a lázas képzetek, míg aztán a végletekig elcsigázottan mély álomba ajultam. Bárki azt gondolhatná, hogy ugyanerről álmodtam tovább, de nem. Azt álmodtam, hogy reggeli sétámra indultam éppen, amikor egy kenut pillantottam meg a parton, amelyből tizenegy vadember szállt partra és egy tizenkettediket rángattak magukkal, akit megölni és megenni készültek. Ekkor a foglyuk hirtelen kiszabadult a markukból és menekülni kezdett. Az erődítményem előtti sűrű bozótosba futott, hogy ott elrejtőzzön. Én csak őt

láttam, azt nem, hogy többen üldözik, ezért felfedtem magam előtte, és jeleztem barátságos szándékomat. Erre ő térdre borult és segítségért fohászkodott, én pedig a létrához vezettem, és behívtam a barlangomba. A bennszülött ettől kezdve szolgálommá vált, én pedig álmomban így szóltam magamhoz:

– Most már biztosan eljuthatok a szárazföldre, mert ez a fickó segítségemre lesz, mutatja az utat, elmondja, honnan szerezzek élelmet, melyek a veszélyes és ezért kerülendő helyek és milyen irányba tartsak.

Olyan leírhatatlan öröm fogott el a menekülés lehetőségének gondolatától, hogy a hatására felébredtem, és amikor rájöttem, hogy csak álom volt az egész, az örömet hatalmas csalódottság és bánat váltotta fel.

Álmom alapján mégis levontam egy következtetést: az egyetlen esélyem, hogy elszabadulhassak erről a szigetről, ha szerzek magamnak egy bennszülött szolgát, még hozzá lehetőleg az emberevők foglyai közül. A fogolyszabadítást lehetetlen volt megvalósítani anélkül, hogy meg ne támadnék egy egész csapatot. Ez viszont meglehetősen elkeseredett vállalkozásnak tűnt, és balul is sikerülhetett. Másrészt aggasztott a kérdés, mennyire jogos egy ilyen kegyetlen vérontás, még ha a saját érdekében teszem is.

Újra felmerültek bennem a már ismerős érvek, amelyek a támadás mellett szóltak, mégsem tudták elhomályosítani bennem azt az érzést, hogy bűn lenne vérontás útján elérni a megszabadulásomat. Sokat vitáztam magamban ezen, de végül győzött az olthatatlan vágy, hogy szabaduljak fogságom helyéről. Eldöntöttem, hogy megszerzem magamnak a vademberek egyikét bármi áron. Következő feladatomban tehát az volt, hogy kidolgozzam a megvalósításhoz szükséges tervet. Miután nem jutott eszembe kellően hatékony megoldás, úgy döntöttem, hogy őrt állok, figyelem, mikor érkeznek újra szigetre, és a teendőkről majd a kínálkozó alkalomnak megfelelően döntök.

E cél által vezérelve a következő időkben, azaz másfél éven át, szinte naponta indultam felderítő utakra, legtöbbször a sziget nyugati és délnyugati partjaihoz, egy idő után már bele is fáradtam, mégsem láttam egyetlen csónakot sem. Bármennyire kiábrándító volt is az eredménytelenség, mégsem vesztettem el a lelkesedésemet. Sőt minél tovább halasztódott a találkozás, annál izgatottabban vártam. Régebben még a nyomaikat is kerülni igyekeztem, most pedig már csak azt lestem, mikor teszik végre tiszteletüket nálam. Úgy gondoltam, hogy akár két-három bennszülöttet is szolgálommá tehetnék, anélkül, hogy a támadás veszélye később bármikor is fenyegetne a részükről. Egyelőre azonban hiába is álmodoztam minderről, mert hosszú időn át egyetlen bennszülött sem jött a szigetre.

* * *

Mondom, másfél esztendő telt meddő várakozással, míg végre egy nap reggelén, amint kiléptem otthonról, öt kenut pillantottam meg a tengerpart mellett. Utasaik már partra szálltak és eltávolodtak a járműveiktől, olyannyira, hogy nem is láttam őket. Azt azonban tudtam, hogy mindig legalább négy vagy hat ember jött egy-egy ilyen csónakkal, vagyis most húsz-harminc látogató lehetett éppen itt, ami komoly nehézséget jelentett számomra. Sok ember volt ez egy ellen. Csodálkozva és feszengve figyeltem az erődömből, mi történik, előtte persze megtettem hamarjában minden szükséges intézkedést a védelemre. Egy darabig türelmetlenül figyeltem és hallgatóztam odalenn, hátha észreveszek valamit, majd elunva a várakozást a puskáimat a létrák aljához támasztottam, és a szokott módon felmásztam a sziklatetőre, ahonnan én jól láthattam mindent, de engem nem láthatott senki. Távcövemmel innen már észrevettem őket. Legalább harmincan voltak. Hatalmas tűz lobogott a tengerpart közelében, és pogány gesztusokkal és testtartásban táncoltak, ugráltak a tűz körül a vadak.

Hamarosan megpillantottam, amint tűz mellé hurcolnak két szerencsétlent. Az egyik rögtön össze is rogyott, mert egy bunkóval vagy egy fakarddal fejbe csapták, és két-három bennszülött rögtön nekilátott, hogy kibelezze és előkészítse a sütéshez, a másik fogoly közben ott állt a közelükben, várva, hogy iszonyú sorsa beteljesüljön. De nem várt túl sokáig. Nem volt megköötözve és látván, hogy kicsit lankad iránta a figyelem, életöszönétől vezérelve hirtelen eszeveszett vágatába kezdett a part mentén, egyenesen abba az irányba, ahol az én lakóhelyem állt.

Bevallom, megfagyott ereimben a vér, amikor ezt megláttam. Álmom szerencsés kimenetelű végét feledve most rettegni kezdtem, hogy az egész csapat üldözőbe veszi, és fölfedezik a tanyámat. Félelmem rögtön alábbhagyott, amikor láttam, hogy mindössze hárman erednek a nyomába. Még bizakodóbb lettem, amikor kiderült, hogy a három üldöző gyorsaságban semmiképpen sem vetélytársa a menekülőnek, aki ha fél órán át bírja tartani ezt az iramot, biztosan megszabadul tőlük.

Köztük és az erődöm között ott húzódott a patak, amelyet történetemben korábban olyan sokat emlegettem. A patakot éppen kis folyóvá duzzasztotta az ár. A menekülő bennszülött most odaért, ahol egykor az én ladikom volt kikötve, és ha szabadulni akart, bizony át kellett úsznia azt. A férfi, amikor odaért, meg sem torpant, gondolkodás nélkül belevetette magát a vízbe. Úgy harminc karcsapással keresztülszelte a folyót, és másik partra érve hihetetlen fürgeséggel száguldott tovább. Amikor üldözői a patakhoz értek, kiderült, hogy csak kettejük tud úszni, a harmadik nem. Megállt a víz szélénél, egy darabig bámult a társai után, de aztán egyet gondolt és visszaindult. Mint később kiderült, bölcs döntés volt a részéről.

Ezalatt a két vadember rendületlenül szelte karjaival a hullámokat, de fele olyan gyorsan sem úsztak, mint aki előttük járt. Ekkor érett meg bennem a gondolat, hogy talán segíthetek megmenteni ennek a szegény teremtménynek az életét, és ezzel szolgát vagy talán társat szerzek magamnak. Sietve lerohantam a lépcsőn a két puskáért, majd újra fel, és futottam tovább a tenger felé. Egy rövid úton, végig lejtőn haladva, sikerült az üldözött és üldözői közé kerülnöm. Az előbbit megpillantva elkiáltottam magam, és amikor megfordult, legalább annyira megrémülhetett, mint amennyire az emberevőktől félt. Intettem neki, hogy jöjjön vissza, és közben elindultam az üldözői irányába. Ezalatt odaérkezett közülük az első, akit én puszkám agyával köszöntöttem.

Nem volt kedvem elsütni a fegyvert, nehogy a többiek meghallják, bár mivel távol voltak, aligha tudták volna mire vélni. Közben az üldöző társa is odaért, de megtorpant, mintha megijedt volna, én közben gyorsan közeledtem felé, de mielőtt még odaértem volna hozzá, észrevettem, hogy íj és nyíl van nála, amivel éppen engem készül célba venni. Kénytelen voltam elsőként löni. Villámgyorsan célba vettem. Az első lövésem végzett vele. Lövésem hatása az üldözöttre leírhatatlan volt. A puskatűz és a zaj úgy megrémítette, ha mozdulni tudott volna, nyilván szívesebben menekül, de olyan dermedten állt ott, mint egy kőszobor.

Biztatóan néztem reá, mosolyogtam s intettem, hogy csak jöjjön közelebb hozzám, hogy ne féljen tőlem. Úgy látszott, hogy megértett, mert egyet-kettőt lépett felém, aztán megállt. Újra lépett néhányat, megint megállt. Most láttam csak, hogy úgy remeg, mint akit foglyul ejtettek és most a kivégzésére vár. Tovább biztattam, hogy jöjjön közelebb és közben, ahogy éppen eszembe jutott, igyekeztem biztosítani jó szándékom jeleiről. Egyre közelebb és közelebb jött, de úgy tíz lépésenként letérdelt, hogy kifejezze háláját. Úgy tűnt, most már megértette, hogy nem elvenni, hanem megmenteni akartam az életét. Rámosolyogtam, igyekeztem barátságos arcot mutatni. Lassan odaért hozzám, megint letérdelt, arccal a földre borult, megcsókolta azt, reá tette lábamat a fejére, mintha azt akarta volna kifejezni, hogy tegyek vele, amit akarok, mostantól a rabszolgám. Megfogtam a kezét és fölemeltem.

A dolgunk itt még nem ért véget. A kannibál, akit az imént lesújtottam, nem halt meg, csak elkábult, és most éledezni kezdett. Mutattam új szövetségeseimnek, hogy a másik üldözője még él. Erre ő néhány szót intézett hozzám, amelyeket ugyan nem értettem, mégis nagy örömmel hallgattam, mert huszonöt év után ez volt az első emberi beszéd, amit alkalmam nyílt hallani. Közben az ellenség már felült. A másik puskámmal célba vettem, de az én bennszülöttem – mostantól így nevezem – jelezte, hogy adjam oda neki az oldalamon, bőrövben csüngő szablyát. Amint megkapta, az ellensége felé rohant, és egyetlen vágással elválasztotta annak fejét a törzsétől. Egy német hóhér sem végezhetne volna el a munkát gyorsabban vagy pontosabban. Ezt furcsállottam is, mert okom volt feltételezni, hogy fakardon kívül más hasonló fegyvert életében nem látott még. Később megtudtam, hogy a fakardjaikat olyan kemény, nehéz fából és olyan élesre készítik, hogy azzal is képesek egy vágással lecsapni egy fejet vagy egy kart. A diadala fölötti örömet nevetéssel fejezte ki a bennszülöttem, miközben odahozta elém a levágott fejet, majd a karddal együtt odatette a lábamhoz.

A legjobban az döbbsentette meg őt, hogyan tudtam olyan messziről végezni a másik indiánnal, ezért jelek útján engedélyt kért, hogy közelebb menjen a holttesthez. Miután megengedtem, csodálkozva állt meg a holttest mellett, és ide-oda forgatva vizsgálgatta a végzetes sebet, amely alighanem belső vérzést eredményezett, mert kifelé alig szivárgott belőle vér. A bennszülöttem elvette a megölt ellenség iját és nyilait, majd visszajött hozzám. Indultam volna és jeleztem neki, hogy kövessen, mert még többen is a nyomában lehetnek, mire ő a tudomra adta, hogy szívesen elhantolná a tetemet, nehogy a társaik rájuk bukkanjanak. Beleegyeztem. Kézzel látott munkához, előbb egy, majd egy másik gödröt kapart a homokos földben, és úgy negyed óra leforgása alatt el is temette mindkettőt. Ezután nem a váram felé indultunk, hanem ellenkező irányba a barlangomhoz mentünk, így a dolgok menete nem követte pontosan az álmomat. A barlangban adtam neki kenyeret, mazsolaszőlőt és vizet. Az utóbbival alig bírt betelni, annyira kitikkadt menekülés közben. Aztán megmutattam neki a takaróval fedett rizsszalma ágyat, amelyen magam is aludtam néha, és intettem, hogy aludjon. Így is tett.

Hosszan elnéztem, miközben aludt. Szépen megtermett, karcsú ember volt, nem lehetett több huszonhat évesnél. Roppant izmosnak látszott. Amikor halálos ellenségével számolt le, a haragos felgerjedés elvadította arcát, de ha mosolygott, arcának kifejezése becsületére válhatott volna bármelyik európainak. Hosszú, fekete haja olyan volt, akár a gypjű, a homloka pedig magas. Tekintetét, amikor ébren volt, élénknek és életerőtől csillogónak láttam. Arcának színe sajátságos volt: gesztenye és olajbarna keverék, tehát nem olyan sötétbe játszó, mint a brazil és virginiai bennszülötteké szokott lenni. Arca formája inkább kerekded, mint hosszúkás volt, szája határozott vonalú. Vékony ajkát ha felnyitotta, elővillantak elefántcsont fehér fogai.

Később kimentem a barlang hátsó nyílásán, ahonnan kényelmes gyalogösvényt alakítottam ki a kecske-akolig, s hozzáfogtam a fejéhez. Fél óra szendergés után ő is kinn termett, odafutott hozzám, a földre vetette magát és különféle ősi gesztusokkal igyekezett kifejezni az irántam érzett alázatát és háláját. Ennek befejezéséül, ahogy korábban, újra a lábam mellé kuporodott és a lábfejemet a fejére helyezte. Igyekezett tudomra adni, hogy tetszésem szerint rendelkezhetem vele, és szolgálni fog, amíg csak él. Tudtára adtam elégedettséget, és hamarosan beszélni kezdtem hozzá, hogy őt is megtanítsam szót érteni velem. Elsőként értésére adtam, hogy ezentúl *Pénteknek* fogom nevezni őt, mert a kalendáriumom tanúsága szerint ezen a napon szabadítottam meg őt.

Többek között megtanítottam őt arra, hogy engem Mesternek nevezzen, továbbá arra is, hogyan kell mondani az én nyelvemen *igent* és *nemet*. Uzsonnára kecsketejet és árpalepényt tálaltam fel, és miután megmutattam, hogyan mártogatom a lepényt a tejbe, Péntek ügyesen utánozva engem, kitűnő étvággal fogyasztotta el az ételt. Az éjszakát a barlangban töltöttük,

de mihelyt pirkadt, felköltöttem őt, s intettem, hogy jöjjön utánam, majd felöltöttem. Ennek örülni látszott, mert eddig anyaszült meztelen volt.

A mellett a hely mellett mentünk el, ahol ő a két hullát a homokba ásta. Megállt a síroknál, és jelezte, hogy ki kellene kaparnunk és meg kellene ennünk azokat. Összeráncoltam a szemöldökeimet, undorodva fordultam el tőle, s mindenféleképpen iparkodtam tudtára adni, hogy nem szabad többé ilyen utálatos dolgot tennie. Ezután intettem, hogy menjünk tovább. Ő alázatosan meghajtotta a fejét, aztán hűségesen követett engem a dombtetőre, melynek aljában régi, megszokott tanyám rejtőzködött. Első dolgom volt, hogy a távcsöveget elővettem, s a tengerpartot vizsgáltam meg. Híre-hamva sem volt már a keneknek. Úgy látszik, a falánk kannibálok ügyet sem vetettek két társukra.

Nem elégedtem meg a látottakkal. Legfőképpen arról akartam meggyőződni, hogy teljesen biztonságban vagyok-e szigetemen. Hajtott a kíváncsiság, no meg a bátorságom is rendkívüli módon megnőtt. Másodmagammal voltam. Pénteknek adtam a kardomat, nála volt az íja és a nyílvevő, amiről később kiderült, hogy remekül illik a kezébe, és az egyik puskát a vállára akasztottam. Nálam két másik puska is volt. Egyenesen arra a helyre mentünk, hol minap a vadak lakomáztak. Sejtettem, hogy milyen látvány vár ott rám, és habár hozzászokhattam volna, mégis újra elborzadtam. De miközben nekem a hideg futkosott a hátamon a vérfagyasztó látványtól, Péntek látszólag cseppet sem zavartatta magát. A homok magába itta a rengeteg vért, de csontok és szétmarcangolt húscsontok hevertek a pogány szertartás színterén nagy összevisszaságban. Három koponya, öt kéz, három-négy láb és mindenféle egyéb csont maradt ott. Péntek jelekkel a tudtomra adta, hogy az ő királya meg az itt lakomázó kannibálok között véres csata volt, és a törzséből valók sokan fogságba estek. A többi fogolyra is hasonló sors várt, ami rá és három társára ezen a szigeten. Itt azonban négyük közül csak hárman kerültek terítékre.

Utastítottam, hogy szedje össze az emberi test maradványait, a csontokat, koponyákat, és hordja egy halomba, hogy elégethessem azokat. Míg szedegette, egy csontot, melyen még holmi húsmaradék látszott, mohón a szájához akart emelni. Érezhető volt, hogy Péntek maga még mindig örömmel kóstolt volna bele a maradékba, de nyíltan mégsem adta ennek jelét, korábban ugyanis már figyelmeztettem, hogy ha még egyszer ilyesmin kapom őt, éppen úgy lelövöm, mint az ő üldözőit.

Miután elégettük a csontokat, hazaindultunk. Ott aztán első dolgom volt, hogy adjak Pénteknek egy vászon alsóneműt a spanyol tengerész ládájából, amely kisebb igazítások után egész jól illett rá. Nekiláttam, hogy egy ujjatlan bőrmellényt készítek neki. (Mostanra egészen elfogadható szabóvá fejlődtem.) Egy nyúl bőrből varrott kényelmes sapkát is kapott. Most, hogy elfogadható öltözékhez jutott, örült, mert közel olyan jól öltözött volt, mint Mestere. Még igazítottam a ruhadaraboknak azon a részein, amelyekről Péntek azt mondta, kényelmetlen neki, és hamarosan teljesen hozzájuk szokott.

A következő feladatomból az volt, hogyan találjak Pénteknek olyan éjszakai pihenőhelyet, ahol ő is biztonságban van, de nekem sem kell miatta nyugtalanul aludnom. A két erődfalam közötti szűk folyosón emeltem neki egy sátrat. Belülről elrekeszelhető ajtót alkottam, mely a barlangom külső bejáratát zárta el, és a létrákat is magamhoz vettem éjszakára a barlangba. Így, ha valami módon fel is jutott volna a belső falra, a tetőmön, amely hosszú cölöpökre vastagon fektetett ágakból és rizsszalmából állt, nem juthatott át anélkül, hogy meg ne halljam. A másik bejáratához még egy hevenyészett csapóajtót is készítettem, amely nagy robajjal dőlt volna el, ha valaki megpróbálja kinyitni. Ami a fegyvereimet illeti, azok éjszaka mindig a közelemben voltak.

Mint kiderült, ezekre az óvintézkedésekre nem volt semmi szükségem, mert soha még hívebb, megbízhatóbb, ragaszkodóbb szolgálja nem volt senkinek, mint nekem Péntek. Gyermekek az

apját jobban nem szeretheti, mint ő szeretett engem. Szentül meg vagyok győződve, hogy bármely pillanatban kész lett volna a vérét ontani értem. Számos bizonyosságát adta nemes természetének, így egy kis idő múlva el is hagytam a vele kapcsolatos óvintézkedéseket.

Nagy örömem telt abban, hogy naponta buzgón tanítottam mindenre, ami hasznos és szükséges lehet számára, különös tekintettel a beszédre és arra, hogy megértse, amit mondok. Ő volt a legértelmesebb diák, akit csak kívánni lehetne, ráadásul nagyon lelkes volt és örömmel töltötte el, ha megértett vagy megértette magát velem. Úgy éreztem, az életem jóra fordult, nem tartottam már a bennszülöttektől, sőt azzal sem foglalkoztam, hogy elhagyhatom-e még valaha a mostani lakóhelyemet.

* * *

Két-három nappal azután, hogy megérkeztünk az otthonomba, arra a gondolatra jutottam, hogy végleg meg kellene változtatnom Péntek szörnyű étkezési szokását és új étrenddel ismertetni meg. Reggel magammal vittem hát az erdőbe. Eredetileg a saját nyájam egyik kecskét akartam leölni és hazahozni, de egyszer csak megláttam egy természetes kecskét a távolban, amint két gidájával az árnyékban hevert. Jeleztem Pénteknek, hogy álljon meg és ne mozduljon, majd levettem a vállamról a puskámat, és egy lövéssel megöltem az egyik gidát. Szegény társam, aki korábban már látta, amint megöltem a távolból az egyik ellenségét, de fogalma sem volt, hogyan, most a meglepetéstől döbbenetesen és remegve állt mellettem, mint aki mindjárt elájul. Nem látta a kiskecskét és így azt sem, ahogy megöltem. Rémülten levette magáról a zekét és a testét vizsgálta, hogy nem látszik-e rajta a halálos seb. Azt hitte, hogy meg akarom ölni. Térdre borult, átölelte a lábamat, és vég nélkül ontotta magából a számomra érthetetlen szavakat. Nyilvánvalóan azért könyörgött, hogy hagyjam meg az életét.

Hosszasan kellett gyözködnöm a jámbort, hogy tőlem semmi oka sincsen félni, mert nem bántanám őt. Felsegítettem, és megmutattam a lelőtt gidát. Intettem neki, hogy fusson oda hozzá el az elejtett gödölyét. Rögtön teljesítette kívánságomat, és nem állhatta meg, hogy alaposan meg ne vizsgálja a meglőtt vadat. Bámulta a vérző sebet. Eközben én újratöltöttem a puskámat. Egy nagy sólyom formájú ragadozó madár keringett a fejünk felett. Felhasználtam az alkalmat, hogy Péntekkel megértessem a puska használatát. Rámutattam a madárra, aztán a puskára, végül a földre. Azt hittem, hogy ebből kellőképpen megérti szándékomat. Egyet azonban elfeledtem megmutatni, hogy miképpen töltöm meg a puskámat. Így aztán a puska-durránás újra félelmes hatást tett rá. Azt hihette, hogy halál lakik abban a fegyverben, ami közel s távol minden élőlényvel képes végezni. A rémület, ami ettől keletkezett benne, sokáig nem múlt el. Ha hagyom, ezentúl talán Istenként imádott volna engem és a fegyveremet. A fegyverhez eztán hosszú ideig nyúlni sem mert, de gyakran beszélt hozzá úgy, mintha az válaszolt volna neki. Ilyenkor arra kérte a puskát, hogy ne bántsa őt.

Miután döbbenete kissé alábbhagyott, megkértem, hogy hozza el nekem a madarat. Ő el is indult, de nem tért vissza mindjárt, mert a madár nem dögölt meg és jó messzire elvergődött attól a helytől, ahová lezuhant. Végül azonban rátalált, és elhozta nekem. Amíg távol volt, újra megtöltöttem a fegyvert, hogy szükség esetén használhassam, de több zsákmány nem kínálkozott. Hazavittük tehát a zsákmányt, lenyúztam a gida bőrét, kibeleztem, majd egy erre a célra készített edényben finom húslevest, illetve főtt húst készítettem. Péntek minden mozdulatomat leste, ott kuporgott a fazék körül, s mikor elkészült az étel, hozzám hasonlóan ő is enni kezdett. Ízlett is neki minden nagyon, kivéve a sót. Mihelyt az a nyelvéhez ért, rögtön kiköpte és gyorsan friss vízzel öblögette ki a száját. Én is a számba vettem némi sótlan húst, és úgy tettem, mintha ettől meg én lennék rosszul. Így akartam jelezni, hogy szerintem só nélkül rossz az étel. Nem sikerült meggyőzőnöm. Sokáig egyáltalán nem evett sót, és később is csak keveset.

Másnap ugyanannak a gödölyének a húsából rostonsültet készítettem. Egy rudat emeltem a tűz fölé és erről lógott le a hús, amely így szabadon foroghatott a tűzön. Péntek ezt nagy álmélkodva szemlélte, és a sült kecskehús még az előző napi falatoknál is jobban ízlett neki. Erősen fogadkozott, hogy ezentúl esze ágában sem lesz emberhúsrá vetemedni. Aminek felettébb örültem.

Másnap gabonát csépeltem a korábban már említett módon. Hamarosan Péntek is elsajátította a mozdulatokat, különösen akkor lett lelkes, amikor látta, hogy a gabonából készül a kenyér. Hamarosan már ő készítette számunkra a kenyeret, és ő is sütötte ki. További idő elteltével pedig minden munka elvégzését megtanulta, amit eddig magam csináltam, és legalább olyan ügyesnek bizonyult bennük, mint én.

Mínt hogy most már két ember élelméről kellett gondoskodnom, nagyobb föld megműveléséhez kezdtem, és több magot vettem. Péntek örömmel vett részt ebben a munkában is, és keményen dolgozott. Elmondtam neki, hogy minderre azért van szükség, mert ez által lesz több gabonánk, amiből a kenyér készül, és így mindkettőnknek elegendő ételme lesz. Nagyon hálásnak tűnt emiatt. Tudtomra adta, hogy szerinte most sokkal több munkám akad majd miatta, mint annak előtte, ezért ő ezentúl még keményebben dolgozik, csak mindig mondjam meg, mit kell tennie.

Ez volt eddig a szigeten töltött éveim közül a legkellemesebb. Péntek egyre szebben beszélt az anyanyelvemet, és minden lényeges dolgot megértett, amit megneveztem előtte. Most, hosszú idő után végre újra hasznát vehettem a beszédnek. A beszédén kívül nagy örömet leltem társam egyszerű, becsületes természetében, mely egyre inkább kifejezésre jutott, én pedig napról napra jobban kedveltem őt. Ő viszont, azt hiszem, jobban szeretett engem, mint korábban bármit.

Egyszer kíváncsi lettem, nem vágyódik-e vissza a saját hazájába, és mivel most már szinte minden szavamat értette, meg tudta válaszolni a kérdéseimet. Először azt kérdeztem meg tőle, hogy a népe mindig győztesen került-e ki a harcokból.

- Igen mindig jobban harcolunk – mondta, úgy érve, hogy mindig ők bizonyultak jobbnak. Ezzel kezdetét vette a következő beszélgetésünk:
- Mindig jobban harcoltok? Akkor hogyan eshettél fogságba, Péntek?
- A népem sokat győzött ezért.
- Győzött? Ha a te néped győzött, akkor téged hogyan fogtak el?
- Ahol én volt ott belőlük sok több mint a népemből. Népem győzött másik helyen, ahol én nem volt. Népem elejt egy, két nagy ezret.
- De a tieid miért nem szabadítottak ki az ellenség kezei közül?
- Mi futott. Egy, kettő, három és én és kenuba menekült. Népemnek ott nem volt kenu.
- És mit csinál a néped azokkal, akiket foglyul ejt? Hazaviszi és megeszi őket, ahogy ezek?
- Igen. Népem megesz foglyokat. Mindet megesz.
- Hová viszik őket ilyenkor?
- Más helyekre, ahová akar.
- Ide is el szoktak jönni?
- Igen, igen, ide is. Meg más helyekre.

– Te is voltál már itt velük?

– Igen, voltam már itt – mondta, és a sziget északnyugati vége felé bökött, ahol ezek szerint táborozni szoktak.

Megértettem tehát, hogy ő is azoknak a vadembereknek volt egyike, akik hasonló lakomákra gyűltek össze a sziget távolabbi részén, mint amilyenre később őt is idehozták foglyul ejtői. Amikor később elmentünk a szigetnek arra az oldalára, felismerte a helyszínt és őszintén bevallotta, hogy iszonyú lakomát csaptak, amikor itt járt, húsz férfit, két nőt és egy gyermeket faltak fel vérengző állatok módjára. A húszas számot nem ismerte, ezért úgy adta tudtomra, hogy kavicsokat rakott sorban egymás mellé.

Beszélgetésünk imént idézett részét követően megkérdeztem, hogy milyen messze van innen a kontinens partvidéke és nem veszélyes-e kenuval nekivágni ezeknek az utaknak. Azt válaszolta, hogy egyáltalán nem veszélyes, soha egyetlen kenu sem veszett még oda, a tenger és a szél magától elviszi a csónakot reggelente az egyik, délután pedig az ellenkező irányba. Nyilván az áramlatok hálózatáról beszélt, amelyeknek a szigetemet körülvevő tenger nem volt szűkében. Az elbeszéléséből ezután rájöttem, hogy a szigetünk a hatalmas Orinoco folyó torkolatához közel fekszik, és a nagy sziget, amit nyugati-északnyugati irányban láttam, nem más, mint Trinidad szigete.

Ezernyi kérdést tettem fel Pénteknek a környező vidékről és lakóiról, a tengerről, a partvidékről, az ott honos népekről, ő pedig a lehető legkészségesebben válaszolgatott nekem. Az itteni népek nevei közül csak a karibok voltak ismerősek. Róluk tudtam, hogy a Karib-tenger vidékén élnek, amely pedig az Orinoco torkolatától Guyanáig, sőt azon túl, St. Marthaig terjed. Azt is elmondta, hogy túl a holdon (nyilván azt a helyet értette rajta, hol a hold szokott letűnni) számos fehér bőrű ember tanyázik, akiknek állán olyan hosszú a szőrzet, vagyis a szakáll, mint az enyémen, csak hogy azok a fehér emberek iszonyúan kegyetlenek. Ki mások lehettek ezek, mint a spanyolok, akiknek embertelen vadságáról Amerika-szerte mindenütt beszélnek.

Megkérdeztem Péntektől, mit gondol, oda juthatnék-e én a fehér emberekhez.

– Igen – felelte –, igen, ha két kenuban mégis.

Ezt érthetőbben nem tudta megmagyarázni, én pedig sokáig törtem rajta a fejem, mire rájöttem, hogy úgy értette, kétszer akkora csónakkal, mint amekkora egy kenu. Péntek elbeszélése nagyon a kedvemre volt. Megint reménykedni kezdtem, hátha valamiképpen módját ejthetném annak, hogy elhagyjam ezt az én puszta szigetemet. Belsőszülött társam nagy segítségemre lehet ebben.

Mivel Péntek már értette és beszélte azt a nyelvet, amit én, elérkezettnek láttam az időt, hogy Istennel kapcsolatos tudnivalókat oltsak bele. Felmutattam az égre és közöltem vele, hogy ott él minden dolgok teremtője, aki mindenható, bármit megtehet értünk, bármit megadhat nekünk és bármit elvehet tőlünk. Lassanként felnyitottam a szemét a hit előtt. Nagy odaadással hallgatta, hogyan jött el Jézus megváltani bennünket bűnösöket, és hogyan kell imádkoznunk Istenhez, aki még olyan távolról, a mennyekből is képes meghallani a szavunkat. Egy nap azt mondta nekem, ha Isten a napon túlról is képes meghallani bennünket, akkor nagyobb hatalma van, mint Benamukinak, aki a nagy hegyek között él, nekik mégis fel kellett kapaszkodniuk oda, hogy a beszédüket meghallja.

A gyakori Istenről szóló beszélgetések és a Szentírás tanulmányozása olyan hű keresztényt faragott Péntekből, amilyenhez hasonlót keveset ismertem.

* * *

Miután Péntek és én bensőséges viszonyba kerültünk és a társalgásunk sem ütközött már komolyan akadályokba, beavattam őt saját történetembe vagy legalábbis abba a részébe, amely a szigetre kerülésemhez kapcsolódik. Elmondtam neki, hogyan éltem itt annyi éven át, megtanítottam neki, miben rejlik a lőpor és a golyó titka, és hogyan kell a lőfegyvert használni. Egy kést ajándékoztam neki, aminek ő roppantul megörült. Készítettem neki egy övet, amúgy angol módra és hogy legyen még mit beletűznie, egy fejszét is kapott, amely fegyvernek és szerszámnak egyaránt kiváló volt.

Beszéltem neki Európa országairól, különös tekintettel a hazámra, Angliára; arról, hogyan élünk, imádjuk Istent, hogyan viszonyulunk egymáshoz, és miként kereskedünk hajóink segítségével a világ minden táján. Beszéltem neki a hajóroncsról, amelynek a fedélzetén néhány éve tettem látogatást, és amelynek már csak a helyét mutathattam meg neki. Megmutattam az én hajómról származó csónak roncsait, amelyet, mikor még ép volt, nem bírtam megmozdítani. Emellett Péntek megállt és elmélázott egy darabig. Megkérdeztem, hogy min gondolkodik, mire kibökte, hogy:

– Én látta ilyen csónak jött enyém haza!

Nem értettem meg rögtön, mire gondol, vallatóra fogtam hát, és így tudtam meg, hogy egy ehhez hasonló csónak sodródott partra azon a vidéken, ahol Péntek népe élt. Úgy képzeltem, hogy miután egy európai hajó zátonyra fúthatt a környékükön, egy arról elszabadult csónak sodródhatott a partra. Az, botor módon, eszembe sem jutott, hogy a csónaknak menekülő utasai is lehettek, így aztán csak a csónak leírása felől érdeklődtem.

Péntek eléggé alaposan írta le a csónak külsejét, és némi melegség érződött a hangjában, amikor hozzátette:

– Mi fulladástól mentett meg azok fehér emberek.

Ekkor már kíváncsian rákérdeztem, valóban jól értettem-e, hogy a csónakban fehér emberek voltak.

– Igen. A csónak tele volt fehér emberek – felelte.

Megkérdeztem, hányan voltak. Tizenhetet mutatott az ujjaival. Erre megkérdeztem, mi lett velük.

– Élnek – mondta. – Népem között élnek.

Erre új elmélet fogalmazódott meg bennem, mely szerint a szigetemenél szerencsétlenül járt hajó utasai, miután látták, hogy nincs más választásuk, csónakon elhagyták a roncsot, és végül a kontinens vademberek lakta vidékén értek partot. Még élénkebben, némi kételkedéssel faggattam arról, mi lett a fehérék sorsa. Péntek újra biztosított, hogy még most is ott élnek, immár négy éve, a bennszülöttek pedig nem háborgatják, sőt még élelemmel is segítették őket. Megkérdeztem tőle, hogyan lehetséges, hogy nem ölték le és ették meg őket, mire azt mondta:

– Barátságot csinált velük – úgy érthette, szövetséget kötöttek. Majd így folytatta: – Nem eszünk más embert, csak, aki harcokban fogoly. – Vagyis csak azokat eszik meg, akiket csatában fognak el vagy ölnek meg.

Egy másik későbbi alkalommal történt: a sziget keleti részén jártunk éppen, azon a hegytetőn, amelyről egykor tiszta időben megpillantottam az amerikai földrészt, amikor Péntek, az idő most is nagyon derült lévén, meredten bámulni kezdett a kontinens irányába, majd meglepetésében ugrálni, táncolni kezdett, és hívott, hogy menjek oda hozzá. Megkérdeztem, mi történt.

– Milyen öröm! Milyen boldog! – kiáltotta – látom az enyém haza, látom a nép.

Leírhatatlan boldogság érzése ült ki az arcára, a szemei ragyogtak, és egész megjelenése olyan izgatottságot sugárzott, mintha semmire sem vágya jobban, mint újra otthon lenni. Ez a megfigyelésem különböző gondolatokat és érzéseket ébresztett bennem is, és ideig-óráig kétkedéssel töltött el hű szolgám iránt. Biztos voltam benne, hogy ha Péntek visszajuthatna a népéhez, nem csak az itteni életéről feledkezne meg, hanem a velem szemben vállalt kötelezettségeiről is. Alighanem még be is számolna rólam a törzse tagjainak, és utána együtt térnének vissza, néhány százan, hogy jóízűen lakmározzanak belőlem, ahogy a háborús foglyaikból szoktak.

Nagyon félreismertem a szegény párát, amit később bántam is szerfelett. Most azonban a féltékenységem egyelőre heteken át csak növekedett. Gyanakvóbb lettem irányába és kevésbé szívélyes, mint addig. Nyíltszívű és hálás társam mit sem sejtett az egészből, sőt magatartása a legjobb keresztényi példája lehetett annak, milyen egy hű barát.

Amíg tartott a féltékenységem, naponta újra meg újra próbára tettem őt, beigazolja-e a gyanúmat, de be kellett látnom, hogy becsületes volt és vétlen mindabban, amivel vádoltam. Kétségeim ellenére végül újra a maga oldalára állított engem, és még csak azzal sem gyanúsíthattam, hogy becsapni próbál, hiszen nyilvánvalóan nem is sejtette, hogy gyanú ébredt bennem iránta.

Az egyik napon ugyanazon a hegyen jártunk megint, de a tenger békétlenkedett és nem voltak elég jók az időjárási viszonyok ahhoz, hogy látszódjon a kontinens.

– Szeretnél hazamenni a népedhez, Péntek? – kérdeztem.

– Igen – felelte – ó, én nagyon boldog lenne a népemnél.

– Aztán mihez kezdenél ott? Ismét olyan lennél, mint azelőtt voltál? Megennéd az emberhúst és kannibál módjára élnél tovább?

Aggodalmas arckifejezést öltött, és a fejét rázta:

– Nem, nem esz több emberhús, esz gabonakenyér, tej, kecskehús. Beszél a többinek, hogy mindenki imádkoz Isten és jó úton él.

– Az ám, csak hogy akkor téged otthon a többiek megölnének.

– Nem... nem... – mondta komoran – nem ölnek meg. Ők akar szeret új dolgok.

Ezt úgy érthette, hogy fogékonyak az új dolgokra. Hozzátette, hogy sokat tanultak a szakállas fehér emberektől, akik a csónakon érkeztek. Megkérdeztem, hát, hogy visszatér-e hozzájuk. Elmosolyodott, és azt mondta, nem tud olyan messzire úszni. Amikor pedig felajánlottam, hogy készítek neki egy kenut, azt felelte, elmegy, ha én is vele megyek.

– Már mint, hogy én is veled menjek? De hiszen akkor megesznek.

– Nem, nem. Én csinálom, hogy ne egyenek, én csinálom, hogy szeressenek.

Arra gondolt, hogy elmeséli majd nekik, hogyan végeztem az ellenségeikkel és miként menttem meg az életét. Aztán elmondta nekem, milyen barátságosak voltak a tizenhét szakállas férfival, akik szorult helyzetükben hozzájuk menekültek.

Most már komolyan érlelődött lelkemben a terv, hogy Péntekkel elindulok, s valamilyen módon találkozom a hajótöröttekkel, akik biztosan spanyolok vagy portugálok lehetnek. Közös erővel könnyebben ejthetnék módját annak, hogy hazatérjünk, mint én egymagam egy a parttól több mint félszáz kilométerre fekvő szigeten. Újra munkához láttunk, de közben közöltem Péntekkel, hogy kap tőlem egy vízi járművet, amivel hazajuthat. Később el is vezettem őt a csónakomhoz (amelyet mindig víz alá rejtve tartottam), kimertem belőle a vizet,

beleültem vele s kezébe adtam az evezőlapátot. Mint később kiderült, kitűnő evezős volt, sokkal gyorsabban tudta a csónakot hajtani, mint én.

– Nos, Péntek, indulhatunk a népedhez? – kérdeztem.

Meglepődöttnek tűnt. Elmondta, hogy túl kicsinek tartja a csónakomat erre a hosszú útra. Elmondtam neki, hogy van egy nagyobb csónakom is. Másnap elmentünk arra helyre, ahol az első általam készített bárka feküdt, amit képtelen voltam vízre tenni. Sajnos, a huszonkét-huszonhárom évnyi idő kikezdte a fát, és az részben már elrohadt. Péntek azon a véleményen volt, hogy ez a méret megfelelő lenne az útra, és elegendő felszerelést meg élelmet tudnánk benne magunkkal vinni.

Egyre lelkesebb lettem attól a tervtől, hogy vele együtt átkelek a kontinensre, ezért azt mondtam neki, készítünk egy csónakot, amiben hazamehet. Nem válaszolt, de látszott rajta, hogy nagyon kedvesegetett és szomorú lett. Megkérdeztem, hogy mi a baja. Mire ő visszakérdezett:

– Miért haragszol Péntek? Mit tettem én?

Megkérdeztem, hogy érti ezt, és hozzátettem, hogy egyáltalán nem haragszom rá.

– Nem haragszol? – ismételte el a kérdést többször egymás után. – Akkor miért küldöl Pénteket népéhez el haza?

– De hát, nem te mondtad, hogy szeretnéd, ha ott lehetnél?

– Igen, igen, szeretném, ha mindkettő lehetnének. Péntek nem akar, ha Mester nem oda. – Vagyis nélkülem nem akart menni.

– Én is megyek, Péntek, de mihez kezdjek ott?

Nagyon gyorsan érkezett a válasz:

– Te tehetsz nagy sok jót. Taníthatsz sok vadembert, éljenek jól, tisztán, szelíden. Beszélhetsz nekik Istenről, imádkozhatsz Istenről, új életre taníthatsz.

– Magad sem tudod, mit beszélsz, Péntek. Bűnös ember vagyok magam is.

– Igen, igen, ha engem tanítasz jóra, őket is tanítasz jóra.

– Nem, nem, Péntek, nélkülem kell menned. Én itt maradok ezen a puszta szigeten egyedül, ahogy korábban is éltem itt.

Péntek egy pillanatig zavartan nézett, majd elővette a baltáját, odaadta nekem. Hanem szólni nem szólott semmit.

– Mihez kezdjek ezzel a baltával? – kérdeztem tőle.

– Csináld te megölöd Péntek – mondta.

– De hát miért?

– Miért küldöd Pénteket el haza? Csináld megölöd Péntek, nem küldöd el. – Annyira őszintén mondta ezt, hogy közben könnyek csillogtak a szemében. Most már számomra is újra nyilvánvalóvá lett a nagy szeretet és az elszántság, amit irányomban tanúsított. Elmondtam neki, és később is gyakran megerősítettem, hogy sosem fogom elküldeni, ha mellettem akar maradni.

Rá kellett ébrednem arra is, hogy az irántam érzett szeretete éppúgy természetéből fakad, mint ahogy a népéhez is azzal a szándékkal vágyott hazatérni, hogy szeretett népével jót tegyen. Olyan szándék volt ez, mely engem soha nem vezérelt, még csak nem is gondoltam vagy vágytam rá soha. A távozáshoz nekem kellő hajtóerőt a Péntekkel folytatott beszélgetések adtak és az a vágy, hogy majd találkozhatom a tizenhét szakállas európaival. Késlekedés

nélkül munkához láttunk. Először is egy kellően nagy fát kerestünk, amiből majd alkalmas pirogot vagy kenut építhetünk. Elég fa volt a sziget erdőiben, hogy nem pirogokból és kenukból, hanem hajókból építsünk akár kisebbfajta flottát. A legfontosabb részlet azonban az volt, hogy minél közelebb legyen a fa a vízhez, hogy amikor elkészült, könnyen vízre telessük, és ne kövessük el azt a hibát, amit én annak idején elkövettem.

Végül Péntek, aki sokkal jobban tudta, mint én, hogy melyik a csónakkészítésre legalkalmasabb fa, kiválasztott egyet. Máig sem tudom, hogy miféle fa volt az, de a színe és az illata leginkább a nicaragua fára emlékeztetett. Péntek azt javasolta, égessünk üreget a törzsbe, de én megmutattam neki, hogyan kell szerszámokkal kivájni a fa belsejét. Gyorsan elsajátította a szükséges mozdulatokat. Egy hónapi kemény munka nyomán elkészült a ladik, és egészen szemrevaló lett. Baltáinkkal a külsejét is csónak formájúra faragtuk. Ezt követően azonban két hetünkbe telt, mire fagerendákon görgetve, centiméterről centiméterre eljuttattuk a vízhez. Amikor végül vízre tettük, rögtön húsz ember is beleszállhatott volna.

Büszke öröm szállta meg a szívemet, mikor láttam a tenger hátán himbálózni a természetes járművet. Péntek beleugrott az új csónakba, s mesteri módon evezett. Megkérdeztem tőle, eljuthatunk-e ezzel a célunkig.

– Igen, nagyon jól eljuthatunk, ha nem túl nagy szél fúj – mondta.

Nekem azonban így nem volt még elég a csónak. Árbocot és vitorlát akartam hozzá. Egyenes, fiatal cédrust szemeltem ki az erdőben, bőséggel volt belőlük errefelé, és utasításokkal láttam el Pénteket, miként faragjon árbocot belőle. A vitorla már több gondot jelentett. Öreg vitorlám vagy inkább vitorladarabjaim voltak még ugyan, de biztos voltam benne, hogy kellő törődés híján szörnyen megviselhetette ezeket a hosszú idő. Amikor elővettem, láttam is, hogy nem sokat tévedtem. A legtöbbjük elrohadt. Találtam azonban két darabot elviselhető állapotban, és ezekkel mindjárt ügynödni kezdtem. Mivel tűm nem volt, meglehetősen durva öltésekkel sikerült összefércelnem a darabokat, és a végeredmény leginkább ahhoz a vitorlához hasonlított, amelyet a móróktól menekülőben használtam a csónakomon, de a lényeg az, hogy sikerrel jártam.

A munkának ez a része az árboc és a vitorlák felszerelésével együtt két hónapig tartott, de nagyon eredményes lett, mert a fővitorlához még egy segédvitorlát is sikerült készítenem. Sőt, a kormányrúdról sem feledkeztem meg. Botcsinálta hajóács voltam ugyan és ennek a szerkezetnek az elkészítése, a kudarcokkal egyetemben, annyi időmet vette igénybe, mint magának a csónaktestnek a megalkotása, de mivel tisztában voltam a kormányrúd elengedhetetlen fontosságával, nagy műgonddal alakítottam, mindaddig, míg teljesen jó nem lett.

Amikor mindez elkészült, tanítani kezdtem Pénteket a csónak navigációjával kapcsolatos ismeretekre. Remekül értett az evezéshez, a vitorla meg a kormányrúd azonban újdonság volt a számára. Csodálkozva nézett, mikor először mutattam meg, miként fordíthatja az ember mind a kettőt hasznára. Mégis hamar beletanult az európai hajózás mesterségébe, csupán az iránytűhöz nem akart semmiképpen konyítani. No de ezen a tengeren nem is volt delejtűre olyan égető szükségünk, mert nappal a derült ég, éjjel a csillagok milliója igazít útba, arra pedig, hogy borús napon, az esős évszak idején induljunk el, nem is gondolhattunk. Egy kisded csónakon nekivágni ilyenkor a tengernek, valóságos istenkísértés lett volna.

Elérkezett a huszonhetedik éve annak, hogy a szigetre kerültem és harmadik éve, hogy a jószágos gondviselés utamba hozta Pénteket, s némiképp megédesítette addig egyedül töltött remeteéletemet. A szokott módon imádkoztam az évfordulón. Jólesett hálát adnom az Istennek, aki a porszemről, a fűszálról sem feledkezik meg. Titkon feléledt szívemben a remény, hogy ez az év lesz az utolsó, melyet itt kell töltenem. Ennek ellenére sem adtam fel háztartá-

som körüli munkáimat. A vetést, a kerítésjavítást, a szőlő betakarítását és aszalását a szokott módon végeztem.

Kezdetét vette az esős évszak, mely az átlagosnál több otthon ülésre készítetett. Előtte gondoskodnunk kellett új csónakunk biztonságáról. Egy mesterséges, bekerített kis révet készítettünk, amelyben a tenger áramlásától zavartalanul pihenhetett, tetőt is húztunk föléje fagallyakból, az eső ellen. Ezután már csak vártuk, hogy eljöjjön a november és december, amikor az indulásunkat terveztük.

A jó idő beálltával bennem is megélné a vágy a tervem megvalósítására. Hozzáfogtunk, hogy felkészüljünk az utazásra. Elsőként bőségesen gondoskodtunk enni- meg innivalóról, és közben már az elindulás napját is kitűztem egy vagy két héten belülre. Az egyik reggelen éppen valamin szorgoskodtam és szóltam Pénteknek, hogy menjen el a tengerpartra, és ha talál, hozzon egy teknősbékát vagy teknőcöt. Hetente egyszer ettünk teknőshúst vagy teknőstojásokat. Péntek nem maradt el sokáig. Lélekszakadva rohant hazafelé, és úgy száguldott a cölöpkerítésem fölött, mint akinek a lába nem éri a földet, és mielőtt még faggatni kezdek volna, kiabálásba tört ki.

– Ó mester! Ó mester! Nagy bánat van! Nagy baj!

– Mi az, Péntek?

– Ott kinn... egy, kettő, három kenu. Egy, kettő, három... – Abból, ahogy mondta, előbb azt hittem, hat kenut látott, de amikor rákérdeztem, kiderült, hogy csak háromról van szó.

– Akkor nincs olyan nagy baj, fiam – vigasztaltam őt... Szegény fiúnak minden porcikája reszketett az éktelen nagy félelemtől. Fejébe vette, hogy a bennszülöttek az ő keresésére érkeztek. Alig tudtam kitalálni, mivel nyugtathatnám meg. Végül azt mondtam neki, hogy én is éppolyan veszélyben vagyok, mint ő, engem is éppúgy megehetnek.

– Ugyanakkor szembeszállhatunk velük. Tudsz bánni a puskával, hát használd!

– Én használok, de ők sok nagy számban jönnek.

– Nem számít. Vannak a fegyvereink, amelyek elijeszti azokat, akiket nem sikerül megölnünk.

Adtam neki egy pohárka rumot, és amint megitta, a kezébe nyomtam két vadászpuskát, amelyet nagy söréttel töltöttem meg, akkorákkal, mint egy-egy kisebb pisztolygolyó. A négy muskéta mindegyikébe két nagyobb és öt kisebb golyót helyeztem, a pisztolyokat is megtöltöttem, felkötöttem hosszú kardomat, Pénteknek pedig odaadtam még a baltáját.

Így felkészülve, a távcsöveimmel felsiettem a figyelőállásba, hogy szemlét tartsak. Gyorsan felfedeztem azt a huszonegy vadembert, akik a három kenu érkeztek és három foglyot hoztak magukkal. Jól látszott, hogy most sincs más céljuk, mint bármikor korábban, vagyis barbár lakomát akarnak ülni, amelyen megeszik a foglyaikat.

Azt is megfigyeltem, hogy nem ott szálltak partra, ahol három évvel korábban, hanem közelebb a patakoz, ahol alacsony volt a part, és a sűrű erdős rész majdnem a víz széléig ért. Soha még akkora düh nem szállott meg. Most már nem az forgott az elmém, hogy magamról meg Péntekről gondoskodjam, hanem mindenáron meg akartam szabadítani a szerencsétleneket. Otthagytam az őrtornyot, és odalenn megkérdeztem Pénteket, van-e bátorsága, hogy elkísérjen engem és szembeszálljunk a vademberek ellen. Addigra, részben a rumnak köszönhetően, elmúlt a riadalma és bátran felelte, hogy a halál torkába is követi az ő Mesterét.

Három-három puskával és két-két pisztollyal, harcra készen elindultunk. Egy kis üveg rum is lapult a zsebemben, szükség esetére, Péntek pedig egy nagy zsákban löport és golyókat hozott. Utasítottam, hogy mindig maradjon szorosan mellettem, és ne lőjön vagy ne tegyen

bármit, amíg jelt nem adok rá. Az iránytűt használtam a pontos tájékozódásra, hogy a patakon túljutva a fák fedezékében észrevétlenül lőtávolon belülré jussunk a vadakhoz.

Menet közben kissé elbizonytalanodtam döntésem helyességében, nem mintha a túlerőtől félttem volna, hiszen a fegyvereimmel fölényben voltam hozzájuk képest és még társam is volt. Felmerült azonban bennem a gondolat, hogy nem értelmetlen-e olyan emberek vérében áztatnom a kezem, akik nekem személyesen nem ártottak, sőt még csak szándékukban sem állt ártani. Kegyetlen szokásuk az ő bűnük, ami miatt Isten magukra hagyta őket, de engem nem jelölt ki, hogy a büntetést rájuk mérjem. Ha úgy látta volna jónak, maga mérí rájuk a büntetését, nekem viszont semmi dolgom nem lett volna ezzel. Pénteknek több joga volt rájuk támadni, hiszen hivatalos ellenségeivel állt szemben, ami rám nézve szintén nem volt igaz. Ezek a gondolatok mély benyomást gyakoroltak rám, és úgy döntöttem, hogy egyelőre csak megfigyelőállást foglalok el a kannibálok közelében, és majd az események alakulásától teszem függővé, hogy miként cselekszem.

Ezzel az elhatározással érkeztünk meg az erdőbe, amelynek a part felőli szélén ott voltak a vademberek. Meg sem álltam, amíg oda nem értem, Péntek pedig halkán jött szorosan a nyomomban. Suttogva szóltam hozzá, hogy menjen közelebb, és óvatosan kémlelje ki, hogy mit csinálnak. Egy, az erdő kiugró részén lévő nagy fához osont és hamarosan jött is vissza, mondván, hogy onnan tisztán látni őket. A tűz körül ülnek, és az egyik foglyuk húsából falatoznak. A hírre, hogy egy másik fekszik a homokon, megkötözve, akit rövidesen szintén leölnek, újra felfokozódott a harci kedvem. Döbbenetem is rendkívüli lett, amikor Péntek elmondta, hogy ez a fogoly nem a törzséből való indián, hanem a szakállas fehérarcúak egyike. Én is a nagy fához lopóztam, és a távcsövemen át jól láttam, hogy egy kezénél-lábánál megkötözött, ruhát viselő európai fehér ember feküdt a homokban.

Volt egy másik fa, úgy huszonöt méterrel közelebb a vadakhoz, ahonnan pontosabban célba vehettem őket. Kénytelen voltam tehát visszafogni a rendkívüli izgatottságomat, mert ahhoz, hogy odajussunk, egy kicsit kerülnünk kellett a sűrű bokrok fedezékében. Amikor odaértünk a fához, még egy kis domb takarásába is kerültünk, a bennszülöttek pedig már mindössze néhány méterre voltak tőlünk.

* * *

Most már nem volt idő a késlekedésre. A kegyetlen emberevők közül tizenkilencen a földön ülve lakmároztak, kettő viszont éppen elindult, hogy letaglózza és majd, esetleg darabokban, odahordja a szerencsétlen keresztényt a tűzhöz. Éppen lehajoltak, hogy eloldják a köteleket lábain. Odafordultam Péntekhez:

– Most pedig, Péntek, tedd pontosan azt, amit én.

– Akkor Péntek pontosan teszi, nem hibáz.

Letettem két puskát a földre, Péntek is így járt el, a harmadikkal célba vettem az egy kupacban üldögélő vadembereket, és megvártam, míg Péntek is ugyanezt teszi. Megkérdeztem, hogy készen áll-e, és azt felelte, igen.

– Akkor, tűz – mondtam, és vele egyszerre sütöttem el a puskát.

Péntek jobban célzott, mint én, és kettőt megölt, hármat pedig megsebesített, én csak egyvel végeztem, és kettőn ejtettem sebet. A többieket kimondhatatlan rémület szállta meg, a sértetlenek mind talpra ugrottak, de hiába kapkodták a fejüket, nem tudták, honnan érkezik a pusztulás és merre meneküljenek. Péntek kérésemhez híven állandóan figyelte, mit csinálok. Látta, amint felhúzó a vadászpuska ravaszát és célzok. Ő is így tett.

Az első lövésre hárman holtan rogytak le, többen megsebesültek. A többiek réveteg tekintettel bámultak körbe, hogy az iszonyú ellenséget megláthassák. A szél a füstöt elvitte arról a helyről, ahol állottunk, a vademberek pedig a szállingózó füstre mutogattak. Ezalatt új puskát kaptunk a kezünkbe, reánéztem Péntekre, s második puskánkat is egyszerre sütöttük el. Ez alkalommal kettő zuhant holtan a földre, számosan megsebesültek s irtóztató üvöltésben törve ki ide-oda szaladgáltak.

– Most pedig, Péntek, kövess – mondtam, és felkaptam a harmadik töltött puskát, ami egy muskéta volt. Vakmerően reárohantunk a vademberek legnagyobb számú csoportjára, magam is meg Péntek is szörnyen kiáltoztunk, evvel a megtámadottakat még nagyobb zavarba ejtettük, s könnyen keresztültörtünk soraikon. Bár a fegyverek súlya lassított bennünket, futottunk, ahogy a lábunk bírta, hogy a megkötözött áldozathoz érjünk, aki a csónakok és a tábornász között félúton fetrengett a földön. A két hentes, aki éppen munkához látott volna mellette, már az első lövésünk után riadtan menekült, és most három másik társukkal éppen beleugrottak az egyik kenuba. Intettem Pénteknek, hogy fusson utánuk és löje le őket. Ő így is tett. Amikor úgy húsz méterre beérte őket, célzott és lőtt. Azt hittem, mind az öt meghalt, egy a csónakba hanyatlott súlyos sebesülten, a többi a vízbe esett, de csak kettő veszett oda, másik kettő újra felbukkant.

Miközben Péntek a menekülő kannibálokkal foglalatzkodott, én a kardommal elvágtam a szegény fogoly köteleit, amelyekkel a térde és karja szörnyen gúzsba volt szorítva. Felemeltem fektéből, és portugálul kérdeztem tőle, hogy kiféle.

– Christianus! – felelt latinul. Olyan gyenge volt, hogy alig bírt szólni vagy talpra állni. Elővettem a zsebemből az üveget, és intettem neki, hogy igyon. Miután ivott, kenyeret is adtam neki, amit szintén elfogyasztott. Megkérdeztem, milyen nemzet szülöttje.

– Spanyol – mondta. Közben szemmel láthatóan kezdte visszanyerni az erejét. Elkezdett spanyolul hálálkodni, de félbeszakítottam s lábra segítve, a tőlem telő spanyolsággal mondtam neki:

– Uram, erre majd ráérünk, most le kell számolnunk a vad kannibálokkal. Fogja ezt a pisztolyt és a kardot, bosszulja meg magát ellenségein. – Hálásan vette el a fegyvereket. Feléledt benne a düh, és vadul támadt azokra, akiknek majdnem ebédje lett. Kettőt közülük nyomban lekaszabolt. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy korábbi lövéseink hatására a még sértetlen bennszülöttek többsége halálra vált az ijedségtől és annyi lélekerejük sem maradt, hogy meneküljenek vagy kellőképpen védekezzenek.

Nekem még volt egy töltött puska a kezemben, de megfelelő alkalomra vártam, hogy elsüssém, mert a pisztolyomat és a kardomat a spanyolnak adtam. Odakiáltottam Pénteknek, hogy fusson a fák közé a fegyverekért, és hozza el azokat. Ő gyorsan engedelmeskedett. Ekkor odaadtam neki a muskétámat, és nekiláttam, hogy megtöltsem a többit. Miközben ezzel foglalatzkodtam, a spanyol harcra keveredett az egyik bennszülöttel, az utóbbi egy nagy fakarddal rontott az európaira, amilyennel az imént kivégezték volna, ha közbe nem avatkozom. A spanyol rendkívül bátran harcolt és két fejsebet is ejtett a vademberen, de gyenge volt még, és a jól megtermett indián végül a földre gyűrte. Már éppen kicsavarta a kardomat a kezéből, amikor a spanyol előkapta az övébe tűzött pisztolyt, és mielőtt odaérhettem volna, hogy segítsék, keresztüllötte ellenfelét. A bennszülött rögtön meghalt.

Ezalatt Péntek is alaposan helytállt. Más fegyvere nem lévén fejszéjével a kézben vette üldözőbe a menekülőket. A spanyol odajött hozzám puskáért, és a tőlem kapott vadász-fegyverrel üldözőbe vett két vadembert. Lövéseivel mindkettőt megsebesítette, de azok tovább menekültek, és nem volt ereje követni őket. Péntek vette át a feladatot, berohant utánuk az erdőbe, de amíg végzett az egyikkel, a másik kicsúszott a kezei közül, vízbe vetette magát és a

kenu után úszott, amelyikben az a két társa menekült, akiket Pénteknek nem sikerült leterítenie. Ők hárman és a csónakban heverő negyedik, akiről nem tudtuk, él-e, hal-e, menekülhettek csak meg előlünk. Azon az öt vademberen kívül, akiket az első lövéseinkkel öltünk meg a többiek nagy részével, köztük a sebesültekkel, Péntek végzett, néha elszánt küzdelem során. A spanyol három ellenfelét küldte át a másvilágra.

A kenuban ülők nagyon eveztek, hogy minél messzebb jussanak tőlünk, és bár Péntek három lövést is leadott rájuk, de egyik sem talált. Péntek ekkor azt javasolta, hogy utánuk ered egy kenuban. Valóban aggasztó volt a vadak elmenekülése, könnyen megeshetik, hogy rövid idő múlva százennyien kötnek majd ki a szigeten, és bosszút vesznek testvéreikért. Ezért úgy döntöttem, hogy a tengeren is üldözni kell őket, és Péntekkel a nyomomban a csónakok felé rohantam. Amikor azonban a kenuba szálltam volna, meglepetéssel láttam, hogy egy másik megkötözött fogoly fekszik ott. Nem tudta, mi zajlik körülötte, mert nem csak mozdulni nem tudott, hanem lassan már levegőhöz sem jutott a nyakán is szorosra húzott kötél miatt.

Azonnal eloldoztam és felsegítettem, de nem bírt szólni vagy megállni a lábán, azt hihette, hogy csak azért oldozzák el, mert a kivégzése következik. Amikor Péntek odaért, arra kértem, magyarázza meg neki, hogy szabad. Ő így is tett, én pedig előhúztam az üvegemet, megittam és miközben az indián kezdett megnyugodni a hallottaktól, lassan felnézett. Hirtelen annak lettem tanúja, hogy Péntek felordít, majd a gyenge fogoly nyakába borul, csókolja az arcát, a kezét, összevissza ölelgeti, ugrál, kacag, tapsol, sír... Jó darab idő eltelt, mire szóra bírtam, és elmondta, mi történt. A csónakban talált férfi az apja volt.

Nehezen tudnám szóba foglalni a meghatottságomat, amit akkor éreztem, amikor láttam, mennyire örül annak, hogy apja megszabadult a haláltól és mennyire ki tudja mutatni iránta érzett szeretetét. Azt még kevésbé tudnám leírni, milyen lelkiállapotban volt Péntek, többször ki- és beszállt a csónakba, leült az apja mellé, annak fejét a mellkasához szoritotta és úgy ölelte. Azután fogta az apja görcsbe merevedett fásult lábait és masszírozni kezdte ott, ahol addig a kötelek vágtak a húsába. Adtam hozzá rumot, hogy azzal dörzsölje be a lábait, és ez meglehetősen jót tett neki.

Ez a fordulat meghiúsította a tervet, hogy üldözőbe vegyük a szökevény bennszülötteket, de jobb is volt így, mert két órán belül nagy szél támadt, mely, mielőtt útjuk negyedéig érhetek volna viharossá fokozódott és egész éjszakán át tartott. Nem tartottam valószínűnek, hogy sikerült ezt túlélniük és elérniük a honi partot.

Térjünk vissza Péntekhez, akit egy darabig nem volt szívem elszólítani az apja mellől, de amikor úgy éreztem, hogy egy kicsit már lecsillapodott, odahívtam magamhoz, és ő rendkívül boldogan, az örömtől ugrándozva jött oda hozzám. Megkérdeztem tőle, adott-e az apjának kenyeret, és mivel nemmel felelt, elővettem egy kis cipót, és rumot meg mazsolát is adtam neki mellé. Alig látta el az apját ezekkel, kiszállt a csónakból és úgy rohant el, mint a zerge. Ő volt a leggyorsabb futó, akivel valaha találkoztam. Pillanatok alatt eltűnt szem elől, hiába kiáltottam utána. Negyed óra múlva már vissza is tért, bár nem olyan sebesen, mint ahogy távozott. Valamit hozott magával, ami lassította a tempóját.

Amikor közelebb ért, láttam, hogy otthonról hozott magával egy korsót, és friss vízzel töltötte meg azt, hogy apjának kedveskedjen vele. Volt nála még két-három kenyércipó is. A kenyeret nekem adta, a vízzel pedig az apjához indult, igaz, előtte én is belekortyoltam a korsóba. A víz, a korábban tőlem kapott rumnál is gyorsabban lehelt erőt az apjába, aki már teljesen kitikkadt a szomjúságtól.

Miután Péntek megittatta az apját, megkérdeztem tőle, hogy maradt-e még a vízből. „Igen” volt a válasz, mire megkértem, adjon belőle a spanyolnak is, mert az éppolyan szomjas volt, mint az indián. Árnyékos helyre, az egyik fa alá támogattam őt, és kenyérrel is megkínáltam.

Az ő lábai is elzsibbadtak és feldagadtak a durva kötelektől. Miután ivott a vízből és evett a kenyérből, egy marék mazsolával is megkínáltam. Mérhetetlen hálával tekintett rám. Annyira legyengült, hogy nem bírt lábra állni, bár kétszer-háromszor megpróbálta. A bokái is felduzzadtak és fájtak, megkértem hát, hogy maradjon nyugodtan ülve, Pénteknek pedig szoltam, hogy dörzsölje be a spanyol bokáját rummal, ahogy az apja lábával is tette.

Figyeltem, amint közben a kedves bennszülöttem legalább kétpercenként oldalt pillant és meggyőződik róla, hogy a szegény apja még mindig ott ücsörög, ahol az imént hagyta. Egyszer csak, amikor odapillantott, már nem látta az apját. Szó nélkül rohant oda, mint akit puskából lőttek ki. Miután megállapította, hogy az idős férfi csak leheveredett a csónakban, hogy végtagjait pihentesse, visszajött hozzám. Arra kértem a spanyolt, hogy Péntek segítségével menjen el a csónakig, és onnan már közel evezhetnek az otthonunkhoz, ahol gondját viselem. De Péntek jól megtermett, erős fickó volt, és egyszerűen a hátára emelte a spanyolt. Odavitte a csónakhoz, óvatosan beemelte és az apja mellé ültette. Már el is lökte a csónakot, majd evezni kezdett és gyorsabban haladt, mint én gyalog a szárazon, igaz, őt az erős szél is segítette. Miután felevezett a patakon, kikötött, otthagya az utasait és futva indult valamerre. Elöttem szaladt el, így hát megkérdeztem, merre megy.

– Megyek, hozok több csónak – mondta, és megint csak úgy nyargalt tovább, akár egy versenyló. Alig értem a patakhoz, már ő is ott volt a másik csónakban. Rögtön visszatért a vendégeinkhez, hogy segítsen nekik, de mindkettő képtelen volt járni, így szegény Péntek nem tudta, mitévő legyen.

Rövid gondolkodás után nekiláttam, hogy egy hordágszerű alkalmatosságot eszkábáljak, amin aztán Péntekkel hazáig cipeltük őket. Amikor azonban elértünk az erődítményünk külső falához, az eddigieknél is komolyabb problémával néztünk szembe, mert a falon nem tudtuk őket átvinni, a falat megbontani pedig nem voltam hajlandó. Újra munkához láttam, és két óra múlva Péntek segítségével egész csinos kis vitorlavásznakkal és faágakkal takart sátrat emeltünk a fal és az általam ültetett erdő közötti területen. Itt rizsszalmából és takarókból két ágyat készítettünk.

Szigetem benépesült. Alattvalókban bővelkedtem. Legalábbis így gondoltam ezt, annak alapján, hogy a szigetet saját birodalmamnak tekintettem, ahol törvényt hozok és uralkodom. Ráadásul a szigetem lakói valóban alárendeltjeim voltak, hiszen nekem köszönhették az életüket, és hálából hajlandóak lettek volna kezembe helyezni a sorsukat. Szokatlan jelenség volt, hogy mindhárom alattvalóm három különböző vallásnak hódolt. Hű emberem, Péntek protestáns volt, apja pogány kannibál, a spanyol pedig pápista. De hát, az én szigetemen a vallásszabadság volt érvényben.

Miután elhelyeztem a két megszabadított foglyot újdonsült szállásukon, végiggondoltam, milyen étellel lehelhetnék életet beléjük. Szoltam Pénteknek, hogy vágjon le egy egy év körüli kecskét, ennek a húsából aztán pörköltet és árpa meg rizs hozzáadásával remek húsleveszt készítettem. A főzés odabenn zajlott, az elkészült ételt pedig a kinti vendégsátor egy rögtönzött asztalán tálaltam fel nekik. Melléjük telepedtem, és velük együtt költöttem el a vacsorát. Péntek volt a tolmácsom, elsősorban az apja, de részben a spanyol irányába is, utóbbi ugyanis elég jól beszélte a bennszülöttek nyelvét.

Vacsora után meghagytam Pénteknek, hogy menjen el az egyik kenuval a fegyvereinkért, amelyeket sietős távozásunkkor ott kellett hagynunk a csata színhelyén. Másnap pedig megbíztam azzal, hogy temesse el a bennszülöttek tetemeit, amelyek a tűző napon hevernek és persze a barbár lakomájuk nyomait is, mert nekem nem lett volna hozzá gyomrom, hogy ezt elvégezzem. Péntek olyan lelkiismeretesen hajtotta végre a feladatot, hogy még a nyomait is eltüntette a bennszülött látogatásnak. Amikor legközelebb arra jártam, csak az erdőszéli nagy fa segített tájékozódnom afelől, hol történt a véres esemény.

Miután az alattvalóim felfrissültek kicsit, beszélgetésbe kezdtem velük. Először Péntek segítségével az apjától érdeklődtem meg, mit gondol az elmenekült vademberekről, fenyegete az a veszély, hogy túl sok társukkal térnek vissza és nem állhatunk ellen nekik. Szerinte a vadak a csata utáni vihart nem élhették túl, mert ha véletlenségből nem fulladtak vízbe, akkor a szárazföld délebbre eső vidékeire sodródhattak csak, ahol szintén a biztos halál vár rájuk. Azt azonban nem tudta megmondani, mit tennének, ha mégis sikerülne ép bőrrel megúszniuk. Bár ezzel kapcsolatban is inkább úgy vélte, akkora volt a meglepetésük és a riadalmuk a nagy zajjal és villanásokkal járó támadás miatt, hogy odahaza alighanem azt terjesztik majd, hogy mennydörgés és villámlás sújtott le rájuk, nem ember keze. Péntekben és bennem valószínűleg két mennybéli szellemet vagy fúriákat láttak, nem pedig fegyveres férfiakat. Péntek apja azt mondta, ilyesmit vett ki a menekülő vademberek zűrzavaros beszédéből. Számukra hihetetlen volt, hogy egy ember tüzet lövellhet ki, a mennydörgés hangján szólalhat meg és nagy távolságból, erőfeszítés nélkül gyilkolhat ezekkel. Az idős indián szavai beigazolódni látszottak a következő idők során, mert a kannibálok, a négy törzsbőlük beszámolója alapján (úgy tűnik, azok mégiscsak megmenekültek) messzire elkerülték a szigetet. Úgy tartották, hogy aki ott partra száll, azt elemésszik a tűz istenei.

Erről azonban én mit sem tudtam, így aztán állandóan aggódhattam és teljes fegyverzetben vártam a támadást, seregem élén. Most, hogy már négyen voltunk, nyílt terepen is bármikor szembeszálltam volna akár száz vademberrel.

Némi idő elteltével azonban a félelmünk alábbhagyott, mivel egyetlen kenu sem tűnt fel a láthatáron. Visszatértem ahhoz a gondolathoz, mely a kontinensre csábított. Péntek apja is gyakran emlegette, hogy most már hagyjam el velük ezt a szigetet, menjek a hazájukba, majd meglátom, milyen örömmel fogadnak, és mennyire meg fognak becsülni.

A spanyol elbeszéléséből megtudtam, hogy azon a földön, ahova ő is partra vetődött, tizenhat spanyol és portugál hajótörött él Péntek bennszülött törzsétől háborítatlanul, de ugyanakkor meglehetősen ínségben nyomorognak. Kifaggattam őt az útjuk részleteiről, és a következőket tudtam meg: egy spanyol hajó indult nagyrészt irhával és ezüsttel megrakodva Rio de la Plátából Havannába, hogy onnan aztán európai árukkal megrakodva térjen vissza. Őt portugál tengerész is volt a fedélzeten, akiket egy hajóroncsból mentettek ki. Nekik is éppen öt emberük veszett oda, amikor zátonyra futottak, a többiek viszont hányattatással teli út során a kontinens kannibálokkal teli halálosan veszélyes partvidékére vetődtek.

Volt náluk néhány fegyver, de szinte teljesen hasznavehetetlenek, mert mindössze annyi lőszerük maradt, amennyivel partot érve néhány állatot lőhettek. Megkérdeztem tőle, mit gondol, milyen sors vár ott rájuk és nem találtak-e ki valamilyen módot a menekülésre. Azt felelte, sokat tanakodtak ezen, de mivel nem volt csónakjuk, sem eszközeik, amivel ilyet építhettek volna, sőt elegendő élelmük sem, amivel elláthatták volna magukat az útra, ezért az ilyen tanácskozások mindig elkeseredésbe fulladtak. Az iránt kezdtem érdeklődni, vajon hogyan fogadnák, ha felajánlanám, hogy hozzájárulok a szabadulásukhoz. Elmondtam neki, hogy a magam részéről attól tartok leginkább, hogy segítségemért cserében majd árulásra és rossz bánásmódra számíthatok, hiszen a hála nem a legfőbb sajátja az emberi természetnek, és az emberek korántsem mindig olyan lelkesedéssel viszonyozzák a jótéteményt, mint amilyen örömmel fogadták azt. Elmondtam azt is, hogy milyen kevéssé lenne kívánatos a számomra, hogy miután a segítséggel megszabadultak, kezükre kerítsenek és börtönbe vessenek engem Új Spanyolországban vagy kivégezzenek, amint azt arrafelé gyakran megteszik az angolokkal. Inkább adnám magam a bennszülöttek kezei közé, mint hogy az inkvizíció kegyetlen papjainak játéka legyek.

Meggyőződésem volt, hogy ha mindannyian itt lennének, elég dolgos kéz állna rendelkezésre ahhoz, hogy akkora bárkát építsünk, amelyen eljuthatunk dél felé Brazíliába, vagy északi

irányban, spanyol területekre. De ha, miután fegyvert adtam a kezükbe, erejüket ellenem fordítják és zsákmányként visznek népük közé, kedvességemnek köszönhetően rosszabb sorsra juthatok, mint amilyenben eddig volt részem.

A spanyol nyílt és őszinte válaszából kiderült, hogy a helyzetük nagyon elkésesítő, és ezért szerinte még a gondolattól is elborzadnának, hogy ártsanak olyasvalakinek, aki előmozdította a szabadulásukat. Azt ajánlotta, hogy egyelőre csak őt és Péntek apját küldjem vissza, hadd tárgyaljon a társaival, azután visszatér a válaszukkal. Szándéka szerint meggyőzi majd őket arról, hogy fogadjanak el engem kapitányuknak, vezetőjüknek, esküdjenek fel a Szentírásra, hogy hűek lesznek hozzám és mindaddig követik az utasításaimat, míg olyan országba nem érkezünk, ahol mindannyian biztonságban leszünk. Ezt az országot én választhatom ki, tetszésem szerint. Azt ígérte, általuk megírt szerződést hoz majd magával, hogy igazolja mindezt.

Vállalta, hogy elsőként tesz esküt, mely szerint védelmezi majd az érdekeimet, amíg csak él, és ha pártütés támadna a honfitársai között, értem harcol majd az utolsó csepp véréig. Elmondása szerint ők mindannyian tisztességes polgáremberek, akiket nagyon megviselt jelenlegi helyzetük. Fegyver, ruházat és élelem nélkül éltek, és a bennszülöttek kegyeitől függtek. A hazatérésbe vetett minden reményük elveszett, és biztosan életük végéig tartó hálát ébresztenék bennük, ha visszaadnám nekik a reményt.

Gondolkozóba estem. Meghánytam-vetettem a dolgot, s végül beleegyeztem. Már-már minden elő volt készítve, hogy útra keljenek, midőn az én spanyolom váratlanul azzal az indítvánnyal állott elő, hogy halasszam el a dolgot. Amikor okát adta, miért tanácsolja ezt, be kellett látnom, hogy nem csak őszinte, de bölcs is a javaslata.

Közel egy hónapja volt már velünk, és ezalatt megismerte éléskamrámat, gabonakészletemet, s úgy tartotta, hogy ez négy embernek bőségesen elég lehet ugyan, de tizenkilenc csakhamar elfogyasztja. Még kevésbé lenne elegendő élelmiszer-tartalék gyanánt, ha útra kelnénk a föld-rész valamely európai gyarmata felé. Ezért, meglátása szerint, mindenekelőtt élelmiszerekről kellett jó előre gondoskodnunk, elvetni a rendelkezésünkre álló taralék gabonát és megvárni a következő aratást, hogy azután senki se szűkölködjön. Különben a nélkülözés miatt a többiek úgy érezhetnék, hogy egyik fajta ínségből egy másikba csöppentek, és békétlenkedni kezdenének.

Az érvelése olyan meggyőző volt és az indítékai annyira őszinték, hogy beláttam, e szerint kell eljárunk. Mind a négyen ásót, kapát vettünk a kezünkbe, és egy hónap leforgása alatt akkora földet műveltünk meg, amelyen húsz véka árpát és tizenhat korsó rizst vetettünk el. Igaz ugyan, hogy azt is vetőmagnak szántuk, ami élelmünkre kellett volna, no de hat hónapig, míg a magból termés lesz, eltartanak majd minket a sziget szárnyas és négylábú lakói.

Most már bátran csatangoltunk a szigeten széltében-hosszában, elég nagy számban voltunk ahhoz, hogy ne legyen okunk félni senkitől és semmitől. Bár most újra elodáztuk menekülésünket a szigetről, mégsem tudtam nem gondolni rá újra meg újra. Így aztán az erdőben járván, szemügyre vettem azokat a fákat, melyek hajóépítésre alkalmasak voltak, megjelöltem mindegyiket. Péntek és az apja ezek után kivágta ezeket. Megmutattam nekik, miféle fájdalomosan lassú módszerrel gyalultam annak idején egyetlen deszkát egy hatalmas fából, és őket is rávettem, hogy nekifogjanak ugyanennek a munkának az elvégzéséhez, a spanyol pedig kérészemre felügyelte a munkát. El is készítettek – képzelhető, milyen erőfeszítések árán – egy tucat tizenkét méter hosszú és öt-tíz centiméter vastag deszkát.

Szorgosan szaporítottuk kecskenyájunkat. Váltásban indultunk kecskevadászatra, egyik nap Péntek és a spanyol, másnap pedig én szegődtem Péntek társául. Ahányszor lelőttük az anyaállatot, a kicsinyeit mindig sikerült élve elfognunk, és a többihez zártuk azokat a karámba. Így húsz gidával szaporítottuk a nyáját. Amikor pedig eljött a szőlőérés időszaka,

annyi szőlőt akasztottam ki a napra aszalni, amiből hatvan-nyolcvan hordót is megtölthettünk olyan kiváló minőségű mazsolával, mely Alicante-ban is megállta volna a helyét. Táplálkozásunk igen kellemes részét alkotta ez az éték.

Eljött az aratás ideje. A termés csak közepes lett, mindazonáltal az elültetett mennyiség tízszerese volt az aratás eredménye. Így hát nem volt okunk aggódni még akkor sem, ha a tizenhat spanyol máris itt termett volna a szigeten. A következő aratásig bőven élünk ebből. De akkor sem lett volna kevés, ha mindannyian útra készülünk és élelemtartaléknak visszük magunkkal az amerikai kontinenst megcélzó bármely utunkra. Hozzáálltunk, hogy a megélvöknél sokkal több kosarat fonjunk, amikben eltarthatjuk a gabonát. A spanyol jeleskedett ebben a munkában, remek kezűgyességgel bírt.

Felkészítettem két emberemet az útra. De mielőtt a hátramaradt társaihoz indítottam volna a spanyolt, szigorúan meghagytam, hogy olyan embert ne szállítsanak a szigetemre, aki ölötte meg nem esküszik rá, hogy a sziget jelenlegi lakói ellen nem támad, irántam hűséges lesz, szót fogad nekem, vagyonomban meg nem károsít. Mindezt írásba is kellett foglalniuk és aláírásukkal hitelesíteniük, de hogy mindennek hogyan tesznek eleget, arról egyikünk sem szólt, bár tudtam, hogy sem tolluk, sem tintájuk nincs.

Ezzel a spanyol és Péntek apja, az idős indián útnak indult az egyik kenuban, amellyel idehozták őket. Egy-egy muskétát adtam nekik nyolc töltetre való golyóval és löporral, és arra kértem őket, becsüljék meg és csak akkor használják, ha elengedhetetlen szükségük van rá.

Örömteli teendők voltak ezek, melyek az itt töltött huszonhét év és néhány nap után a szabadulás első biztató jeleit vetítették elé. Élelemmel is elláttam őket, annyival, amennyi a számkivetett spanyoloknak legalább nyolc napra elegendő. Mielőtt búcsút intettem volna nekik, még megegyeztünk egy jelben, amelyet majd kifüggesztenek a csónakjukra a visszatérésükkor, hogy felismerjem őket már partraszállásuk előtt.

Élénk szél hajtotta tova a csónakjukat október hónap teleholdas napján. Igaz, nem állíthattam biztosra a dátumot, mert most már nem csak az egy nap eltérés fordulhatott elő a naptáramban, hanem az évek számát is kissé óvatlanabban tartottam számon. Később, amikor módom adódott ellenőrizni, bebizonyult, hogy az éveket illetően nem tévedtem.

* * *

Nyolc nap telt el a távozásuk után, amikor egy újabb rendkívüli, a maga nemében egyedülálló esemény történt. Azon a reggelen még mélyen aludtam a sátramban, amikor Péntek sietve jött és felébresztett.

– Mester, mester! Megjöttek, megjöttek!

Felpattantam, magamra kaptam a ruhámat és siettem az általam ültetett bokrokból lett sűrű erdőn át. Olyannyira siettem, hogy szokásomtól eltérően még a fegyvereimet is hátrahagytam. Nagy volt a meglepetésem, amikor hat-nyolc kilométer távolságban a part mentén megpillantottam egy csónakot, amely éppen kikötni készült. Az is jól látszott, hogy nem a földrész felől, hanem a sziget legdélibb pontja irányából érkezett.

Odaintettem magam mellé Pénteket és figyelmeztettem, hogy maradjon észrevétlen, mert ezek nem az általunk várt emberek, és nem tudhatjuk, hogy békés vagy ellenséges szándékkal jöttek-e.

Visszatértem a házamba a látcsövemért, majd felmáztam a létrán a magaslesre, mint valahányszor, ha rejtve akartam maradni, míg körbekémlelek. Amint a sziklatetőre értem, úgy tíztizenkét kilométerre tőlem délkeleti irányban és egy-két kilométerre a sziget partjától egy hajót láttam vesztegelni. A hajó és a nagy csónak egyaránt angolnak tűnt.

Nagy volt a zavarom. Végtelen öröm fogott el amiatt, hogy hajót látok, ráadásul olyat, amelyen feltehetően saját honfitársaim, vagyis baráti szándékú emberek utaznak. Titkon valami mégis azt súgta, hogy legyek óvatos. Nem tudtam, hogy honnan jöhet ez a hajó és mi dolga itt, mert ez nem olyan tájéka volt a világnak, ahol bármi oka lenne egy angol hajónak előfordulnia. Kereskedelmet nem folytatnak itt, vihar sem volt mostanság a közelben, ami miatt menedéket keresnének. Ha valóban angol hajó volt, akkor nem kizárt, hogy tisztességtelen szándék vezérelte erre a vidékre. Ezért aztán jobbnak láttam, ha óvatos maradok, hogy ne jussak tolvajok és gyilkosok kezére. Szerencse, hogy alkalmanként hallgatok a józan ész szavára. Elbeszélésem következő részéből kiderül, hogy ha nem így tettem volna, akkor kétségkívül utolér a végzetem.

Nem kellett sokáig várnom ahhoz, hogy lássam, amint a csónak közelebb húzódik a parthoz, mintha az utasai valami öblöt keresnének, ahol kényelmesen kiköthetnek. Nem jöttek el olyan messzire, hogy észrevegyék annak a pataknak a torkolatát, ahová én annak idején a tutajaimmal eveztem. Alig egy kilométerre az otthonomtól kötöttek ki a parton. Örültem neki, hogy nem jöttek közelebb, mert a végén még a házam küszöbénél állapotok volna meg, és a végén még elhagyni kényszerülök miattuk ingó és ingatlan dolgaimat.

Amikor partra szálltak, végleg meggyőződtem róla, hogy az emberek nagy része angol, egyet vagy kettőt pedig hollandnak gondoltam, de később kiderült, hogy nem azok. Összesen tizenegyen voltak, három közülük fegyvertelen, és úgy tűnt, ezek meg vannak kötözve. Az első öt kiszállt, majd, akár a foglyokat, kiszállították a már említett hármat. Ezek egyike szenvedélyesen és elkeseredetten könyörgött, a másik kettő is zaklatottnak tűnt, de nem annyira, mint az első. Fölöttébb megzavart a látvány, nem tudtam mire vélni.

– Ó Mester! Látod, az angolok is eszik a foglyaikat, ahogy a bennszülöttek – mondta Péntek.

– Miért, Péntek, azt hiszed, hogy meg fogják enni őket?

– Igen, meg fogják enni.

– Nem, dehogy. Attól tartok, megölik őket, de abban biztos lehetsz, hogy nem eszik meg.

El sem tudtam képzelni, milyen ok vezérli ezeket az embereket, de elborzadva vártam a pillanatot, amikor a foglyokat kivégzik. Láttam, hogy egy matróz felemel egy rövid tengerész-kardot, és arra számítottam, hogy a következő pillanatban az egyikük holtan rogy össze. A vérem forrt a felháborodástól.

Azt kívántam, bárcsak itt lenne a spanyol és az idős indián vagy észrevétlenül lőtávolon belülré kerülhetnék, biztosan megmenteném a három foglyot, hiszen a tengerészeknél löfegyvert sem láttam. Végül azonban más lépésre szántam el magam.

Miután az arcátlan matrózok durván megfenyegették foglyaikat, különböző irányokban elindultak a szigeten, talán, hogy szemügyre vegyék a környéket. Úgy tűnt, a három férfi most szabadon mehetne, amerre lát, ők mégis tanácstalanul ültek le a földre és kétségbeesettnek tündek. Eszembe jutott a partra vetődésem. Elveszettnek éreztem magam, rémisztő gondolataim támadtak, és a vadállatoktól való félelmemben egy fán töltöttem az éjszakát.

Éppen tetőzött a dagály, amikor a csónak és utasai partot értek, de miközben a matrózok felfedezőútra indultak, a dagály lassan elmúlt. A víz visszahúzódott, a csónak pedig megfeneklett a homokon. Két ember hátramaradt ugyan a csónakban, de ezek úgy berúgtak a túl sok brandytól, hogy elaludtak. Az egyik aztán hamarosan felriadt, és amikor észrevette, hogy a csónak a szárazon ragadt, a többiekért kiáltott. Azok a közelben kószáltak, és így gyorsan visszaértek. A csónak azonban túl nehéz volt, a homok pedig ezen a részen túl lágy, majdnem olyan, mint a folyós homok, úgyhogy nem bírták a járművüket megmozdítani.

Ebben a helyzetben aztán igazi tengerészekre jellemző módon feladták és újra szétszóródtak a szigeten. Még hallottam is amint az egyikük hangos szóval elhívja a többieket a csónaktól.

– Hagyjátok má' így Jack! Maj' dagálykor vízre tesszük.

Nem maradt több kétségem afelől, hogy milyen nemzet fiai.

Mind ez idő alatt a kilátóból figyeltem az eseményeket. Újra megnyugvással gondoltam rá, hogy milyen jól felkészültem az ilyen látogatásra. Tudtam, hogy legkorábban tíz óra múlva indulhatnának el, addigra viszont sötét lesz. A sötétben pedig észrevétlenül nyomon követhetem őket és kihallgathatom a beszélgetésüket.

Felkészültem a harcra, az eddigieknél óvatosabb voltam, mert tudtam, hogy most más ellenséggel nézek szembe, mint korábban. Pénteknek, aki remek céllövő lett, három muskétát adtam, én pedig két vadászfegyvert vettem magamhoz. Külsőre elég riasztóan festhettem: rajtam egy ormótlan kecskebőr kabát és kalap, oldalamon a csupasz kardom, az övemben a két pisztolyom és egy-egy puska mindkét vállamon.

Mint mondtam, eredetileg úgy terveztem, hogy sötétedésig nem teszek semmit, de délután kettő körül azt láttam, hogy a nagy hőségnek köszönhetően a tengerészek mind behúzódtak az árnyas erdőbe és alighanem elaludtak. A három zaklatott fogoly képtelen volt aludni, ezért egy nagy fa alatt kerestek menedéket, tőlem mindössze néhány száz méterre, ahová a többiek nem láttak el.

Úgy döntöttem, hogy felfedem előttük magamat, és kipuhatom, milyen helyzetbe kerültek. A korábban leírt öltözékemben és felszerelésemmel rögtön útnak is indultam, Péntek pedig hasonló módon ijesztően felfegyverezve, de kevésbé látványos ruhában távolabbról követett. Észrevétlenül osontam a lehető legközelebb hozzájuk, majd mielőtt még felfigyeltek volna érkezésemre, megszólítottam őket spanyolul:

– Uraim, kik önök?

Meglepődtek a hang hallatán, de tízszer olyan zavartak lettek, amikor meglátták durva külsőmet. Szólni sem tudtak. De azt hiszem, már éppen menekülni készültek előlem, amikor angolul szóltam hozzájuk:

– Ne féljenek tőlem – biztattam őket –, nem ellenségük, hanem barátjuk akarok lenni, ha segítségre van szükségük.

– Talán egyenesen a mennyországból küldték, mert a mi helyzetünkben már ember nem segíthet – mondta az egyikük ünnepélyesen, és levette a kalapját.

– Minden segítség a mennyből érkezik, uram, de eligazítanának egy idegent, hogyan segíthet önökön, mert úgy tűnik, elég nagy bajban vannak. Láttam, amikor partra szálltak, és azt is, ahogy az egyik arcátlan kardot emelt önökre.

A szegény férfi remegve, döbbenten bámult, azután, miközben válaszolt, könnyek peregtek végig az arcán:

– Istennel vagy emberrel beszélek? Igazi ember-e ön vagy egy angyal?

– Ne aggódjon emiatt – mondtam –, ha Isten egy angyalát küldené, az jobban öltözött lenne és más fegyvereket viselne. Tegyétek félre az aggodalmukat. Angol vagyok én is, és azért jöttem, hogy segítsék. Látják, csak egyetlen szolgám van, de nála is van fegyver, mondják hát el, hogyan segíthetünk. Mi történt önökkel?

– Túl hosszan tartana azt elbeszélni, a gyilkosaink pedig itt ólálkodnak, de röviden: egy angol hajónak a kapitánya vagyok, és a legénységem fellázadt ellenem. Nem sokon múlt, hogy már korábban meg nem öltek. Végül partra tettek ezen a kietlen szigeten két társammal, akik

egyike az első tisztem, a másik pedig egy utas. Azt hittük, hogy a pusztulás vár ránk ezen a lakatlan helyen.

– Hol vannak most az alávaló ellenségeik? – kérdeztem. – Tudják, hogy hová kóboroltak?

– Ott heverésznek – mutatott az erdő sűrűje felé –, és remegek a gondolattól, hogy látták önt, amint velünk beszélget, mert akkor biztosan végeznek mindannyiunkkal.

– Van-e lőfegyverük? – kérdeztem, mire a kapitány azt válaszolta, hogy csak kettő, amik közül az egyiket a csónakban hagyták. – Akkor a többit bízzák csak rám – mondtam. – Úgy tűnik, mind alszanak, nem lesz nehéz megölni őket, de mi lenne, ha csak foglyokat ejtenénk?

A kapitány elmondta nekem, hogy a matrózok között volt két elvetemült gazfickó, akikkel szemben nem lenne bölcs dolog kegyelmet tanúsítani, viszont úgy gondolta, hogy ha ezekkel már nincs gond, akkor a többiek visszatérnek a korábbi kötelességük teljesítéséhez. Megkérdeztem, hogy melyik az a két fickó. Ő azt felelte, hogy messze vagyunk ahhoz, hogy megmutassa nekem őket, de szívesen a segítségemre lesz bármiben, amit kérek.

– Nos, akkor húzódjunk be az erdőbe, hogy ha felébrednének, meg ne lássanak bennünket, ott aztán megbeszéljük a többit – készségesen követte engem a fák fedezékébe.

– Uram, van két feltételem, amelyeket teljesíteniük kellene, amennyiben közreműködöm a megszabadításukban. – A kapitány azzal fogadta ezt a kijelentésemet, hogy amennyiben megmenekülnek, a hajója teljesen a rendelkezésemre áll. De, még ha a hajó nem menekül meg, ő maga velem tart akár a világ végére is. A másik két férfi ugyanerről biztosított.

– A feltételeim tehát a következők: elsőként, amíg a szigetemen tartózkodnak, nem próbálják meg átvenni az irányítást, aki fegyvert vesz a kezébe, köteles azt átadni nekem, és mindenkinek az én parancsaim szerint kell eljárnia. Másodikként pedig, ha a hajót sikerül visszacserezniük, akkor ingyen elszállítanak engem és a társamat Angliába.

Minden biztosítékot megadott, ami tisztességes embertől telik, miszerint kész teljesíteni ezeket az ésszerű követeléseket és hozzátette, hogy egész életén át hálás lesz érte, ha most kisegítem.

– Itt van három muskéta, lőporral és golyókkal – mondtam. – Hogyan hajtsuk végre a támadást? – A kapitány hálálkodott a fegyverek miatt, majd hozzátette, rám bízva, milyen harcmodort választok. Bármit is teszünk, kockázattal járhatott, és legjobb módszernek mégis azt gondoltam, ha egyszerre nyitunk rájuk tüzet, miközben fekszenek és ha nem hal meg mind az első támadás során, még mindig megkímélhetjük azoknak az életét, akik megadják magukat.

A kapitány hajlott volna rá, hogy megöljük a tengerészeket, ugyanakkor tartott tőle, hogy amennyiben az a két javíthatatlan gazfickó elmenekül, a nyakunkra hozzák a hajó teljes legénységét, akkor pedig végünk.

– Ez is csak az én javaslatomat támasztja alá. Úgy tűnik, ez az egyetlen életmentő megoldás – érveltem, de a kapitány továbbra is óvatos volt a vérontás ötletét illetően, mire azt mondtam, hogy akkor nekik kell saját belátásuk szerint eljárniuk.

A beszélgetés közepette meghallottuk, hogy a tengerészek némelyike ébredszik, majd kettő elő is tűnt a fák mögül. Kérdésemre megtudtam a kapitánytól, hogy nem ezek voltak a lázítók.

– Akkor futni hagyhatjuk őket. Úgy tűnik, a gondviselés keltette fel őket, hogy megmenekülhessenek. Ha viszont a többi is megszabadul, az már az önök hibája lesz – mondtam.

Erre aztán mindhárman fogtak egy-egy muskétát, a kapitány pisztolyt dugott az övébe. A két férfi, aki vele tartott, túl nagy zajt csapott és felriasztotta az egyik tengerészt, az viszont megpillantva a támadókat, figyelmeztette a társait, de már későn. Amikor elkiáltotta magát, az

első tiszt és az utas már lőtt is. A kapitány bölcsen tartalékolta a löszert. A két férfi olyan pontosan vette célba a két főkölompost, hogy az egyik rögtön meghalt, a másik viszont, bár súlyosan megsebesült, fölkel és segítségül hívta a társait. A kapitány azonban odalépett hozzá, és azt mondta, túl késő már segítségért kiáltoznia, inkább kérje az Istent, hogy bocsássa meg a gaztettét, azzal úgy fejbe vágta a fickót a puskatussal, hogy soha többé nem nyitotta ki a száját. Még három másik ember volt velük, akik közül az egyik könnyebben megsebesült. Amikor én is odaértem, belátták, hogy túlérővel néznek szembe és hiábavaló lenne ellenállni, ezért inkább kegyelemért könyörögtek. A kapitány beleegyezett, hogy megkíméli az életüket, ha biztosítják őt az árulásukat illető megbánásukról. Meg kellett esküdniük továbbá, hogy segítenek visszafoglalni a hajót és visszakormányozni azt Jamaicába, ahonnan elindultak. Ők minden lehetséges módon bizonygatták őszinte közreműködési szándékukat, a kapitány pedig hitt nekik, és megkímélte az életüket. Ez ellen nekem sem volt kifogásom, mindössze ahhoz ragaszkodtam, hogy amíg a szigeten tartózkodnak, a kezük és lábuk legyen megkötözve.

Eközben én már elküldtem Pénteket és az első tisztet, azzal a megbízással, hogy hozzák el a csónakból az evezőket és a vitorlát. Kevés idő elteltével a puska lövések hangjára visszatértek azok a matrózok is, akik – szerencséjükre – elkóboroltak a társaiktól, és most megpillantva korábbi foglyukat, a kapitányt, azonnal a hűségükről biztosították őt. A győzelmünk teljes volt.

A kapitánnyal most már faggatni kezdtük egymást a másik történetéről. Előbb én mondtam el az enyémet, ő pedig ámulattal figyelt. Különösen azon a részen csodálkozott, amelyben élelem és lőszerutánpótlásom megszerzéséről beszéltem, de mély benyomást tettek rá életem más csodás fordulatai is. Azután ő is elmondta a saját történetét, és amikor elbeszélésében addig a pontig jutott, hogy én a segítségükre érkeztem, könnyek csordultak végig az arcán. Látszott, hogy többet nem tudna most szólni.

A beszélgetésünket követően elvezettem őt és két társát a házamba, elláttam őket élelemmel, és megmutattam nekik mindazokat a találmányaimat, amelyeket az itt töltött hosszú-hosszú évek során megalkottam.

Minden, amit mondtam és mutattam nekik bámulatba ejtette őket. A kapitány különösen az erődítményemet csodálta és azt, milyen tökéletesen elrejtettem azt az elé ültetett erdővel, hiszen a lemetszett ágak, amelyeket közel húsz éve ültettem el, az Angliában szokottnál sokkal gyorsabban növekedtek, és mostanra szinte áthatolhatatlan sűrű erdő lett belőlük. Csak egyetlen kis ösvényt vágtam rajta a magam számára. Elmondtam, hogy ez a váram és uralkodói székhelyem, de van egy vidéki kúriám is, ahová, mint a legtöbb főúr, alkalmadtán visszavonulhatok. Ezt most nem mutattam meg nekik, mert sürgősebb volt kitalálnunk, hogyan foglaljuk vissza a hajót. A kapitány beismerte, hogy ezt a feladatot illetően teljesen tanácstalan, mert a hajón még mindig huszonhat ember van, akik miután lázadásukkal megszegték a törvényt, alighanem elkeseredetten ellenállnak majd, mert tudják, hogy ha alulmaradnak, bitóra kerülnek, mihelyst Angliába vagy valamely angol gyarmatra érünk. Így aztán kis csapatunk nem támadhat rájuk sikerrel.

Egy darabig töprengtem a hallottakon, és be kellett látnom, hogy mindez nagyon meggyőzően hangzik, ez esetben viszont gyorsan ki kellett ötlenünk valamilyen csapdát a hajón lévő társaság számára, mielőtt még ők törnének a vesztünkre itt a szigeten. Eszembe ötlött, hogy a hajón maradt matrózok rövidesen alighanem hiányolni kezdik távolmaradó társaikat és a másik csónakkal partra szállnak, hogy megkeressék őket, ha pedig erősen felfegyverezve érkeznek, akkor nem bírunk majd el velük. Ezt a kapitány is így látta.

Első dolgunk tehát az kellett legyen, hogy a parton heverő csónakról gondoskodunk és minden használható dolgot elhozunk belőle, nehogy magukkal vihessék. Fel is kerekedtünk, és begyűjtöttünk a csónakból mindent, az otthagyt fegyvereket, egy üveg brandyt, egy üveg

rumot, kétszersültet, egy puszkaporos szarut, egy vászonba tekert két-három kiló súlyú cukortömböt, mindezeknek nagyon örültem, különös tekintettel a brandyre és a cukorra, amelyekből évekkal ezelőtt kifogytam. Miután mindezeket elhordtuk, akárcsak korábban az evezőket, az árbocot, a vitorlát és a kormányrudat, egy nagy lyukat ütöttünk a csónak fenekén, hogy ha a hajó legénysége rá is bukkanna, ne legyenek képesek magukkal vinni.

Fel sem merült bennem, hogy a hajót visszafoglalhatjuk, inkább az volt a tervem, hogy miután az ellenségeinknek a csónak nélkül kell visszatérniük a hajóra, mi könnyen kijavíthassuk azt és segítségért induljunk a spanyol barátainkhoz, hiszen még mindig ők jártak az eszemben.

Komoly erőfeszítések árán partra vontattuk a csónakot, távolabb attól a ponttól, ahol a dagály tetőzésénél még elérhetné a víz, hogy ezzel is megnehezítsük a használatát, majd töprengeni kezdünk, mi legyen a következő lépésünk. Ekkor a hajóról ágyúlövést hallottunk és megpillantottuk a zászlójelzést, amellyel a csónak utasainak igyekeztek a tudtára adni, hogy térjenek vissza a fedélzetre. Mivel a csónak nem jelent meg, több alkalommal újra elsütötték az ágyút.

Távcsövemen keresztül láttuk, hogy miután minden ágyúlövés és zászlójelzés hasztalannak bizonyult, vízre eresztettek egy másik csónakot, mely a part felé indult. Ahogy közeledtek, azt is megállapítottuk, hogy nem kevesebb, mint tíz felfegyverzett férfi ül a csónakban.

Mivel a hajó a parttól úgy nyolc kilométerre horgonyzott, tisztán láttuk, ahogy közelednek, egy idő után még az arcuk is kivehető volt. Az ár egy kicsit keletebbre terelte őket a másik csónaktól, de a part mentén eveztek tovább, míg el nem értek arra a helyre, ahol a másik csónak hevert. A kapitány, miközben az érkezőket figyelte, elmondta, hogy van köztük három tisztességes ember, akiket meggyőződése szerint csak a többség ereje és fenyegetése győzött meg arról, hogy az összeesküvéshez csatlakozzanak. De ami a rangidős fedélzetmestert és néhány társát illeti, azokat éppolyan elvetemülteknek tartotta, mint a többit. Meg volt róla győződve, hogy ez utóbbiak nagyon elszántak és túlerőt képviselnek velünk szemben. Mosolyogva mondtam neki, hogy a jelenlegi helyzetünkben már igazán nincs mitől félnünk. Hiszen bármilyen a jelenlegitől különböző sors csak javulást hozhat. Akár tovább élünk, akár meghalunk, csak a megszabadulás lehet osztályrészünk. Kértem, hogy mérje fel eddigi életemet és mondja meg, nem érdemes-e kockáztatnom a szabadulásért.

– Hová tűnt önből az a lelkesedés, uram, amely a csodás túlélésemnek szólt még nemrég? – kérdeztem. – Úgy tűnik, egy valamit nem értett meg pontosan.

– Mi lenne az?

– Ha van a gazemberek között, ahogy ön mondja, három-négy tisztességes ember is, úgy gondolom, az isteni gondviselés most önt választotta ki, hogy megszabadítsa őket. Mert, ha mi is úgy akarjuk, mindenkiről, aki most partra száll, magunk dönthetjük el, hogy tovább éljen vagy elpusztuljon, aszerint, hogy miként viselkedtek velünk. – Emelt hangon és jó kedéllyel mondtam ezt, és úgy tűnt, felbátorítottam a kapitányt, mert hamarosan serényen nekiláthattunk a feladatnak.

Már amikor a második csónak elindult a hajótól, úgy döntöttünk, hogy elválasztjuk egymástól a foglyokat, és a két kevésbé megbízhatót Péntek a kapitány egyik emberének kíséretben a barlangomba vezette, ahol kaptak ételmet, de továbbra is megkötözve maradtak, és ha valamilyen módon meg is szabadultak volna a kötelekeiktől, innen akkor sem találtak volna kivezető utat. Ráadásul megbeszéltük velük, hogy nyugton maradnak, aminek fejében egy-két napon belül szabadon engedjük őket, ha viszont menekülni próbálnak, gondolkodás nélkül megöljük őket. Őszintén ígérték, hogy türelemmel viselik a rabságukat és hálásak voltak, amiért elláttuk őket étellel és világítással. Péntek ugyanis az általunk készített gyertyák-

ból is hagyott nekik néhányat, majd anélkül, hogy a foglyok tudtak volna róla, őrt állt a barlang bejárata előtt.

A többi fogoly jobb elbánásban részesült. Kettő, akikben a kapitány nem bízott eléggé, megkötözve ugyan, de mellettünk maradt, a másik kettőt viszont, miután azok ünnepélyesen megfogadták, hogy velünk tartanak tűzön-vízen át, a kapitány mellém rendelte. Így összesen heten voltunk, teljes fegyverzetben. Hittem, hogy felülkerekedhetünk a tíz tengerészen, főként mert, a kapitány szerint, volt köztük néhány tisztességes ember is.

Amikor a második dereglye odaért, ahol az első partra futott, a tíz férfi kiszállt és partra vonta a csónakot. Ennek örültem, mert félő volt, hogy ha a parttól távolabb horgonyt vetnek és egy-két ember a csónakban marad, akkor nem tudjuk majd elfoglalni azt.

Miután partra szálltak a férfiak, egy emberként az első csónakhoz futottak, és jól látszott rajtuk, mennyire meglepi őket, hogy a járművet megcsupaszították, sőt mi több, meglékelték. Miután eleget álmélkodtak, kétszer-háromszor elkiáltották magukat, hátha a társaik meghallják, de nem jött válasz. Erre egy szoros kört alkottak, és sorra elsütötték a pisztolyaikat. A lövéseknek visszhangja kelt, még a távolból is hallottuk, de most sem történt semmi. A lövéseket a foglyaink is hallották ugyan, de nem mertek válaszolni rájuk.

A tengerészek, későbbi elmondásuk szerint, olyannyira meglepődtek ettől, hogy úgy határoztak, visszatérnek a hírrel, hogy mindenki odaveszett, a csónakot pedig meglékelték. Be is szálltak a csónakba, és visszaindultak a hajóra.

A kapitány ettől igencsak elképedt, sőt meg is ijedt, mert felötlött benne, hogy miután a matrózok visszatértek, hátrahagyva halottnak hitt társaikat, vitorlát bontanak, ő pedig mégis elveszíti a hajóját, holott már a visszaszerzésében bízott. Hamarosan újra meghökkent a következő fordulattól.

A tíz matróz nem evezett túl messzire a csónakkal, egyszer csak azt láttuk, hogy újra partra szállnak. Mint kiderült, mostanra új döntést hoztak, mely szerint hátrahagynak három embert a csónakban, a többiek pedig a társaik után kutatva átfésülik a vidéket.

Komoly csalódással fogadtuk ezt a fejleményt, mert most nem tudtuk eldönteni, mitévők legyünk. A hét partra szállt férfit semmi értelme megtámadnunk, ha közben a csónakban ülőket futni hagyjuk. Mert akkor azok visszaeveznek a fedélzeten maradt társaikhoz és együtt elvitorláznak, nekünk pedig nem lesz több esélyünk visszaszerezni a hajót.

Azok, akik kiszálltak a csónakból, szorosan együtt maradtak és nekivágtak annak a dombnak, amelynek az aljában, a túloldalon, az én otthonom feküdt. Ők bennünket nem vehettek észre, mi viszont jól láttuk őket. Nem bántuk volna, ha közel jönnek, hogy pontosan célba véve tűz alá vehessük őket, vagy ha más irányba indultak volna, hogy előjöhessünk a rejtekünkéből. Amikor azonban a dombhát széléhez értek, ahonnan már jó kilátás nyílt az északkelet felé elterülő völgyekre és erdőkre, megálltak és kiabáltak, kurjongattak, egészen, amíg bele nem fáradtak. Úgy tűnt, sem a parttól, sem egymástól nem akartak elszakadni, inkább leültek egy fa alatt, hogy megvitassák a továbbiakat. Bárcsak határozottak volna úgy, mint a másik társaság, hogy lehevernek pihenni, akkor rögtön a javunkra dől el a dolog, de, bár fogalmuk sem volt, mi fenyegetheti őket, túl nagy volt a veszélyérzetük ahhoz, hogy aludni térjenek.

Türelmetlenül vártuk, hogy megint felkerekedjenek. Sokáig kellett várnunk, és ezután sem könnyebbültünk meg, mert azt láttuk, hogy visszaindulnak a partra. Láthatóan a hely olyan félelemmel töltötte el őket, hogy lemondtak az elveszett társaikról és inkább visszavágytak a hajó fedélzetére, hogy folytassák az útjukat.

Amint megláttam, hogy újra a part felé tartanak, tudtam, hogy felhagytak a kutatással és csónakba akarnak szállni. Megosztottam ezt a gondolatomat a kapitánnyal is, aki rögtön

felfogta, mit jelent ez. Én közben hirtelen már ki is ötlöttem egy stratégiát, amivel visszatartathatnánk őket. Ez hatásosnak is bizonyult.

Utasítottam Pénteket és az első tisztet, hogy kerüljenek a patakon át nyugat felé annak a helynek az irányába, ahol Pénteket megszabadítottam, és amikor közel egy kilométer után egy emelkedőhöz érnek, kezdjenek el kiáltozni, amilyen hangosan csak tudnak, és addig folytassák ezt, míg a tengerészek meg nem hallják. Ha válaszolnak a kiáltásaikra, kiabáljanak tovább, de maradjanak a látóterükön kívül és csalogassák őket a sziget mélyén fekvő erdőségekbe, majd kerüljék meg őket és térjenek vissza az általam megadott útvonalon.

A matrózok már éppen készültek csónakba szállni, amikor Péntek és az első tiszt kiáltozni kezdett. Amint ezek meghallották a kiáltásokat, válaszoltak és futva indultak nyugat felé, a hangok irányába. Elértek azonban a patakhoz, amely éppen áradt és nem tudtak átkelni rajta, ezért, ahogy arra számítottam is, odahívták a csónakot, hogy átvigye őket.

A csónaknak elég messzire fel kellett eveznie a patak mentén és ráadásul, amikor a tengerészek átértek a túlpartra, még egy embert magukkal vittek, így csak ketten maradtak a csónak őrzésére, amit egy fatöncsöz köthettek ki.

Erre vártam. Miközben Péntek és társa folytatták a feladatukat, én a többi emberemmel útnak indultam, átkeltünk a folyón és rajtaütöttünk a két fickón, mielőtt még felocsúdtak volna. Az egyikük a parton feküdt félálomban, a másik a csónakban volt. A földön fekvő megpróbált feltápászkodni, de a kapitány, aki az élen haladt, rárontott és leütötte. Ezután rákiáltott a másikra, hogy adja meg magát vagy halál fia.

A magára maradt férfit nem kellett sokáig gyözködni a megadásról, hiszen látta, hogy öt ember tör rá és a társát leütötték. Ő egyébként is egyike volt annak a néhánynak, aki nem elvetemültségből, csak más lehetőség híján csatlakozott a lázadókhöz, így most nemcsak hogy készségesen megadta magát, de önként és örömmel csatlakozott is hozzánk.

Péntek és az első tiszt eközben rendkívül ügyesen csalogatta, hívogatta a matrózokat árkon-bokron át, amíg azok teljesen kimerültek és olyan helyre jutottak, ahonnan sötétedés előtt már nem érhetek vissza a csónakhoz. Péntek és a társa is nagyon el volt csigázva, mire visszaértek.

Ezek után már nem volt más dolgunk, mint hogy figyeljük őket a sötétben és lecsapjunk rájuk, amikor erre a legkedvezőbb alkalom kínálkozik. Péntekék visszatérése után több órával érkeztek meg a csónakhoz. Hallottuk, amint az elől jövők noszogatják a hátramaradottakat és az utóbbiak azt panaszozzák, hogy mennyire fáradtak és nem bírnak gyorsabban haladni. Ez a hír is örömünkre szolgált.

Végül odaértek a csónakhoz. Leírhatatlan volt a zavaruk, amikor azt látták, hogy az ár elvonult, a csónakjuk magasan megfeneklett a parton, a két emberüknek pedig hült helye. Nagyokat káromkodtak és panaszos hangon gyözködték egymást arról, hogy elátkozott szigetre kerültek, amelyet vagy emberek laknak, akik végeznek velük, vagy démonok és szellemek tanyája, és akkor még kegyetlenebb sors vár rájuk.

Megint kiáltozásba fogtak, hosszú időn át szölongatták a két társukat, de nem jött válasz. A hold csekély fényénél is láttuk, amint fel-le futkosnak, és kétségbeesetten tördelik a kezüket. Némelyikük időnként bemászott a csónakba, hogy lepihenjen, majd újra előbújít és fel-alá járkált. Így folyt ez egy darabig.

Az én embereim a sötét beálltával már alig várták, hogy támadhassanak, de visszafogtam őket, mert azt akartam, hogy minél kevesebben essenek áldozatul az ellenfél soraiból, nekünk pedig egyáltalán ne legyenek veszteségeink. Arra vártam, hogy esetleg különválnak, és úgy döntöttem, hogy közelebb kell lopóznunk. Pénteket és a kapitányt rávettem, hogy hason

kúszva, észrevétlenül kerüljenek hozzájuk közelebb, mert így jobbak lesznek az esélyeink, amikor tüzelni kell.

Nem sokkal ezután a fedélzetmester, aki a banda főkolomposa volt, de most épp a legkomorabbnak és legcsüggedtebbnek tűnt, két másik matróz kíséretében a földön fekvő kapitány irányába indult, aki viszont alig bírta kivárni a közeledtüket, annyira izgatott lett a lehetőségtől, hogy végre a keze közé kaparinthatja ezt a gazembert. Amikor aztán végre közelebb értek, Péntekkel együtt rájuk rontott.

A fedélzetmester azon nyomban meghalt, az egyik társát is halálosan megsebesítette egy golyó, és a vezetője holtteste mellé zuhant. Még egy-két órát élt. A harmadik elmenekült. A lövések zajára teljes, mostanra már nyolcfős seregem előrelendült. Sötét volt már, így nem láthatták, hányan vagyunk. Szóltam a tengerésznek, akit korábban a csónakban hagytak, hogy kezdjen tárgyalni velük és így talán egyezsége juthatunk. A dolgok jelenlegi állása mellett jó okom volt azt hinni, hogy hamar megadásra bírjuk őket.

A tengerész tehát odakiáltott az egyiknek:

– Tom Smith! Tom Smith!

– Te vagy az, Robinson? – felelt a másik azonnal, mert úgy tűnt, felismerte a társa hangját.

– Biz’ én az vagyok. Tom Smith, dobjátok el a fegyvereiteket és adjátok meg magatokat, különben ebben a pillanatban meghaltok.

– Kinek adjuk meg magunkat? Hol vagy? – kérdezte Smith.

– Itt vagyunk. Itt van a kapitányunk és ötven fegyveres. A fedélzetmestert megölték, Will Fry megsebesült, én pedig fogoly vagyok. Ha nem adjátok meg magatokat, végetek van.

– Ha megadjuk magunkat, kegyelmet kapunk?

– Amennyiben hajlotok a megadásra, megkérdezem – mondta Robinson, és a kapitányhoz fordult. A kapitány maga válaszolt:

– Smith, ismered a hangom. Kijelentem, hogy ha leteszitek a fegyvert, mindannyian életben maradtok, kivéve Will Atkinst.

– Az isten szerelmére, kapitány, kegyelmezzen nekem. Az én vétkem sem nagyobb, mint a többié – mondta Atkins, de ez nem volt igaz, mert Will Atkins volt, aki a lázadás során lefogta, durván megkötözte és ütlegelte a kapitányt. A hajó parancsnoka most mégis azt mondta, hogy tegye le a fegyvert és vesse alá magát a kormányzó igazságos ítékezésének. Engem nevezett kormányzónak, akárcsak a többiek. Mindjárt le is tették a fegyvert, és az életükért könyörögtek. Odaküldtem hozzájuk azt a férfit, aki tárgyalt velük két másik kíséretében. Ezek aztán megkötözték őket. Ötvenfős seregem, mely valójában összesen nyolc emberből állt, most már maradéktalanul előjött, hogy átvegye a foglyok és a csónak fölött a rendelkezést, csak én maradtam a biztonság kedvéért hátrébb húzódva a sötétben.

Következő feladatunk a másik csónak kijavítása lett volna, hogy aztán visszafoglalhassuk a hajót. A kapitány azonban még időt szakított arra, hogy elbeszélgesse a foglyokkal, szemükre vesse az elvetemült magatartást, amiről tanúságot tettek és vázolja, hogy ezek után talán akasztófa vagy más sanyarú sors juthat nekik osztályrészül.

Mind rendkívüli bűnbánatot mutattak, és könyörögtek az életükért. Ezzel kapcsolatban elmondta nekik, hogy nem ő rendelkezik felettük, hanem a sziget ura, mert bár a lázadók azt hitték, hogy egy lakatlan szigeten teszik őt és két társát partra, ám Isten úgy rendelte, hogy a sziget nemcsak lakott, de angol kormányzója van, aki tetszés szerint felakaszthatná őket. A kormányzó mégsem így döntött, inkább kegyelmet gyakorol és feltehetően Angliába küldeti

őket, hogy ott szolgáltatassanak felettük igazságot. Az egyetlen kivétel Atkins, aki készülhet a halálra, mert reggel felakasztják.

Bár a kapitány mindezt csak kitalálta, szavai elérték a kívánt hatást. Atkins térdre rogyott és úgy könyörgött neki, hogy járjon közben a kormányzónál az életéért. Az összes többi pedig azért fohászzkodott, hogy ne küldjék őket Angliába.

* * *

Úgy tűnt, eljött a szabadulásunk ideje, ezeket a fickókat ugyanis aligha lehetett nehéz rávenni, hogy lelkesen közreműködjenek a hajó visszaszerzésében. Én a sötétbe húzódva vártam. Nem akartam, hogy lássák, hogyan is néz ki a kormányzójuk. Szóltam az egyik mellettem álló embernek, hogy hívja oda a kapitányt.

– Kapitány – kiáltotta a férfi –, a kormányzó hívhatja.

– Mondja meg őexcellenciájának, hogy rögtön megyek – felelte a kapitány. Ez még nagyobb hatást gyakorolt a foglyokra, mert elhitték, hogy a kormányzó tényleg ötven fegyveres kíséretében várakozik itt a közelben.

Amikor a kapitány odajött hozzám, elmondtam neki, milyen ötletem támadt a hajó visszafoglalására. Ő örömmel fogadta az elképzelésemet, és úgy döntött, hogy másnap reggel véghez is vesszük.

Azt tanácsoltam neki, hogy újra osszuk meg a foglyokat, Atkinst és két társát kíséret mellett küldjük a barlangba, ahol már másik két matróz raboskodik, így az itt maradottak hajlandóbbak lesznek engedelmeskedni, és biztosabb lesz a sikerünk. Péntekre, az első tisztre és az utasra hárult a feladat, hogy a barlangbörtönbe, erre a meglehetősen komor helyre szállítsák a három foglyot. A többieket a vidéki kunyhóhoz parancsoltam, amely körbe volt kerítve, és mivel a foglyokat meg is kötöttük, így nem jelenthettek veszélyt.

Reggel elküldtem hozzájuk a kapitányt, hogy tárgyaljon velük, vagyis egyszerűbben szólva, kipuhatolja, hogy számíthatunk-e rájuk a hajó kézre kerítésében. A kapitány elmondta nekik, hogy árulásuk ellenére a kormányzó nem végezteti ki őket, azt azonban csak egyetlen módon kerülhetik el, hogy Angliában utolérje őket a megérdemelt végzetük, mégpedig úgy, ha segítenek visszafoglalni a hajót. Ez esetben ő személyesen jár közben a kormányzónál, hogy teljes kegyelmet kapjanak.

Képzeltető, hogy a tengerészek milyen örömmel ragadták meg ezt a lehetőséget. Térdre hullottak és égre-földre esküdöztek, hogy utolsó csepp vérükig hűek maradnak hozzá, elkísérik akár a világ végére, és életük végéig atyjukként fogják tisztelni őt.

– Akkor hát – mondta a kapitány –, megyek, beszámolok a kormányzónak a hallottakról és megpróbálok egyezsége jutni vele. – Ezek után meghozta nekem a hírt, miszerint a beszélgetés alapján úgy ítéli, az emberek hűségesen követni fogják őt.

Én mégis egy újabb javaslattal éltem, azért, hogy még nagyobb biztonságban érezhessük magunkat. Arra kértem a kapitányt, mondja az embereinek, hogy azokat a társaikat, akiket a szigorúbb őrizet alá helyeztünk, túszként ott tartjuk, és amennyiben a többiek engedetlennek bizonyulnak, a barlang foglyait haladéktalanul felkoncoljuk a tengerparton. Ez elég szigorú döntésnek tűnt és meggyőzhette a matrózokat arról, hogy a kormányzó nem tréfál. Ráadásul így azoknak az embereknek, akik az imént hűséget esküdtek, már nem csak a kapitány, hanem társaik miatt is tartaniuk kellett magukat a szavukhoz.

Most már a következő csapat állt a rendelkezésünkre a vállalkozás véghezviteléhez: a kapitány, az első tiszt, az utas; továbbá a két tengerész, akiket az első csónak mellett ejtettünk foglyul, és akik azóta kiérdemelték, hogy fegyvert foghassanak; másik kettő, akiket egy

darabig a vidéki tanyámon őriztem, de a kapitány kezességét vállalt felőlük; ezenkívül az öt, akiket végül szintén szabadon engedtem. Összesen tehát tizenketten voltak, nem számítva azt az öt foglyot, akiket túszként tartottunk a barlangban.

Azt mondtam a kapitánynak, bízom benne, hogy jól döntött, mert ami engem és Pénteket illeti, jobbnak láttam, ha a szigeten maradunk, hogy a foglyokat ne hagyjuk őrizetlenül és éhen se vesszenek. A barlangban tartott foglyokat először bőjtire akartam fogni, de Péntek naponta kétszer meglátogatta őket a szükséges élelemmel. Két matróz vitte az enni- és innivalót egy előre megbeszélt helyre, ahonnan már Péntek cipelte azt tovább.

Amikor megjelentem azok előtt a túsok előtt, akik eddig nem találkoztak velem, a kíséretben lévő kapitány azt mondta rólam, hogy a kormányzó megbízottja vagyok, aki majd felügyel rájuk, ők pedig egy mozdulatot sem tehetnek az engedélyem nélkül, ha pedig megszegnék ezt a szabályt, akkor vasra verve jutnak a várbörtönbe. Jómagam, akiről nem tudták, hogy személyesen a kormányzó vagyok, minden alkalmat megragadtam, hogy őexcellenciájáról, a várról és a helyőrségről meséljek.

A kapitánynak most már nem volt más feladata, mint kijavítani a megrongált csónakot, felszerelni mindkettőt és csatasorba állítani az embereit. Az utast megtette az egyik csónak irányítójának és négy embert rendelt alá, a másik csónakban rajta és az első tisztén kívül öt matróz ült. Jól időzítették a támadást, mert éjjel körül értek a hajóhoz. Amint hallótávolságon belül kerültek, Robinson odakiáltott nekik és azt mondta, hogy visszatértek az első csónak utasaival, csak túl sokáig tartott, mire rájuk bukkantak. Még tovább is beszélt, hogy szóval tartsa a fedélzeten lévőket, amíg a csónak a hajóhoz ér. Elsőként a kapitány és az első tiszt lépett a fedélzetre, és puskatussal rögtön leütötte a másodtiszteket és az ácsot. Az öt matróz hűségesen követte őket a fedélzetre. Lerohanták azokat, akik a fő és a hátsó fedélzeten tartózkodtak, majd lezárta a fedélzeti lejárókat, hogy senki se jöhessen fel a fedélközöböl. Közben a másik csónak legénysége is a hajóhoz ért és biztosította a hajó előrészét, lezárta az ott található lejárót, és így foglyul ejtette a hajókönyhában tartózkodó három matrózt.

Miután a fedélzetet így megtisztították, a kapitány utasította az első tiszteket, hogy törjön be a parancsnoki hálóba, ahol a lázadók kapitánya pihent és most két matróz és egy fiú társaságában fegyverrel a kézben, ellenállásra készen várta ellenségeit. Amikor felfeszítették az ajtót, az első tisztet odabentről puskatűz fogadta, egy golyó eltörte a karját, és két matróz is megsebesült. Az első tiszt azonban, miután segítségért kiáltott, úgy, sebesülten berontott és pisztolyával fejbe lőtte az önjelölt kapitányt. A golyó a bitorló száján hatolt be és a füle mögött jött ki, úgy, hogy az soha többé nem tanúsított ellenállást. A másik három erre megadta magát, és a hajó ezzel újra gazdát cserélt, anélkül hogy további emberek estek volna áldozatul.

Nyugtalan éjszakám volt. Hajnali kettőig ültem a parton, és vártam, mi történik. Ezek után nagyon boldog voltam, amikor meghallottam a jelet, amelyet a kapitánnyal megbeszéltünk. Hét ágyúlövés jelezte, hogy visszafoglalták a hajót.

Miután így megnyugodtam, lefeküdtem aludni. Nagyon mélyen aludtam, és már javában fenn járt a nap, amikor puskalövés ébresztett. Fölkeltem és meghallottam, hogy valaki engem szólongat:

– Kormányzó, kormányzó – megismertem a kapitány hangját. Felkapaszkodtam a sziklatetőre. Ő már ott várt. A hajó felé mutatott, majd a keblére ölelt:

– Kedves barátom és megszabadítóm – mondta –, ott a hajója, mert mostantól ön rendelkezik vele és mindennel, ami rajta van, beleértve bennünket is.

Én is abba az irányba néztem. A hajó két kilométerre horgonyzott a parttól, amint ugyanis újra az övék volt a hajó, felvonták a horgonyt és a kis patak torkolatáig hajóztak. Most szinte az otthonom bejáratánál vesztegelt, ott, ahová korábban a tutajaimmal érkeztem.

A meglepetéstől alig jutottam szóhoz. A megszabadulásom most már kézzelfogható tényévé vált, hiszen egy nagy hajó várta, hogy oda vigyen, ahová óhajtom. Kis ideig egy szó sem jött ki a torkomon és örültem, hogy a kapitány éppen átölelt, mert úgy éreztem, hogy különben a földre rognék.

Érezte a döbbenetemet, és azonnal elővett egy flaskát a zsebéből, amelyet szíverősítőként, szándékosan hozott nekem. Miután ittam belőle, leültem a földre, és bár az italtól valamelyest magamhoz tértem, még jó idő eltelt, míg végre szólni tudtam.

A derék ember velem szemben pedig, ha nem is annyira meglepett, de éppolyan boldog volt, mint én. Számos kedves dologgal igyekezett magamhoz téríteni, de az örömmámor miatt még zavarodott voltam kicsit. Végül a feszültségem könnyekben oldódott fel. Fölkeltem és most én öleltem át őt, mint megszabadítómat.

Beszélgelni kezdtünk, és a kapitány elmondta, hozott nekem a hajóról néhány dolgot, szerény készleteiknek megfelelően, amelyekkel némiképp felfrissíthetem magam. Ezzel odakiáltott a csónakban ülő embereinek, hogy hozzák elé a kormányzónak szánt holmikát. Olyan mennyiségű ajándékot kaptam, mintha nem is tartanék velük a továbbiakban a hajón, hanem itt folytatnám az életemet a szigeten.

Volt közte egy láda, szíverősítővel teli üvegekkel, hat nagy üveg Madeira bor, egy kiló pompás dohány, tizenkét nagy darab marha- és hat nagy adag disznóhús, egy zsák borsó, rengeteg kétszersült, egy doboz cukor, egy doboz liszt, egy zsák tele citrommal, két üveg citromlé és rengeteg egyéb áru. Ezeknél is sokkal értékesebb volt a számomra a ruhanemű. Kaptam fél tucat új inget, ugyanennyi finom nyakkendőt, két pár kesztyűt, egy pár cipőt, egy kalapot, egy pompás harisnyát a hozzá járó egyéb ruházattal, melyek szintén alig voltak használtak – vagyis tetőtől talpig felöltöztetett. Az én körülményeim között ezek igen becses ajándékoknak számítottak, mégis régóta nem volt hasonló kellemetlen élményben részem, mint újra felöltetni az efféle kényelmetlen öltözéket.

Miután túljutottunk az ajándékozás szertartásán, tanácskozni kezdtünk a foglyaink sorsa felől. El kellett döntenünk, kockáztassuk-e azt, hogy magunkkal visszük őket vagy sem. Különösen kettő okozott fejtörést, akikről tudtuk, hogy javíthatatlanok és a végsőkéig elszántak. A kapitány szerint ennek a két elvetemültnek nem hittünk. Csak úgy tarthattak velünk, ha vasra verjük és az első útba eső angol gyarmaton átadjuk őket az igazságszolgáltatásnak.

Úgy láttam, hogy a kapitány még ezt a megoldást is aggasztónak találná. Azt javasoltam neki, hogy a két szóban forgó férfivel magam beszéljek és megpróbálom meggyőzni őket arról, válasszák önként a szigeten maradását.

– Teljes szívemből hálás lennék érte – felelte a kapitány.

– Nos, akkor értük küldetek és beszéljek velük – mondtam, és megkértem Pénteket, hogy két matróz kíséretében vigye a vidéki kunyhóhoz a barlangban őrzött öt rabot, majd ott várjanak.

Rövid idő múlva átöltözve, megváltozott külsővel jelentem meg, és most újra én voltam a kormányzó. Most magamhoz rendeltem a foglyokat. Elmondtam nekik, hogy a kapitánytól pontosan értesültem a gazzetteikről, arról, hogyan szítottak lázadást a hajón és készültek újabb gazzettekre a hajó birtokában. Az isteni gondviselés azonban úgy rendelkezett, hogy a saját maguk által ásott verembe essenek.

Tudomásukra hoztam, hogy az irányításom alatt visszafoglaltuk a hajót, amely most a közelben horgonyoz. Végre a kapitányuk is megkaphatná árulásukért a kárpótlást és láthatná, amint felakasztják őket. Mivel nekem, mint kormányzónak hatalmamban áll felakasztatni őket, most hallani szeretném, tudnak-e bármi olyan okot mondani, amiért ezt ne tegyem meg.

Az egyik mindannyiuk nevében válaszolt. Azt mondta, hogy amikor foglyul estek, a kapitány megígérte, hogy életben maradnak, ezért ők most alázattal könyörögnek a kegyelmemért. Erre azt feleltem, nem tudom, milyen kegyelemben részesíthetném őket, hiszen jómagam úgy döntöttem, hogy az összes emberemmel együtt elhagyom a szigetet és a hajóval Angliába indulok, a kapitány viszont csak fogolyként vihetné őket magával, vasra verve, hogy otthon aztán lázadásért bíróság elé álljanak. Akkor pedig, tudniuk kell, bitón végeznék. Így nem tudom, mi lehetne a kegyelem számukra, hacsak nem az, hogy szerencsét próbálnak itt a szigeten. Mivel úgyis elhagyom a szigetet, életben hagyhatom itt őket, és talán még a szárazföldre is eljuthatnak.

Nagyon hálásnak tűntek és állították, hogy sokkal szívesebben maradnak itt a szigeten, mintsem visszatérjenek Angliába, ahol akasztás vár rájuk. Ezzel az ügyet lezártam tekintetem. A kapitány azonban úgy tett, mint aki mégsem akarná itt hagyni őket. Erre némi haragot mutattam és kijelentettem, hogy az én foglyaimról van szó, nem az övéiről. Épp eleget tettem a rend érdekében, hogy tisztelje a szavam érvényét. De ha ezt nem látja be, akkor szabadon engedem a foglyokat a szigeten, azután tetszés szerint összefogdoshatja őket.

A foglyok ezt hallva még hálásabbak voltak. Így aztán szabadon engedtem őket, és meghagytam nekik, hogy vonuljanak az erdőkbe, ahonnan jöttek, én pedig hagyok nekik néhány fegyvert, lőszert és útmutatást arra vonatkozóan, hogyan fordítsák hasznukra a sziget adottságait. Ezek után készülődni kezdtem az útra. A kapitánynak elmondtam, hogy éjszakára még itt maradnék, rendezni a dolgaimat, megkértem, hogy térjen vissza a hajóra rendet tartani, a pártütők megölt kapitányát akasztassa fel az árbocrúd végére, hogy a szigeten maradók jól láthassák, másnap reggel pedig küldjön értem egy csónakot.

Amikor a kapitány elment, magamhoz hívtam a szigeten maradó matrózokat, és a helyzetüket érintő komoly beszélgetésbe kezdtem velük. Elmondtam, hogy szerintem helyes döntést hoztak, mert ha a kapitány magával vitte volna őket, biztosan akasztás vár rájuk. Megmutattam nekik a vezetőjüknek az árbocrúdra kifüggesztett holttestét, és közöltem velük, hogy ők sem számíthatnának jobb elbánásra.

Újra elmondták, hogy örömmel maradnak a szigeten, mire én azt mondtam, beavatom őket az itteni életem részleteibe és megkönnyítem az ittlétüket. Beszámoltam nekik mindenről, amiről a szigettel kapcsolatban tudniuk kell. Megmutattam nekik az építményeimet, azt, hogyan készítem a kenyeret, ültetem a gabonát és aszalom a szőlőt, egyszóval mindent, amivel enyhíthetem az ittlétüket. Elmondtam nekik a tizenhét spanyol történetét, akiket a szigetre vártam, és megígérttem velük, hogy barátsággal fogadják majd azokat. Levelet is hagytam a spanyoloknak. Itt jegyzem meg, hogy a kapitány, akitől a tintát kaptam, felettébb csodálkozott, amiért nem jutott eszembe vízből és faszénből vagy más erre alkalmas anyagból tintát készíteni, holott ennél sokkal nehezebb feladatokat is megoldottam.

A szigeten maradó tengerészekre hagytam öt muskétát, három vadászfegyvert és három kardot. A fegyverekhez volt még másfél hordó puskaporom, mivel az első néhány év elteltével csak keveset használtam már belőle. Elmondtam nekik, hogyan tenyésztettem a kecskéket, miként fejtem és hizlaltam őket és hogyan készítettem vaját és sajtot.

Megosztottam tehát velük a saját történetemet és megígérttem, közbenjárok a kapitánynál, hogy hagyjon itt még két hordó lőport és némi veteménymagot, aminek korábban jómagam is

nagyon örültem volna. Nekik adtam azt a zsák borsót is, amit a kapitánytól kaptam, és intettem őket, hogy ne feledjék elültetni és szaporítani.

Mindezek után a következő napon magukra hagytam a sziget új foglyait, és hajóra szálltam. Vitorlát bontottunk, de aznap még nem hajóztunk ki. A következő reggelen, jó korán, az öt száműzöttből kettő odaúszott a hajóhoz, siránkozva panaszkodtak másik három társukra, és kérték, hogy engedjük őket hajóra szállni, még akkor is, ha utána azonnali akasztás vár rájuk. A kapitány erre úgy tett, mint akinek nélkülem nem áll hatalmában dönteni a kérdésben. Némi vonakodás után aztán, a komoly ígéreteik hatására a fedélzetre engedték, később pedig alaposan megvesszőzték őket. Ezt követően nagyon hűségeseknek bizonyultak.

Nem sokkal ezután, dagály idején, egy csónakkal a partra indultam és magammal vittem azokat a holmikat, amiket a szigeten maradónak ígértem. Kérésemre a kapitány engedélyezte, hogy ezeket kiegészítsük a három matróz hajósládáival és ruháival, amiknek azok szerfelett örültek. Megpróbáltam lelket önteni beléjük azzal is, hogy ha módomban lesz majd hajót küldeni ide utánuk, akkor nem feledkezem majd el róluk.

Amikor utoljára elhagytam a szigetet, magammal vittem néhány emléktárgyat, a nagy kecskebőr kalapomat, az esernyőmet és az egyik papagájomat. Nem felejtettem el magamhoz venni a pénzt sem, ami olyan sok éven át hevert hasznavehetetlenül, hogy közben rozsdállni kezdett, megfakult, és amíg meg nem tisztítottam, alig látszott, hogy nemes fémről van szó.

Amint azt a hajónaplóból pontosan megtudhattam, 1686. december 19-én hagytam el a szigetet, amelyen huszonhét évet, két hónapot és tizenkilenc napot éltem. Második fogságomból ugyanazon a napon szabadultam, mint amelyen a nagy csónak segítségével a szalehi mórok kezéből megszöktem. A hajó, amelyen most utaztam, 1687. június 11-én érkezett meg Angliába, ahol már harmincöt éve nem jártam.

* * *

Mintha sohasem láttam volna, olyan idegennek tűnt előttem Anglia. Az én jótévőm, öreg barátném, kire kevés vagyonomat bíztam, élt még, de rossz körülmények között. Másodszor is megözvegyült, és nagyon szegény volt. Megnyugtattam, hogy nemcsak nem tartok igényt a pénzre, amit hűségesen őriztetett nekem, de korábbi gondoskodó magatartásáért, hálám jeléül, segítek rajta, amennyire meglehetősen csekély vagyonom megengedi. Biztosítottam őt, hogy a jövőben sem felejtsem el irántam tanúsított kedvességét, és amikor később lehetőség nyílt hathatósabb segítséget nyújtani, nem is késlekedtem azzal.

Ezután Yorkshire-be utaztam, de apámat, anyámat hiába kerestem. Régen meghaltak. Csak két húgom élt még és az egyik bátyám két gyermeke. Mivel hosszú ideje halottnak hittek, semmilyen hagyaték nem várt rám és így nem volt, ami hozzásegítsen, hogy itt letelepedhessek.

Másutt olyan hálával fogadtak, amilyenre nem is számítottam volna. A hajóskapitány, akinek a megszabadulását elősegítettem és ezáltal a hajót és rakományát is megmentettem, részletes beszámolót adott a tulajdonosoknak a jótéteményről, amit véghezvittem. Ez utóbbiak aztán a többi kereskedővel együtt, akiknek áruja volt a hajón, meghívtak engem magukhoz, és a hálájukon túl közel kétszáz fonttal leptek meg.

Miután mérlegeltem jelenlegi helyzetemet, mégis úgy döntöttem, hogy nem sok mindenhez kezdhetnék Angliában, és elhatároztam, hogy Lisszabonba utazom. Abban bíztam, hogy ott hírt szerezhetek a Brazíliai ültetvényem állapotáról és arról, mi történt a társammal, aki évek elmúltával nyilván halottnak hitt.

Hajóra szálltam tehát Lisszabon felé, és a következő év áprilisában értem ott partot. Hű emberem, Péntek mindenhová elkísért kóborlásaim során, és nélkülözhetetlenné tette magát.

Lisszabonban nagy örömmre hírt vettem, hogy a kapitány barátom – aki hajóján megmenekített az afrikai partoknál – még él. Öreg volt már, és felhagyott a hajózással. Helyette most a fia – aki szintén nem volt már fiatal ember – parancsnokolt a hajóján és folytatta a kereskedést Braziliában. Az öreg nem ismert meg engem és ami azt illeti, én is alig ismertem meg őt, de amint elmondtam neki, hogy ki vagyok, rögtön visszaemlékezett rám.

A szenvedélyes, baráti üdvözlést követően, beszélgetésünk során megérdeklődtem, mit tud az ültetvényemről és a társamról. Az öreg elmondta nekem, hogy kilenc éve nem járt Braziliában, de biztosít felőle, hogy amikor utoljára megfordult ott, a társam még élt. Sajnálatos módon a másik két meghatalmazott, akikkel szintén megállapodást kötöttem a birtok gondozásáról, meghaltak. Ő azonban így is biztosra vette, hogy az ültetvény mostanra szép összeget hozott nekem a konyhára. Mivel mindenki úgy hitte, hogy a tengerbe veszttem, a megbízottjaim egy jogtanácsosra ruházták az ültetvény rám eső részéből származó jövedelem kezelését. Ő pedig, mert úgy gondolta, hogy már soha többé nem tartok rá igényt, egyharmadát a kincstárnak, kétharmadát pedig a szegények megsegítésén és az indiánok megtérítésén munkálkodó St. Augustine kolostornak rendelte. Ha visszatérek, vélte az öreg barátom, vagy bárki más jogos követeléssel áll elő a nevemben, akkor a járandóságokat visszaállítják, kivéve a jövedelemnek azt a részét, amit már elköltöttek jótékonyági és más célokra. Biztosított afelől, hogy a királyi számadó és a kolostor gazdasági ügyintézője nagy gondot fordított rá, hogy a társam minden évben pontos elszámolást kapjon a nyereségről, amelyben részük volt.

Arról is kifaggattam, milyen állapotban van most az ültetvény és vajon érdemes-e a továbbiakban is művelni, illetve, ha odautazom, akadályozhatja-e bármi, hogy visszakapjam az engem jogosan megillető részt.

Azt mondta, nem tudná pontosan megmondani, mennyire fejlett jelenleg az ültetvényem, de azt tudja, hogy a társam a saját részéből rendkívül gazdag lett. Emlékei szerint az éves nyereségből a kincstárnak juttatott egyharmad rész meghaladta az évi kétszáz moidorét, ami nem csekély pénz. Abban is biztos volt, hogy ha a társam még életben van, igazolni fogja a kilétemet és ezután visszanyerem a tulajdonaimat, amelyek nyilvántartások útján is alátámaszthatók. Hozzátette, hogy a két elhunyt meghatalmazottam utódai is rendkívül tisztességes és nagyon gazdag emberek. Ez utóbbiak pedig, túl azon, hogy nyilvánvalóan segítenek engem visszaállítani jogos tulajdonomba, alighanem egy a megbízottaimtól megörökölt tekintélyesebb összeget is rám hagynak majd. Hiszen a két úriember annak idején tizenkét éven át tisztességgel gondoskodott a birtokom fejlődéséről.

Egy kicsit aggódtam és kényelmetlenül is éreztem magam a hallottak miatt, és megkérdeztem öreg barátomat, hogyan rendelkezettek így a megbízottaim a vagyonom felől, annak ellenére, hogy a végrendeletben őt, a portugál kapitányt tettem meg örökösömnek.

A kapitány igazat adott nekem, de hozzátette, hogy mivel nem volt a halálomra vonatkozó bizonyíték, ő nem léphetett fel követeléssel. Ráadásul nem is akart beleavatkozni egy tőle ilyen távol zajló dologba. Másrészt, ha cáfolhatatlan híre érkezett volna a halálomnak, akkor a végrendeletre hivatkozva biztosan követelte volna az örökséget, nem a maga, hanem a jelenleg is éppen Braziliában tartózkodó fia számára.

– Van még egy hírem, ami kevésbé lesz örömteli, mint az eddigiek. Mivel mindannyian halottnak hittük önt, ezért a partnere és a megbízottjai felajánlották nekem az első hat-nyolc év bevételét, amelyet én meg is kaptam. Jelentős fejlesztések zajlottak akkoriban az ültetvényen, amelyek komoly költségekkel jártak, így az összeg, ami nekem jutott, meg sem közelíti a későbbi évek nyereségét. Amit azonban én kaptam, annak a felhasználásáról pontos elszámolást tudok adni önnek.

Még néhány napig látogattam öreg barátomat, aki megmutatta nekem az ültetvényem első hat évének bevételéről szóló iratokat, melyeket aláírt a társam és a két kereskedő is. Ebből megállapítottam, hogy a bevétel évről évre rohamosan növekedett, de mivel jelentős beruházásokra volt szükség, a nyereség eleinte viszonylag alacsony volt. Az öreg, beszámolója szerint, így is négyszázhetven moidoréval volt adósom, azon a hatvan láda cukron és tekintélyes mennyiségű vágott dohányon kívül, melyek mind a tengerbe veszték tizenegy évvel indulásom után, amikor a kapitány Lisszabonba tartó hajójával hajótörést szenvedett. A derék férfi ezután mentegetőzni kezdett szerencsétlensége miatt, és elmondta, a pénzt arra használta, hogy pótolja a veszteségeket és részvényt vásároljon egy új hajóban.

– Így hát, öreg barátom, amint a fiam visszatért, kárpótoljuk önt, de addig se kelljen szükséget szenvedni – mondta, és elővett, majd átnyújtott egy régi erszényt és benne százhatvan moidore értékű pénzt aranyban. Majd a kezembe nyomott két tulajdonlapot, amely igazolja, hogy ő és a fia egyaránt negyedrészen tulajdonosai a hajónak, amellyel a fia most éppen Brazíliában járt.

Becsületes és baráti gesztusa rendkívül meghatott. Felidéztem, mit tett értem annak idején, hogyan fogadott a hajóján, hogyan bánt velem mindannyiszor, amikor segítségre volt szükségem és milyen őszinte barátom volt. Alig tudtam visszafojtani a könnyeimet amiatt, amit az imént tett. Megkérdeztem tőle, hogy nem fog-e szűkölködni ennek a nehezen szerzett pénznek a híján. Azt felelte, nem állítja, hogy cseppet sem fog szűkölködni miatta, de a pénz az enyém, és most nagyobb szükségem lehet rá, mint neki.

A jó öreg minden szava tele volt szeretettel, és miközben beszélt, mindvégig a könnyeimmel küszködtem. Végül elvettem tőle száz moidorét, minden egyebet visszaadtam, majd papírt és tintát kértem tőle, és adóslevelet írtam neki a pénzről. Hozzátettem, hogy amint újra birtokába jutok az ültetvényemnek, visszafizetem az összeget (ez később így is történt). Arra sosem vinne rá a lélek, hogy elvegyem a családi részüket a hajóból és pénzt is csak annyit veszek el, amennyit a becsületes megenged. Tudom, hogy ha többre lenne szükségem, azt mind kifizetné, és nekem ez elég.

Amikor ezen túljutottunk, az öreg megkérdezte, adjon-e tanácsot az ültetvényem visszaigénylésének módjában. Azt feleltem, megpróbálom magam megoldani. Ő ezt tudomásul vette, de megjegyezte, hogy megvan a módja, hogyan biztosítsam a jogaimat és a tulajdonomból származó nyereséget. Lisszabonból most is több hajó készült útra kelni Brazíliába. Azt javasolta, hogy vétessem nyilvántartásba a nevem, az ő eskü alatt tett írásbeli nyilatkozata mellett, mely igazolja, hogy ugyanaz az ültetvényes vagyok, aki annak idején üzleti útra indulva hagyta el Brazíliát.

A jegyző által hitelesített nyilatkozatot hamarosan át is adta nekem egy levele kíséretében, melyet egy brazíliai kereskedő barátjának kellett elküldenem, miután egy az ügyintézésre vonatkozó meghatalmazást is mellékeltem. Ezek után barátom arra kért, maradjak a közelben, míg válasz nem érkezik a levélre.

Talán soha nem járt még meghatalmazás olyan eredménnyel, mint az enyém, mert alig több mint fél év elteltével egy csomagot kaptam a birtokom egykori kezelőinek kereskedő örököseitől, mely a következő leveleket és iratokat tartalmazta:

Elsőként egy naprakész elszámolást az ültetvényem nyereségeiről arra a hat évre vonatkozóan, amellyel a szüleik a portugál hajóskapitány felé számoltak el. Ez az irat ezer százhetvennégy moidorét számolt fel a javamra.

Másodikként a következő négy évre vonatkozó elszámolást, amikor még az ő családfőik gondoskodtak a birtok sorsáról. Ezek után ugyanis, engem eltűntnek nyilvánítván, a királyi ügyintézők hatáskörébe került a felügyelet. Ebben a néhány évben tizenkilencezer-négy-

száznegyvenhat crusadoe, vagyis háromezer-kétszáznegyven moidore nyereségem halmozódott fel.

Harmadrészt ott volt az Augusztinusok házfőnökének elszámolása. Ők tizennégy éven át részesültek az ültetvény bevételeiből. Azt leszámítva, amit a kórház rendelkezésére bocsátottak, tisztességgel beismerték, hogy nyolcszázhetvenkét moidore nem került felhasználásra, és ezt készségesnek mutatkoztak visszaszolgáltatni. Ami a királyi részt illeti, abból semmit sem kaptam vissza.

A csomaggal érkezett egy levél a barátomtól, aki nagy szertettel gratulált ahhoz, hogy életben vagyok. Beszámolt a birtokom fejlődéséről, az évente megtermelt nyereségről. Részletesen leírta, a föld hány hektárán mennyit és hogyan ültetnek, hány rabszolgát alkalmaznak, és hozzátette, hogy huszonkét Üdvözlégy Máriát mondott, amikor eljutott hozzá a híre, hogy életben vagyok. Lelkesen hívott, hogy utazzam oda és vegyem át jogos tulajdonomat, ha pedig mégsem mennék, arra kért, jelezzem neki, hogy kire bízsa a dolgaimat. Végezetül a maga és a családja mély, baráti érzelmeiről biztosítva küldött nekem hét leopárdbőrt. Ezek Afrikából érkeztek hozzá egy másik hajón, amely feltehetően szerencsésebben járt, mint a mienk. Kaptam még tőle öt doboz édességet és száz darab a moidorenél kisebb arany érmét.

Ugyanazzal a kereskedelmi flottával a két kereskedő meghatalmazottam elszállított hozzám ezerkétszáz láda cukrot, nyolcszáz rúd dohányt és a javadalmam fennmaradó részét aranyban. Most már bátran elmondhattam, hogy a szerencse forgandó. Nehéz lenne leírni az izgatottságot, amely elfogott, mikor sorsom illetően változásáról tudomást szereztem, ráadásul, mire a levelet kézhez kaptam, már a vagyonom is a kikötőben vesztegelt.

A megdöbbenő hírektől rosszul lettem, és ha öreg barátom nem hoz nekem gyorsan némi szíverősítőt, ott helyben kilehelem a lelkem. De még ez után is nagyon betegnek éreztem magam, így aztán néhány óra elmúltával orvost kellett hívnom, és ő eret vágott rajtam. Ennek eredményeként aztán jobban lettem. Meggyőződésem, hogy ha nem kaptam volna ilyen hathatós segítséget, belehalok a hírekbe.

Gazdag ember voltam. Hirtelen lett ötezer font vagyonom pénzben, valamint egy birtokom Braziliában, amely legalább olyan értékes volt, mint egy angliai birtok, és ezer font nyereséget termelt egy évben. Egyszóval, olyan helyzetbe kerültem, amelyet felfogni is nehezemre esett, azt pedig elképzelni sem tudtam, hogy miként hasznosíthatnám.

Első dolgom az volt, hogy kártalanítsam az én örök jótevőmet, az öreg kapitányt, aki elsőként segített rajtam a bajban és mindvégig a tisztesség vezérelte. Elé tártam mindent, amit Braziliából kaptam, és azt mondtam neki: az isteni gondviselés után neki tarozom a legtöbbel, ezért most rajtam a sor, hogy lerőjäm a hálámát, amit most meg is teszek százszoros mértékben. Először is visszafizettem neki a száz moidorét, majd közjegyzőt hívtam, aki által hivatalosan elengedtem az öreg barátom négyszázhetven moidorés tartozását. Ezután szerződésben szavatoltam neki, hogy részesedést kap az ültetvényem éves nyereségéből, továbbá évente száz moidore összegű járadékot élete végéig, halála után pedig ugyanígy évi ötven moidorét juttatok a fiának. A kifizetések végrehajtójaként az üzlettársamat jelöltem meg. Ilyen módon gondoskodtam öreg barátomról.

Most már elgondolkozhattam, hogy milyen irányt szabjak a további életemnek, és mihez kezdjek a birtokkal, amely a gondviselésnek köszönhetően visszajutott hozzám. Sokkal több gond foglalta le most elmémet, mint életemnek a szigeten töltött nyugodt szakaszában, ahol nem vágytam másra, mint amim volt, és nem volt másom, mint amire vágytam. Most azonban komoly teher nyugodott rajtam, amellyel valami módon meg kellett birkóznom. Nem volt többé olyan barlangom, ahol elrejtethem a pénzem, vagy ahol anélkül, hogy elzárnám, béké-

ben heverhet, míg rozsdás vagy fakó nem lesz. Ellenkezőleg, nem tudtam, hogy hová tegyem, vagy hogy kiben bízhatnék. Az egyetlen biztos pont öreg patrónusom, a kapitány volt.

Úgy tűnt, braziliai érdekeltségeim elszólítanak, de nem tudtam, hogyan utazhatnék oda, míg nem intézkedtem az ügyekben, amelyek ide kötnek és el nem rendeztem itteni vagyonom dolgát. Először özvegy barátnémra gondoltam, akinek a tisztességére számíthattam volna, de ő jócskán benne járt már a korban és szegény volt, alighanem adósságai is voltak, így az tűnt a legcélszerűbbnek, ha Angliába utazom.

Néhány hónap is eltelt azonban anélkül, hogy rászántam volna magam erre az útra. Mivel jótevőmet, az öreg kapitányt, az ő nagy örömeire, bőkezűen megjutalmaztam, egyre jobban foglalkoztatott az özvegy megsegítése. A férje az én első jótevőm volt, ő maga pedig sokáig hűséges gyámolítóm és tanácsadóm. Most tehát az első dolgom az volt, hogy megbíztam egy lisszaboni kereskedőt, hogy a londoni partnere révén fizettesse ki a hölgy számláit és ezen felül adjon neki a nevemben száz fontot, továbbá beszélgesse el a hölgygel, és nyugtassa meg, hogy amíg én élek, nem kell a nélkülözéstől tartania, mert mindig ellátom majd elegendő pénzzel. Két húgomra is ugyanígy sort kerítettem, és egyenként száz fontot küldtettem nekik, mert bár nem voltak szegények, de túl jómódúak sem. Az egyik özvegyen maradt, a másikkal pedig nem az őt megillető módon bánt a férje.

Egész rokonságom és ismerőseim között sem találtam azonban olyan személyt, akire biztonnággal rábízhattam volna a vagyonomat, hogy nyugodtan utazhassak Brazíliába. Ez elszomorított.

Felmerült bennem, hogy Brazíliába utazom és ott letelepszem, hiszen korábban már megszoktam ezt a helyet. Voltak ugyan némi fenntartásaim eltérő vallásukkal kapcsolatban, de ez nem tartott volna vissza, hiszen éltem már közöttük. Az is igaz, hogy a vallás kérdése jobban foglalkoztatott, mint korábban, és egyre kevésbé volt kedvem pápista vallásuként elhagyni a földi létet. Mondom, mégsem a vallás volt a fő visszahúzó erő, hanem hogy nem tudtam, kire hagyjam az ingóságaimat. Végül mégiscsak az angliai utazás mellett döntöttem, ahol aztán szert akartam tenni olyan ismeretségre vagy felkutatni olyan rokoni szálat, amelyben teljességgel megbízhatok. Nekiláttam a készülődésnek.

Elutazásom előtt, mivel a brazil flotta már éppen visszaindulni készült, választ küldtem mindazoknak a derék embereknek, akik velem olyan tisztességesen bántak. Elsőként a St. Augustine-rend házfőnökének írtam egy hálával teli levelet, amelyben kifejeztem szándékomat, hogy a náluk lévő nyolcszázhetvenkét moidorémet végleg rájuk kívánom hagyni. Ebből ötszázat a kolostornak ajándékozok, a fennmaradó összeget pedig, kérem, fordítsák a szegények javára. Cserében csak arra vágyom, hogy a derék atyák imát mondjanak értem.

Következő levelém a hajdani meghatalmazottaim örökösének szólt. Köszönetemet nyilvánítottam a rendkívüli jóindulatért és becsületes magatartásért, amivel az ügyemet kezelték. Végül pedig az üzlettársamnak írtam. Megköszöntem azt, hogy az ültetvény fejlesztésén munkálkodott, elláttam útmutatással arra vonatkozóan, hogyan irányítsa a továbbiakban az én ültetvényrészemem és miként lássa el öreg barátomat a járadékokkal, amelyek fizetésére köteleztem magam. Megnyugtattam, hogy szándékomban áll Brazíliába utazni és ott végleg letelepedni. Mindehhez mellékeltem a felesége és a két lánya számára néhány vég olasz selymet, neki pedig két vég duplaszéles finom angol posztót, a legjobbat, ami Lisszabonban kapható volt, öt vég vastag fekete posztót, és néhány jó minőségű flandriai csipkét.

Miután elküldtem a leveleket és az ajándékokat, eladtam az ültetvényemről érkezett árut, és a pénzen értékpapírokat vettem. Nehezemre esett eldöntennem, milyen útvonalon induljak Angliába. A tengeri út nem jelentett volna újdonságot a számomra, mégis volt bennem némi kétely, ha arra gondoltam, hogy hajóval kell Angliába mennem. Ez a kétely aztán olyannyira

megnőtt bennem, hogy indulás előtt többször is meggondoltam magam, egyszer úgy, hogy előtte már hajóra is rakattam a holmimat.

Nem kétséges, hogy a tengerrel ápolt kapcsolatom elég szerencsétlen volt. Ez lehetett az óvatosságom egyik oka, de az embernek nem szabad figyelmen kívül hagynia a megérzéseit sem. Két hajót választottam ki. Az egyikre már fel is rakattam a csomagjaimat, a másik esetében megállapodtam a kapitánnyal, de aztán mégsem utaztam. Mindkét hajó szerencsétlenül járt: az egyiket megtámadták és elfoglalták az algírok, a másik elsüllyedt, és három ember kivételével mindenki odaveszett. Bármelyikre is szálllok, szerencsétlenül jártam volna.

Öreg barátom, aki látta aggodalmamat, azt tanácsolta, válasszak egy szárazföldi útvonalat vagy Corunán és a Biscayai-öblön át Rochelle-ig, onnan Párizsig, majd Calais-ból Doverbe vagy Madridba és onnan végig egész Franciaországon át. Én pedig addig lázadoztam magamban az ellen, hogy tengerre szálljak, míg a Calais és Dover közötti átkeléstől eltekintve végig szárazföldi útvonal mellett döntöttem. Sokkal kellemesebb is volt így, tekintve, hogy semmi sem siettetett, és a költségek miatt sem kellett aggódnom. Társaságom is akadt, a kapitány barátom ugyanis beszélt egy angol úriemberrel, egy Lisszabonban élő kereskedő fiával, aki hajlandó volt útitársamul szegődni. Rajta kívül aztán még többen is jelentkeztek: két angol kereskedő és két fiatal portugál úriember, akik Párizsba tartottak. Öt szolga is jött velünk: a két kereskedő és a két portugál egy-egy szolgán osztozott, engem pedig Pénteken kívül egy angol tengerész kísért, akit azért béreltem fel, mert Pénteknek errefelé annyira idegen volt itt minden, hogy nem tudta volna ellátni a szolgálai teendőket.

Kis csapatunk jól felszerelten és felfegyverezve indult neki az útnak Lisszabonból. A társaság tagjai azzal tiszteltek meg, hogy kapitánynak szólítottak, egyrészt mert én voltam köztük a legidősebb, másrészt mert két szolgám volt, és persze én voltam az egész utazás kezdeményezője.

Mint ahogy a hajós útjaimról sem adtam részletes leírást, úgy a szárazföldi utamról sem teszem, nem hagyhatom ki azonban néhány olyan kaland elbeszélését, amelyek e fásasztó és nehéz út során estek meg velünk.

Spanyolországban még egyikünk sem járt korábban, így amikor Madridba értünk, ott töltöttünk egy kis időt, hogy szemügyre vegyük mindazt, amit látni érdemes. A nyár derekán jártunk ekkor, és csak október közepén indultunk tovább. Mire Navarrébe értünk, már több helyen is figyelmeztettek bennünket, hogy a Pireneusok francia oldalán töméntelen mennyiségű hó esett és sok utas visszafordult már Pampelonába, azután, hogy megkockáztatták az átjutást.

Pampelonába érkezve meggyőződhattünk róla, hogy igazak az állítások. Jómagam teljesen a meleg éghajlathoz szoktam, ahol a ruhát is alig viseli el magán az ember, és ez a hideg most kibírhatalannak tűnt. Fájdalmas meglepetés volt, annál is inkább, mert tíz napja még olyan tájakon jártunk, ahol nem csak meleg, hanem hőség uralkodott. Most viszont zord, hideg, alig elviselhető szél fújt felénk a Pireneusok irányából.

Szegény Péntek alaposan megrémült, amikor megpillantotta a hófödte hegyeket és megérezte a fagyos szelet. Soha nem tapasztalt ezekhez foghatót.

Pampelonában már olyan hosszú ideje és olyan erővel havazott, hogy az emberek azt mondták, idejekorán beállt a tél. Az utak, amelyeken eddig is nehéz volt közlekedni, most teljesen átjárhatatlanokká váltak. Helyenként nagyon magasan állt a hó és nem is fagyott meg, ahogy az északibb országokban szokott, így ha útra kelünk, a hó bármely lépésnél élve eltemethet bennünket. Húsz napig maradtunk Pampelonában. Amikor meggyőződünk róla, hogy beállt a tél, méghozzá emberemlékezet óta Európa legzordabb tele, és esély sem volt az enyhülésre, azt javasoltam, hogy induljunk Fontarabia felé, ahol egy nagyon rövid út erejéig hajóra szállhatunk Bordeaux iránt.

Éppen ezen tanakodtunk, amikor négy francia úriember érkezett körünkbe, akik egy ideig hozzánk hasonlóan vesztegeltek a hegyek túloldalán, de akadt egy vezetőjük, akivel Languedoc vidékéhez közel vágtak neki a hegyeknek, és a hó nem akadályozta őket túlságosan az átkelésben, mert ahol vastagabb hótakaróval találkoztak, ott az már eléggé megfagyott, hogy őket és a lovaikat elbírja.

Tárgyaltunk az említett vezetővel, és ő azt mondta, hogy ugyanezen az úton visszavezet bennünket, kockázat nélkül, feltéve, hogy kellő fegyverzettel rendelkezünk, hogy megvédjük magunkat a ragadozóktól. Mint elmondta, az ilyen havazások idején a farkasok, élelem után kutatva, gyakran elmerészkednek a hegyek lábaihoz. Mi azt feleltük, hogy kellőképpen fel vagyunk készítve az ilyen veszélyre, és megkérdeztük, vajon a kétlábú ragadozók támadását, amelyekről, különösen francia vidéken olyan sokat hallani, el tudjuk-e kerülni az ő segítségével.

Megnyugtatót bennünket, hogy azon az úton, amerre bennünket vezet majd, nem kell banditáktól tartanunk. Így aztán készek voltunk követni őt, sőt tizenkét másik francia és spanyol úriember is csatlakozott hozzánk a kísérőivel, akik korábban hiába próbáltak átjutni.

November 15-én indultunk el kísérőnkkel Pampelonából. Bevallom, meglepődtem, amikor ahelyett, hogy előre indultunk volna, harminc kilométeren át visszafelé vezetett bennünket a madridi úton. Miután két folyón is átkeltünk és egy sík vidékre jutottunk, megéreztem, hogy itt az éghajlat újra melegebb és havat sem láttunk sehol. Ekkor hirtelen balra fordultunk a hegyek felé. A hegyek és az alattuk tátongó szakadékok ijesztőnek tündek, de a vezetőnk olyan sokszor járt már erre, hogy a kanyargó és enyhén emelkedő utakon haladva szinte észrevétlenül kalauzolt bennünket egyre magasabbra, és közben a hó is alig gátolt bennünket a haladásban. Hirtelen aztán elénk tárultak Languedoc és Gascogne barátságos tartományai, ahol minden zöldellt és virágzott, ez a táj azonban csak nagy távolságban tűnt fel, az odavezető út pedig még hosszú volt és nehéz.

Kicsit kellemetlenül érintett bennünket az ezt követő sűrű havazás, amely miatt egy napon át nem tudtunk továbbhaladni. A vezetőnk türelemre intett, mondván, már nem tartanak sokáig a megpróbáltatásaink. Továbbindulva tényleg azt tapasztaltuk, hogy napról napra egyre alacsonyabban járunk, bizalommal követtük hát őt.

* * *

Az egyik estén a vezetőnk éppen annyira járt előttünk, hogy nem láttuk őt, amikor három hatalmas farkas rontott elő, a nyomukban pedig hamarosan egy medve tartott a sűrű erdő felé. A farkasok közül kettő a vezetőnkre támadt, aki nagyon messze járt tőlünk, és így azt sem tudtuk, hogy segítségre szorul. Az egyik farkas a lovának ugrott neki, a másik őt magát támadta meg olyan ádázul, hogy megdöbbenésében a pisztolyát sem rántotta elő, ehelyett tele tüdőből segítségért kiáltott. Péntek mellettem lovagolt, és én rögtön szóltam neki, hogy vágtasson előre és nézze meg, mi történt. Péntek így is tett, és amikor megpillantotta a vezetőnket, ő is hangosan felkiáltott:

– Ó, mester! Ó, mester! – eközben bátran nyargalt tovább és amint melléjük ért, pisztolyával fejbe lőtte azt a farkast, amelyik a vezetőt támadta.

A vezetőnknek szerencséje volt, hogy Péntek sietett a segítségére, aki épp elég vadállattal nézett már szembe ahhoz, hogy most se riadjon meg a közelségüktől. A társaságunkból bárki más nyilván messzebről próbálta volna eltalálni a farkast, amivel kockáztatja, hogy nem ér célt vagy éppen a férfit lövi meg.

Nálam bátrabb ember is megszeppent volna, amikor meghallja a Péntek pisztolylövése nyomán az út két oldaláról felhangzó baljós farkasüvöltést, amely most az egész társaságunkra

ráijesztett. A hangokat ráadásul a hegyek is visszaverték, és úgy tűnt, hatalmas tömegben vesznek körbe bennünket a vérszomjas vadak. Talán valóban többen voltak, mint amennyire korábban számítottunk volna.

Péntek végzett a farkassal, és a másik, amelyik a lóra támadt, rögtön eltakarodott. A ló nem is sérült meg, mert a vadállatnak a kantárba akadtak bele a fogai, de a másik farkas kétszer is megharapta a vezetőnket, súlyosan megsebesítve őt a karján és a térde alatt.

A pisztolylövés hangjára mind megsarkantyúztuk a lovainkat, és amennyire tudtunk siettünk, hogy lássuk, mi történt. Amint elhagytuk a fákat, amelyek elfedték előlünk a történéseket, megláttuk, hogy Péntek a vezetőnkön próbál segíteni, de hogy miféle szerzet hever mellettük, azt ilyen távolságból nem láthattuk.

Olyan bátor és meglepő küzdelmet azonban még egyikünk sem látott, amelyet Péntek ezután folytatott egy medvével. Mindannyian nagyon féltettük Pénteket. A medve a farkasok nyomában érkezett. Súlyos, jól megtermett példány volt, roppant méltósággal cammogott az úton. A medvének, tudvalévően, a következő fő jellemzői vannak: az embert nem tekinti elsődleges zsákmányának (kivéve, ha az megtámadja őt, vagy ha az állat rendkívül éhes, mint ahogy most is ez lehetett a helyzet), ha nem bántjuk, ő sem bánt bennünket, de nagyon béketűrőnek kell lennünk vele szemben, mert nyakas jószág és ha az útjába kerülnénk, jobb ha félreállunk, ő ugyanis nem fog. Ha pedig ingereljük őt, akkor minden mást félretéve addig üldöz bennünket, míg bosszút nem áll. Ilyenkor nem adja fel, a végsőkig kitart.

Péntek miután megszabadította a sebesült és rémült vezetőnket a farkasoktól, lesegítette őt a lováról, ekkor vettük észre, hogy az erdőből előcammog egy hatalmas medve, a legnagyobb példány, amit eddig láttam. Mind meglepődtünk, amikor megpillantottuk, Péntek viszont örömmel nyugtázta a látványt, és bátran fordult oda hozzám:

– Ó, mester! Engedd, hogy odamenjek hozzá. Kezet rázok vele. Jó móka lenne.

– Te bolond! Hát megesz téged – feleltem neki, kissé meglepődve az örömen.

– Ő engem! Ő engem! – ismételte Péntek. – Én megeszem őt. Jó móka lesz. Ti mind maradjatok, majd én mutatom.

Leült a földre, levetette a csizmáját, előhúzott a zsebéből egy pár papucscipőt, és azt vette fel. A lova kantárát átadta a másik szolgámnak, és a fegyverével széleseben elrohant.

A medve komótosan ballagott tova, és senkivel nem kívánt szóváltásba bonyolódni, míg szembe nem találta magát Péntekkel.

– Jó napot, medve úr, beszéljünk csak – mondta a derék indián.

Mi a távolból figyeltünk. A hegység gascogne-i oldalán tartózkodtunk éppen, sík vidéken, előttünk egy hatalmas erdőség, de körülöttünk csak elszórtan állt egy-egy fa. A medve Péntekre meredt, ő pedig felkapott egy követ, és jól fejbe kólintotta a félelmetes vadat. A kő persze nem tett több kárt a medvében, mint amennyit egy sziklafalnak okozott volna, de úgy tűnt, Péntek sorsa ezzel megpecsételődött. Kapta magát és futásnak eredt. A medve olyan hatalmas ugrásokkal vetette magát ellensége nyomába, hogy egy ló is csak erősebb galoppal bírt volna szabadulni tőle. Ez az üldözés tényleg mókásnak tűnhetett volna, Péntek azonban úgy döntött, hogy éppen a mi irányunkba menekül, mintha a mi segítségünket kérné. Fel is készültünk mindannyian, hogy ha odaérnek hozzánk, tüzet nyitunk a medvére és megmentjük az emberemet, de közben bosszankodtam magamban, hogy Péntek ránk szabadítja a korábban még másfelé bandukoló vadállatot. Odakiáltottam neki:

– Kutyafattya, így akarsz minket megnevetetni. Fuss ide és fogd a lovad, hogy lelőhessük az állatot.

– Nem lő, nem lő! – kiáltotta vissza. – Nyugalom, most jön a nagy móka.

Hirtelen oldalt kanyarodott, és mert kiszemelt magának egy nagy tölgyfát, még az eddigieknél is fürgébben felkapaszkodott rá, de előtte még öt-hat méterre a fától földre dobta a fegyverét.

Hamarosan a medve is a fához ért, mi pedig a távolból követtük. Elsőként megállt a fegyvernél, megszaglásztta, de aztán otthagya és kúszni kezdett a fára. Hatalmas testtömege ellenére úgy mászott, mint egy macska. Miközben a medve egyre följebb kúszott, mi is közel értünk, és én azon gondolkodtam, hogy mi vitte az emberemet erre a bolondságra és mi kacagtató származhat ebből.

Péntek ekkorra már egy nagy ág keskeny végéhez ért, a medve pedig fele úton volt közte és a föld között. Amikor a medve odaért, ahol a fa törzse kezdett elvékonyodni, Péntek lekiáltott hozzánk:

– Na, most mutatom, hogy tanítjuk a medvét táncolni. – Azzal ugrálni kezdett az ágon és rázta azt, a medve megtántorodott, de aztán egyenesen állt, csak éppen elkezdett hátrafelé nézeledni, hogy szemügyre vegye a visszavonulási útvonalat. Erre már tényleg szívből nevetni kezdtünk. De Péntek még nem végzett. Amikor látta, hogy a medve rendületlenül áll, elkezdte hívogatni, mintha azt hinné, hogy a medve érti az angolt.

– Miért nem jössz közel? Gyere szépen közel. – Nem rázta tovább a faágat, a medve pedig, mintha tényleg értené a szavait, továbbmerészkedett. Erre Péntek újra ugrálni kezdett, a medve pedig megállt.

Úgy gondoltuk, eljött az ideje, hogy fejbe löjjük a medvét, és oda is kiáltottunk Pénteknek, hogy maradjon mozdulatlan, amíg lövünk. Mire ő komolyan kérni kezdett bennünket:

– Kérlek! Kérlek! Nem lő, majd én, nemsokára.

Hogy rövidre fogjam, Péntek jó darabig táncoltatta a medvét, mi pedig eleget kacagtunk, de továbbra sem tudtuk elképzelni, mire készül még. Kezdetben azt gondoltuk, hogy le akarja rázni a medvét a fáról, de a medve túl ravasz volt semhogylépre menjen, nem mászott eléggé előre az ágon ahhoz, hogy le lehessen rázni, és a karmaival meg a mancsaival erősen kapaszkodott. Fogalmunk sem volt tehát, mi lesz az utolsó tréfa.

Péntek miután látta, hogy a medvét nem lehet kijebb csábítani az ágon, úgy döntött, hogy véget vet a játéknak.

– Jó, jó – mondta –, ha nem jössz tovább, megyek én, ha nem jössz hozzám, megyek hozzád.

– Ezzel kimászott az ág elvékonyodó szélére, az pedig a súlyától kezdett lefelé hajolni, így ereszkedett aztán mind lejjebb az ággal, míg biztonságban le nem ugorhatott a földre. Ekkor odaszaladt a puskájához, felkapta, és megállt mozdulatlanul.

– No, és most mit teszel, Péntek? Miért nem lövöd le? – kérdeztem.

– Nem lő. Még nem. Addig még van egy móka.

Tényleg így volt. Amikor a medve látta, hogy az ellenfele eltűnt, nagyon óvatosan elkezdett hátrafelé araszolni az ágon a fa törzsének irányába. Ezután körmeit a fába mélyesztve ugyanilyen elővigyázatossággal ereszkedett le. Ebben a helyzetben, mielőtt még az egyik hátsó lábát letehetette volna a földre, Péntek odalépett a medvéhez, a puskája csövét a füléhez nyomta, és agyonlőtte az állatot.

A gatzfickó ezután megfordult, hogy lássa, nevetünk-e, és amikor elégedettséget olvasott le az arcunkról, ő is harsányan hahotázni kezdett:

– Így ölik a medvét nálunk – mondta Péntek.

– Így öltök medvét? Hiszen puskátok sincs – vetettem ellen.

– Nincs. Nincs puskánk, de van sok hosszú nyílveszőnk.

Jó szórakozás volt ez, de még mindig elvadult tájon jártunk, és a vezetőnk súlyosan megsérült, így nem igazán tudtuk, mit tegyünk. A farkasok üvöltése még a fülemben visszhangzott. Azokon a vadállati hangokon kívül, amelyeket egykor Afrika partjainál hallottam, soha semmi nem töltött el ehhez fogható félelemmel.

Ezek a tények és az éjszaka közeledte indulásra sarkalltak bennünket. Ha Péntekre hallgatunk, még lenyúzzuk a hatalmas állat bőrét, amely valóban értékes lett volna, de még több mint tíz kilométeres út állt előttünk, és a vezetőnk is sürgetett bennünket, úgyhogy otthagytuk a tetemet és továbbindultunk.

A talajt itt még hó fődte, bár nem olyan mély és veszélyes, mint a hegyekben. A ragadozók, amint azt később is hallottuk, az éhségtől hajtva és élelem után kutatva lejöttek a sík vidékre, az erdőségekre. Nagy károkat okoztak a falvakban, sok bárányt és lovat megöltek, sőt néhány embert is.

A vezetőnk elmondása szerint várt még ránk egy veszélyes szakasz, ahol sok farkasra lehetett számítani. Az erdőn túl, a szálláshelyünket adó falu előtt, egy hosszú és keskeny tisztás volt ez a hely, egy fáktól sűrűn övezett hegyszorosban.

Fél órával napnyugta előtt léptünk be az első erdőbe, és nem sokkal napnyugta után jutottunk el az említett szorozhoz. Az erdőben semmivel sem találkoztunk egy kis tisztástól eltekintve, ahol egymás után öt nagy farkast láttunk sietve átfutni az úton. Mintha valamilyen zsákmányt üldöztek volna. Ügyet sem vetettek ránk, és pillanatokon belül eltűntek.

A vezetőnk, aki melleleg elég bátortalan fickó volt, arra figyelmeztetett, hogy álljunk készen, mert többen is jöhetnek az erdőből a nyomukban. A fegyverünk a kezünk ügyében volt és éberem figyeltünk, de nem láttunk több farkast, mialatt átértünk azon az erdőn. Úgy két kilométer után nyílt terepre értünk. Amikor kiléptünk ez erdőből, elsőként egy lótetem tárult a szemünk elé, amelyet legalább tucatnyi farkas marcangolt vagy inkább csak a csontjait rágták, mert a húsát már felfalták.

Nem akartuk háborgatni őket a lakomázásuk közben, és ők sem törődtek velünk. Péntek azt szerette volna, hogy támadjuk meg őket, de nem egyeztem bele, mert sietnünk kellett tovább. A tisztás feléig sem jutottunk el, amikor a tőlünk balra eső erdőből vérfagyasztó farkasüvöltés hangzott fel. Azután megpillantottunk mintegy száz farkast egy csapatban felénk közeledni, nagy részük oszlopban haladt, ahogy a fegyelmezett katonák követik tapasztalt parancsnokukat. Alig volt ötletem, hogyan fogadjuk őket, de a legjobbnak az tűnt, ha szorosan tömör sorba rendeződünk. Egy pillanat alatt felsorakoztunk. Hogy a lövések között ne legyen túl hosszú szünet, utasítottam az embereket, hogy csak minden második lőjön, a többiek pedig álljanak készen, hogy rögtön ezután leadják a következő sorozatot. Ha a farkasok tovább támadnak, azok, akik először lőttek, ne vesztegessék az időt a puskák megtöltésére, hanem fogjanak pisztolyt. Mindegyikünkönél egy puska és egy pár pisztoly volt, így két részre oszolva hat-hat sortüzet tudtunk leadni egymás után. Most azonban nem volt erre szükségünk, mert az ellenség az első sortűz után megtorpant. Megrémítette őket a fegyverdörgés és a torkolattűz. Négy állat holtan rogyott össze, és a havon jól látszott, hogy a visszavonulók közül többen megsebesültek és véreznek. Nagy részük azonban csak megállt, de még nem hátrált meg. Eszembe jutott, hogy egyszer azt mondta valaki, hogy az emberi hangtól a legvérszomjasabb fenevadak is megriadnak, ezért most rávettem a társaimat, hogy mindenki tele torokból kiabáljon. Kiderült, hogy a terv működik. A kiabálásunknak köszönhetően a farkasok lassan meghátráltak. Ekkor az utasításomra egy második sortüzet lőttünk feléjük, erre már gyorsabban ügettek az erdő felé.

Most már megtölthettük a fegyvereinket, és hogy ne veszítsünk időt, indultunk is tovább. Nem sokkal azután, hogy újratöltöttük a fegyvereket, a baloldali erdőből, távolabb, abban az irányban, amerre mi igyekeztünk, iszonyatos hangok csaptak fel.

Halványodtak a fények, közeledett az este és ez nem kedvezett nekünk, ahogy erősödtek a hangok, egyértelművé vált, hogy farkasüvöltés és vonítás ez is. Azután hirtelen három farkasfalkát pillantottunk meg, egyet tőlünk balra, egyet mögöttünk és egyet előttünk. Mivel nem támadtak, folytattuk az utunkat, olyan iramban, ahogy csak bírták a lovaink. Most már láttuk az erdő kijáratát, amelyen a tisztás túlsó végénél át kellett haladnunk. Nagy volt a meglepetésünk, amikor közelebb érve azt is észrevettük, hogy számos farkas álldogál a kijáratnál.

Hirtelen az erdő egy más szegletéből lövés dördült, és amikor arra néztünk, egy felnyergelt lovat láttunk előszáguldani, nyomában tizenhat vagy tizenhét farkassal. A ló nagyon gyorsan nyargalt, de a farkasok ott voltak a sarkában, és kétséges volt, hogy a ló hosszabb távon tartani tudja ezt az előnyét. A farkasok némi idő múltán minden bizonnyal utolérték.

Odalovagoltunk, ahonnan a ló elővágtatott, és rettenetes látvány fogadott bennünket. Egy másik ló és két férfi tetemét találtuk ott, akiket a fenevadak szétmarcangoltak. Egyikük kétségkívül az a férfi volt, aki az iménti lövést leadta, a fegyver ott hevert mellette, de a fejről és a felsőtestéről már lerágták a húst. Ez rémülettel töltött el bennünket, de nem tudtuk, mitévők legyünk. A farkasok helyettünk is meghozták a döntést, a zsákmány reményében gyülekeztek körülöttünk. Lehettek úgy háromszázan. Hasznunkra vált, hogy az erdő bejáratától nem messze néhány nagy kivágott fa hevert. Nyáron elmulaszthatták elszállítani azokat. Most ezekhez a fákhöz vezettem a kis csapatomat, leszálltunk a lovokról és az egyik ilyen nagy, hosszú farönk mögött helyezkedtünk el háromszög alakban, középben a lovainkkal.

Bölcsen jártunk el, mert soha ádázabb rohamban nem volt még részem, mint amelyet ezek a vadállatok itt intéztek ellenünk. Morogva rontottak ránk és felmásztak a fatörzsre, amelyet mellvédnek használtunk, ádáz dühüket, úgy tűnt, a lovak látványa tüzelte. Az embereim ugyanolyan rendszer szerint tüzeltek, mint korábban. Olyan jól céloztak, hogy az első sortűznél számos farkas elesett, de most folyamatos tüzelésre volt szükség. A farkasok démonok módjára egymást taszigálva özönlöttek felénk.

A második puskasortűznél úgy tűnt, mintha megtorpannának kicsit, abban bíztam, hogy meghátrálnak. De csak egy pillanatig tartott a bizonytalanságuk, azután az elesettek helyén újabbak törtek előre. Két pisztolysortűz következett. Mostanra már tizenhét, tizennyolc állatot megöltünk és kétszer annyit megsebesítettünk, de tovább támadtak.

Féltem, hogy túl gyorsan kifogyunk a lőszerből, ezért odahívtam magamhoz az angol szolgálómat – Pénteket nem akartam ezzel zavarni, mert ő éppen a fegyveremet és a sajátját töltötte újra –, odaadtam neki egy puskaporos szarut, és meghagytam neki, hogy szórja végig a puskaport, vastagon, a fatörzs mentén. Így is tett, még hozzá épp idejében, mert a farkasok már odaértek és némelyikük fel is ugrott a fatörzsre. Ekkor az egyik töltetlen pisztolyomat elsütöttem a puskapor mellett, ami lángra lobbant. Azok a farkasok, amelyikek felugrattak a fatörzsre, megperzselődtek és hat vagy hét példány rémületében közénk vetette magát. Ezekkel nyomban végeztünk. A többi úgy megijedt a nagy fényességtől, amelyet a most már koromsötét este csak félelmetesebbé tett, hogy kicsit meghátráltak. Ekkor parancsot adtam, hogy mind egyszerre süssük el utolsó töltött pisztolyainkat, majd rögtön utána ordítózni kezdtünk. Most már visszavonultak, mi pedig a kardjainkkal nekiestünk annak a közel húsz példánynak, amelyek sebesülten heverték a helyszínen. A haláltusájukban vergődő állatok nyüsztése és vonítása megtette a hatását, és a többiek végleg elkostródtak.

Végül összesen mintegy hatvan farkassal végeztünk, és ha fényes nappal lett volna, biztosan elejtünk ennél többet is. Ahogy továbbhaladtunk, időről időre felhangzott az üvöltésük, és

néha mintha fel is tűnt volna a közelünkben egy-egy példány, de nem voltunk benne biztosak, nem a szemünk káprázik-e csak a hó miatt. Egy órával később értünk a faluba, ahol mindenki fegyverben állt és mindenütt a félelem volt az úr. Mint kiderült, előző éjjel farkasok és medvék törtek be a településre és olyan pusztítást végeztek, ami miatt éjjel-nappal, de különösen éjjel fegyveresen kellett őrködniük, hogy megvédjék a jószágaikat és saját magukat.

A következő reggelre a vezetőnk állapota sokat súlyosbodott, és a sebei miatt a végtagjai olyannyira feldagadtak, hogy képtelen volt tovább jönni. Új vezetőt kellett keresnünk, akivel Toulouse felé folytattuk az utunkat, ahol már meleg éghajlat és szép, kies táj fogadott bennünket. Itt már nem volt sem hó, sem farkasok. Amikor Toulouse-ban elbeszéltek a történetünket, azt mondták, a hegyvidéken ez nem szokatlan, különösen akkor történnek ilyenek, amikor hó fedi a tájat. Annál inkább érdeklődtek afelől, milyen vezető volt az, aki ebben a zord időszakban vállalta az átkelést azon a vidéken. Csoda, hogy nem veszünk mind oda, mondták. Amikor elmeséltük azt is, hogyan sorakoztunk fel a farkasok ellen, közrefogva a lovainkat, a helybeliek alaposan megfeddtek bennünket, mert szerintük a lovak látványa vadította meg ennyire a farkasokat, és az esélyünk arra, hogy mindezt túléljük, egy volt az ötvenhez. Más esetekben a fegyvertől rögtön visszariadnak, de most rendkívül éhesek lehetnek, és az a lehetőség, hogy elejthetik a lovakat, megfosztotta őket a veszélyérzetüktől. Ha nem lövünk szünet nélkül és nem gyűjtjük meg a puskaport, alighanem széttéptek volna bennünket. Ha a lovakon maradunk és úgy lövünk rájuk, nem tekintették volna olyan természetes prédának a hátasainkat, mint így. Végül hozzátették, akkor lettek volna a legjobbak az esélyeink, ha a lovakat odavetjük nekik prédának, mi magunk pedig csoportba tömörülünk, hiszen sokan voltunk, fegyverrel a kezünkben.

Ami engem illet, soha nem éreztem hasonló veszélyt az életemben. Annak látványa, hogy háromszáz tátott szájú acsarkodó démon ront ránk, miközben még csak menedékünk sincs, meggyőzött arról, hogy itt a vég. Elhatároztam, hogy soha többé nem kelek át azokon a hegyeken. Inkább hajóznék tízezer kilométert a tengeren, kerüljek akár hetente újabb viharba.

Franciaországi utam során nem történt semmi rendkívüli, amiről beszámolhatnék. Azt tapasztaltam csak, amiről más utazók nagy alaposággal beszámoltak már. Thoulouse-ból Párizsba indultam, onnan késlekedés nélkül Calais-ba, majd a zord hideg évszakban végrehajtott utazásom vége felé, biztonságban partra szálltam Doverben.

Elérkeztem utazásom céljához. A magammal hozott értékpapírokat nagyon jó árfolyamon sikerült beváltanom, és így hamarosan új birtokra leltem itthon.

Segítő és tanácsadó, hajlott korú, özvegy barátném olyan hálás volt a pénzért, amit küldtem neki, hogy örömmel állt az alkalmazásomba. Én pedig teljesen megbíztam benne, mert tudtam, hogy a dolgaim az ő irányítása alatt jó kezekben vannak. Ahogy egykor, úgy most is nagyon örültem e makulátlan tisztességű úrhölgy társaságának.

Úgy döntöttem, hogy ha módját találok, megválok brazíliai ültetvényemtől. E célból írtam öreg lisszaboni barátomnak, és ő megvételre ajánlotta az ültetvényt a két brazíliai kereskedőnek, egykori meghatalmazottaim fiainak. A két férfi elfogadta az ajánlatot, és megbízták a lisszaboni képviselőjüket, hogy fizessen érte harmincháromezer spanyol aranyat, amiből miután öreg barátom levonta a neki és fiának ígért járadékot, harminckétezer-nyolcszáz spanyol aranyat juttatott el hozzám. Bár a brazíliai birtokomat eladtam, az országot mégsem tudtam kivenni a fejemből. Éppígy csábított az is, hogy újra lássam a szigetemet. Igaz barátom, az özvegy öszintén lebeszélte erről, olyannyira hatásosan, hogy közel hét éven át nem keltem útra. Gondozásom alá vettem unokaöccseimet, egyik bátyám két fiát, az idősebbnek volt egy kis vagyona, őt úriembernek neveltem és halálom utánra, saját birtoka mellé, némi vagyont hagytam neki örökül. A másiktól hajóskapitányt faragtam, és mert tisztességes, bátor

és vállalkozó szellemű fiatalembernek bizonyult, öt év elteltével egy jó tengerjáró hajóra helyeztettem. Ez az ifjú ember csábított aztán engem, öreg fejjel, újabb kalandokra.

Az említett idő során megállapodott életet éltem. Megnősültem, és az sem vált káromra, sőt megelégedésemre szolgált, hogy született három gyermekem, két fiú és egy lány. De a feleségem, sajnos, elhunyt és egyszer amikor az unokaöcsém éppen egy sikeres spanyolországi útjáról tért vissza, az utazás iránti vágyam újra feléledt. Az ő unszolása is közrejátszott abban, hogy kereskedőként felkerekedtem vele Kelet-Indiába. 1694-et írtunk ekkor.

De az ezt követő meglepő eseményekről és tíz éven át tartó újabb kalandozásaimról majd egy másik alkalommal számolok be.